

Ms. 489

89

141489

100

M. T. VLLII

CICERONIS SE-

LECTAE ALIQVOT ORA-

tionēs, cum argumentis, & Rhetorica

earundem artificiosa dispositione, in

Ciceronianę eloquentiæ studio-

forum gratiam seorsum

excusæ.

Index Orationum proxima ab hac pagina habetur.

*Sine
el uso
mano
de Car
de 1777*

*para
de
Bibliotheca
de*

SALMANTICAE

Typis Mathiæ Gast

1577

INDEX ORATIONUM
num Primi Tomi.

PRO Sex. Roscio Amerino. fol. 121. b.
Accusationis in C. Verrem liber Pri-
mus, qui Diuinitio dicitur. fol. 154.
Accusationis in C. Verrem liber Secun-
dus. fol. 168.

Secundi.

Pro lege Manilia ad Pop. Rom. fol. 18. b.
Pro A. Licinio Archia Poeta. fol. 36. b.
Ad Quirites post reditum suum. fol. 45. b.

Tertij.

In Vatinius. fol. 180. b.
Pro T. Annio Milone. fol. 95. b.
Pro M. Marcello ad C. Cæsarem. fol. 3.
Pro Q. Ligario ad Cæsarem. fol. 10.
Pro Rege Deiotaro ad C. Cæsarem. fol. 53.
In M. Antonium Philippica Secunda.
fol. 63.
Eundem Philippica Nona. fol. 91.

Enos el Licenciado Bartulo Sanchez
Prouisor, Official, e Vicario general
en lo espiritual y temporal en la ciu-
dad, e Obispado de Salamanca por
el Illustrissimo y Reuerendissimo Se-
ñor don Francisco de Soto Salazar Obispo de la di-
cha ciudad del consejo de su Magestad, &c. Por el
tenor dela presente damos licencia a Cornelio Bo-
nardo librero impressor en la emprenta de los here-
deros de Mathias Gast, vezinos desta ciudad de Sa-
lamanca, para que puedan imprimir las Oraciones
siguietes. Pro Roscio Amerino. Prima in Verrem.
Secunda in Verrem. Pro Lege Manilia. Pro Archia
Poeta. Post Reditum ad Quirites. Pro Milone. Pro
M. Marcello. Pro Ligario. Pro Rege Deiotaro.
Philippica Secunda. Philippica Nona. In Vatiniis.
Sacadas de los tres tomos de las Oraciones de Cice-
ron attento que son vistas y examinadas por el se-
ñor Doctor Fuentidueña, y que nos consta auerse
imprimido otras vezes sin incurrir por ello en pe-
na alguna que para ello damos licencia Dada en
Salamanca a cinco dias del mes de Nouiembre, año
del Señor de mil y quinientos y setenta y siete años.

El Licenciado Sanchez.

Por mandado del Illustrre Señor Prouisor.

Garcia de Malla Notario.

ORATIONIS PRO

M. MARCELLO ARGV-

MENTVM.

M. Marcellus ciuili bello vnà cum Cice-
rone partium Pompeianarum fuerat.
Pompeio autè acie Pharsalica superato, cùm
Cæsar victor plerosque ex inimicis suis, &
in his Ciceronem, in gratiam recepisset,
Marcello adhuc, ob veteres similtates, &
quandam metus suspitionem, iratior erat.
Itaque Senatus Marcelli dignitate motus,
precibus tandem apud Cæsarem obtinuit,
vt is pristinæ dignitati restitueretur. Qua de
re licet priuatim multi, omnium tamen no-
mine Cicero hac oratione Cæsari gratias
agit, eumque hac sua clementia immorta-
lem gloriam adeptum prædicat, multis ratio-
nibus demonstrando, cur à nemine sibi me-
tuendum sit: rogat tamen interim ne salu-
tis publicæ gratia sui curam omnino abij-
ciat, quòd sine eo Reip. dignitas restitui,
conseruariue planè nequeat. Tota autem
hec Oratio in genere Demonstratiuo, eiuf-
que parte ea, qua de laude solùm agitur, con-
stituta est.

M. T.

M. T. C I C E R O N I S

P R O M. M A R C E L L O A D

C. C a e s a r e m O r a t i o .

Duturni silentij P. C. quo erā his temporibus vsus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecūdia, finem hodiernus dies attulit, idēq; initiū, quae velle, quaeq; sentire, meo pristino more dicendi: 2 tantam enim mansuetudinē, tam inusitatā inauditāq; clementiā, tantū in summa potestate rerum omnium modū, tam deniq; incredibilem sapientiam ac penē diuinam tacitus nullo modo praeterire possū. M. enim Marcello vobis P. C. Reiq; pub. reddito, nō solū illius, sed meam etiā vocem, & auctoritatē & vobis, & Reip. cōseruatam ac restitutā putō: dolebā enim P. C. ac vehementer angebar, cū viderem virū talē, qui in eadem causa, in qua ego, fuisset, nō in eadē esse fortuna: nec mihi persuadere poterā, nec fas esse ducebā, versari me in vestro 3 veteri curriculo, illo amulo atq; imitatore studiorū ac laborū meorum quasi quodā socio à me & comite distracto. ergo & mihi meae pristinae vitae consuetudinē C. Caesar interclusam aperuisti, & his omnibus ad bene de omni Rep. sperādum quasi signū aliquod sustulisti: intellectū est enim mihi quidē in multis, & maximē in me ipso, sed paulō antē in omnibus, cū M. Marcellū senatui populoq;

1 Orditur ab officio suo, d. bere se Caesaris clementiam laudare Et est prolepsis, cur cum haecenus tacuerit, nunc dicere incipiat.

2 Primò proponit, deinde subiungit rationē, postremò explanat.

3 Metaphora à ludorū certaminibus.

Reip. cōcessisti, cōmemoratis præsertim etiã
 offensionibus, te auctoritatem huius ordinis, digni-
 tatemq; Reip. tuis vel doloribus vel suspicionibus
 anteferre. ille quidẽ fructum omnis antea vite
 hodierno die maximũ cepit, cum summo consensu
 senatus, tũ præterea iudicio tuo grauissimo, & ma-
 ximo. ex quo profectò intelligis, quanta in dato be-
 neficio sit laus, cũ in accepto tãta sit gloria. ¹ est ve-
 re fortunatus ille, cuius ex salute nõ minor penè ad
 omnes, quàm ad illũ ventura sit, lætitia peruenerit.
 quod ei quidẽ merito, atq; optimo iure cõtigit. quis
 enim est illo aut nobilitate, aut probitate, aut opti-
 marũ artium studio, aut innocentia, aut vllò genere
 laudis præstantior? ² nullius tantũ est flumen inge-
 nij, nulla dicendi aut scribendi tanta vis tantaq; co-
 pia, quæ non dicã exornare, sed enarrare C. Cesar-
 res tuas gestas possit: tamen hoc affirmo, & hoc pa-
 ce dicã tua, nullam in his esse laudem ampliorem,
 quàm eam, quã hodierno die consecutus es. ³ soleo
 sæpe ante oculos ponere, idq; libenter crebris usur-
 pare sermonibus; omnes nostrorum imperatorum,
 omnes exterarũ gentium potentissimorumq; popu-
 lorum, omnes clarissimorum Regum res gestas cũ
 tuis nec contentionum magnitudine, nec numero
 præliorũ, nec varietate regionum, nec celeritate cõ-
 ficiendi, nec dissimilitudine bellorum posse confer-
 ri; nec verò disiunctissimas terras citius cuiusquam
 passibus potuisse peragrari, quàm tuis nõ dicã cursi-
 bus,

da. nimb. O
 onl. oipito
 2. D. elaud b
 n. p. m. s. i. u. i.
 Epiphonae
 ma, quo præ
 dica. felicita
 tem Marcel-
 li, & personã
 extollit.

2. Proposi-
 tio.

3. Confirma-
 tio, quæ tota
 amplificatio
 cõstat.

bus, sed victorijs illustratæ sunt. quæ quidem ego nisi ita magna esse fatear, ut ea vix cuiusquã mens aut cogitatio capere possit, amens sim. ¹ sed tamen sunt alia maiora, nã bellicas laudes solent quidã extenuare verbis, easq; detrahere ducibus, communi-
 care cum militibus, ne proprie sint imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorũ opportunitas, auxilia sociorum, classes, cõmeatus multũ in-
 uant: maximam vero partem quasi suo iure fortuna sibi vendicat, & quidquid est prospere gestũ, id penè omne ducit suum. at vero huius gloriæ C. Cæsar, quã es paulò ante adeptus, sociũ habes neminẽ: totũ hoc, quantũcunque est, quod certe maximum est, totũ est, inquam, tuũ: nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma de-
 cerpit: quin etiam illa ipsa rerũ humanarũ domina fortuna in istius se societate gloriæ non offert, tibi cedit, tuã esse totam, & propriam fatetur. ² nũquã enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur. domuisti gẽtes immanitate barbaras, multitudinem innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes: sed tamẽ ea vicisti, quæ & naturam, & conditionem, ut vinci possent, habebãt. nulla est enim tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangiq; possit: verum animum vincere, iracundiã cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem nõ modo extollere iacentẽ,

Subiungit
 clementiæ
 laudem.

do sibi

non sibi
 20 maius
 ius

20 Comparati
 materia for
 titudinis &
 clementiæ.

-clon

sed etiam amplificare eius pristinam dignitatē, hæc qui faciat, non ego eum cum summis viris cōparo, sed simillimum deo iudico. itaque C. Cæsar bellicæ tuæ laudes celebrabuntur illæ quidem nō solum nostris, sed penè omnium gentium literis, atque linguis, neq; vlla vnquam ætas de tuis laudibus conticescet: sed tamē eiusmodi res nescio quo modo, etiā dum audiuntur, aut dum leguntur, obstrepi clamore militum videntur, & tubarum sonor: at vero cū aliquid clemēter, māsuetē, iuste, moderate, sapiēter factum, in iracundia præsertim, quæ est inimica consilio, & in victoria, quæ natura insolens, & superba est, aut audimus, aut legimus, quo studio incendimur non modò in gestis rebus, sed etiam in fictis: ut eos sæpe, quos nūquā vidimus, diligamus. te verò, quem præsentem intuemur, cuius mentem sensusq; & os cernimus, ut, quidquid belli fortuna reliquū Reip. fecerit, id esse saluū velis, quibus laudibus efferemus? quibus studijs prosequemur? qua beneuolētia cōplectemur? s parietes mediisfidius C. Cæsar, ut mihi videtur, huius curiæ tibi gratias agere gestiūt, quòd breui tēpore futura sit illa auctoritas in his maiorū suorū, & suis sedibus. equidē cū C. Marcelli, viri optimi, & cōmemorabili pietate ac virtute præditi, lacrymas modò vobiscū viderē, omniū Marcellorū meū pectus memoria effodit. quibus tu etiā mortuis, M. Marcello conseruato, dignitatem suam reddidisti, nobilissimamq;

1 Cōparatio bellicæ gloriæ cū laude moderatio - nis.

2 Id est ob - scurari.

3 Infert sententiam ex minori.

4 Epiphonema hyperbolicū, quo sententiam concludit.

5 Etiologia.

namq;

manq; familiã, iã ad paucos redactam, penè ab inte-
ritu vindicasti. hunc tu igitur diè tuis maximis, &
innumerabilibus gratulationibus iure antepones. 1
hæc enim res unius est propria Cæsaris: cætera du-
ce te gesta. magnæ illæ quidem, sed tamẽ multo ma-
gnoq; comitatu; huius autẽ rei tu idẽ es & dux, &
comes: quæ quidẽ tãta est, vt trophæis, monimētisq;
tuis nullavnuquã allatura sit finẽ ætas: nihil enim est
opere aut manu factũ, quod aliquãdo nõ conficiat,
& consumat vetustas. at verò hæc tua iustitia, &
lenitas animi florescet quotidie magis, ita, vt quan-
tum operibus tuis diuturnitas detrahet, tantũ affe-
rat laudibus: & cæteros quidẽ omnes victores bel-
lorũ civilium iam antè æquitate, & misericordia vi-
ceras, hodierno vero die te ipsum vicisti. 2 vereor
vt hoc, quod dicam, nõ perinde intelligi auditu pos-
sit, atq; ego ipse cogitans sentio. ipsam victoriam
vicisse videris, cum ea ipsa, quæ illa erat, adeptas, vi-
ctis remisisti: nã cum ipsius victoriæ conditione iu-
re omnes victi occidissimus, clementiæ tuæ iudicio
conseruati sumus: recte igitur vnus inuictus es, à
quo etiã ipsius victoriæ conditio visq; deuicta est. 3
atque hoc C. Cæsaris iudiciũ P. C. quàm late pateat,
attendite. omnes enim qui ad illa arma fato sumus
nescio quo Reip. misero funestoq; compulsi, & si
aliqua culpa tenemur erroris humani, à scelere cer-
te liberati sumus. nam cum M. Marcellum, depre-
cantibus vobis, Reip. conseruauit, memet mihi, &

1 Coclusio huius loci, cum spiritum repetitione.

2 Vide amplificationem, qua semelocupa, quo maius dicinõ potest: itaque præponit præparatiuicula.

3 Alter locus amplificationis ex b neficij magnitudine.

1 Locus ad
amplificatio
nē beneficii
perinet ab
animō auto-

itē Reip. nullo deprecate, reliquos amplissimos vi-
ros & sibi ipsis, & patrie reddidit, quorum & fre-
quentia, & dignitate hoc ipso in confesſu videtis.
non ille hostes induxit in curia, sed indicavit a ple-
risq; ignoratione potius, & falso atque inani metu,
qua cupiditate, aut crudelitate civile bellum esse su-
ceptum. quo quidem in bello semper de pace agen-
du, audiendumq; esse putavi; semperq; dolui, non mo-
do pacem, sed oratione etiam civium pacem efflagi-
tantium repudiari. neque enim ego illa, nec vlla un-
quam secutus sum arma civilia: semperq; mea con-
silia pacis & togae socia, non belli atq; armoru fue-
runt. hominem sum secutus privato officio, non pu-
blico: tantumq; apud me grati animi fidelis memo-
ria valuit, ut nulla non modo cupiditate, sed ne spe
quidem, prudens & sciens tanquam ad interitum rue-
rem voluntarium. quod quidem meum consiliu mi-
nime obscuru fuit: 2 nam & in hoc ordine, integra-
re, multa de pace dixi, & in ipso bello eadem etiam
cu capitis mei periculo sensi. 3 ex quo nemo erit ta-
iniustus rerum aestimator, qui dubitet, quae Caesaris
voluntas de bello fuerit, cu pacis auctores conserva-
dos statim censuerit, caeteris fuerit iratior. 4 atque
id minus miru videretur fortasse tu, cu esset incer-
tus exitus, & anceps fortuna belli: qui vero victor
pacis auctores diligit, is profecto declarat, maluis-
se se non dimicare, qua vincere. atq; huius quide rei
M. Marcello sum testis: nostri enim sensus, ut in pa-

2 A suo testi-
monio.

3 Conclusio
a signo, siue a
consequentiis.

4 Confirmatio
ex tempore.

5 Inducit as-
sumptione.

ee semper, sic tū etiā in bello congruebāt. quoties
 ego eum, & quāto cū dolore vidi cum insolentiam
 certorum hominum, tū etiā ipsius victoriæ fero-
 citatē extimescentē: quo gratior tua liberalitas C.
 Caesar nobis, qui illa vidimus, debet esse: nō enim iā
 causæ sunt inter se, sed victoriæ comparandæ. vi-
 dimus tuam victoriā præliorum exitu terminatam,
 gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus. quos
 amissimus ciues, eos Martis vis perculit, non ira vi-
 ctoriæ: ut dubitare debeat nemo, quin multos, si fie-
 ri posset, C. Caesar ab inferis excitaret, quoniam ex
 eadem acie conseruat quos potest, alterius vero par-
 tis nihil amplius eo dicam, quā, id quod omnes ve-
 rebamur, nimis iracundā futurā fuisse victoriā:
 quidam enim nō modo armatis, sed interdū etiā otio-
 sis minabantur, nec, quid quisque sensisset, sed vbi
 fuisset, cogitandū esse dicebant: ut mihi quidem vi-
 deantur dii immortales, etiā si pœnas à populo Ro.
 ob aliquod delictum expetiuerūt, qui ciuile bellū tā-
 tum & tam luctuosum excitauerūt, vel placati iā,
 vel etiam satiati aliquando omnem spem salutis ad
 clementiam victoris, & sapientiam cōtulisse. ² qua
 re gaude tuo isto tam excellenti bono; & fruerere
 cum fortuna & gloria, tum etiam natura & mori-
 bus tuis: ex quo quidem maximus est fructus, iucun-
 ditasq; sapienti. cætera cum tua recordabere, et si
 persepe virtuti, tamen plerunque felicitati tuæ
 gratulabere: de nobis, quos in Rep. tecum si-

1 Conesuc
 cum ampli
 catione vi
 riarum.

2 Iterata c
 cluso, qua
 mox vertit
 hortatione

mul saluos esse voluisti, quoties cogitabis, toties de
 maximis tuis beneficijs, toties de incredibili libera-
 litate, toties de singulari sapientia tua cogitabis:
 quæ non modò summa bona, sed nimirum audebo
 vel sola dicere: tantus est enim splendor in laude
 vera, tãta in magnitudine animi & cõsiliij dignitas,
 vt hæc à virtute donata, cætera à fortuna cõmoda
 ta esse videantur. noli igitur in conseruãdis bonis
 viris defatigari, non cupiditate præsertim aut pra-
 uitate aliqua lapsis, sed opinione officij, stulta for-
 tasse, certè non improba, & specie quadã Reip. nõ
 enim tua vlla culpa est, si te aliqui timuerunt; con-
 traq; summa laus, quòd pleriq; minimè timendum
 fuisse senserunt. Nunc venio ad grauissimã quere-
 lã, & atrocissimã suspicionem tuam: quæ non tibi
 ipsi magis, quàm cū omnibus ciuibus, tum maxime
 nobis, qui à te conseruati sumus, prouidenda est.
 quã et si spero esse falsam, nunquam tamen verbis
 extenuabo. ¹ tua enim cautio, nostra cautio est: vt,
 si in alterutro peccandũ sit, malim videri nimis ti-
 midus, quam parum prudens. ² sed quisnam est iste
 tam demens? de tuisne? tametsi qui magis sunt tui,
 quàm quibus tu salutẽ in sperantibus reddidisti? an
 ex eo numero, qui vnã tecum fuerunt? non est cre-
 dibilis tantus in vlllo furor, vt, quo duce omnia sum-
 ma sit adeptus, huius vitam non anteponat suæ. at
 si tui nihil cogitant sceleris; cauendum est, ne quid
 inimici. ³ qui? omnes enim qui fuerunt, aut sua perti-
 nacia

Concludit
 in fidem in
 parte ora-
 onis habẽda
 Incipit ar-
 gumentatio-
 nem à diui-
 ne & ad re-
 gendam cri-
 minis volun-
 tem ex per-
 narum quã-
 tate.
 Alterũ mẽ-
 um diuisio
 quod col-
 gatur enu-
 ceratione.

nacia vitam amiserunt, aut tua misericordia reti-
 nuerunt: ut aut nulli supersint de inimicis, aut, qui
 superfuerunt, amicissimi sint. ¹ sed tamen cum in
 animis hominum tanta latebrae sint, & tanti recessus,
 augeamus sane suspicionem tuam: simul enim
 augebimus & diligentiam. nam quis est omnium tam
 ignarus rerum, tam rudis in Rep. tam nihil unquam
 nec de sua, nec de communi salute cogitans, qui non
 intelligat tua salute contineri suam, & ex unius
 tui vitam pendere omnium? ² equidem de te dies
 noctesque, ut debeo, cogitans, casus duntaxat huma-
 nos, & incertos eventus valetudinis, & naturae com-
 munitatis fragilitatem extimesco; doleoque cum Resp.
 immortalis esse debeat, eam in unius mortalis ani-
 ma consistere. si vero ad humanos casus, incertosque
 eventus valetudinis, sceleris etiam accedat insidia-
 rumque consensio: quem deum, etiam si cupiat, opitu-
 lari posse Reip. credamus? ³ omnia sunt excitanda
 tibi C. Caesar uni, quae iacere sentis belli ipsius im-
 petu, quod necesse fuit, percussa atque prostrata:
 constituenda iudicia, reuocanda fides, comprimenda
 libidines, propaganda soboles: omnia, quae dilata
 ipsa iam fluxerunt, seueris legibus vincienda sunt. ⁴
 non fuit recusandum in tanto civili bello, tantoque
 animorum ardore & armorum, quin quassata Resp.
 quicumque belli eventus fuisset, multa perderet &
 ornamenta dignitatis, & praesidia stabilitatis suae,
 multaque utenque dux faceret armatus, quae idem toga

i Concessi
 ne transi
 si mius arg
 mentum quo
 ducitur ex
 metuineo
 di si Cesar
 vita periculi
 terur.

2 Amplificatio
 periculi
 ex present
 statu Reip.

3 Declarat
 que prestadi
 sint Cesari, &
 est ratio pra
 cedentis sententiae.

4 Redit ad in
 tentionem, &
 ad reprehensionem delat
 bitur.

tus fieri prohibuisset. quæ quidem nunc tibi omnia belli vulnera curanda sunt, quibus præter te mederi nemo potest. itaq; illâ tuam præclarissimâ & sapientissimâ vocem inuitus audiui, satis te diu vel nature vixisse, vel gloriæ: satis, si ita vis, nature fortasse, addo etiâ, si placet, gloriæ; at, quod maximum est, patriæ certe parû. quare omitte queso istâ doctorû hominû in contînenda morte prudentiam: noli nostro periculo sapiens esse. sæpe enim venit ad aures meas, te idē istud nimis crebro dicere, satis te tibi vixisse. credo, sed tû id audirē, si tibi soli viueres, aut si tibi etiâ soli natus esses: 2 nunc cū omniû salutem ciuiû, cunctamq; Remp. res tuæ gestæ complexæ sint, tantû abes à perfectione maximorû operû, ut fundamēta, quæ cogitas, non dum ieceris. hic tu modû tuæ vitæ non salute Reip. sed æquitate animi desinies? quid, si istud ne gloriæ quidem tuæ satis est? cuius te esse auidissimû, quâuis sis sapiens, non negabis. 3 parumne igitur, inquires, gloriam magnâ relinquemus? immo vero alijs, quâuis multis, satis, tibi vni parum: quidquid enim est, quâuis amplum sit, id certe parum est tum, cum est aliquid amplius. quòd si rerû tuarû immortalium c. Caesar hic exitus futurus fuit, ut deuiētis aduersarijs Remp. in eo statu relinqueres, in quo nûc est: vide queso, ne tua diuina virtus admirationis plus sit habitura, quàm gloriæ, si quidem gloria est illustris ac peruagata multorum & magnorum vel in suos ciues, vel in

atriâ

Concludit,
reprehēdit
uerelam Cæ
saris.

In salute
Reip. amplifi
anda gloria
Cæsaris.

Occupatio,
qua gloriam
amplificandâ
esse docet a
persona Cæ
saris.

patriã, vel in omne genus hominũ fama meritorũ.
 hæc igitur tibi reliqua pars est, ¹ hic restat actus,
 in hoc elaborandum est, ut Remp. constituas, eaq;
 tu in primis composita summa tranquillitate, &
 otio perfruare. tum te, si voles, cũ & patriã, quod
 debes, solueris, & naturam ipsam expleueris satie-
 tate viuendi, satis diu vixisse dicito. quid est enim
 omnino hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremũ,
 quod cũ venerit, omnis voluptas præterita pro ni-
 hilo est, quia postea nulla futura sit? ² quanquam
 iste tuus animus nunquam his angustijs, quas natu-
 ra nobis ad viuendum dedit, contentus fuit, semper
 q; immortalitatis amore flagrauit. nec vero hæc
 tua vita dicenda est, quæ corpore & spiritu cõtine-
 tur: illa inquam, illa vita est tua Cæsar, quæ vigebit
 memoria seculorũ omnium, quã posteritas alet, quã
 ipsa æternitas semper intuebitur. huic tu inservias,
 huic te ostentes oportet: quæ quidem, quæ miretur,
 iam pridem multa habet, nunc, etiam quæ laudet, ex-
 pectat. obstupescant posteri certe, imperia, prouin-
 cias, Rhenũ, Oceanũ, Nilum, pugnas innumerabi-
 les, incredibiles victorias, monumenta, munera, triũ-
 phos audientes & legentes tuos. sed nisi hæc vrbs
 stabilita tuis consilijs & institutis erit, vagabitur
 modo nomen tuum longe, atque late, sedem quidem
 stabilem, & domicilium certũ non habebit. erit in-
 ter eos etiã, qui nascentur, sicut inter nos fuit, ma-
 gna dissensio, cum alij laudibus ad cælum res tuas
 gestas

¹ Metaphora
 sumpta à fa-
 bulis scenicis
 quæ in actus
 diuiduntur.

² Corrigit re-
 prehensionẽ
 suam, & dicit
 Cæsarem sua
 spõte ad glo-
 riam propen-
 sum esse.

gestas efferet, alij fortasse aliquid requireret, idq; vel
 maximū, nisi belli ciuilis incendiū salute patrie re-
 stinxiseris, vt illud fati fuisse videatur, hoc cōsiliū.
 serui igitur ijs etiā iudicibus, qui multis post seculis
 de te iudicabūt, & quidē haud scio an incorruptius
 quam nos: nam & sine amore, & sine cupiditate,
 & rursus sine odio, & sine inuidia iudicabunt. id
 autē, etiā si tunc ad te, vt quidam falso putant, non
 pertinebit, nūc certe pertinet, te esse talem, vt tuas
 laudes obscuratura nulla vnquā sit obliuio. diuer-
 se volūtates ciuū fuerūt, distractaq; sententiae: nō
 enim cōsilijs solū & studijs, sed armis etiā & ca-
 stris dissidebamus. erat autē obscuritas quaedā, erat
 certamē inter clarissimos duces: multi dubitabant,
 quid optimū esset; multi, quid sibi expediret; multi,
 quid deceret; nonnulli etiā, quid liceret. perfuncta
 Resp. est hoc misero fataliq; bello: vicit is, qui non
 fortuna inflammaret odiū suū, sed bonitate leniret
 neque omnes, quibus iratus esset, eosdem etiam exi-
 lio, aut morte dignos iudicaret. arma ab alijs posi-
 ta, ab alijs erepta sunt. ingratus est iniustusq; ciuis,
 qui armorum periculo liberatus, animum tamē re-
 tinet armatum: vt etiā ille sit melior, qui in acie ce-
 cidit, quā qui in causa animā profudit: quae enim per-
 tinacia quibusdā, eadem alijs constantia videri po-
 test, sed quia iā omnis fracta dissensio est armis, &
 extincta aequitate victoris: restat, vt omnes vnū ve-
 lint, qui modò habent aliquid non solum sapiētiae,
 sed

Concludit
hortando.

2 Redit ad
excusationē
culpe belli ci-
uilis.

sed etiam sanitatis: quia, nisi te C. Caesar saluo, & in ista sententia, qua cum antea, tum hodie vel maxime usus es, manente, salui esse non possumus. quare omnes te, qui hæc salua esse volumus, & hortamur, & obsecramus, ut vitæ, ut salutis tue consulas; omnesq; tibi, ut pro alijs etiam loquar, quod de me ipse sentio, quoniam subesse aliquid putas quod cauendum sit, non modo excubias, & custodias, sed etiam laterum nostrorum oppositus, & corporum pollicemur. ¹ Sed ut, unde est orsa, in eodem terminetur oratio mea: maximas tibi omnes gratias agimus C. Caesar, maiores etiã habemus; ² nã omnes idē sentiunt, quod ex omniũ precibus, & lacrymis sentire potuisti: sed quia non est astãtibus omnibus necesse dicere, à me certe dici volunt: cui necesse est quodãmodo, & quod volũt, & quod M. Marcello à te huic ordini populoq; R. & Reip. reddito, præcipue id à me fieri debere intelligo. nam letari omnes, non ut de vnius solũ, sed ut de communi omniũ salute, sentio. quod autem summæ beneuolentiæ est, quæ mea erga illum omnibus semper nota fuit, ut vix C. Marcello optimo & amãtissimo fratri, præter eum quidẽ cederem nemini. cum id solitudine, cura, labore tandiu præstiterim, quãdiu est de illius salute dubitatum, certe hoc tempore magnis curis, molestijs, doloribus liberatus præstare debeo. itaq; C. Caesar sic tibi gratias ago, ut, omnibus me rebus à te non conseruato solum, sed etiam ornato, tamen

¹ Peroratio qua redit ad institutum.

² Causam reddit cur ipse pro omnibus loquatur.

ad tua innumerabilia in me unum merita, quod fieri iam posse non arbitrabar, maximus hoc tuo facto cumulus accesserit.

ORATIONIS PRO Q. LIGARIO ARGV M.

QVINTVS Ligarius ciuis Romanus, cum C. Cōsidio Consule profectus est Legatus in Africam ante belli ciuilis principium. Decedēs inde Considius, illum Prouinciæ præfecit. Orto mox bello inter Cæsarem & Pompeium Ligarius nullo negotio se implicari passus est. Nam P. Accius Varus, qui Prætor Africam obtinuerat, Vticam veniēs, imperitæ multitudinis concursu ad se facto statim imperium arripuit, quiescente Ligario, nec tamen prouincia, quæ contra Cæsarem tenebatur, decedētē. Interea cum L. Tubero cum filio Q. Tuberone in Africam rei frumentariæ causâ à Senatu missus esset, à Ligario & Varo, eius ingressu prohibitus est. Vnde ad Pompeium in Macedoniâ concessit, & arma aduersus Cæsarem tulit. Finito bello Cæsar victor Tuberoni & multis alijs pepercit, exulante semper Ligario: cuius fratres & propinqui cū saepe pro eo apud Cæsarem intercederēt, Q. Tubero iniuriæ nondum

de quatuor

unapud me non est

dum oblitus, metuens ne Cæsari reconcilia-
retur, Ligarium, quò Cæsaris clementiam ab
eo auerteret, in foro accusauit. Hunc igitur
Cicero hac elegantissima oratione defendit,
& gratiam Cæsaris pro ipso impetrare con-
tendit. Consistit autem hæc oratio in genere
Iudiciali. Accusatur enim Ligarius, quòd
contra Cæsarem in Africa fuerit.

PRO Q. LIGARIO AD C. CAESAREM ORATIO.

Ouū crimen C. Cæsar, & ante hunc
diem inauditum propinquus meus ad
te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium
in Africa fuisse: idq; C. Pansa, præ-
stanti vir ingenio, fretus fortasse ea

familiaritate, quæ est ei tecum, ausus est confiteri.
itaque, quò me vertam, nescio: paratus enim vene-
ram, cum tu id neque per te scires, neq; audire aliū
de potuisses, vt ignoratione tua ad hominis miseri-
salutē abuterer. sed quoniam diligentia inimici in-
uestigatū est, quod latebat: confitendum est, vt opi-
nor: præsertim cum meus necessarius C. Pansa fece-
rit, vt id iam integrum non esset: omissaq; contro-
uersia omnis oratio ad misericordiam tuā cōferen-
da est, qua plurimi sunt conseruati, cum à te non so-
lum liberationem culpa, sed errati veniam impetra-
uissent.

1 Incipit ab ironia ad eleuanda criminis delatione Et queritur autoritate testimonij Pansa defendendi facultatem ubi ereptam esse. Locus totus ironicus est.

2 Ironica dubitatio.

1 Concessio,
nihil nocitu-
ra.

2 Clausula e-
piphonema-
tica.

3 Narratio.

uissent? ¹ habes igitur Tubero, quod est accusatori maxime optandum, confitentem reum, sed tamen ita confitentem, se in ea parte fuisse, qua te Tubero, qua virum omni laude dignum patrem tuum. ² itaque prius de vestro delicto confiteamini necesse est, quam Ligarij ullam culpam reprehendatis.

3 Q. igitur Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, Legatus in Africam cum Proconsule C. Confidio profectus est: qua in Legatione et ciuibus et socijs ita se probauit, ut decedens Confidius prouincia, satisfacere hominibus non posset, si quenquam alium prouinciae praefecisset. itaque Q. Ligarius, cum diu recusans nihil profecisset, prouinciam accepit inuitus: cui sic praesuit in pace, ut et ciuibus, et socijs gratissima esset eius integritas et fides. bellum subito exarsit. quod, qui erant in Africa, ante audierunt geri, quam parari. quo audito, partim cupiditate inconsiderata, partim caeco quodam timore, primo salutis causa, post etiam studij sui querebant aliquem ducem. tum Ligarius domum spectans, et ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est. interim P. Actius Varus, qui Praetor Africam obtinuerat, Uticam venit. ad eum statim concursus est: atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, si illud imperium esse potuit, quod ad priuatum, clamore multitudinis imperitae, nullo publico consilio deferebatur. itaque Ligarius, qui omne tale negotium cuperet effugere, paulum aduentu Vari

conquieuit: adhuc C. Caesar Q. Ligarius omni culpa vacat. domo est egressus non modo nullū ad bellum, sed ne ad minimā quidem suspicionem belli. Legatus in pace profectus, in prouincia pacatissima ita se gessit, ut ei pacē esse expediret. profectio certe animū tuum non debet offendere: 2 num igitur remansio multo minus: nam profectio voluntatem habuit non turpem, remansio etiam necessitatem honestam. ergo hæc duo tempora carent crimine; unū, cum est Legatus profectus; alterum, cum efflagitatus à prouincia, præpositus Africae est. 3 tertium est tempus, quo post aduentum Vari in Africa restitit. quod si est criminofum, necessitatis crimen est, non voluntatis. 4 an ille, si potuisset illinc ullo modo eua- dere, Vticae potius, quam Romæ; cū P. Actio, quam cum cōcordissimis fratribus; cum alienis esse, quam cum suis maluisset? cum ipsa Legatio plena desiderij ac sollicitudinis fuisset propter incredibilem quendam fratrum amorem, hic æquo animo esse potuit belli dissidio distractus à fratribus? 5 nullum igitur habes Caesar adhuc in Q. Ligario signum alienæ à te volūtatis. cuius ego causam, animaduerte quæso, qua fide defendam, cum prodo meam. ô clementiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, literis, monimentisq; decorandam: M. Cicero apud te defendit alium in ea voluntate non fuisse, in qua se ipsum confitetur fuisse; nec tuas tacitas cogitationes extimescit; nec, quid tibi de alio audienti de se

1 Mouet & distinguit narrationem, & intelligatur in quo sit crimen.

2 Breuis argumentatio.

3 Profert tēpus criminofum, sed cum defensione.

4 Cōfirmatio à loco & tempore, admixto affectu.

5 Concludit narrationē.

1 *Explanatio
quæ explanat
quod dixit.*

ipso occurrat, reformidat: & vide, quàm nõ reformi-
dem: vide, quanta lux liberalitatis, & sapietia tue
mihi apud te dicenti oboriatur: quãtum potero, vo-
ce contẽdam, vt hoc populus R. exaudiat. Suscepto
bello Cesar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi
coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma pro-
fectus sum, quæ erant sumpta contra te. apud quem
igitur hoc dico? nempe apud eum, qui, cum hoc sci-
ret, tamen me, antequã vidit, Reip. reddidit: qui ad
me ex *Agypto* literas misit, vt essem idẽ, qui fuif-
sem: qui cum ipse imperator in toto imperio popu-
li R. vnus esset, esse me alterũ passus est: à quo, hoc
ipso C. Pansa mihi nunciũ perferente, concessos fa-
sces laureatos tenui, quoad tenẽdos putauit: qui mi-
hi tum denique se salutem putauit reddere, si eam
nullis spoliatam ornamentis redderet. **2** vide quæso

2 *Epiphont-
ma cum qua-
dã insultatio
ne in aduersa-
rium.*

Tubero, vt, qui de meo facto nõ dubitem dicere, de
Ligarij non audeam confiteri. atque hæc propterea
de me dixi, vt mihi Tubero, cum de se eadem dice-
rẽ, ignosceret. cuius ego industriæ gloriæq; faueo,
vel propter propinquam cognationem, vel quòd
eius ingenio studijsq; delector, vel quòd laudem ado-
lescentis propinqui existimo etiam ad meum ali-
quem fructum redundare. sed hoc quero, quis pu-
tet fuisse crimen, esse in Africa Ligarium? nempe is,
qui & ipse in eadem Africa esse voluit, & prohibi-
tum se à Ligario queritur, & certe contra ipsum
Cesarẽ est cõgressus armatus. **4** quid enim, Tubero,

3 *Ex maiori.*

4 *Explanatio
dicti acris &
vehementis
per interro-
gationem.*

tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? nimis urgeo: commoueri videtur adolescens: ad me reuertar. ijsdem in armis fui. quid autem aliud egimus Tubero, nisi ut, quod hic potest, nos possemus? quorum igitur impunitas, Caesar, tuæ clementiæ laus est, eorum ipsorum ad crudelitatem te acuet oratio? atque in hac causa nonnihil equidem Tubero etiam tuam, sed multo magis patris tui prudentiam desidero, quòd homo cum ingenio, tum etiam doctrina excellens, genus hoc causæ quod esset, non viderit. nam si vidisset, quouis profecto, quam isto modo à te agi maluisset. arguis fatentem: non est satis. accusas eum, qui causam habet, aut, ut ego dico, meliorem, quàm tu, aut, ut tu vis, parem. hæc non modo mirabilia sunt, sed prodigijs similia, quæ dicam. non habet eam vim ista accusatio, ut Q. Licarius condemnnetur, sed ut necetur. hoc egit ciuis R. ante te nemo. externi isti mores vsque ad sanguinem incitare solent odium aut leuium Græcorum, aut immaniũ barbarorũ. nã quid aliud agis? ut Roma ne sit? ut domo careat? ne cum optimis fratribus, ne cum hoc T. Brocho auunculo suo, ne cū eius filio consobrino suo, ne nobiscum uiuat? ne sit in patria? num in patria est? num potest magis carere hic omnibus, quàm caret? Italia prohibetur, exulat. non

1 Corrigie quod vehementius dixit in aduersariũ
2 Epiphonema, quod claudius hanc sententia. Enthimema ex repugnãtibz.

3 Extollit epiphonemate.

4 Amplificat a nouitate, quod ad locum tēporis refertur.

tu ergo hūc patria priuare, qua caret, sed vitā vis.

1 Claudis sententia, & ampliat ex contrario ex maiori.
 at istud ne apud eum quidem Dictatorem, qui omnes, quos oderat, morte mulctabat, quisquā egit isto modo. ipse iubebat occidi, nullo postulante: prēmīis etiam inuitabat. quæ tamen crudelitas ab hoc eodē aliquot annis post, quem tu nunc crudelem esse vis, vindicata est. ego vero istud non postulo, inquires.
 2 Occupatio, qua remouet malitiam, & imprudentiā arguit. Cōfirmat à persona, familia, fama, studio.
 ita mehercule existimo Tubero: 2 noui enim te, noui patrem tuum, noui domum, nomenq; vestrum: studia denique generis ac familiæ vestræ, virtutis, humanitatis, doctrinæ, plurimarum artium atque optimarū nota sunt mihi omnia: itaque certo scio, vos non petere sanguinem: sed parum attenditis: res enim eò spectat, ut ea pœna, in qua adhuc Q. Ligarius sit, non videamini esse contenti. 3 quæ est igitur alia præter mortem? si enim in exilio est, sicuti est: quid amplius postulatis? an ne ignoscatur? 4 hoc vero multo acerbius, multoq; est grauius. quod nos domi petimus precibus, & lacrymis prostrati ad pedes, non tam nostræ causæ fidentes, quàm huius humanitati; id ne impetremus, pugnabis? & in nostrum fletum irrumpes? & nos iacentes ad pedes supplicum voce prohibebis? si, cum hoc domi faceremus, quod & fecimus, & ut spero, nō frustra fecimus, tu de repente irrupisses, & clamare cœpisses; C. Cæsar caue credas, caue ignoscas, caue te, fratrum pro fratris salute obsecrantium misereat: non ne omnem humanitatē exuisses? quanto hoc durius,

quod

quod nos domi petimus, id à te in foro oppugnari,
 & in tali miseria multorum perfugium miseri-
 cordiae tollere? dicam planè C. Caesar, quod sentio.
 si in hac tanta tua fortuna lenitas tanta non esset,
 quantam tu per te, per te, inquam, obtines: (intelli-
 go quid loquar) acerbissimo luctu redundaret ista
 victoria: 2 quã multi enim essent de victoribus, qui
 te crudelem esse vellent, cum etiam de victis repe-
 riatur? quàm multi, qui, cū à te nemini ignosci vel-
 lent, impedirent clementiam tuam, cum etiam ij,
 quibus ipse ignouisti, nolint te in alios esse miseri-
 cordem? quòd si probare Caesari possemus, in Afri-
 ca Ligarium omnino non fuisse; si honesto & mise-
 ricordiam dacio salutis civis calamitosi cōsultū esse
 vellemus: tamē hominis nō esset, in tãto discrimine
 & periculo civis refellere & coarguere nostrum
 mēdaciū: & si esset alicuius, eius certe nō esset qui
 in eadē causa & fortuna fuisset. 3 sed tñ aliud est
 errare Caesarem nolle, aliud nolle misereri. tū dicerēs
 caue Caesar credas: fuit in Africa Ligarius: tulit ar-
 ma cōtra te. nūc quid dicis? 4 caue ignoscas: hęc nec
 hominis, nec ad hominem vox est, qua qui apud te
 C. Caesar utetur, suam citius abijciet humanitatem,
 quàm extorquebit tuam. at primus aditus, & postu-
 latio Tiberonis hęc, ut opinor, fuit, velle se de Q.
 Ligarij scelere dicere. 5 non dubito, quin admiratus
 sis: vel quòd de nullo alio quisquam; vel quòd is,
 qui in eadem causa fuisset; vel quidnam novi faci-

scribent a
 rebus caris
 in 3 munit
 nos eodū
 meo spū
 1 Præcisio
 rationis.

2 Ex minori.

3 Amplifica-
 tio per com-
 parationem.

4 Epiphone-
 mate extol-
 lit sententiā,
 cum laude
 Caesaris.

5 Alloquitur
 Caesarem.

lenitas, dicitur

1 Inuadit a-
erius aduer-
sarium & am-
plificat con-
trarijs exem-
plis.

2 Mouet af-
fectum a for-
tuna. & est
schema per-
missionis.

3 Exaggerat
contrario ex
emplo Cae-
sar.

4 Epiphone-
ma.

noris afferret: scelus tu illud vocas Tubero? cur
isto enim nomine illa adhuc causa caruit. alij erro-
rem appellant, alij timorem, qui durius, spem, cupi-
ditatem, odium, pertinaciam; qui grauisime, teme-
ritatem; scelus, praeter te, adhuc nemo. ac mihi qui-
dem, si proprium & verum nomē nostri mali que-
ratur, fatalis quaedam calamitas incidisse videtur,
& improvidas hominum mentes occupauisse, ut
nemo mirari debeat humana consilia diuina neces-
sitate esse superata: liceat esse miseros, quāquam
hoc victore esse nō possumus. sed nō loquor de no-
bis: de illis loquor, qui occiderunt. fuerint cupidi,
fuerint irati, fuerint pertinaces: sceleris vero cri-
mine, furoris, parricidij liceat Cn. Pompeio mor-
tuo, liceat multis alijs carere. quando hoc quisquā
ex te Caesar audiuit, aut tua quid aliud arma volue-
runt, nisi à te contumeliam propulsare? quid egit
tuus ille inuictus exercitus, nisi ut suum ius tuere-
tur, & dignitatem tuam? quid tu cum pacem esse cu-
piebas, idne agebas, ut tibi cum sceleratis, an ut cū
bonis ciuibus conueniret? 4 mihi vero Caesar tua
in me maxima merita tanta certe non viderentur,
si me ut seruatum à te conseruatū putarem. quo
modo autem tu de Rep. bene meritus esses, si tot sce-
leratos in eadem dignitate esse voluisses? secessio-
nē tu illam existimauisti Caesar initio, non bellum;
non hostile odium, sed ciuile disidium, utrisque cu-
pientibus Remp. saluam, sed partim consilijs, par-

uiciorum, apertam in

tim studijs à communi utilitate aberrantibus. 1 prin
 cipum dignitas erat penè par, non par fortasse eo-
 rum, qui sequebantur: causa tum dubia, quòd erat
 aliquid in utraque parte, quod probari posset; nunc
 melior certe ea iudicanda est, quam etiam diu-
 uerunt. 2 cognita vero clementia tua, quis non eam
 victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi ar-
 matus? 3 sed ut omittam communem causam, venia-
 mus ad nostram. Vtrum tandem existimas facilius
 fuisse Tubero, Ligarium ex Africa exire, an vos in
 Africam non venire? poteramus ne, inquires, cum
 senatus censuisset? si me consulis, nullo modo. sed
 tamen Ligarium senatus idem legauerat. atque
 ille eo tempore paruit, cum parere senatui neces-
 se erat: vos tunc paruistis, cum paruit nemo,
 qui noluit. 4 reprehendo igitur: minime vero:
 5 neque enim licuit aliter vestro generi, nomini, fa-
 milie, discipline. sed hoc non contempsit, ut qui-
 bus rebus gloriemini in vobis, easdem in alijs re-
 prehendatis. Tuberonis fors coniecta est ex S. C.
 cum ipse non adesset, morbo etiam impediretur:
 statuerat se excusare. 6 hæc ego noui propter
 communes necessitudines, quæ mihi sunt cum L.
 Tuberone: domi unà eruditi, militiæ contuber-
 nales, post affines, in omni deniq; vita familiares:
 magnum etiam vinculum, quòd iisdem semper
 studijs vsi sumus. 7 scio igitur Tuberonè domi ma-
 nere voluisse: sed ita quidam agebāt, ita Reip. sanctis.

1 Exponit rē
 2 Antithesis
 per exclama-
 tionem.
 3 Redit ad in-
 stitutum.
 4 Occupatio.
 5 Ratio.
 6 Confirmat
 suo me-
 mo-
 7 Concludit
 & causam
 protectionis
 repetit.

simum

1 *Concludit totam hunc locum.* **2** *Aetiologia ad defensionem ex pari.* **3** *Secundapars quæ tractatur per coniecturam.* **4** *regressiva ad laudẽ clementiẽ & sapientiẽ Cesaris.* **5** *Aetiologia.* **6** *Locũ hunc abruptit ne offendat Cesarẽ.* **7** *Transit ad aliud argumẽtum.*

1 *finum nomen apponebant, ut, etiam si aliter sentiret, verborum tamen ipsorum pondus sustinere nõ posset. cessit auctoritati amplissimi viri, vel potius paruit: vnà est profectus cum ijs, quorum erat vna causa: tardius iter fecit: 1 itaque in Africam veniam occupatam. hinc in Ligarium crimen oritur, vel ira potius: 2 nam si crimen est prohibere illum voluisse, non minus magnum est, vos Africam, omnium prouinciarum arcem, natam ad bellum contra hanc urbem gerendum, obtinere voluisse, quàm aliquem se imperatorem esse maluisse. atque is tamen aliquis Ligarius non fuit. Varus imperium se habere dicebat: fasces certe habebat. 3 sed quoquo modo sese illud habet, hæc querela vestra Tubero quid valet? recepti in prouinciam non sumus. quid, si essetis? Cesar ne eam tradituri fuissetis, an contra eum retenturi? 4 vide, quid licentiæ Cesar nobis tua liberalitas det, vel potius audaciæ. si responderit Tubero, Africam, quò senatus eum forsqu; miserat, tibi patrem suum traditurum fuisse: non dubitabo apud ipsum te, cuius id eum facere interfuit, gratissimis verbis eius consilium reprehendere: 5 non enim si tibi ea res grata fuisset, esse etiã probata. 6 sed iam hoc totum omitto, non tam ut ne offendam tuas patientissimas aures, quàm ne Tubero, quod nunquam cogitauit, facturum fuisse videatur: 7 veniebatis igitur in Africam, prouinciam vnã ex omnibus huic victoriæ maxime infestam, in qua erat*

erat Rex potentissimus, inimicus huic cause, aliena voluntas, conuentus firmi atque magni. quero, quid facturi fuissetis? ¹ quanquam, quid facturi fueritis, non dubitē, cum videā, quid feceritis. prohibiti estis in provincia vestra pedē ponere, & prohibiti, ut perhibetis, summa cum iniuria. quo modo id tulistis? acceptę iniurię querelam ad quem detulistis? nempe ad eum, cuius auctoritatem secuti, in societatem belli veneratis. ² quod si Cęsarıs causa in provinciam veniebatis, ad eum profecto exclusi provincia venissetis: venistis ad Pompeium: quę est ergo apud Cęsarem querela, cum eum accusetis, a quo queramini vos prohibitos contra Cęsarem bellum gerere? atque in hoc quidem vel cum mendacio, si vultis, gloriari per me licet, vos provinciam fuisse Cęsari tradituros, etiam si a Varo & quibusdam alijs prohibiti essetis: ego autem confitebor culpam esse Ligarij, qui vos tantę laudis occasione priuauerit. ³ sed vide quęso C. Cęsar constantiam ornatissimi viri L. Tuberonis: quam ego, quamuis ipse probarem, ut probo, tamen non commemorarem, nisi a te cognouissem in primis eam virtutem solere laudari. quę fuit igitur vnquam in vlllo homine tanta constantia? constantiam dico? ⁴ nescio an melius patiētiam possē dicere: quotus enim istud quisque fecisset, ut a quibus partibus, in dissensione ciuili non esset receptus, essetq; etiam cum crudelitate ciectus, ad eas ipsas rediret? magni cuiusdam animi,

1 Correctio
ne vitat offensionem.

2 Enchiridion
ma ex repugnantibus,

3 Subiungit
amplificationem a signo.

4 Correctio.
5 Locus communis per exclamationem.

2 nimi, atque eius viri est, quem de suscepta causa
proposita; sententia nulla contumelia, nulla
vis, nullum periculum posset depellere: ut enim
cætera paria Tuberoni cum Varo fuissent, honos,
nobilitas, splendor, ingenium, quæ nequaquam fue-
runt; hoc certe præcipuum Tuberonis fuit, quod in
sto cum imperio ex S. C. in provinciam suam vene-
rat. hinc prohibitus, non ad Cæsarem, ne iratus, 2
non domum, ne iners; non aliquam in regionem,
ne condemnare causam illam, quam secutus esset,
videretur; in Macedoniam, in Cn. Pompeij castra
venit, in eam ipsam causam, à qua erat reiectus cum
iniuria. 3 quid? cum ista res nihil commouisset eius
animum, ad quem veneratis: languidiore, credo, stu-
dio in causa fuistis. tantummodo in præsidij era-
tis, animi vero à causa abhorrebant: an, ut fit in ci-
uilibus bellis, nec in vobis magis, quam in reliquis,
omnes vincendi studio tenebamur? pacis equidem
semper auctor fui, sed tum sero: erat. n. amentis, cū
aciem videres, pacem cogitare. omnes inquam vin-
cere volebamus, tu certe præcipue, qui in eum lo-
cum venisses, ubi tibi esset pereundum, nisi vicisses:
quanquam, ut nunc se res habet, non dubito quin
hanc salutem anteponas illi victoriæ. 4 hæc ego nō
dicerem Tubero, si aut vos constantiæ vestræ, aut
Cæsarem beneficij sui poeniteret. nunc quero, utrū
vestras iniurias, an Reip. persequamini? si Reip.
quid de vestra in ea causa perseuerantia responde-
bitis?

2 Augēt à per-
sona.

2 Distribu-
tio-

3 Argumētū
tertium per
cōiecturam.
 Particula
 quid, vehe-
 mentiam ad-
 fert.

4 Colligit rē
complexione
& concludit,

bitis? si vestras, videte ne erretis, qui Casarem ve-
 stris inimicis iratum fore putetis, cum ignouerit
 suis. itaque num tibi videor Caesar in causa Liga-
 rij occupatus esse? num de eius facto dicere? quid-
 quid dixi, ad vnam summam referri volo, vel hu-
 manitatis, vel clementiae, vel misericordiae tuae.
 causas Caesar egi multas, & quidem tecum, dum te
 in foro tenuit ratio honorum tuorum; certe nun-
 quam hoc modo, ignoscite iudices, errauit, lapsus
 est, non putauit. si vnquam posthac. ad parentem
 sic agi solet: ad iudices, non fecit, non cogitauit,
 falsi testes, fictum crimen. dic te Caesar de facto Li-
 garij iudicem esse: quibus in praesidijs fuerit. que-
 re. taceo. ne haec quidem colligo, quae fortasse vale-
 rent etiam apud iudicem: Legatus ante bellum pro-
 fectus, relictus in pace, bello oppressus, in eo non
 acerbus, tum etiam fuit totus animo & studio tu-
 us. ad iudicem sic agi solet. sed ego ad parentem lo-
 quor: erravi, temere feci, poenitet, ad clementiam
 tuam confugio, delicti veniam peto, ut ignoscas o-
 ro: si nemo impetrauit, arroganter: si plurimi, tu
 idem ser opem, qui spem dedisti. an sperandi Liga-
 rio causa non sit, cum mihi apud te sit locus etiam pro
 altero deprecandi? 4 quaquam neque in hac oratio-
 ne spes est posita causae, nec in eorum studijs, qui a
 te pro Ligario petunt tui necessarii. 5 vidi enim &
 cognoui, quid maxime spectares, cum pro alicuius sa-
 lute multi laboraret, causas apud te rogatum gratio-

1 Conclusio
& transit ad
deprecatio-
nem.

2 Verba sunt
deprecantiu
apud iudic-
es.

3 Ab exemplo
ex maiori.

4 Correctio.

5 A causa ro-
gantium.

res esse, quàm preces: neque spectare, quàm tuus es-
 set necessarius is, qui te oraret: sed quàm illius, pro
 quo laboraret. itaque tribuis tu quidem tuis ita mul-
 ta, ut mihi beatiores illi esse videantur interdum,
 qui tua liberalitate fruuntur, quàm tu ipse, qui illis
 tam multa concedis. sed video tamen apud te cau-
 sas, ut dixi, rogantium valere plus, quam preces, ab
 ijq; te moueri maxime, quorum iustissimum dolo-
 rem videas in petendo. ¹ in Q. Ligario conseruando
 multis tu quidem gratum facies necessarijs tuis: sed
 hoc quaeso considera, quod soles. possum fortissi-
 mos viros Sabinos, tibi probatissimos, totumq; a-
 grum Sabinum, florem Italiae, ² obur Reip. propo-
 nere. nosti optime homines. animaduerte horum om-
 nium mœstítiam, & dolorem. huius T. Brochi, de
 quo non dubito quid existimes, lacrymas, squalorẽ
 q; ipsius, & filij vides. quid de fratribus dicam? no-
 li Caesar putare de vnius capite nos agere. aut tres
 Ligarij in ciuitate retinendi sunt, aut tres ex ciuita-
 te exterminandi. quoduis exilium his est optatius,
 quàm patria, quàm domus, quàm dij penates, vno
 illo exulante. ³ si fraterne, si pie, si cum dolore fa-
 ciunt, moueant te horum lacrymæ, moueat pietas,
 moueat germanitas, valeat tua vox illa, quæ vicit:
 te enim dicere audiebamus, nos, omnes aduersarios,
 putare, nisi qui nobiscum essent; te omnes, qui con-
 tra te non essent, tuos, vides ne igitur hunc splendo-
 rem, omnem hanc Brochorum domum, hunc L.
 Marcium,

¹ Accommo-
 dat quod di-
 xit de causis
 rogantium,
 & ex perfo-
 ris amplifi-
 cat.

² Concludit
 & confirmat,
 dicto Cesaris
 de aduersa-
 rijs.

Marcium,

Marcium, C. Cefetium, L. Cornificium, hosce omnes
 equites R. qui adsunt veste mutata, non solum notos
 tibi, verum etiam probatos viros, qui tecum fue-
 runt: atque his maxime irascebamur, & hos requi-
 rebamus, & his nonnulli etiam minabantur. conser-
 ua igitur tuis suos, ut, quemadmodum cetera, que
 dicta sunt à te, sic hoc verissimum reperiatur. quod
 si penitus perspicere posses concordiam Ligariorum:
 omnes fratres tecum iudicares fuisse, an potest quis-
 quam dubitare, quin, si Q. Ligarius in Italia esse po-
 tuisset, in eadem sententia futurus fuerit, in qua fra-
 tres fuerunt: quis est, qui horum consensum conspi-
 rantem & penè conflatum, in hac propè æqualita-
 te fraterna non nouerit? qui hoc non sentiat, quid-
 uis prius futurum fuisse, quam, ut hi fratres diuer-
 sas sententias, fortunasq; sequerentur? 2 voluntate
 igitur omnes tecum fuerunt, tempestate abreptus
 est vnus: qui si consilio id fecisset, esset eorum simi-
 lis, quos tu tamen saluos esse voluisti: 3 sed ierit ad
 bellum, dissenserit non à te solum, verum etiam à
 fratribus: hi te orant tui, equidè cum tuis omnibus
 negotijs interessem, memoria teneo qualis tum T.
 Ligarius Questor urbanus fuerit erga te & digni-
 tatem tuam. sed parum est me hoc meminisse: spero
 etiam te, qui obliuisci nihil soles, nisi iniurias, quo-
 niam hoc est animi, quoniam etiam ingenij tui, te
 aliquid de huius Questoris officio cogitantem, etiã
 de alijs quibusdam Questoribus reminiscentem
 recordari.

1 A cōcordia
Ligariorum.

2 Concludit

3 Concessio
ex fiducia cau-
sa, vbi pro-
fert merita
Ligarij.

4

recordari. hic igitur T. Ligarius, qui tum nihil egit aliud (neque enim hæc diuinabat) nisi ut tu eum studiosum & bonum virum iudicares, nunc à te supplex fratris salutem petit. quam huius admonitus officio cum utrisque his dederis, tres fratres optimos, & integerrimos non solum sibi ipsos, neque his tot ac talibus viris, neque nobis necessarijs suis, sed etiam Reip. condonaueris. fac igitur quod de homine nobilissimo & clarissimo M. Marcello restituito fecisti nuper in curia, nunc quidē in foro de optimis, & huic omni frequentia probatissimis fratribus. ut concessisti illum senatui, sic da hunc populo, cuius voluntatem charissimam semper habuisti: & si ille dies tibi gloriosissimus, populo R. gratissimus fuit, noli obsecrò dubitare C. Cæsar similem illi glorie laudem quam sæpissime querere: nihil est enim tam populare, quam bonitas: nulla de virtutibus tuis plurimis nec gratior, nec admirabilior misericordia est: homines enim ad deos nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dādo. nihil habet nec fortuna tua maius, quā ut possis; nec natura tua melius, quā ut velis cōseruare quam plurimos. 4 longiorem orationem causa forsitan postulat, tua certe natura breuiorem. quare cum utilius esse arbitrer te ipsum, quā aut me, aut quenquam, loqui tecum, finem iam faciam: tantum te admonebo, si illi absentis salutem dederis, presentibus his omnibus te daturum.

libro 10 A
Ab exēplo
Marcelli re-
stituti.

2 Aetiologia
per locū cō-
munem.

3 Singularis
amplificatio

4 Abrumpit
orationem &
concludit.

ORATIONIS PRO
LEGE MANILIA ARGVM.

QV V M Mithridatem Regem Ponti
 multis prælijs terra marique L. Lucul-
 lus vicisset, eumque tandem in Armenia
 cum Rege Tigrane, ad quem confugerat,
 magno certamine superasset, ipse à militi-
 bus suis destitutus, atque Senatuconsulto
 reuocatus, bellum conficere non potuit.
 Mithridate igitur prouincijs, focijs, atque
 amicis populi Romani imminente, C. Ma-
 nilius Trib. pl. legem tulit, vt Pompeius
 in prouincias, quotquot Lucullus tenebat,
 succederet, belli que gerendi aduersus Mi-
 thridatem & Tigranem Imperator extra
 ordinem deligeretur. Hac lege quoniam
 Pompeij potentia nimium augeri, libertas
 publica prodi, & Lucullus suarum rerum
 gestarum gloria priuari videbatur (quod
 triumpho potius quam belli successor hac
 lege Pompeius decerneretur.) Hortensius
 & Q. Catulus viri Consulares legis pro-
 mulgationi intercesserunt, cæteris metu ple-
 bis conticentibus. His Cicero hac oratio-
 ne respondet, ostendens bellum necessa-
 rium ac difficillimum esse, nec alium im-
 peratorem præter Pompeium inueniri, qui

C 2 idoneus

idoneus sit ad id bellum administrandum. Quare populo suadet, vt lege Manilij Pompeium ducem belli Mithridatici declaret. Est autem oratio generis Deliberatiui: suadet enim Cicero Pompeium deligi Imperatorem. Status coniecturalis, An Pompeius bello Mithridatico sit præficiendus. Genus ipsum orationis temperatum.

M. T. C I C E R O N I S
 PRO LEGE MANILIA AD
 POPVLVM ORATIO.

1. Hoc exordio
 Introductio
 cau. e. ratio
 nem exponit
 Cic. ad signifi-
 catione gra-
 ti animi & ef-
 ficij sui polli-
 citatione que
 omnia tracta-
 tur p. d. s. i. m. i.
 h. e. d. i. n. e. c. u. i.
 s. p. o. r. a. t. i. o. n. i. s.
 a. u. t. a. n. o. u. i. s.
 d. i. s. i. m. i. l. i. b. u. s.
 c. o. n. t. i. n. e. t. e. x-
 p. l. i. c. a. t. i. o. n. e. m.
 c. a. u. s. a. r. u. m. c. u. r.
 a. n. t. e. i. d. t. e. m. p. u. s.
 i. n. R. o. s. t. r. a. n. o.
 a. l. c. e. n. d. i. s. s. e. t.

QUANTVM mihi semper
 frequens conspectus vester multo
 iucundissimus, hic autem locus ad
 agendum amplissimus, ad dicendum
 ornatissimus est visus Quirites: ta-
 men hoc aditu laudis, qui semper optimo cuique
 maxime patuit, non mea me voluntas, sed mea vitæ
 rationes ab ineunte ætate susceptæ prohibuerunt.
 Nam cum antea per ætatem nondum huius aut ori-
 tatem loci contingere auderem, statueremq; , nihil
 huc, nisi perfectum ingenio, elaboratum industria
 afferri oportere: omne meum tempus amicorum
 temporibus transmittendum putavi. ita neque hic
 locus vacuus vnquam ab ijs qui vestram causam
 defen-

defenderent: ¹ & meus labor in priuatorum periculis castè integrèq; versatus, ex vestro iudicio fructum est amplissimum consecutus. Nam cum propter dilationem comitorum ter Prætor primus Centurijs cunctis renuntiatus sum, facile intellexi Quirites, & quid de me iudicaretis, & quid alijs præscriberetis. ² Nunc cum & auctoritatis in me tantum sit, quantum vos ³ honoribus mandandum esse voluistis: & ad agendum facultatis tantum, quantum homini vigilantibus ex forensi usu propè quotidiana dicendi exercitatio potuit afferre: certè & si quid etiam dicendo consequi possum, ijs ostendam potissimum, qui ei quoque rei fructum suo iudicio tribuendum esse censuerunt.

Atque illud in primis mihi letandum iure esse video, quòd in hac insolita mihi ex hoc loco ratione dicendi, causa talis oblata est, in qua oratio ne mini deesse potest. Dicendum est enim de Cn. Pompeij singulari, eximiaq; virtute: huius autem orationis difficilius est exitum, quàm principium inuenire: itaque non mihi tam copia, quàm modus in dicendo querendus est. ⁵ Atque ut inde oratio mea profisciscatur, unde hæc omnis causa ducitur: bellum graue, & periculosum vestris vetustigalibus, atque socijs à duobus potentissimis Regibus infertur, Mithridate, & Tigraue: quorum alter relictus, alter lacestibus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitra-

1 Comendat obiter suam operam fore sicut ex coniecturis euentibus.

2 ἀνταπόδοσις
primariae dicitur similitudinis ex causis adiuantibus.
3 Metonymie a modo

4 Exitum dicitur non ex facili, sed ex aduerso: quatenus de magna quadam & breuiter dicturum ostendit.

5 Propositio est, & quali fundamenti totius causæ.

1 Conclusio
 propositio
 cum transitu
 ad summam
 partitione to
 ti^o orationis,
 que trib^o me
 bris constat.
 2 Primū par
 titiois me
 brum dispu
 tatur ex fine
 in hac senten
 tiam: Bellum
 quod geritur
 p gloria po
 puli Ro. &c.
 magno stu
 dio gerendū
 est. Mithrida
 ticū bellū est
 eiusmodi. Ma
 gno igitur
 studio geren
 dū est. Allūm
 ptio prece
 dit breui cō
 gerie qua
 tuor capita
 proponens;

tur. Equitibus Ro. honestissimis viris afferuntur
 ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res agun
 tur in vestris vectigalibus exercendis occupatæ:
 qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum
 illo ordine, causam Reip. periculaque rerum sua
 rum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc nostra pro
 uincia est, vicos exustos esse complures: Regnum
 Ariobarzani, quod finitimum est vestris vecti
 galibus, totum esse in hostium potestate: Lucullum
 magnis rebus gestis ab eo bello discedere: huic
 qui succurrerit, non satis esse paratum ad tantum
 bellum administrandum: unum ab omnibus socijs,
 & ciuibus ad id bellum Imperatorem deposci,
 atque expeti: eundem hunc unum ab hostibus me
 tui, præterea neminem. 1 Causa quæ sit videtis:
 nunc quid agendum sit considerate. Primū mihi
 videtur de genere belli, deinde de magnitudine,
 tum de Imperatore deligendo esse dicendum. 2 Ge
 nus est enim eiusmodi, quod maximè vestros ani
 mos excitare, atque inflammare debet: in quo agi
 tur Pop. Roman. gloria, quæ vobis à maioribus
 cum magna in rebus omnibus, tum summa in
 re militari tradita est: agitur salus sociorum
 atque amicorum, pro qua multa maiores vestri
 magna & grauius bella gesserunt: aguntur cer
 tissima Pop. Rom. vectigalia, & maxima, qui
 bus amissis, & pacis ornamenta, & subsidia
 belli frustra requiretis: aguntur bona multorum

ciuium;

setq; classes, exercitusq; permagnos quibuscunque ex gentibus potuisset, comparasset, Bosphoranis finitimis suis bellum inferre simulasset, usque in Hispaniam Legatos Ecbatanis misit ad eos duces, quibuscum tum bellum gerebamus: ut cum duobus in locis disiunctissimis, maximeq; diuersis vno consilio, ab vnis hostium copijs bellum terra, mariq; gereretur, vos ancipiti contentione distracti de imperio dimicaretis. ¹ Sed tamen alterius partis periculum Sertoriana atque Hispaniensis, quæ multo plus firmamenti, ac roboris habebat, Cn. Pompeij diuino consilio, ac singulari virtute depulsum est: in altera parte ita res à L. Lucullo summo viro est administrata, ut initia illa gestarum rerum magna atque præclara, non tantum felicitati eius, sed virtuti: hæc autem extrema quæ nuper acciderunt, non culpæ, sed fortuna tribuenda esse videantur. ² Sed de Lucullo dicam alio loco, & ita dicam Quirites, ut neque vera laus ei detracta oratione nostra, neque falsa afficta esse videatur. ³ Sed pro vestri imperij dignitate atque gloria, quoniam is est exorsus orationis meæ, videte quem vobis animum suscipiendum putetis. ⁴ Maiores vestri sæpe mercatoribus, ac nauicatoribus iniuriosius tractatis, bella gesserunt: vos tot ciuium Roman. millibus, vno nuntio, atque vno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis? ⁵ Legati quod erant, appellari superbius,

hæc enim
 quæ
 in
 in
 in
 in

¹ Digressiunculæ ad laudem Pompeij & Lucullij comparata.

² Orbis cōcinnitatis.

³ Abrūpt in stitutam digressiōne refectione quadam in alium commodiorum locum.

⁴ Redit ad oppositū atq; hos potissimū loco, syllogismi quæ diximus, propositio continetur aucta multis minorum collationibus.

⁵ Prima collatio minorū cū maiorib⁹.

⁶ Secūda collatio.

superbuis, Corinthum patres vestri totius Græciæ
 lumen extinctum esse voluerunt: vos eum Regem
 inultum esse patiemini, qui Legatum Pop. Rom.
 Consularem, vinculis, ac verberibus, atq; omni sup-
 plicio excruciatum necavit? ¹ Illi libertatem civium
 Rom. imminutam non tulerunt: vos vitam ereptam
 negligetis? ² Ius legationis verbo violatum illi per-
 secuti sunt: vos Legatum Pop. Rom. omni suppli-
 cio interfectum, inultum relinquetis? ³ Videte, ne,
 vt illis pulcherrimum fuit tantam vobis imperij
 gloriam relinquere: sic vobis turpissimum sit, il-
 lud, quod accepistis, tueri & conseruare nō posse. ⁴
 Quid, quod salus sociorum summum in periculum
 ac discrimen vocatur? Regno expulsus est Ariobar-
 xanes Rex, socius Pop. Rom. atque amicus: immi-
 nent duo Reges toti Asiæ, non solum vobis inimi-
 cissimi, sed etiam vestris socijs atque amicis: ciuita-
 tes autem omnes, cuncta Asia, atque Græcia ve-
 strum auxilium expectare propter periculi magni-
 tudinem coguntur: Imperatorem à vobis certum
 deposcere, cum præsertim vos alium miseritis, ne-
 que audent, neque se ià facere summo sine periculo
 posse arbitrantur: vident, & sentiunt hoc idē, quod
 & vos, ⁵ vnum virum esse, in quo summa sint om-
 nia, & eum propè esse, quod etiam carent ægrius: cu-
 ius aduentu ipso, atque nomine, tametsi ille ad ma-
 ritimum bellum venerit, tamen impetus hostium re-
 pressos esse intelligunt, ac retardatos. Hi vos, quo-

1 Tertia.

2 Quarta.

3 Concludit

1. caput assum-
 ptionis per
 comparatio-
 nem contra-
 riorum.

4 Secundum
 caput assump-
 tionis pro-
 batur argu-
 mento à spe-
 cie ad genus.

5 Attingit
 iter princi-
 pem questio-
 nem huius
 orationis de
 Pompeio im-
 peratore deli-
 gendo & co-
 firmat indi-
 cio sociorū.

uiam liberè loqui non licet, tacitè rogant, ut se quoque sicut cæterarum prouinciarum socios dignos existimetis, quorum salutem tali viro com-

† Cæteris, legendū esse sequēs ratio ostēdit, vt ad Imperatores nō ad socios referatur.

1 Metonymia. 3. modi hūc. i. famam virtutū eius.

2 Complexio syllogismi cum repetitione argumenti aucta collatione minorum.

3 Transit ad tertiu caput assumptiois.

4 Probat collatione minorū de maximis vestigalibus agi.

5 Argumentatur ex fine ad destinata.

mendetis. atque hoc etiam magis quam † cæteros, quòd eiusmodi in prouinciam homines cum imperio mittimus, vt etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum aduentus in vrbes sociorum non multum ab hostili expugnatione differant.

Hunc audiebant antea, nunc præsentem vident, tanta temperantia, tanta mansuetudine, tanta humanitate, vt ij beatissimi esse videantur, apud quos ille diutissimè commoratur.

2 Quare si propter socios nulla ipsi iniuria lacepsit maiores vestri cum Antiocho, cum Aetolis, cum Pœnis bella gesserunt; quanto vos studio conuenit iniurijs prouocatos, sociorum salutem vnà cum imperij vestri dignitate defendere? 3 præsertim cum de vestris maximis vestigalibus agatur. Nam 4

cæterarum prouinciarum vestigalia Quirites tanta sunt, vt ijs ad ipsas prouincias tutandas vix contenti esse possimus: Asia verò tam opima est, & fertilis, vt & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earū rerū, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat.

Itaq; hæc vobis prouincia Quirites, si & belli utilitatē, & pacis dignitatē sustinere vultis, nō modò à calamitate, sed etiā à metu calamitatis est defendēda. Nam cæteris in rebus cum

venit

venit calamitas, tum detrimentum accipitur: at in vectigalibus non solum aduentus mali, sed etiam metus ipse affert calamitatem. Nam cum hostium copiae non longè absunt, etiam si irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura desertitur, mercatorum nauigatio conquiescit: ita neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest. quare saepe totius anni fructus vno rumore periculi, atque vno belli terrore amittitur. 2 Quo tandem animo esse existimatis, aut eos qui vectigalia vobis pensitant, aut eos qui exercent, atque exigunt? cum duo Reges cum maximis copijs propè absint: cum vna excursio equitatus per breui tempore totius anni vectigal auferre possit: cum publicani familias maximas, quas in salinis habent, quas in agris, quas in portubus atque custodijs, magno periculo se habere arbitrentur? 3 Putatisne vos illis rebus frui posse, nisi eos qui vobis fructuosi sunt, conseruaueritis, non solum (vt antea dixi) calamitate, sed etiam calamitatis formidine liberatos? 4 Ac ne illud quidem vobis negligendum est, quod mihi ego extremum proposueram, cum essem de belli genere dicturus, quod ad multorum bona ciuium Rom. pertinet: quorum vobis pro vestra sapientia Quirites, habenda est ratio diligenter. Nam & publicani homines & honestissimi, & ornatissimi, suas rationes, & copias in illam prouinciam contulerunt: quorum

ipsorum

1 Argumentatur ex remotione materiae ad remouenda materia. Syllog. est plenus. Assumpt. prima est. Propos. secunda. Complexio. 3, qua probatur propositio generalis sequentis syllogismi. 2 Assumptio primarij syllogismi, Atque metus calamitatis impendit. qua confirmatur causis efficientibus. 3 Complexio qua concluditur questio effectorum ex causis, adhibita tamen exceptione. 4 Transit ad quartum caput assumptionis quae probatur ex specie non, sed pluribus

1 Argumēta-
tur ex subie-
ctis ad adu-
erſa. Enthymema eſt ex
propositione
ſola, quæ ta-
men compre-
hendit ſenſū
tiam comple-
xionis.

2 Secūda ſpe-
cies ciuium
quorū bona
aguntur.

3 Concludit
deſtinata ex
ſine additis
etiam effici-
tibus.

4 *isoperia*
hoc loco nō-
nulli notant,
quæ tamē om-
nino nulla
eſt. Na (parui
refert) hoc lo-
co idem eſt
quod, nō ma-
gnopere con-
ducit, vel, ad
rē facit. Sed
proleptis eſt
obiectionis
quam refellit
ex effectis,
quæ remotis
cauſis tollun-

tur, additis etiam repugnantibus. 5 Addit alia incommoda euenta ad am-
plificandam grauitatem illius calamitatis ex vectigalibus amiſſis.

ipſorum per ſe res, & fortuna curæ vobis eſſe de-
bent. Etenim ſi¹ vectigalia neruos eſſe Reip. ſem-
per duximus, eum certè ordinem, qui exercet illa,
firmamentum cæterorum ordinum rectè eſſe dice-
mus. 2 Deinde cæteris ex ordinibus homines nau-
& induſtrij partim in Aſia negotiantur, quibus
vos abſentibus conſulere debetis: partim ſuas &
ſuorum in ea prouincia pecunias magnas collo-
catas habent. 3 Erit igitur humanitatis veſtræ ma-
gnum eorum ciuium numerum calamitate prohibe-
re: ſapientiæ, videre, multorum ciuium cala-
mitatem à Rep. ſeiunctam eſſe non poſſe. 4 Etenim
illud primū parui refert, vos publicanis amiſſa
vectigalia poſtea victoria recuperare. neque e-
nim iſſdem redimendi facultas erit propter calami-
tatem, neque alijs voluntas propter timorem. dein-
de quòd nos eadem Aſia, atque idem iſte Mithrida-
tes initio belli Aſiatici docuit id, quòd certè calami-
tate docti memoria retinere debemus. 5 Nam tum
cū in Aſia res magnas permulti amiſerunt, ſci-
mus Romæ ſolutione impedita fidem concidiſſe. Nō
enim poſſunt vna in ciuitate multi rem atque for-
tunas amittere, vt non plures ſecum in eandem ca-
lamitatem trahant. A quo periculo prohibete Rem
pub. & mihi credite id, quòd ipſi videtis: hæc fides
atque hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in fo-
ro ver-

ro versatur, implicita est cum illis pecunijs Asiaticis, & coheret: ruere illa non possunt, ut hæc non eodem labefactata motu concidant. ¹ Quare videte, num dubitandum vobis sit omni studio ad id bellum incumbere, in quo gloria nominis vestri, salus sociorum, vectigalia maxima, fortuna plurimorum civium cum Repub. defenduntur. ² Quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam. ³ Potest enim hoc dici: belli genus esse ita necessarium, ut sit gerendum: non esse ita magnum, ut sit pertimescendum. In quo maxime laborandum est, ne forte à vobis quæ diligentissime providenda sunt, contemnenda esse videantur. ⁴ Atque ut omnes intelligant me L. Lucullo tantum impertiri laudis, quantum forti viro, & sapientissimo homini, & magno Imperatori debeat: dico eius adventu maximas Mithridatis copias omnibus rebus ornatas, atque instructas esse deletas, urbemque Asiæ clarissimam nobisq; amicissimam, yzicenorum obsessam ab ipso Rege maxima multitudine, & oppugnatam vehementissime, L. Luculli virtute, assiduitate, consilio, summis obsidionis periculis liberatam: ab eodem Imperatore classem magnam, & ornatum, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam studio inflammatoraperetur, superatam esse, atq; depressam: magnas hostium præterea copias multis præliis esse deletas: patefactumq; nostris legionibus esse Pontum, qui ante populo Romæ, ex omni aditu

¹ Cōplexio est eius syllogismi (quo primū partitionis mēbrū continetur) cum quadam anacephalēō si præcipuorum argumētorum.

² Transiō ad primo partitionis mēbro ad secundū.

³ Prolepsis est quæ soluit ex contradi-centibus. Bellum enim opinione grauius esse significat.

⁴ Digressio est in laudē L. Luculli ex eius rebus gestis. de quibus vide Apianū in Mithridatico, & Florum lib. 3.

clausus

clausus esset: Sinopē atq; Amisum, quib⁹ in oppidis
 erāt domicilia Regis, omnibus rebus ornata atq; re
 ferta, ceterasq; vrbes Pōti, & Cappadociae permul
 tas, vno aditu, atq; aduētū esse captas: Regē spolia=
 tū regno patrio, atq; auito, ad alios se Reges, atque
 alias gētes supplicē contulisse: atq; hęc omnia sal
 uis Pop. Ro. socijs, atq; integris vectigalibus esse ge
 sta. Satis opinor hoc esse laudis: atq; ita reputo, vt
 hoc vos intelligatis, à nullo istorū, qui huic obtre=
 ctāt legi, atq; causę, L. Lucullū similiter ex hoc lo
 co esse laudatū. 2 Requiretur fortasse nūc, quemad
 modū, cum hęc ita sint, reliquū possit esse magnum
 bellū. cognoscite Quirites. nō enim sine causa quæ
 ri videtur. primū ex suo regno sic Mithridates pro
 fugit, vt ex eodē Pōto Medea illa quōdā profugis
 se dicitur: quā prædicāt in fuga fratris sui mēbra
 in his locis, quā se parēs persequeretur, dissipauis
 se, vt eorū collectio dispersa, mœrorq; patrius ce
 leritatē persequēdi retardaret. sic Mithridates fu
 giēs maximā vim auri atq; argenti, pulcherrima
 rūq; rerū omnium, quas à maioribus acceperat,
 & ipse bello superiore ex tota Asia direptas in suū
 regnū congefferat, in Ponto omnē reliquit. hęc dū
 nostri colligunt omnia diligentius, Rex ipse è mani
 bus effugit. ita illū in persequēdi studio mœror, hos
 letitia retardauit. 6 Hūc in illo timore, & fuga Ti
 granes Rex Armenius excepit, diffidentemq; rebus
 suis confirmauit, & afflictū erexit, perditumq; re=
 creauit.

1 Conclusio
 digressionis
 aut collatio
 ne minorū.
 2 Occupatio
 est obiectio
 nis quæ solui
 tur. similitu
 dine ex fabu
 lis petita.
 3 Explicatio
 similitudinis
 ex similibus
 effectis & ad
 eundē finem
 spectatibus.
 4 Metony
 mia. 3. modi:
 Collectio e
 nim dispersa
 dicitur ex re
 bus subiectis
 quę dispersa
 erant.
 5 a tradens
 similitudi
 nis.
 6 Addit alias
 causas adiu
 uantes, ex
 quibus Mi
 thridates fa
 cultatem bel
 lii. stauran
 cę arripuit.

creavit. cuius in regnum posteaquam L. Lucullus cum exercitu venit, plures etiam gentes contra Imperatorem nostrum concitatae sunt. Erat enim metus iniectus ijs nationibus, quas nunquam populus Rom. neque laceffendas bello, neque tentandas putavit: erat etiam alia grauis, atque vehemens opinio, quae per animos gentium barbararum peruerserat, fani locupletissimi & religiosissimi diripiendi causa in eas oras nostrum exercitum esse adductum. Ita nationes multae, atque magna nouo quodam terrore, ac metu concitabantur. Noster autem exercitus, etsi urbem ex Tigranis regno ceperat, & praelijs usus erat secundis, tamen nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commouebatur. Hic iam plura non dicam. fuit enim illud extremum, ut ex ijs locis à militibus nostris reditus magis maturus, quam processus longior quaereretur. Mithridates autem & suam manum iam confirmarat, & eorum qui se ex eius regno collegerant, & magis aduentu ijs multorum regum & nationum copijs iuuabatur. Hoc iam ferè sic fieri solere accepimus, ut Regum afflictæ fortunæ facile multorum opes alliciant ad misericordiam, maximèq; eorum qui aut Reges sunt, aut viuunt in regno, quod regale ijs nomen magnum & sanctum esse videatur. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolumis nunquam est ausus optare. Nam cum se in regnum recepisset suum, non fuit eo contentus, quod

Enumeratio
causis radea
effe& que
ex illis extite
rnt, profert

si præter

1 *ἰστορίας*
 est cū quadā
 deprecatione
 illustratissimi
 hū collatiōe.
 2 Calamitatis
 magnitudinē
 ostendit ex
 consequenti
 bus euentis.
 3 Excusat Lu
 cullū ex cau
 sis necessarijs
 4 Per
ἔφασι
 concludit se
 cundū mem
 brū partition
 nis & magni
 tudinē belli
 colligendam
 relinquit ex
 magnitudi
 ne caularum
 efficiētium.
 5 Transitio a
 duobus supe
 rioribus mē
 bris ad tertū
 quod idē est
 maximum.
 6 Ingressur
 in tertū mē
 brum iustamq
 partitionis
 & ex remo
 sione subie
 ctorū deligē
 di remouet
 deligēdi facultatē. Syllog. est plen⁹. Prop. rhetorica optatione exornatur.

ei præter spem acciderat, ut eam posteaquam pul
 sus erat, terram unquam attingeret, sed in exerci
 tum vestrum clarum atque victorem impetum fe
 cit. 1 Sinite hoc loco, Quirites (sicut poetæ solent,
 qui res Romanas scribunt) præterire me nostram
 calamitatem, 2 quæ tanta fuit, ut eam ad aures L.
 Luculli non ex prælio nuntius, sed ex sermone ru
 mor afferret. Hic in ipso illo malo, grauissimaq;
 belli offensione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex
 parte ijs incommodis mederi fortasse potuisset, 3
 vestro iussu coactus, quod imperij diuturnitati mo
 dum statuendum veteri exemplo putauistis, partē
 militum, qui iam stipendijs confectis erant, dimisit,
 partem Glabroni tradidit. 4 Multa prætereo con
 sulto, sed ea vos coniectura perspicitis, quantum il
 lud bellum futurum putetis, quod coniungant Re
 ges potentissimi, renouent agitatae nationes, susci
 piant integræ gentes, nouus Imperator vester acci
 piat vetere expulso exercitu. 5 Satis mihi multa
 verba fecisse videor, quare hoc bellum esset, gene
 re ipso necessarium, magnitudine periculosum: re
 stat, ut de Imperatore ad id bellum deligendo, ac tā
 tis rebus præficiendo, dicendum esse videatur. 6 V
 tinam Quirites virorum fortium, atque innocen
 tium copiam tantam haberetis, ut hæc vobis de
 liberatio difficilis esset, quem nam potissimum
 tantis rebus, ac tanto bello præficiendum puta
 redi
 deligēdi facultatē. Syllog. est plen⁹. Prop. rhetorica optatione exornatur.

retis. 1 Nunc verò cum sit vnus Cn. Pōpeius, qui nō
 modò eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed
 etiam antiquitatis memoriã virtute superarit: quæ
 res est, quæ cuiusquam animum in hac causa dubiũ
 facere possit? 2 Ego enim sic existimo, in summo
 Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam
 rei militaris, virtutem, autoritatem, felicitatem.
 3 Quis igitur hoc homine scientior vnquam
 aut fuit, aut esse debuit: qui è ludo, atque pueritiæ
 disciplina, bello maximo, atque acerrimis hostibus,
 ad patris exercitum, atque in militia disciplinam
 profectus est: qui extrema pueritia miles fuit summi
 Imperatoris, ineunte adolescentia maximi ipse
 exercitus Imperator: qui sæpius cum hoste 4 con-
 fluxit, quàm quisquam cum inimico concertauit:
 plura bella gessit, quàm cæteri legerunt: plures
 prouincias confecit, quàm alij concupiuerunt: cuius
 adolescentia ad scientiam rei militaris non alieni
 præceptis, sed suis imperijs: non offensionibus
 belli, sed victorijs: non stipendijs, sed triumphis est
 traducta. 5 Quod denique genus belli esse potest, in
 quo illum non exercuerit fortuna Reipu. Ciuile,
 Africanum, Transalpinum, Hispaniense, mistum
 ex ciuitatibus, atque ex bellicosissimis nationibus,
 seruile † nauale bellum, varia & diuersa genera &
 bellorum, & hostium, non solum gesta ab hoc vno,
 sed etiam confecta, nullam rem esse declarant in
 D usu

1 Assumptio
 cū cōplexiōe
 coniungitur.
 2 Hoc loco
 est tertiapars
 primarię pro
 positiōis quã
 integram &
 ex omnibus
 partibus con
 stitutam po
 stea videbi
 m^o. Argumē
 tum est ex di
 stributione
 causarũ effi
 cientium.
 3 Assumptio
 nis primarię
 prima pars
 de sciētia rei
 militaris, quę
 cōstituitur in
 Pompeio ex
 causis efficiē
 tib^o oratorię
 amplificatis.

4 Orbis con
 cinnitatis
 continens
 ὁμοιόπρωτος
 ὁμοιοτιδεν
 τα ισόκωλα
 καὶ ἀντιθε
 τα
 multiplicata

5 Aliud argu
 mentum ex

effectis Pōpeij, scientiam rei militaris declarantibus. † nauale varia.

1 Secunda pars assum-
 ptionis pri-
 maria de vir-
 tute Pompeij,
 quam ampli-
 ficat collatio
 ne minorū.
 2 Per dissi-
 militudinem
 redit ad fu-
 sius explican-
 dam per sin-
 gulas partes
 scientiam rei
 militaris,
 quæ quidem
 amplificatio
 tres prope
 paginas inte-
 gras occupat.
 3 *ὁ μὲν δὲ*
 adiunctorum
 cū subiectis.
 4 Metony-
 mia.
 5 Argumen-
 tatur ex effe-
 ctis testimo-
 nio compre-
 hatis.
 6 Alterū ar-
 gumētum ex
 eodem loco
 auctum dissi-
 milibus cau-
 sis.

usu militari positam, quæ huius viri scientiam fu-
 gere possit. 1 Iam verò virtuti Cn. Pompeij quæ po-
 test par oratio inueniri? quid est, quod quisquam
 aut dignum illo, aut vobis nouum, aut cuiquam
 inauditum possit afferre? 2 Non enim illæ sunt solæ
 virtutes Imperatoriæ, quæ vulgò existimantur, 3
 labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria
 in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in
 prouidendo: quæ tanta sunt in hoc vno, quanta in
 omnibus reliquis Imperatoribus, quos aut vidi-
 mus, aut 4 audiuimus, non fuerunt. Testis est Ita-
 lia, quam ille ipse victor L. Sylla huius virtute, &
 consilio confessus est liberatam. 5 testis est Sicilia,
 quam multis vndiq; cinctam periculis, non terro-
 re belli, sed celeritate consilij explicauit. 6 testis
 est Africa, quæ magnis oppressa hostium copijs,
 eorum ipsorum sanguine redundauit. 7 testis est
 Gallia, per quam legionibus nostris in Hispaniam
 iter, Gallorum internecone patefactum est. 8 testis
 est Hispania, quæ sæpiissime plurimos hostes ab
 hoc superatos, prostratosq; conspexit. testis est
 iterum, & sæpius Italia, quæ cū seruili bello te-
 tro periculosoq; premeretur, ab hoc auxiliū absen-
 te expetiuit: quod bellum expectatione Pompeij at-
 tenuatum atque imminutum est, aduentu sublatū ac
 sepultum.

7 Tertium eiusdem generis argumentum cum quatuor reliquis, licet
 paulo aliter exponantur. 8 Totidem hoc loco prope Metonymia sunt
 quot nomina regionum, Italia pro Italis, Africa pro Afris, Gallia pro
 Gallis; &c.

sepultum. testes verò iam omnes oræ, atque omnes extere gentes ac nationes: denique maria omnia, tum uniuersa, tum in singulis oris omnes sinus atque portus. Quis enim toto mari locus per hos annos, aut tam firmum habuit præsidium, ut tutus esset? aut tam fuit abditus, ut lateret? quis nauigauit, qui non se, aut mortis, aut seruitutis periculo committeret? cum aut hyeme, aut referto prædonum mari nauigaretur. Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam latè diuisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur aut ab omnibus Imperatoribus vno anno, aut omnibus annis ab vno Imperatore confici posse? 2. Quam prouinciam tenuistis à prædonibus liberam per hosce annos? quod vectigal vobis tutum fuit? quem socium defendistis? cui præsidio clasibus vestris fuistis? quàm multas existimatis insulas esse desertas? quàm multas aut metu relictas, aut à prædonibus captas urbes esse sociorum? 3. Sed quid ego longinqua commemoro? fuit hoc quondam, fuit proprium Populi Romani longè à domo bellare, et propugnaculis imperij sociorum fortunas, non sua tecta defendere. socijs vestris ego mare clausum per hosce annos dicam fuisse? cum exercitus nostri Brundusio nunquam, nisi summa hyeme, transmiserint. Quid, ad nos cum ab exteris nationibus venirent, captos querar? cum Legati Populi Romani redempti sint, mercatoribus tutum mare non

Amplificat magnitudinē & gravitatē belli piraticæ, ut victoria laudē magnificentiùs exornet.

2 Ex effectis piratarum potentiam quanta fuerit ostēditur.

3 Reuocatio sui ipsius cum frequentibus collationibus minorum. quod dicitur Mirū esse non debere, si procul ab Italia tatarum vires piratarum fuerint, cum in ostio Tyberino tantum potuerint.

1 Metony-
mia 4. modi
cōduplicata.
Nam ex secu-
ribus totidē
lictores: & ex
12. licitoribus
duo Præto-
res intelligū-
tur. **Gellius** le-
git (in præ-
donū pote-
statē) Rād.

2 Delabitur
ad amplifica-
tionem victo-
riæ cum epi-
phonemate.

3 Argumen-
tatur ex adij-
ctis auctis
collatiōe mi-
norum.

fuisse dicam? cū² duodecim secures in prædonum
potestatem peruenerint. Quid aut Colophonem
aut Samum nobilissimas vrbes, innumerabilesq;
alias captas esse commemorem? cū vestros por-
tus, atque eos portus, quibus vitam & spiritum du-
citis, in prædonum fuisse potestate † sciatis. An ve-
rò ignoratis portum Caietæ celeberrimū, atq; ple-
nissimum nauium, inspectante Prætoře, à prædoni-
bus esse direptum? Ex Miseno autem, eius ipsius li-
beros, qui cum prædonibus antea ibi bellū gesserat,
à prædonibus esse sublato? Nam quid ego Ostiense
incommodum, atque tuā labē, atq; ignominia Reip.
querar? cū propè inspectantibus vobis, classis ea,
cui Consul Pop. Rom. præpositus esset, à prædoni-
bus capta, atque oppressa est. 2 Prò dij immortales,
tantāne vnius hominis incredibilis ac diuina virtus
tam breui tempore lucem afferre Reipu. potuit, vt
vos, qui modò ante ostium Tyberinum classem ho-
stium videbatis, ij nunc nullam intra Oceani ostiū
prædonum nauem esse audiatis? 3 Atque hæc qua
celeritate gesta sint, quanquam videtis, tamen à me
in dicendo prætereunda non sunt. Quis enim vn-
quam, aut obeundi negotij, aut consequendi quæ-
stus studio, tam breui tempore, tot loca adire, tan-
tos cursus conficere potuit, quam celeriter Cn. Pom-
peio duce belli impetus nauigauit? qui Sicilia adijt,
Africam explorauit, inde Sardiniam cum classe ve-
nit, nondum tempestiuo ad nauigādum mari: atque

hec

hæc tria frumentaria subsidia Reip. firmissimis præ-
 fidijs, clasibusq; muniuit. Inde se cum in Italiam re-
 cepisset, duabus Hispanijs, & Gallia Cisalpina præ-
 fidijs, ac nauibus confirmata, missis item in oram
 Illyrici maris, & in Achaïam, omnemq; Græciam
 nauibus, Italie duo maria maximis clasibus, fir-
 missimisq; præfidijs adornauit: ipse autem, ut à Brū-
 dusio profectus est, vnde quinquagesimo die totam
 ad imperium Pop. Ro. Ciliciam adiunxit: omnes qui
 ubiq; prædones fuerunt, partim capti, interfectiq;
 sunt, partim vnius huius imperio ac potestati se de-
 diderunt. Idem Cretensibus, cum ad eum vsque in
 Pamphyliam Legatos, deprecatoresq; misissent, sp̄
 deditiois nō ademit, obsidesq; imperauit. ¹ ita tan-
 tum bellum, tam diuturnū, tam longe lateq; disper-
 sum, quo bello omnes gentes ac nationes premeben-
 tur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, ineun-
 te vere suscepit, media æstate confecit. ² Est hæc di-
 uina, atq; incredibilis virtus Imperatoris. quid cete-
 ræ? quas paulò antè commemorare cœperam, quan-
 tæ atque quàm multæ sunt: non enim solum bellâdi
 virtus in summo atque perfecto Imperatore querê-
 da est: sed multæ sunt artes eximie, huius admini-
 stræ, comitesq; virtutis. ³ Ac primum quâta innocẽ-
 tia debêt esse Imperatores! quanta deinde omnibus
 in rebus temperantia! quanta fide! quanta facilitate!
 quanto ingenio! quanta humanitate! que breuiter,
 qualia sint in Cn. Pompeio consideremus. summa

super rē
 sicut dicitur
 in huius
 de rebus

1 Concludit
 amplificatio-
 nem belli pa-
 ratici confe-
 cti cum repe-
 titiōne adiu-
 torum.

2 Redit nunc
 ad secundam
 partē assum-
 ptis de vir-
 tutibus Pom-
 peij seorsum
 à sciencia bel-
 landi.

3 Virtutem
 Pompeij in
 sex species di-
 stribuit: ac
 primū inno-
 centiam, mi-
 norum colla-
 tione demō-
 strat.

1 Ex repu-
gnantibus effe-
ctis alios im-
peratores no-
tat.

enim omnia sunt Quirites, sed ea magis ex aliorum contentione, quam ipsa per sese cognosci atque intelligi possunt. 1 Quom enim possumus Imperatorem aliquo in numero putare, cuius in exercitu veniant Centuriatus, atque venierint? quid hunc hominem magnum, aut amplū de Repub. cogitare, qui pecuniam ex ærario depromptā ad bellum administrandum, aut propter cupiditatem provincie magistratibus diuiserit, aut propter auaritiā Romæ in questu reliquerit? Vestra admurmuratio facit Quirites, ut agnoscere videamini, qui hæc fecerint. ego autem neminem nomino. quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. 2 Itaque propter hanc auaritiam Imperatorum, quantas calamitates, quocumque ventum sit, nostri exercitus ferant, quis ignorat? 3 Itinera, quæ per hosce annos in Italia per agros atque oppida civium Ro. nostri Imperatores fecerūt, recordamini: tum facilius statuetis, quid apud exterarum nationum fieri existimetis: utrum plures arbitramini per hosce annos militū vestrorum armis hostium vrbes, an hybernis sociorum ciuitates esse deletas? 4 Neque enim potest exercitum is continere Imperator, qui se ipsum non continet: neque seuerus esse in iudicando, qui alios in se seueros esse iudices non vult. 5 Hic miramur hunc hominē tantum excellere cæteris, cuius legiones sic in Asiam peruenerunt, ut non modò manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquā pacato nocuisse

2 Aliorū im-

peratorū auaritiā reprehendit ex cōsequentibus effectis.

3 Metonymia dux: Itinera pro profectibus. & hyberna pro hyematione.

4 A maiore ad minus & a pari.

5 Redditio maiorū aucta nouis maioribus.

nocuisse dicatur? ¹ Iam verò quemadmodum mili-
 tes hybernent, quotidie sermones ac literæ perferū-
 tur: non modò, ut sumptum faciat in militem, nemi-
 ni vis affertur: sed ne cupienti quidem cuiquam per-
 mittitur. ² hyemis enim, non avaritiæ perfugium
 maiores nostri in sociorum, atque amicorū tectis
 esse voluerunt. ³ Agè verò cæteris in rebus quali-
 sit temperantia, considerate. unde illam tantam ce-
 leritatem, et tam incredibilem cursum in itum pu-
 tatis? non enim illum eximia vis remigum, aut ars
 inaudita quædam gubernandi, aut venti aliqui novi
 tam celeriter in ultimas terras pentulerunt: sed hæ-
 res, quæ cæteros remorari solent, non rearda-
 runt. ⁴ non avaritia ab instituto cursu ad prædam
 aliquã reuocavit, non libido ad voluptatē, non amœ-
 nitas ad delectationē, non nobilitas vrbis ad cogni-
 tionē, non denique labor ipse ad quietē. postremò
 signa, et tabulas, cæteraq; ornamenta Græcorum
 oppidorū, quæ cæteri tollenda esse arbitrantur, ea
 sibi ille, ne visenda quidem existimavit. ⁵ Itaque
 omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompeium, si-
 cut aliquem non ex hac vrbe missum, sed de cælo
 delapsum, intuentur: nunc denique incipiunt cre-
 dere, fuisse homines Romanos hac quondam absti-
 nentia, quod iam nationibus exteris incredibile ac
 falso memoriæ proditum videbatur. nunc imperij
 nostri splendor illis gentibus lucet: nunc intelli-
 gunt, non sine causa maiores suos tum, cum hac tem-

1. Ab effectis
 auctis maio-
 rum collatio
 ne.

2. Ex dissimili
 fine.

3. Secūda spe-
 cies virtutis
 probatur ex
 effectis illu-
 stratis colla-
 tione dissi-
 milium causa-
 rum.

4. Elegans
 subjectorum,
 cū adiunctis.

5. Collatio
 dissimiliū &
 maiorum.

6. Ostendit
 fructū qui ex
 illa tempera-
 tia extitit.

Arg. est ex ef-
 fectis, exorna-
 tur autē epi-
 phonemate.

1 Tertio loco de facilitate dicit, quã quarto loco statuerat: eãq; probat ex effectis autis parium collatione.

2 Quinto loco fidem breuiter ostendit ex iudicio non fortiorum modo, sed etiam hostium.

3 Humanitatem suo loco exequitur per collationem parium.

4 Ingenium 5. loco positum quarto loco iam antè explicauit sub cõsiliij nomine, & nunc rursus attingit cum quadam conclusione quæstionis primariæ per epiphonema.

5 Transit ad tertiam partem primariæ assumptionis de autoritate cuius vim in genere ostendit ex effectis.

perantia magistratus habebamus, seruire Populo Rom. quã imperare alijs maluisse. 1 Iam verò ita faciles aditus ad eum priuatorum, ita liberæ querimonie de aliorum iniurijs esse dicuntur, ut is, qui dignitate principibus excellit, facilitate par infimis esse videatur. Iam quantum consilio, quantum dicendi grauitate & copia valeat, in quo ipso inest quedam dignitas imperatoria, vos Quiriteshoc ipso in loco sepe cognõstis. 2 Fidem verò eius inter socios quantam existimari putatis, quam hostes omnium gentium sanctissimam esse iudicarint? 3 Humanitate iam tanta est, ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem eius pugnantestimuerint, an mansuetudinem victi dilexerint. Et quisquam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmittendum sit, qui ad omnia vestræ memoriæ bella conficienda, diuino 4 quodam consilio natus esse videatur? 5 Et quoniam autoritas multum in bellis quoque administrandis atque imperio militari valet, certe nemini dubium est, quin ea in re idem ille Imperator plurimum possit. vehementer autem pertinere ad bella administranda, quid hostes, quid socij de Imperatoribus vestris existiment, quis ignorat? cum sciamus homines in tantis rebus, ut aut cõtènnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus

nus famæ, quàm aliqua certa ratione commoueri.¹
 Quod igitur nomen vnquam in orbe terrarum clari-
 rius fuit? cuius res gestæ pares? de quo homine vos,
 id quod maximè facit auctoritatem, tanta, & tam
 præclara iudicia fecistis? An verò vllam vsquam
 esse oram tam desertam putatis, quò non illius diei
 fama peruaserit, cum vniuersus populus Roma. re-
 fertò foro, repletisq; omnibus templis, ex quibus
 hic locus conspici potest, vnum sibi ad commune
 omnium gentium bellum Cn. Pompeium Imperato-
 rem depoposcit? itaque, vt plura non dicam, neque
 aliorum exemplis confirmem, quantum huius au-
 toritas valeat in bello, ab eodem Cn. Pompeio om-
 nium rerum egregiarum exempla sumantur: ² qui
 quo die à vobis maritimo bello præpositus est Im-
 perator, tanta repente vilitas annonæ ex summa
 inopia & caritate rei frumentariæ consecuta est,
 vnius spe & nomine, quantam vix ex summa v-
 bertate agrorum diuturna pax efficere potuisset. ³
 Iam verò accepta in Ponto calamitate ex eo præ-
 lio, de quo vos paulò antè inuitus admonui, cum so-
 cij pertinuissent, hostium opes, animiq; creuis-
 sent, cum satis firmum præsidium prouincia non
 haberet, amississetis Asiam Quirites, nisi ipsum
 id temporis diuinitus Cn. Pompeium ad eas regio-
 nes fortuna populi Roma. attulisset. Huius aduen-
 tus & Mithridatem insolita inflammatum victo-
 ria continuit, & Tigranem magnis copijs mini-

¹ Assumptio-
 nis primarię
 pars (Atqui
 summa auto-
 ritate prædi-
 tus est Pom-
 peius) confir-
 matur ex cau-
 sis efficienti-
 bus.

² Alterum ar-
 gumentū ex
 effectis au-
 thoritatis
 quę declaran-
 tur collatio-
 ne pariū cau-
 sarum.

³ Addit alia
 etiam argu-
 menta ex eo-
 dem effecto-
 rum loco.

tantem Asiae retardavit. ¹ & quisquam dubitabit, quid virtute perfecturus sit, qui tantum auctoritate perfecit? aut quam facile imperio atque exercitu socios, & vectigalia conseruaturus sit, qui ipso nomine ac rumore defenderit? ² Age verò, illares quantam declarat eiusdem hominis apud hostes populi Romani auctoritatem, quòd ex locis tam longinquis, tamq; diuersis, tam breui tempore omnes unà huic se dediderunt? quod Cretensium Legati, cum in eorum insula noster Imperator, exercitusq; esset, ad Cn. Pompeium in ultimas propè terras venerunt, eiq; se omnes Cretensium ciuitates dedere velle dixerunt? Quid? idem ipse Mithridates, nonne ad eundem Cn. Pompeium Legatum vsque in Hispaniam misit? eumq; Pompeius Legatum semper iudicauit: ij, quibus semper erat molestum ad eum potissimum esse missum, speculatorem, quam Legatum iudicare maluerunt. ³ Potestis igitur iam constituere Quirites, hanc auctoritatem multis postea rebus gestis, magnisq; vestris iudicijs amplificatam, quantum apud illos Reges, quantum apud exterarum nationum valituram esse existimetis. ⁴ Reliquum est, vt de felicitate, quam prestare de se ipso nemo potest, meminisse & commemorare de altero possumus, sicut æquū est homini de potestate deorū, timidè & pauca dicamus. ⁵ Ego enim

¹ Epiphonemate concludit Pompeiū, si delectus fuerit imperator nihil nō perfecturū. Argumentū est ex minoribus causis ad maiores.
² Rursum amplificat Pompeij auctoritate ex alijs effectis.
³ Concludit Pompeij auctoritate multo plus etiam quā antea valituram. Argumentū est ex collatione minorū causarū cum maioribus.
⁴ Transit ad quartā partē primariæ assumptionis de felicitate Pompeij.
⁵ Significat non solū propter virtutē sed propter felicitatē bellicā hoc Pompeio transmittendum esse. Argumentum est ex causis cū exemplo maiorū. Propositio habet inductionē explorū pro generali sententiā.

enim sic existimo, Maximo, Marcello, Scipio-
 ni, Mario, & ceteris magnis Imperatoribus, non
 solum propter virtutem, sed etiam propter for-
 tunam, sepius imperia mandata, atque exerci-
 tus esse commissos, fuit enim profecto quibusdam
 summis viris quaedam ad amplitudinem, & glo-
 riam, & ad res magnas bene gerendas diuinitus
 adiuncta fortuna. ¹ de huius autem hominis felici-
 tate, quo de nunc agimus, hac utar moderatio-
 ne dicendi, non ut in illius potestate fortunam po-
 sitam esse dicam, sed ut prae terita meminisse, re-
 liqua sperare videamur: ne aut inuisa dijs immor-
 talibus oratio nostra, aut ingrata esse videatur.
 Itaque non sum praedicaturus Quirites, quan-
 tas ille res domi, militiaeque, terra, mariq; quan-
 taq; felicitate gesserit: ut eius semper voluntati-
 bus non modo ciues assenserint, socij obtempera-
 rint, hostes obedierint, sed etiam venti, tempesta-
 tesq; obsecundarint. hoc breuissimè dicam, nemi-
 nem unquam tam impudentem fuisse, qui à dijs im-
 mortalibus tot, & tantas res tacitus auderet opta-
 re, quot & quantas dij immortales ad Cn. Pompe-
 ium detulerunt: quod ut illi proprium, ac perpe-
 tuum sit Quirites, cum communis salutis atque im-
 perij, tum ipsius hominis causa (sicuti facitis) velle
 & optare debetis. ² Quare cum & bellum ita ne-
 cessarium sit, ut negligi non possit: ita mag-
 num, ut accuratissimè sit administrandum: & cum

¹ Assumptio
 sequitur per
 collatione pa-
 riu apophasi
 rhetorica ex
 ornatam, au-
 ctamq; mino-
 ru collatioe.

² Epilogus
 assumptionis
 primariæ in
 quo summa
 capita argu-
 mentoru col-
 liguntur &
 primariæ pro-
 positionis se-
 tertia, occulta-
 tur. q. d. Bel-

lo, maxime
 necessarioma-
 ximeque peri-
 culoso praefi-
 ciendus est
 praestantissi-
 mus impera-
 tor. Atqui

Popeius est
 talis: Praefi-
 ciatur ergo
 bello Mithri-
 datico, quod
 est maxime
 necessariu &
 periculosum.

Complexio
 ite assumptio
 ni adiecta est
 proximè.

ei im=

ei Imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima autoritas, egregia fortuna: dubitabitis Quirites, quin hoc tantum boni, quod à dijs immortalibus oblatum & datum est, in Rempublic. conseruandâ, atque amplificandam conferatis? Quòd si Romæ Cn. Pompeius priuatus esset hoc tempore, tamen ad tantum bellum is erat deligendus, atque mittendus: nunc cum ad cæteras summas utilitates hæc quoque opportunitas adiungatur, vt in ijs ipsis locis adsit, vt habeat exercitum, vt ab ijs, qui habent accipere statim possit, quid expectamus? aut cur nõducibus dijs immortalibus, eidem, cui cætera summa cum salute Reipubl. commissa sunt, hoc quoq; bellum regium committimus? At enim vir clarissimus, Reipubl. & vestris beneficijs amplissimis affectus, Q. Catulus, itemq; summis ornamentis honoris, fortunæ, virtutis, ingenij præditus Q. Hortensius, ab hac ratione dissentiunt: quorum ego auctoritatem apud vos multis locis plurimum valuisse, & valere oportere confiteor: sed in hac causa, tametsi cognoscitis auctoritates contrarias fortissimorum virorum & clarissimorum, tamen omisis auctoritatibus, ipsa re & ratione exquirere possumus veritatem: atque hoc facilius, quòd ea omnia, quæ adhuc à me dicta sunt, ijdem isti vera esse concedunt, & necessarium bellum esse, & magnum, & in vno Cn. Pompeio summa esse omnia. 4 Quid igitur

1 Augēt complexionē colatione minorum facultatum.

2 Hactenō cōfirmatio fuit sequitur refutatio contrariorum argumentorū, quorum primum est auctoritas, cui contrariam opponit aliorum virorū non leuiorē. deinde rationibus potius quàm auctoritatibus agendum ostēdit.

3 Confirmat confelsione aduersariorū omnia à se antē dicta.

4 Prolepsis.

tur ait Hortensius? si uni omnia tribuenda sunt, unum dignissimum esse Pompeium: sed ad unum tamen omnia deferri non oportere. ¹ Obsoleuit iam ista oratio re multo magis, quam verbis refutata. ² Nam tu idem Quinte Hortensi multa pro tua summa copia, ac singulari facultate dicendi, & in Senatu contra virum fortem A. Gabinium grauiter, ornateq; dixisti, cum is de vno Imperatore contra praedones constituendo legem promulgasset: & ex hoc ipso loco permulta idem contra legem verba fecisti. Quid tum per deos immortales, si plus apud populum Ro. auctoritas tua, quam ipsius pop. Ro. salus, & vera causa valuisset, hodie hanc gloriam, atque hoc orbis terrae imperium teneremus? ³ an tibi tum imperium esse hoc videbatur, cum pop. Rom. Legati, Praetores, Quaestoresq; capiebantur? cum ex omnibus prouincijs commedatu & priuato, & publico prohibebamur? cum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neq; priuatam rem maritimam, neque publicam iam obire possemus? ⁴ Quae ciuitas antea vnquam fuit, non dico Atheniensium, quae satis late quondam mare tenuisse dicitur non Carthaginensium, qui permultum classe, maritimisq; rebus valuerunt: non Rhodiorum, quorum vsq; ad nostram memoriam disciplina naturalis, & gloria remansit: quae ciuitas antea vnquam tam tenuis, quae tam parua insula fuit, quae non portus suos, & agros, & aliquam partem re-

¹ Soluit obis-
tionem con-
traditione
quam probat
exemplis.

² Disparat
speciali exem-
plo Hortensij
non esse auto-
ritatibus sem-
per credendae
nec id vtile
futurum fuis-
se. Argumen-
tum est a spe-
cie.

³ Argumenta
tur ex repug-
nantibus.

⁴ Argumenta
tur ab effe-
ctis imperij
quorū remo-
tione imperij
nomē remo-
uer. Syllogis-
m^o est plen^o.
⁵ Propositio
illustratur in-
ductione triū
exemplorum.

gionis,

gionis, atque ora maritimae per se ipsa defendere-
 ret? ¹ At hercle aliquot annos continuos ante le-
 gem Gabiniam ille populus Roman. cuius usque
 ad nostram memoriam nomen inuictum in naua-
 libus pugnis permanserat, magna ac multo maxi-
 ma parte non modo utilitatis, sed dignitatis, at-
 que imperij caruit. ² Nos, quorum maiores Antio-
 chum Regem classe Persenque superarunt, omni-
 busque navalibus pugnis Carthaginenses, homi-
 nes in maritimis rebus exercitissimos, paratissi-
 mosque vicerunt: ij nullo in loco iam praedonibus pa-
 res esse poteramus. nos quoque, qui antea non mo-
 do Italiam tutam habebamus, sed omnes socios in
 ultimis oris auctoritate nostri imperij saluos praes-
 tare poteramus, tum cum insula Delos tam pro-
 cul a nobis in Aegaeo mari posita, quod omnes un-
 dique cum mercibus, atque oneribus commeabant,
 referta diuitijs, parua, sine muro nihil timebat:
 ijdem non modo prouincijs, atque oris Italiae mari-
 timis, ac portibus nostris, sed etiam Appia iam via
 carebamus: ³ & his temporibus non pudebat magi-
 stratus populi Roma. in hunc ipsum locum ascen-
 dere, cum eum vobis maiores vestri exuijs nauti-
 cis, & classium spolijs ornatum reliquissent. ⁴ Bo-
 no te animo tum Q. Hortensi Pop. Rom. & ceteros,
 qui erant in eadem sententia, dicere existima-
 uit ea, quae sentiebatis: sed tamen in salute commu-
 ni idem populus Roman. dolori suo maluit, quam
 auto-

1. Complexio
 sequitur aucta
 dissimilibus.

2. Assumptio
 eodem argu-
 mento dilata-
 tur.

3. Oblique no-
 tat quorunda-
 oratorum im-
 pudetiam ex-
 repugnantibus.

4. Excusat
 Hortensij con-
 silium ex cau-
 sis.

auto-

auctoritati vestrae obtemperare. 1 Itaque una lex,
 unus vir, unus annus, non modo nos illa miseria, ac
 turpitudine liberavit: sed etiam effecit, ut ali-
 quando vere videremur omnibus gentibus, ac na-
 tionibus terra, mariq; imperare. 2 Quo mihi etiam
 indignius videtur obrectatum esse adhuc, Gabi-
 nio dicam, ane Pompeio, an utriusque id quod est
 verius: ne legaretur A. Gabinius Cn. Pompeio ex-
 petenti, ac postulanti: utrum ille, qui postulat Le-
 gatum ad tantum bellum, quem velit, idoneus non
 est, qui impetret, cum ceteri ad expilandos so-
 cios, diripiendasque provincias, quos voluerunt,
 Legatos eduxerint: 3 an ipse, cuius lege salus, ac
 dignitas populo Rom. atque omnibus gentibus con-
 stituta est, expers esse debet glorie eius Impera-
 toris, atque eius exercitus, qui consilio ipsius at-
 que periculo est constitutus? an C. Falcidius, Q.
 Metellus, Q. Caelius Latiniensis, Cn. Lentulus,
 quos omnis honoris causa nomino, cum Tribb.
 pleb. fuissent, 4 anno proximo legati esse potue-
 runt: in hoc vno Gabinio sunt tam diligentes, qui
 in hoc bello quod lege Gabina geritur, in hoc Im-
 peratore, atque exercitu, quod per se ipse constituit,
 etiam precipuo iure esse deberet? de quo legando spe-
 ro Consules ad Senatū relaturos: qui si dubitabunt,
 aut grauibuntur, ego me profiteor relaturum: ne-
 q; me impediet cuiusquam Quirites inimicum edi-
 ctū, quod minus fretus vobis, vestrum ius, beneficiū-

1. Ex cōsequē-
 tibus euentis
 ostendit quā
 vtile fuerit
 pop. Roma-
 no Hortensij
 auctoritatem
 negligere.
 2 Oblata oc-
 casione de Ga-
 binij legatio-
 ne cui aduersa
 rij obfistebat
 pauca respō-
 det: ac pri-
 mū ex repug-
 nātibus, dein
 de etiā ex cau-
 sis, argumēta-
 tur auctis mū-
 norū finium
 collatione.
 3 Addit aliud
 argumētum
 ex materia. qd
 d. Gabinius
 consilij & pe-
 riculi sui fru-
 ctum percipe-
 re debet.
 4 Argumen-
 tatur a mino-
 re ad maius
 sed prorsus
 constat mul-
 tis exemplis
 quæ cum vno
 in apodosi cō-
 feruntur.

q; de-

1 Interponit suā authoritatē ad legādū Gabiniū Pōpeio.
2 Redit ad in-
 termissam au-
 thoritatē Ca-
 tuli quem pri-
 mū laudat ex
 populi iudi-
 cio, deinde
 etiā refellit.
3 Cōfirmat ex
 veritate rerū
 subiectarū po-
 puli iudiciū.
4 Soluit argu-
 mentū Catu-
 li ex contra-
 dicētibus cō-
 plexionis au-
 ctis minorū
 collatione.
5 Obiectiōnē
 occupat & so-
 luit per con-
 tradicōnē
 rethorica a-
 pophasi inuo-
 luā & dissi-
 miliū cella-
 tione illustra-
 tam.
6 Apophasis
 eadē sapius
 repetitur cū
 multis exem-
 plis obiectiō-
 ni propositē
 dissentaneis.

que defendam: neque, præter intercessionem, quic-
 quam audiam: de qua (vt arbitror) isti ipsi qui mi-
 nantur, etiā atque etiam quī id liceat, cōsiderabūt.
 Mea quidem sententia Quirites vnus A. Gabinius
 belli maritimi, rerumq; gestarum autor, comes Cn.
 Pompeio adscribitur, propterea quòd alter vni id
 bellum suscipiendum vestris suffragijs detulit, al-
 ter delatum, susceptumq; confecit. **2** Reliquum est,
 vt de Q. Catuli autoritate, & sententia dicendum
 esse videatur: qui cum ex vobis quæreret, si in vno
 Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid de eo factum
 esset, in quo spem essetis habituri: cepit magnū suæ
 virtutis fructum, ac dignitatis, cum omnes propè
 vna voce in eo ipso vos spem habituros esse dixi-
 stis. **3** etenim talis est vir, vt nulla res tanta sit, ac
 tam difficilis, quam ille non & consilio regere, &
 integritate tueri, & virtute conficere possit. **4** sed
 in hoc ipso ab eo vehementissimè dissentio, quòd
 quò minus certa est hominum ac minus diuturna
 vita, hoc magis Resp. dum per deos immortales li-
 cet, frui debet summi hominis vita, atque virtute. **5**
 At enim nihil noui fiat contra exempla, atque insti-
 tuta maiorum. Non dico hoc loco maiores nostros
 semper in pace consuetudini, in bello vtilitati pa-
 ruisse, semper ad novos casus temporum, nouorum
 consiliorum rationes accommodasse: **6** non dicam
 duo bella maxima, Punicum, & Hispaniense ab vno
 Imperatore esse confecta: duas vrbes potētissimas,

que

que huic imperio maximè minabantur, Carthaginem, atque Numantiam ab eodem Scipione esse delatas: nō commemorabo, nuper ita vobis, patribusq; vestris esse visum, ut in vno C. Mario spes imperij poneretur, ut idem cum Iugurtha, idem cum Cimbris, idem cum Theutonis bellum administraret: in ipso Cn. Pompeio, in quo noui constitui nihil vult Q. Catulus, quàm multa sint noua, summaq; Catuli a voluntate constituta, recordamini. Quid tam nouum, ² quam adolescentulum priuatum, exercitum difficili Reip. tempore conficere? cōfecit. huic præb esse: præfuit. rē optimè ductu suo gerere? gesit. Quid tam præter consuetudinem, quàm homini per adolescenti, cuius à Senatorio gradu atas longè abesset, imperium, atque exercitum dari? Siciliam permitti, atque Africam, bellumq; in ea administrandum: fuit in his prouincijs singulari innocentia, grauitate, virtute: bellum in Africa maximum confecit, victorem exercitum deportauit. Quid verò tam inauditum, quàm Equitem Ro. triumphare? at eam quoque rem pop. Roma. non modo vidit, sed ^d etiam studio omni visendam putauit. Quid tam inusitatum, quàm ut, cum duo Consules clarissimi, fortissimiq; essent, Eques Rom. ad bellum maximum, formidolosissimumq; pro Consule mitteretur: misus est. quo quidem tempore, cum esset non nemo in Senatu, qui diceret, non oportere mitti hominem priuatum pro Consule, L. Philippus dixisse dicitur,

1 Opponit
Catulo eius
ipsius auctori
tatem.

2 Inductio
est multarum
rerum. nouo
exemplo in
Pompeio cō
stitutarū ad
refellendam
illam genera
lem negatio
nem. Nihil
contra exem
pla maiorum
debere fieri.
Huius autē
inductiōis ne
minutissima
queque sigil
latim numer
emus, sex mi
nimū mem
bra sunt, que
rhetorica
prospici ex
ornantur.

non se illū sua sententia pro Consule, sed pro Consulibus mittere. tanta in eo Reip. bene gerenda spes constituebatur, ut duorum Consulū munus unius e adolescentis virtuti committeretur. Quid tam singulare, quā ut ex Senatusconsulto legibus solutus, Consul antē fieret, quā ullum alium magistratum per leges capere licuisset? quid tam incredibile, quā ut iterū Eques Rom. ex S. C. triūpharet? quae in omnibus hominibus nova post hominum memoria constituta sunt, ea tam multa non sunt, quā haec, quae in hoc uno homine vidimus. Atque haec tot exempla, tāta, ac tam nova profecta sunt in eundem hominē à Q. Catulo, atque à ceterorū eiusdem dignitatis amplissimorū hominū autoritate. 3 quare videant, ne sit periniquum, & non ferendum, illorum autoritatem de Cn. Pompeij dignitate à vobis comprobatae semper esse, vestrum ab illis de eodē homine iudicium, populiq; Ro. autoritatem improbari: praesertim cum iam suo iure pop. Rom. in hoc homine suam autoritatem vel contra omnes, qui dissentiunt, possit defendere: propterea quod istis reclamantibus vos unum illum ex omnibus delegistis, quem bello praedonum praeponeretis. 4 hoc si vos temere fecistis, & Reip. parum consuluistis: rectē isti studia vestra suis consilijs regere conantur. sin autem vos plus tum in Republ. vidistis, vos his repugnantibus per vosmetipsos dignitatē huic imperio, salutem orbi terrarum attulistis, aliquādo

1 Sextum inductionis mēbrum auctum collatiōe minorum.

2 Retorquet nova haec instituta omnia in ipsum Q. Catulū.

3 Concludit stomacho sē refutatiōne auctoritatis contrariae ex repugnantibus. Nam parium infirmitas transit in repugnantia.

4 Argumētatur ex comparatione cōtraciorū. Syllogit. est plenus. 3. modi cōnexorum. Propositio praecedat. Assumptio cōplexio subnectitur.

isti principes, & sibi, & cæteris Populi Romani
 vniuersi auctoritati parendum esse fateantur. ¹ Atque
 in hoc bello Asiatico, & regio, non solum mi-
 litaris illa virtus, quæ est in Cn. Pompeio singula-
 ris, sed aliæ quoque virtutes animi multæ, & ma-
 gnæ requiruntur. difficile est in Asia, Cilicia, Lycia,
 Syria, regnisq; exterarum nationum ita versari ve-
 strum Imperatorem, ut nihil aliud, quam de hoste
 ac de laude, cogitet. deinde etiam, si qui sunt pudore,
 ac temperantia moderatiores: tamen eos esse ta-
 les propter multitudinem cupidorum hominum ne-
 mo arbitratur. ² Difficile est dictu Quirites, quan-
 to in odio simus apud exteras nationes propter
 eorum, quos ad eas hoc anno cum imperio misi-
 mus, iniurias ac libidines. quod enim sanum puta-
 tis in illis terris nostris magistratibus religiosum,
 quam ciuitatem sanctam, quam domum satis
 clausam ac munitam fuisse? vrbes iam locupletes,
 ac copiosæ requiruntur, quibus causa belli pro-
 pter diripiendi cupiditatem inferatur. ³ Libenter
 hæc coram cum Q. Catulo & Q. Hortensio dispu-
 tarem summis & clarissimis viris. Nouerunt enim
 sociorum vulnera: vident eorum calamitates, que-
 rimonia audiunt. Pro socijs vos contra hostes exer-
 citum mittere putatis, an hostium simulatione, con-
 tra socios atque amicos? quæ ciuitas est in Asia, mana le-
 quæ non modò vnius Imperatoris, aut Legati, sed etio est spi-
 ritus vnius Tribuni militum animos, ac spiritus capere ritus.

1. Absoluta
 refutatione
 repetit conti-
 nentis & tem-
 perantis ne-
 cessitatem in
 imperatore
 deligendo.

2. Digressio
 est in nonnul-
 lorum impe-
 ratorum in-
 temperantia,
 non tamè ab
 instituto præs-
 sus aliena.

Pertinet em̄
 ad laudem
 Pompeij per
 collationem
 dissimilium.

3. Commu-
 nicatio quæ-
 dam obliqua
 est, quæ ipso
 aduersarios
 testes appel-
 lat eius rei de
 qua agitur.

† sp̄. Ger-
 tus.

1 Ex anteceden-
tenti disputa-
tione gene-
ralem propo-
sitionem col-
ligit, Tempe-
ratiā in im-
peratore ma-
xime requiri

2 *ἡρώδης*

3 Assumptio
est, Atqui Pō-
peius est om-
nium conti-
nentissimus.
Id probatur
ex consequē-
tib⁹ effectis.

4 *ἰσπρωτικῶς*

5 Cōplexio:
Itaque Pom-
pei⁹ propter
continentiam
vnus inter
omnes maxi-
mē est ido-
ne⁹ qui huic
bello præfi-
ciatur. Quæ
primarięque
ffioni conclu-
dendæ sub-
seruit.

6 O^pponit
Catuli & Hor-
tensij auro-
ritatibus alias
multo plures,
quas etiā cu-
mulat mag-
nis laudibus.

possit? 1 Quare etiam si quem habetis, qui collatis
signis exercitus regios superare posse videatur, ta-
men nisi erit idem, qui se à pecunijs sociorum, qui
ab eorum coniugibus, ac liberis, qui ab auro, gazaq;
regia, manus, oculos, animum cohibere possit, non
erit idoneus, qui ad bellum Asiaticum, regiūq; mit-
tatur. Ecquam putatis ciuitatem 2 pacatam fuisse
quæ locuples sit? ecquam esse locupletem, quæ istis
pacata esse videatur? 3 Ora maritima Quirites Cn.
Pompeium non solum propter rei militaris gloriā,
sed etiam propter animi continentiam requisit.
videbat enim Pop. Rom. non locupletari quotannis
pecunia publica, præter paucos, neque eos quicquā
aliud assequi clāssium nomine, nisi ut detrimētis ac-
cipiendis maiore affici turpitudine videremur. nūc
qua cupiditate homines in prouincias, quibus iactu-
ris, quibus conditionibus profiscantur, 4 ignorāt
videlicet isti, qui ad vnum deferenda esse omnia nō
arbitrantur? quasi verò Cn. Pompeium non cum
suis virtutibus, tum etiam alienis vitijs magnū
esse videamus. 5 Quare nolite dubitare, quin huic
vni credatis omnia, qui inter annos tot vnus in-
uentus sit, quem socij in vrbes suas cum exercitu
venisse gaudeant. 6 Quòd si autoritatibus hęc cau-
sam Quirites confirmandam putatis: est vobis au-
tor vir bellorum omnium, maximarūq; rerum
peritissimus, P. Seruilius: cuius tantæ res gestæ ter-
ra, mariq; extiterunt, ut cum de bello deliberetis,
autor

autor vobis grauior esse nemo debeat: est C. Curio
 summis vestris beneficijs, maximisq; rebus gestis,
 summo ingenio, & prudentia præditus: est Cn. Len-
 tulus, in quo omnes pro amplissimis vestris honori-
 bus summum consilium, summam grauitatem esse
 cognoscitis: est C. Cassius integritate, virtute, con-
 stantia singulari. Quare videte, num horum autori-
 tatibus, illorum orationi qui dissentiunt, responde-
 re posse videamur. ¹ Que cum ita sint C. Manili,
 primum istam tuam & legem, & volutatē, & sen-
 tentiam laudo, vehementissimeq; comprobo: deinde
 te hortor, vt autore populo Roma. maneat in sen-
 tentia, neue cuiusquam vim, aut minas pertimescas.
 primum in te satis esse animi, constantieq; arbi-
 tror: deinde cum tantam multitudinem, cum tanto
 studio adesse videamus, quantam non iterum in
 eodem homine præficiendo vidimus: quid est, quòd
 aut de re, aut de perficiendi facultate dubitemus?
 ego autem, quicquid in me est studij, consilij, la-
 boris, ingenij, quicquid hoc beneficio popu. Roma.
 atque hac potestate Prætoria, quicquid autori-
 tate, fide, constantia possum, id omne ad hanc
 rem consiciendam tibi, & populo Roma. polli-
 ceor & defero: ² testorq; omnes deos, & eos ma-
 ximè, qui huic loco, temploq; præsent, qui om-
 nium mentes eorum, qui ad Rempub. adeunt,
 maximè perspicunt, me hoc neque rogatu facere
 cuiusquam, neque quò Cn. Pompeij gratiã mihi per
 hanc

e Remone
 dissimiles
 res vt Rep.
 iudicade hinc
 iudicant

Conclatio

¹ Peroratio
 est rotius cau-
 sa cum auer-
 sione sermo-
 nis ad ipsum
 autorem legis:
 Manilia ve-
 in sententia
 permaneat.
 Argumentum
 est ex autho-
 ritate ipsius
 Ciceronis &
 causis siue fa-
 cultatibus rei
 perficienda.

² Commen-
 dat suum stu-
 dium ex fine
 qui illustra-
 tur collatioe
 dissimilium
 causarum.

Remouet
dissimiles si
nes vt Reip.
iuuanda sine
statuat.

3 Conclusio
est præcipua
viam aucta
moderata
continens, &
propterea si
nem refellēs
ex aduersis,
quorum ratio
redditur ex
causis efficie
tibus, & sine.

hanc causam conciliari putem, neque quò mihi
ex cuiusquam amplitudine, aut præsidia periculis,
aut adiumenta honoribus queram: propterea quod
pericula facile, vt hominem præstare oportet, in-
nocentia tecti pellemus: honores autem, neque ab
vno, neque ex hoc loco, sed eadem nostra illa labo-
riosissima ratione vitæ, si vestra voluntas ferret,
consequemur. Quamobrem quicquid in hac cau-
sa mihi susceptum est Quirites, id omne me Reip.
causa suscepisse confirmo: tantumq; abest, vt ali-
quam bonam gratiam mihi quæsisse videar, vt mul-
tas etiam simultates partim obscuras, partim aper-
tas, intelligam, mihi non necessarias, vobis non inu-
tiles suscepisse. sed ego me hoc honore præditum,
tantis vestris beneficijs affectum, statui Quirites
vestram voluntatem, & Reipublicæ dignita-
tem, & salutem prouinciarum atque socio-
rum, meis omnibus commodis, &
rationibus præferre
oportere.

Joseph de ...
Joseph de ...
Joseph de ...

ORATIONIS PRO

A. LICINIO ARCHIA POETA

ARGUMENTVM.

M. Junius Syllanus & Cn. Papyrius Carbo legem tulerant, vt ciuium in numero essent, qui ascripti fuissent fœderatis ciuitatibus, si tum, cùm lex ferebatur, domiciliũ habuissent in Italia, & l. x. diebus apud Prætorẽ professi essent. A. Licinius Archias Poeta cùm ob ingenium & doctrinam multis præclaris viris Romæ charus esset, versareturq; in domo & familia Lucullorum, auctoritate & gratia L. Luculli, cum quo ex Sicilia decedens Heracleam (pop. Rom. fœderatam ciuitatem) venerat, impetrauit vt præsentem Lucullo in eam ciuitatem adscriberetur. Sed cùm ipse contubernio Luculli aliquamdiu cum eodem Roma abfuisset, nec nomẽ eius in tabulis Censurum (quæ bello Italico exusta fuerant) inueniretur, delatus est à Graccho quodam, quòd se falsò pro ciue gereret. Eum hac elegãti oratione Cicero, (quia eo præceptore primo puer vsus fuerat) magno doctorum hominum concursu apud Prætorem defendit. Est autem oratio generis Iudicialis. Status causæ, quod Archias sit ciuis Romanus.

E 4 M. T.

M. T. CICERONIS
 PRO A. LICINIO ARCHIA
 POETA ORATIO.

1 Exordij hu-
 ius duo sunt
 præcipua ca-
 pita. Priore
 Cicero red-
 dit officij sui
 rationē. Ostē-
 dit enim Ar-
 chia sibi de-
 fendēdū fu-
 ise q̄ ab eo di-
 cendi faculta-
 tē acceperit.
 Argumēt. est
 ex materia.

Complexio
 p̄cedit iastar
 quaestionis
 proposita.

2 Metapho-
 ra.

3 Assumptio
 syllogismi.

4 Metapho-
 ra cōtinuata
 ab itinerib⁹.

5 Propositio
 quasi cōple-
 xionis specie
 expressa au-
 getur mino-
 rā collatiōe.

6 Occupatio
 est quaestio-

nis ex proxima sententia nascentis, quæ dissoluitur dissimilitudine pa-
 riam, deinde etiam argumento à genere ad speciem.

I quid¹ est in me ingenij Iudices, quod
 sentio quàm sit exiguū: aut si qua exer-
 citatio dicendi, in qua me non inficior
 mediocriter esse versatum: aut si hu-
 iusce rei ratio aliqua ab optimarum artium studijs,
 & disciplina profecta, à qua ego nullum consiteor
 ætatis meæ tempus abhorruisse: carum rerum om-
 nium vel in primis hic A. Licinius² fructum à me
 repetere propè suo iure debet.³ Nam quoad lon-
 gissime potest mens mea⁴ respicere spatiū præteri-
 ti temporis, & pueritiæ memoriā recordari ultimā,
 inde usque repetens, hunc video mihi principem,
 & ad suscipiendam & ad ingrediendam rationem
 horum studiorum extitisse.⁵ Quod si hæc vox hu-
 ius hortatu, præceptisq; conformata, nonnullis ali-
 quando saluti fuit: à quo id accepimus, quo cæteris
 opitulari, & alios seruare possemus, huic profecto
 ipsi, quantum est situm in nobis, & opem, & salutē
 ferre debemus.⁶ Ac ne quis à nobis hoc ita dici for-
 tē miretur, quod alia quædam in hoc facultas sit
 ingenij, neq; hæc dicēdi ratio aut disciplina: nec nos
 quidem huic cuncti studio penitus unquam dediti
 fuimus.

fuimus. † Etenim omnes artes, quæ ad humanita-
tem pertinent, habent quoddam commune vinculū,
& quasi cognatione quadam inter se continetur.¹
Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in qua-
estione legitima, & in iudicio publico, cum res aga-
tur apud Prætores Pop. Rom. lectissimum virum,
& apud severissimos Iudices, tanto conuentu ho-
minum ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod
non modo à consuetudine iudiciorum, verum etiam
à forensi sermone abhorreat: ² quæso à vobis, ut
in hac causa mihi detis hanc veniam, accommoda-
tam huic reo, vobis quemadmodum spero non mo-
lestam: ut me pro summo poeta atque eruditissimo
homine dicentem, hoc concursu hominum literatis-
simorum, hac vestra humanitate, hoc denique Præ-
tore exercente iudicium, patiamini de studijs hu-
manitatis, ac literarum paulò loqui liberius: & in
eiusmodi persona, quæ propter otium ac studiū mi-
nimè in iudicijs periculisq; tractata est, uti propè
nouo quodam, & inusitato genere dicendi. ³ quod
si mihi à vobis tribui concediq; sentiam, perficiam
profectò, ut hunc A. Licinium non modò non segre-
gandum, cum sit ciuis, à numero ciuium, verum
etiam, si non esset, putetis asciscendum fuisse. ⁴ Nā
ut primum ex pueris excessit Archias, atque ab ijs

E 5 artibus,

- o propositionem, ut Rhetores vocant, totius orationis continens, id est, summam questionem auctam collatione minorum. ⁴ Narratio qua causas ex alijs ducit, quibus adiutus Archias ciuis Romanus factus fuerit. Prima est ingenij & doctrinæ fama atque admiratio.

† Vide nun-
quid desit.

Nam hæc ra-
tio non cohæ-
ret cum sen-
tentia antepo-
sita, sed ad al-
iquid specia-
le confirman-
dum adhibi-
ta videtur
fuisse.

i Altera pars
exordij qua
petit sibi dari
veniam pau-
lo liberius de
literis dicen-
di. Argu. est
ex subiectis
tum in obie-
ctione tum in
subiectione:
sed hic ex cō-
sentaneis, il-
lic verò ex re
pugnantibus
specie qua-
dam.

² Deprecatio
est præcipu-
a vim subie-
ctionis conti-
nens.

³ Conclusio
est exordij

illis iucundus Qu. Metello illi Numidico, & eius Pio filio: audiebatur à M. Aemilio: vivebat cum Qu. Catulo, & patre, & filio: à L. Crasso colebatur: Lucullus verò, & Drusum & Octavios, & Catonem, & totam Hortensiorum domum deiviam consuetudine cum teneret, afficiebatur summo honore, quod eum non solum colebant, qui aliquid percipere aut audire studebant, verum etiam, si qui forte simulabant. Interim satis longo intervallo, cum esset cum L. Lucullo in Siliciam profectus, & cum ex ea prouincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracleam: que cum esset ciuitas æquissimo iure ac foedere, ascribi se in eam ciuitatem voluit: idque cum ipse per se dignus putaretur, tum auctoritate, & gratia Luculli ab Heracliensibus impetravit. Daba est ciuitas Syllani lege & Carbonis, si qui foederatis ciuitatibus ascripti fuissent; si tum cum lex ferebatur, in Italia domiciliu habuissent, & si sexaginta diebus apud Prætorē essent professi. Cum hic domiciliu Romæ multos iam annos haberet, professus est apud Prætorē Q. Metellū familiarissimū suū. Si nihil aliud, nisi de ciuitate, ac lege dicimus, nihil dico ampli: causa dicta est. Quid enim horū infirmari Gracche potest? Heracleæ ne esse eum ascriptū negabis? adest vir summa auctoritate, et religione, & fide L. Lucullus, qui se non opinari, sed

1 Delabitur ad certā causam quæ nascitur ex secunda, ut secunda ex prima. In hac autē probanda, totius causæ cardo vertitur. Syllog. est. 3. modi. generis. Assumptionis pars præcedit causis adiuuantibus explicata. 2. Hæc vrb Italia fuit inter Appeniū & sinum Tæretinum. Nā hoc nomine multæ alię vrbes in varijs regionibus fuerunt. 3. Propositio ex causis principibus. 4. Assumptio nis reliquę partes duæ ex adiunctis quibusdam. 5. Complexio nis sententia hoc loco est.

6. Confirmationis vis tota in probanda assumptione versatur. Prima autem pars eius testimonij probatur.

1 Orbis con-
cinnitatis.
2 Alterum
testimonium
quo primam
assumptionis
partem con-
firmat.
3 Prolepsis
qua diluit ob-
jectionem ac-
cusatoris ex
repugnantia-
bus quæ na-
scuntur ex in-
firmatione
maiorū. Nam
si grauisimis
reftibus non
habetur fides
nedum tabu-
lis.
4 Alteram
assumptionis
partem per
speciem oc-
cupationis
confirmat ex
parte ad to-
tum. Nam si
Romæ do-
micihum ha-
buit: habuit
in Italia.
5 Tertiam
partem as-
sumptionis
item per pro-
lepsin confirmat ex subiectis, quæ augentur collatione minorum. 6 Ex
remotione subiectorum repugnantium veram esse professionem Ar-
chie probat.

scire: 1 non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed
egisse dicit. 2 adsunt Heraclienses Legati, nobilissi-
mi homines, qui huius iudicij causa, cum mandatis,
& cū publico testimonio venerunt, qui hunc ascri-
ptum Heracliensem dicunt. 3 Hic tu tabulas deside-
ras Heracliensium publicas, quas Italico bello incē-
so tabulario interisse scimus omnes. Est ridiculū ad
ea quæ habemus nihil dicere, quærere quæ habere
non possumus: & de hominum memoria tacere, li-
terarum memoriã flagitare: & cū habeas amplissi-
mi viri religionē, integerrimi municipij iusurādū,
fidemq; ea, quæ deprauari nullo modo possunt, re-
pudiare: tabulas quas idem dicis solere corrūpi, desi-
derare. 4 At domicilium Romæ non habuit is, qui
tot annis ante ciuitatē tantā, sedem omniū rerū ac
fortunarū suarū Romæ collocauit? 5 At non est
professus. imò verò ijs tabulis professus, quæ solæ
ex illa professione, collegioq; Prætorū obtinet pu-
blicarū tabularū autoritatē. Nam cū Appij tabulæ
negligētius asseruatæ dicerētur, Gabini, quādū in
columis fuit, leuitas, post dānationē, calamitas, om-
nē tabularū fidē resignasset: Metellus homo sanctis-
simus modestissimūq; omniū, tāta diligētia fuit, ut
ad L. Lentulū Prætozem, & ad Iudices venerit, &
vnius nominis litura se cōmotū esse dixerit. 6 His
igitur

igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinij videtis. ¹ Quae cum ita sint, quid est quod de eius civitate dubitetis? praesertim cum alijs quoque in civitatibus fuerit adscriptus. ² Etenim cum mediocribus multis, & aut nulla, aut humili aliqua arte praeditis gratuito civitatem in Graecia homines imperiebantur, Rhegynos, ³ credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic summa ingenij praedito gloria noluisse? ⁴ quid? cum caeteri non modo post civitatem datam, sed etiam post legem Papiam, alio modo in eorum municipiorum tabulis irrepserunt: hic qui nec utitur quidem illis, in quibus est scriptus, quod semper se Heracliensem esse voluit, reijciatur? ⁶ Census nostros requiris scilicet. Est enim obscurum proximis Censoribus, huic cum clarissimo Imperatore L. Lucullo apud exercitum fuisse, superioribus, cum eodem Quaestore fuisse in Asia, primis Iulio & Crasso, nullam populi partem esse censam. ⁷ Sed quoniam census non ius civitatis confirmat, ac tantummodo indicat, eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue: ⁸ ijs temporibus, quae tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio civium

1 Complexio syllogismi principis est quaedam repetitione partis assumptionis.
 2 Proximam sententiam confirmat minorum collatione.
 3 i. e. spolia.
 4 Altera collatio sed maiorum quae reliquit verbis mutilata est. Legendum autem fortasse ita fuerit: Quia cum caeteri qui non modo (&c) irrepserunt, non reijciuntur: hic qui &c.
 5 Lex Papia acerbius etiam quam Licinia eos qui ciues Romani non essent reuocari iubebat

in suas civitates. ⁶ Refutatio est, qua Cicero rationem reddit ex causis repugnantibus, quae nempe prohibuerint quo minus Archias censeri poterit. ⁷ Addit per dissimilitudinem obiecti argumenti. Significat enim non idcirco effici, Archiam civem non esse quod is census non esset. Nam census non est ita necessarius ut sine eo nemo civis esse possit. ⁸ Pro censu qui Archias de fuerat alia adiuncta & effecta civis Romani in Archias constituit.

1 Permissio
cū licētia quā
figura Græci
ῥαπεῖα
vocat.

2 Altera pars
confirmatio-
nis qua pro-
bat alteram
partem pro-
positæ initio
collationis:

Disputat au-
tem primum
de se ac dein
de de studijs
literarum in
genere.

3 Protasis dif-
finitivā
similitudi-
nis.

† Legendum
esse (a nulli⁹
vnquam me
tempore aut
commodum
&c.) offendit
ipsa sentētia.
Nam dissimi-
litudinē sui
& aliorū Cic.
vult ostende-
re. Si aliter le-
gas nulla erit
dissimilitu-
do.

4 ἄνταρ-
δοσις

3 Concludit sibi vitio dandum non esse quod sit literis deditus, idque au-
get comparatione subiectorum ex quibus nonnulla vim habent minorū

uium Rom. iure esse versatum, & testamentum se-
pe fecit nostris legibus, & adiit hereditates civium
Romanorum, & in beneficijs ad ærarium delatus
est à L. Lucullo Prætoris, & Consulis. 1 Quere ar-
gumenta, si qua potes: nunquam enim hic neq; suos
neq; amicorum iudicio reuincetur. 2 Queres à no-
bis Gracche, cur tāt opere hoc homine delectemur?
quia suppeditat nobis, ubi & animus ex hoc foren-
si strepitu reficiatur, & aures conuicia desesse cō-
quiescant. An tu existimas, aut suppetere nobis pos-
se, quod quotidie dicamus in tanta varietate rerum
nisi animos nostros doctrina excolamus? aut ferre
animos tantam posse contentionem, nisi eos do-
ctrina eadem relaxemus? 3 Ego verò fateor me his
studijs esse deditum: ceteros pudeat, si qui ita se lite-
ris abdididerunt, ut nihil possint ex his neque ad com-
munem afferre fructum, neque in aspectum lucem-
q; proferre. 4 Me autem quid pudeat? qui tot an-
nos ita viuo iudices, ut ab † illis nullo me vnquam
tempore aut commodum, aut otium meum abstra-
xerit, aut voluptas auocarit, aut denique somnus
retardarit. 5 Quare quis tandem me reprehendat,
aut quis mihi iure succenseat, si quantum ceteris
ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludo-
rum celebrandos, quantum ad alias voluptates, &
ad ipsam requiem animi & corporis conceditur

tem-

temporis: quantum alij tribuunt intempestiuis con-
 uuijs: quantum deniq; alex, quantum pile, tantum
 mihi egomet ad hæc studia recolenda sumpsero?
 Atque hoc adeò mihi cõcedendũ est magis, quòd ex
 his studijs, hæc quoq; crescit oratio, & facultas:
 quæ quantacũq; in me est, nunquã amicorũ pericu-
 lis defuit. Quæ si cui leuior videtur, illa quidẽ cer-
 tẽ, quæ summa sunt, ex quo fonte hauriã, sentio.
 Nã nisi multorũ præceptis, multisq; literis mihi ab
 adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnopere
 expetendũ, nisi laudẽ atq; honestatẽ: in ea autẽ per-
 sequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericu-
 la mortis, atq; exilij parui esse ducenda: nunquã me
 pro salute vestra in tot ac tãtas dimicationes, atq;
 in hos profligatorũ hominum quotidianos impe-
 tus obiecissẽ. Sed pleni omnes sunt libri, plenæ sa-
 pientum voces, plena exemplorum vetustas: quæ ia-
 cerent in tenebris omnia, nisi literarum lumẽ
 accederet. Quàm multas nobis imagines, non solum
 ad intuendũ, verũ etiam ad imitandũ, fortissimo-
 rũ virorum expressas, scriptores & Græci, & La-
 tini reliquerunt! quas ego mihi semper in admini-
 stranda Repu. proponẽs, animũ, & mentẽ meã ipsa
 cogitatione hominũ excellẽtiũ conformabã.
 Quæret quispiam, quid illi ipsi summi viri, quorũ vir-
 tutes literis proditæ sunt, istãne doctrina, quam tu
 laudibus effers, eruditi fuerunt? difficile est hoc de
 omnibus cõfirmare: sed tamen est certũ quid respõ-
 deam.

1 Studia lice-
 rarum ex cõ-
 sequentibus
 effectis com-
 mēdat, quæ
 quidem trã-
 fert ad colla-
 tionem mino-
 rum.

2 Redditio
 maiorum ef-
 fectorum syl-
 logismo con-
 clusa, quo
 probat litera-
 rum præstan-
 tiam ex effe-
 ctorum præ-
 stantia.

† accēderet,
 Hoc verbum
 nullo pacto
 conuenit.

3 Allegoria
 à pictoribus.

4 Occupatio
 est quæstiois,
 quæ nateba-
 tur ex supe-
 rioribus: quã
 quidem solu-
 uit distin-
 ctione qua-
 dam ex leco-
 disimulium.

1 Protasis dis-
similitudi-
nis.

2 *ἀναπόδος*.
Nam ex duo-
bus verbis al-
terum primo
loco positum
inter medio
loco repeti-
tur, alterum
inter medio
loco positum
repetitur ex-
tremo.

3 Redditio
similitudinis
aucta collatio-
ne minorum.

4 Illustrat
specialibus
exemplis fen-
tentiam pro-
ximè posi-
tam.

5 Minore A-
fricanum in-
telligit. Vide
in Bruto.

6 Ex destina-
tis propositū
finem collig-
it.

7 Auget lau-
dem litera-
rum collatio-
ne minorum

effectorum : & causarum
9 *ἀναπόδος* maiorum ex præstantioribus effectis & pluribus com-
modis.

deam. 1 Ego multos homines excellenti animo ac
virtute fuisse, & sine doctrina naturæ ipsius habi-
tu propè diuino, per seipsos & moderatos, & gra-
ues extitisse fateor: etiam illud adiungo, sæpius ad
laudem atque virtutem 2 naturam sine doctrina,
quam sine natura valuisse doctrinam. 3 atque idem
ego contendo, cum ad naturam eximiam atque il-
lustrem acceperit ratio quædam confirmatioq; do-
ctrinæ, tum illud nescio quid præclarum ac singu-
lare solere existere. 4 Ex hoc esse hunc numero,
quem patres nostri viderunt, diuinum hominem 5
Africanum: ex hoc C. Lælium, L. Furium, modestis-
simos homines & continentissimos: ex hoc fortis-
simum virum, & illis temporibus doctissimū, M.
Catonem illum senem: 6 qui profecto si nihil ad per-
cipiendam colendamq; virtutem literis adiuuaren-
tur, nunquam se ad earum studium contulissent. 7
Quòd si non hic tantus fructus ostenderetur, & si
ex his studijs delectatio sola peteretur: tamē, vt opi-
nor hanc † animaduersionem humanissimam ac li-
beralissimam iudicaretis. 8 Nam ceteræ neque tem-
porum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum: 9
hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oble-
tant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac
solatium præbent, delectant domi, non impediunt
foris

foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. ¹ Quod si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cū in alijs videremus. ² Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscij morte nuper non commoueretur? qui cū esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse. ³ ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat à nobis omnibus, nos animorum incredibiles motus celeritatemq; ingeniorum negligemus? ⁴ Quoties ego hunc Archiam vidi Iudices (vtar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc nouo genere dicendam diligenter attenditis) ⁵ quoties ego hunc vidi, cū litteram scripsisset nullam, magnum numerū optimorū versuum de his ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore! quoties reuocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententijs: ⁶ quæ verò accuratè, cogitateq; scripsisset, ea sic vidi probari, vt ad veterum scriptorum laudem peruenirent. ⁷ hunc non ego diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem: ⁸ Atqui sic à summis hominibus, eruditissimisq; accepimus, ceterarum rerū studia, et doctrina, et præceptis, et arte constare: poetam natura ipsa valere, et mentis

¹ Propius accedit ad hypothesein syllogismi propositionē re-xēdo quæ speciatim Archiaz accommodari possit. Argu. est ex adiunctis ad subiecta.

² Confirmat propositionē collatione minorum.

³ Redditio maiorum cū repetitione argumenti.

⁴ Tandem speciatim ad Archiam delabitur, cuius doctrinā atque eruditionem eximiam probat ex effectis testimonio suo confirmatis. Atque hic quidem assumptio incipit.

⁵ ἀναφορὰ

⁶ Addit etiā

F

viribus

collationem parium. ⁷ Complexio, itaque admirandus est Archias. ⁸ Redit ad thesin & in genere de poetarum præstantia disputat ex præstantiorum causarum collatione, quæ tamen dissimilium speciem obinet.

1 Arg. à sub-
iectis ad ad-
iun. Itaq; Poe-
tæ omnes san-
cti esse debēt.
Hæc propo-
sitiō Ennij te-
stimonio &
etymologia
nominis fir-
matur.

2 Auget sen-
tentiam pro-
positiōis col-
latione mino-
rum.

3 Addit alte-
ra collatio-
nem impariū
sed ex mino-
rum loco.

4 Altera col-
latiō minorū.

5 Redditiō
maiorū pro-
bata effectus
Archias.

6 Occasione
oblata excu-
rit in locum
communē de
studio glorię
& probat in-
ductiōne ali-
quot exem-
plorum.

7 Metony-
mia.

8 Primum
exemplum.

viribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu
afflari. 1 Quare suo iure noster ille Ennius sanctos
appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono
atque munere commendati nobis esse videantur. 2 Sit
igitur Iudices, sanctum apud vos humanissimos ho-
mines hoc poetæ nomen, quod nulla vnquam bar-
baria violauit. 3 Saxa & solitudines voce respon-
dent, bestia sæpe immanes cantu flectuntur atque
consistunt: nos instituti rebus optimis non poeta-
rum voce moueamur? 4 Homerum Colophonij ci-
uem esse dicunt suum, Chij suum vendicant, Sala-
minij repetunt, Smyrnaei verò suum esse confir-
mant: itaque etiam delubrum eius in oppido dedica-
uerunt: permulti alij præterea pugnant inter se, at-
que contendant. 5 Ergo illi alienum, quia poeta fuit,
post mortem etiam expetunt: nos hunc viuum, qui
& voluntate, & legibus noster est, repudiabimus?
præsertim cum omne olim studium atque omne in-
genium contulerit Archias ad populi Romani glo-
riam, laudemq; celebrandam. nam & Cimbricas
res adolescens attigit, & ipsi illi C. Mario, qui
durior ad hæc studia videbatur, iucundus fuit. 6
Neque enim quisquam est tam auersus à Musis,
qui non mandari versibus æternum suorum labo-
rum facile præconium patiatur. 7 Themistoclem
illum summum Athenis virum dixisse aiunt, cum
ex eo quereretur, quod acroama, aut cuius vocem
libentissimè audiret: eius, à quo sua virtus optimè
pre-

prædicaretur. Itaque ille Marius item eximie Plotium dilexit, cuius ingenio putabat ea, que gesferat, posse celebrari. 2 Mithridaticum verò bellū magnum atque difficile, & in multa varietate terra mariq; versatum, totum ab hoc expressum est: qui libri non modò L. Lucillum fortissimum, & clarissimum virum, verum etiam populi Romani nomen illustrant. Populus enim Rom. aperuit Lucullo imperante Pontum, & regijs quondam opibus, & ipsa natura regionis vallatum: populi Romani exercitus eodē duce non maxima manu innumerales Armeniorum copias sudit: populi Romani laus est, urbem amicissimam Cyzicenorum eiusdem consilio ex omni impetu regio, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse, atque conseruatam: nostra semper feretur, & prædicabitur L. Lucullo dimicante cum interfectis ducibus depressa hostium classis, & incredibilis apud Tenodum pugna illa naualis: nostra sunt trophæa, nostra monumenta, nostri triumphus. 4 Quare quorum ingenijs hæc feruntur, ab ijs po. Ro. fama celebratur. 5 Charus fuit Africano superior noster Ennius: itaque etiã in sepulcro Scipionū putatur is esse cõstitutus: è marmore. At ijs laudibus certè nõ solum ipsi, qui laudantur, sed etiam populi Romani nomē ornatur. In cœlum huius proauus Cato tollitur: magnus hostis nos populi Romani rebus adiungitur, omnes denique illi Maximi, Marcelli, Fuluij non sine communi

1 Secundum exemplū inductionis quæ aliquatisper intermissa postea reperitur.

2 Additalia etiã subiecta in quibus Archias scribendo versatus sit.

3 Arg. est ex materia laudis & nominis que constat ex beneficiis & rebus præclare gestis. Syllogismus est ple-

nus. Complexie prima fore assumptio sequitur in amplificatione rerum à pop. Rom. gestarū. De quibus vide

Appia. in Mithridatico.

4 Propositio inftar coplexionis exp̄ta.

5 Cõstitutus p̄ oxima propositio nomē speciali exemplo Iapij.

1 Per collationē minorum aequōmodat Ennii exemplum ad causam Archia.
 2 Rudia Ennii patria, vnde hic dicitur Rudia.
 3 Occupatio est quae soluitur ex contrariis & collatione minorum subiectorum linguae ita Latina, quam Graeca.
 4 Concludit ex fine aucto per dissimilitudinem res gestas Romanorum Graec sermone describi optandum esse.
 5 Tertium est intermissa superioris inductionis exemplum.
 6 Quartum exemplum de Pompeio, in quo animaduerte allusionem ad similitudinem cognominis.

omnium nostrum laude decorantur. Ergo illum, qui haec fecerat, Rudium hominem maiores nostri in ciuitatem receperunt: nos hunc Heracliensem, multis ciuitatibus expetitur, in hac autem legibus constitutum, de nostra ciuitate eiiciemus? Nā si quis minorem gloriae fructum putat ex Graecis versibus percipi, quam ex Latinis, vehemēter errat: propterea quod Graeca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus, exiguis sanē continentur. Quare si res haec, quas gessimus, orbis terrae regionibus definiuntur, cupere debemus, quō minus manuum nostrarum tela peruenerint, eodem gloriae famamque penetrare. quōd cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, haec ampla sunt: tum ijs certē, qui de vita gloriae causa dimicant, hoc maximū & periculorum incitamentum est, & laborū. Quā multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur: atque is tamen, cum in Sigaeo ad Achillis tumulum astitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui tuae virtutis Homerum praecōnem inueneris: & verē nam nisi illi ars extitisset illa, idem tumulus, qui corpus eius contexit, nomen etiam obruisset. Quid noster hic Magnus, qui cum virtute fortunam adaequauit? nonne Theophanem Mytilenaeum scriptorem rerum suarum in concione militum ciuitate donauit: & nostri illi fortes viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam

quadam gloria commoti, quasi participes eiusdem
 laudis magno illud clamore approbauerunt? ¹ Ita
 que credo, si ciuis Romanus Archias legibus nõ es-
 set, ut ab aliquo Imperatore ciuitate donaretur,
 perficere non potuit? ² Sylla cum Hispanos, &
 Gallos donaret, credo, hunc petentem repudiasset?
 quem nos in concione vidimus, cum ei libellum ma-
 lus poeta de populo subiecisset, quod Epigramma
 in eum fecisset tantummodo alternis versibus lon-
 giusculis, statim ex ijs rebus, quas tunc vendebat,
 iubere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid
 postea scriberet. ³ Qui sedulitatem mali poëtæ du-
 xerit aliquo tamen præmio dignam, huius inge-
 nium, & virtutem in scribendo, & copiam non ex-
 petisset? Quid? à Q. Metello Pio familiarissimo suo,
 qui ciuitate multos donauit, neque per se, neque per
 Lucullos impetrauisset? qui præsertim vsque eò de
 suis rebus scribi cuperet, ⁴ ut etiam Cordubæ na-
 tis poëtis pingue quiddam sonantibus, atque pere-
 grinum, tamen aures suas dederet. ⁵ Neque enim est
 hoc dissimulandum, quod obscurari non potest: sed
 præ nobis ferendum: trahimur omnes laudis stu-
 dio: & optimus quisque maximè gloria ducitur. ⁶
 Ipsi illi philosophi, etiam in illis libellis, quos de
 contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscri-
 bunt: in eo ipso, in quo prædicationem nobilitatèq;

1 Concludit
 Archia com-
 mendatione
 artis poëtice
 ciuitatem Ro-
 manam faci-
 le impetrare
 potuisse.
 Sed hoc
 epiphonema
 exponitur.
 2 Altera
 epiphonema
 vim repugnã
 tium habens
 ex dissolutio-
 ne minorũ.
 Iterat vim
 eiusdem col-
 lationis sed
 sine ironia.
 3 Ostendit
 Archiæ fuis-
 se facultatẽ
 alijs rationi-
 bus adipiscẽ
 di ciuitatem
 Romanam
 addita etiam
 altera colla-
 tione maio-
 rum.
 6 In hac col-
 latione quin-
 tum est exem-
 plum indu-
 ctionis.

F 3 despi-

5 Conclusio inductionis per epiphonema. 6 Addit etiam sextum exem-
 plum auctum minorum collatione.

† *prædica-* defficiunt, † *prædicari de se ac nominari volunt.*
ri sei. † *Decius quidem Brutus, summus ille vir & Im-*
† *Decimus* perator, *Acclij amicissimi sui carnibus templorū*
1. Septimum ac *monimentorum aditus exornauit suorum.* 2 *Iam*
exemplum. *verò ille, qui cum Aetolis Ennio comite bellauit*
2. Octauum *Fulvius, non dubitauit Martis manubias Musis con-*
exemplū vn- *secrare. Quare in qua vrbe imperatores propè ar-*
de elicetur cō- *mati poetarum nomen, & Musarum delubra co-*
clusio per *luerunt, in ea non debent togati iudices à Musa-*
collationem *rum honore, & à poetarū salute abhorrere.* 3 *At-*
minorum. *que ut id libentius faciatis, iam me vobis Iudices,*
3. Addit no- *indicabo, & de meo quodam amore gloriae, nimis*
num exem- *acri fortasse, veruntamen honesto, vobis confite-*
plum de sua *bor. Nam quas res nos in Consulatu nostro vobis-*
cupiditate *cum simul pro salute huius vrbis, atque Imperij, &*
glorie de qua *pro vita ciuium, proq; vniuersa Republ. gessimus,*
nihil erat ne- *attigit hic versibus, atque inchoauit: quibus audi-*
cesse dicere. *tis, quòd mihi magna res, & iucunda visa est, hunc*
Nemo enim *ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim vir-*
id ignora- *tus aliam mercedem laborum periculorumq; desi-*
bat. *derat, præter hanc laudis, & gloriae: 4 qua quidem*
4. Argumen- *detracta Iudices, quid est quod in hoc tam exi-*
tatur a line *quo vita curriculo, & tam breui, tantis nos in*
ad destinata, *laboribus exerceamus? certè si nihil animus præ-*
& syllogis- *sentiuret in posterum, & si, quibus regionibus vite*
mo connexo *spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogita-*
concludit. *tiones terminaret suas: nec tantis se laboribus fran-*
Propositio *geret, neque tot curis, vigilijsq; angeretur, nec to-*
complexionē *ties*
sequitur. Al-
sumptio ter-
tia est.

ties de vita ipsa dimicaret. ¹ nunc insidet quaedam
 in optimo quoq; virtus, quae noctes, & dies animū
 gloriae stimulis concitat, atque admonet, non cum
 vitae tempore esse dimittendā commemorationem
 nominis nostri, sed cum omni posteritate adaequan-
 dam. ² An verò tam parui animi videamur esse
 omnes, qui in Repub. atque in his vitae periculis
 laboribusq; versamur, ut cum usque ad extremum
 spatium, nullum tranquillum atque otiosum spiri-
 tum duxerimus, nobiscum simul moritura omnia
 arbitremur? ³ An, cum statuas & imagines non
 animorum simulacra, sed corporum, studiose mul-
 ti summi homines reliquerunt, consiliorum relin-
 quere ac virtutum nostrarum effigiem nonne mul-
 tō malle debemus, summis ingenijs expressam, &
 politam? ⁴ Ego verò omnia, quae gerebam, iam tum
 in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar
 in orbis terrae memoriam sempiternam. Haec verò
 siue à meo sensu post mortem absutura sunt, siue,
 ut sapientissimi homines putauerunt, ad aliquam
 animi mei partem pertinebunt, nunc quidem certè
 cogitatione quadam, speq; delector. ⁵ Quare con-
 seruate Iudices hominem, pudore eo, quem amico-
 rum studijs videtis comprobari, tum dignitate, tum
 etiam venustate: ingenio autem tanto, quantum id
 conuenit existimari, quod summorū hominū inge-
 nijs expetitur esse videatis: causa verò eiusmodi,
 quae beneficio legis, auctoritate municipij, testimonio

1 Assumptio
 per constitu-
 tionem finis.

2 Argumen-
 tatur ex repu-
 gnantibus effe-
 ctis ad tollē-
 das repugnā-
 tes causas.

3 Addit col-
 lationem mi-
 norum.

4 Exemplo
 suo illustrat
 proximā sen-
 tentiam.

5 Peroratio
 est cum epi-
 logo summo-
 rum capitū.

Deprecationem adhibet ad benevolentiam conciliandam. Argumenta coercuata sunt ex causis, effectibus, subiectis & adiunctis.

Luculli, tabulis Metelli comprobetur. ¹ Quae cum ita sint, petimus à vobis Iudices, si qua non modo humana, verum etiam diuina in tantis negotijs commendatio debet esse: ut eum, qui vos, qui vestros Imperatores, qui pop. Rom. res gestas semper ornavit, qui etiam his recentibus nostris vestrisq; domesticis periculis aeternum se testimonium laudum daturum esse profiteatur, quiq; est eo numero, qui semper apud omnes sancti sunt habiti, atque dicti, sic in vestram accipiatis fidem, ut humanitate vestra lenatus potius, quam acerbitate violatus esse videatur. ² Quae de causa pro mea consuetudine, breuiter, simpliciterq; dixi Iudices, ea confido probata esse omnibus: quae non fori, neque iudiciali consuetudine, & de hominis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum, ea Iudices, à vobis spero esse in bonam partem accepta, ab eo qui iudicium exercet, certè scio.

Totius orationis conclusio ex distinctione partium per dissimilitudinem.

ORATIO

ORATIONIS AD
QUIRITES POST REDITVM
ARGVMENTVM.

P. Clodius Trib. pl. legem tulerat, vt ei qui
ciuem Rom. interemisset, aqua & igni in
terdiceretur. Qua, licet expressè non nomi-
nabatur, Cicero tamen solus, ob veteres ini-
micitias, petebatur; vt qui Lentulum, Cethe-
gum, & reliquos nefariæ coniurationis so-
cios in carcere necari iussisset. Cicero igitur
hostes armatis satellitibus stipatos cernens,
amicorum suasu, ne ipsius causa bellum ciui-
le oriretur, in voluntarium abiit exilium. Ce-
terùm cum Clodius insolentior factus, non
nulla Pompeij in bello acta vellicare cœpif-
set, Milone Trib. pl. & Pompeio auctoribus
S. C. factum est, quo nihil prius sancire, nihilve
publicum agere placuit, donec de Ciceronis
reditu statutum esset. Decimo igitur exilij
sui mense, siue (vt Appiano placet) 16. post
expulsionem, redijt Cicero, tâta ciuium om-
nium lætitia, vt Romam se Italiæ humeris re-
portatum dicat. Quare vt animum gratum
ijs ostenderet, à quibus summa gloria rece-
ptus esset, hanc Orationem ad Quirites ha-
buit, qua gratulatur suo reditui, & gratias a-
git ciuibus Rom. qui diem reditus penè to-

tum in gratulationibus consumpserant. Est autem Oratio ipsa generis Demonstratiui.

1 Initio gratulatur Cicero plebi Romanae de reditu suo, quo Dii Ciceronis innocentiam restituti sunt. Arguuntur ex consequentibus euentis syllogismo conclusis. Propositio praecedit aucta dissimilibus.

2 Redditio dissimilitudinis propositionis sententia continens ex fine per singulas partes rerum a Cicerone gestarum statum demonstrato.

3 Assumptio complexioni permixta. At qui reuocatus sum. Itaque Dii approbaverunt ea quae gesseram, Reip. causa esse gesta.

M. T. C I C E R O N I S

AD QUIRITES POST REDITUM ORATIO.

QUOD, precatus à Ioue Optimo Maximo, ceterisque dijs immortalibus sum Quirites eo tempore, cum me fortunisque meas pro vestra incolumitate, otio, concordiaque deuouui, ut si meas rationes unquam vestrae salutis anteposuissem sempiternam poenam sustinerem meae voluntate susceptam: 2 sin & ea, quae antea gesseram, conseruandae ciuitatis causa gessissem, & illam miseram profectionem vestrae salutis gratia suscepissem, ut quod odium scelerati homines, & audaces in Remp. & in omnes bonos conceptum iamdiu continerent, id in me unum potius, quam in optimum quenque, & in uniuersam Remp. defluerent: hoc si animo in vos, liberosque vestros fuisssem, ut aliquando vos, patres conscriptos, Italiamque uniuersam, memoria mei, misericordia, desideriumque teneret: 3 eius deuotionis me esse conuictum iudicio deorum immortalium, testimonio Senatus, consensu Italiae, confessione inimicorum, beneficio diuino immortalique vestro maxime letor Quirites.

tes. Et si homini nihil est magis optandum, quam prospera, æquabilis, perpetuaq; fortuna, secundo vite sine vlla offensione cursu. tamen si mihi tranquilla & placata omnia fuissent, incredibili quadã & penè diuina, qua nunc vestro beneficio fruor, lætitiæ voluptate caruissem. ² Quid dulcius hominũ generi, à natura datum est, quàm sui cuiq; liberi? mihi verò & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vita sunt mea cbariores: tamen non tanta voluptate erant suscepti, quanta nunc sunt restituti. ³ Nihil cuiquam fuit vnquam iucundius, quàm mihi meus frater: nõ tam id sentiebam cum fruebar, quàm tunc cum carebã, & postea quàm vos me illi, & mihi cum reddidistis. ⁴ Res familiaris sua quẽq; delectat: reliquæ meæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi afferebant. ⁵ Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi deniq; & dies festi, quid haberent voluptatis, carento magis intellexi, quàm fruendo. ⁶ Iam verò honos, dignitas, locus, ordo, beneficia vestra, quanquã mihi semper clarissima visa sunt, tamen ea nunc renouata illustriora videntur, quàm si obscurata nõ essent. ⁷ Ipsa autem patria, dii immortales, dici vix potest, quid charitatis, quid voluptatis habet. quæ species Italia? quæ celebritas oppidorũ? quæ forma regionũ? qui agri? quæ fruges? quæ pulchritudo vrbis? quæ humanitas ciuium? quæ Reip. dignitas? quæ

1 Auget accepti beneficij magnitudinem minorũ collatio: eque per singulas partes rerum optabilium per inductionem deducitur.

2 Prima pars inductionis.

3 Secunda pars inductionis in qua vt in cæteris varietatem copiamque orationis animaduerte.

4 Tertia pars inductionis.

5 Quarta.

6 Quinta.

7 Sexta pars inductionis pluribus verbis exposita ex singulis patrię partibus & adiunctis.

vestra

1 Conclufio
inductionis il
lustrata simi
litudine.

2 Per specie
prolepseos
accomodat
ea quæ antè
dixit ad am
plificandum
beneficiū po
puli Romani
per collatio
nē minorum
quæ rursus au
getur maiori
bus.

3 Disputo
Specie difsi
militudinis
amplificatpo
puli in se be
neficientiam
per collatio
nem minorū
ſæpius itera
tam.

4 Secūda col
latio mino
rum.

5 Tertiacol
latio.

6 Quarta.

7 Quinta.

8 Colligit be
neficia singu
lorū & eorū
beneficiorū
magnitudini
numeroque

paria facit populi vnius in ipsum beneficia.

vestra maiestas? quibus ego omnibus antea rebus
sic fruebar, ut nemo magis. ¹ sed tanquam bona va
letudo iucundior est eis, qui è graui morbo recrea
ti sunt, quàm qui nunquam egro corpore fuerunt:
sic ea omnia desiderata magis, quàm assidue perce
pta, delectant. ² Quorsum igitur hæc † disputatio?
quorsum? ut intelligere possitis, neminem vnquam
tanta eloquentia fuisse, neque tam diuino atque in
credibili genere dicendi, qui vestrorum magnitudi
nem multitudinemq; beneficiorum, quæ in me, fra
tremq; meum, liberosq; nostros contulistis non mo
dò augere, aut ornare oratione, sed enumerare, aut
consequi possit. ³ A parentibus, id quod necesse e
rat, paruus sum procreatus, à vobis natus sum Con
sularis. ⁴ Illi mihi fratrem incognitum qualis futu
rus esset, dederunt: vos spectatum & incredibili
pietate cognitum reddidistis. ⁵ Remp. illis accepi
temporibus eam, quæ penè amissa est, à vobis eam
recuperavi, quam aliquando omnes vnius opera
seruatam iudicauerunt. ⁶ Dij immortales mihi li
beros dederunt: vos reddidistis. ⁷ multa præterea à
dijs immortalibus optata consecuti sumus: nisi
vestra voluntas fuisset, omnibus diuinis muneribus
caruissimus. vestros denique honores quos eramus
gradatim singulos affecuti, nunc à vobis vniuersos
habemus: ⁸ ut quantum antea parentibus, quantū
dijs immortalibus, quantum vobismetipsis, tantum
hoc

hoc tempore, uniuerso cuncta Pop. Roman. debeamus. Nam cum in ipso beneficio vestro tanta magnitudo est, ut eam complecti oratione non possim: tum in studijs vestris¹ tanta animorum declarata est voluntas, ut non solum calamitatem mihi detra xisse, sed etiam dignitatem auxisse videamini.² Nō enim pro meo reditu, ut pro 3 P. Popilij nobilissimi hominis adolescentes filij, & multi præterea cognati atque affines deprecati sunt: non ut pro Qu. Metello clarissimo viro iam spectata ætate⁴ filius, non⁵ L. Dalmaticus Consularis, summa autoritate vir: non Qu. Metellus Censorius, non eorum liberi, non Qu. Metellus nepos, qui tum Consulatum petebat, non sororum filij Luculli, Seruilij, Scipiones: permulti enim tum Metelli, aut Metellorum liberi pro Qu. Metelli reditu vobis ac patribus vestris supplicauerūt. quòd si ipsius summa dignitas, maximaq; res gestæ non satis valerent: tamen filij pietas, propinquorum preces, adolescentium squalor, maiorum natu lacrymæ Pop. Rom. mouere potuerunt.⁶ Nam C. Marij, qui post illos veteres clarissimos Consulares, vestra patrumq; memoria, tertius ante me Consularis, subiit indignissimam fortunam præstantissima sua gloria, dissimilis fuit ratio. Nō enim ille deprecatione redijt, sed in dissensu ciuium exercitu se armisq; reuocauit.⁷ me autem nudum à

1 Transiit ad augendas beneficiorum causas & minorum effectuum collatione eas extollit.

2 Amplificas reditum suū ex causis quas præstantiores ostendit collatione minorum. Protasis tria habet exempla quæ licet dissimilitudine specie tractentur, tamen ad quæstionem quantitatis eadem referuntur.

3 Hic rogatione C. Gracchi quòd Tiberio Graccho acriter obstitisset e ciuitate pulsus est.

4 Q. Metellus Pius.

5 Hic Metellus Dalmaticus à victis Dalmatis ductus est.

6 Dissimilitudo Marij cum superioribus ex dissimilibus causis restitutionis. 7 Redditio principis collationis.

ha iduati
ad abhuc
construere
omni B ad
obstet mui

propinquis, nulla cognatione munitum, nullo armorum ac tumultus metu, C. Pisonis generi mei diuina quaedam & inaudita aut oritas, atque virtus, fratrisq; mei miserrimi, atque optimi quotidianae lacrymae, sordesq; lugubres à vobis deprecatae sunt. Frater erat vnus, qui suo squalore vestros oculos inflecteret: qui suo fletu desiderium mei memoriaeq; renouaret: qui statuerat Quirites, si vos me sibi non reddidissetis, eandem subire fortunam: Et tanto in me amore extitit, vt negaret fas esse non modò domicilio, sed ne sepulcro quidem se à me esse seiunctum. Pro me praesente Senatus, hominumq; praeterea viginti millia vestem mutauerunt: pro eodem me absente vnus squalorem, sordesq; vidi stis. Vnus hic, qui domi, qui in foro posset esse mihi pietate filius, inuētus est beneficio parens, amore idem, qui semper fuit frater. Nam coniugis miserae squalor & luctus, atque optima filiae moeror assiduus, filijq; parui desiderium mei, lachrymaeq; pueriles, aut itineribus necessarijs, aut magna parte tectis, ac tenebris continebantur. Quare hoc maius est vestrum in nos promeritum, quod non multitudini propinquorum, sed nobismetipsis nos reddidistis. Sed quemadmodum propinqui, quos ego parare non potui, mihi ad deprecandam calamitatem meam non affuerunt: sic, illud quod mea virtus prestare debuit, adiutores, aut oves, hortatoresq; ad me restituendum ita multi fuerunt, vt longè superiores omnes hac digni-

Q. Cicero.
† etate

3 Collationis accomodatio ad beneficij amplificationem ex causis praestantioribus quae minorum repetitione augentur.

dignitate, copiaq; superarem. Nunquam de P. Popilio clarissimo, atque fortissimo viro: nunquam de Qu. Metello nobilissimo & constantissimo ciue: nunquam de C. Mario custode ciuitatis, atque imperij vestri, in Senatu mentio facta est. ¹ Tribunitijs superiores illi rogationibus, nulla auctoritate Senatibus sunt restituti. Marius uerò non modò non à Senatu, sed etiam oppresso Senatu est restitutus: nec rerum gestarum memoria in reditu C. Marij, sed exercitus, atque arma valuerunt. ² at de me ut ualeret, semper Senatus flagitauit: ut aliquando perfecteretur, cum primum licuit frequentia, atque auctoritate perfecit. nullus in eorum reditu motus municipiorum, & coloniarum factus est: at me in patria ter suis decretis Italia cuncta reuocauit. Illi inimicis interfectis, magna ciuium cæde facta, reducti sunt: ego ijs, à quibus eiectus sum, ³ prouincias obtinentibus, ⁴ inimico autem optimo viro, & mitissimo, ⁵ altero Consule referente reductus sum: cum is inimicus, qui ad meam perniciem uocem suã communibus hostibus præbuisset, spiritu duntaxat uiueret, re quidem infra omnes mortuos ⁶ amandatus esset. ⁷ Nunquam de Popilio L. Opimius fortissimus Consul, nunquã de Qu. Metello non modò C. Marius, qui erat inimicus, sed ne is quidẽ, qui secutus est, M. Antonius homo eloquentissimus, cum A. Albi no collega Senatũ aut populũ est cohortatus. at pro me superiores Cõsules semper ut referrent, efflagi-

tati

¹ Popilius L. Bestiæ, Metellus Calpurnius rogatione reuocatus est.

² Iteratè à tribunitijs collationis & per partes singulas dilat.

³ Pisonem & Gabinium intelligit.

⁴ Q. Metellum Nepotẽ indicat.

⁵ Intelligit P. Lentulum Spintherem.

⁶ Clodium intelligit.

⁷ Repetitè diuinitudine antepositam.

- 1 *ignavia,* qua Piso & Gabinius nocentur.
- 2 Metaphora à vinculis aut laqueis.
- 3 Intelligit Attilium Gavianum.
- 4 Vide orat. pro Sest.
- 5 Dissimilitudine inimicorum facti suum commēdat.
- 6 Protasis dissimilitudinis.

tati sunt: sed, veriti sunt ne gratiæ causa facere viderentur, quòd alter mihi affinis erat, alterius causam capitis receperam: qui prouinciarum fœdere & irretiti, totum illum annum querelas Senatus, luctum bonorum, Italiæ gemitum pertulerunt. Cælendis verò Ianu. posteaquam orba Resp. Consulis fidem tanquam legitimi tutoris implorauit, P. Lentulus Consul parens, deus, salus nostræ vitæ, fortunæ, memoriæ, nominis, simul ac de solenni religione retulit, nihil humanarum rerum sibi prius, quàm de me agendum iudicauit. atque eo die confecta res esset, nisi is 3 Tribunus pleb. quem ego maximis beneficijis Quæstorem Consul ornaueram, cum & cūctus ordo, & multi eum summi viri orarent, & Cn. Oppius socer, optimus vir, ad pedes eius flens iaceret, noctem sibi ad deliberandum postulasset: 4 quæ deliberatio non in reddenda, quemadmodum nonnulli arbitrabantur, sed, ut patefactum est, in augenda mercede consumpta est. Postea res acta est in Senatu alia nulla: & cum varijs rationibus impediretur, voluntate tamen perspecta Senatus, causa ad vos mense Ianu. deferebatur. 5 Hic tatum interfuit inter me, & inimicos meos. 6 ego cum homines in tribunali Aurelio palam conscribi, centuriariq; vidissem: cum intelligerem veteres ad spem cædis Catilinæ copias esse reuocatas: cum viderem ex ea parte homines, cuius partis nos vel principes numerabamur, partim quòd mihi inuide-

rent,

rent, partim quòd sibi timerēt, aut proditores¹ esse, aut desertores salutis meæ: cùm duo Consules empti pactione prouinciarum, aut ores se inimicis Rei. tradidissent: cum egestatē, auaritiā, libidines suas viderent expleri non posse, nisi me constrictum domesticis hostibus dedidissent: cùm Senatus, Equitesq; Ro. flere pro me ac mutata veste vobis supplicare edictis, atque imperijs vetarentur: cùm omnium prouinciarum pactiones, cùm omnia cum omnibus foedera, reconciliationes gratiarum, ² sanguine meo sancirentur: cùm omnes boni non recusarent, quin vel pro me, vel mecum perirent: armis decertare pro mea salute nolui, quòd & vincere, & vinciliu-ctuosum Reipu. fore putavi. ³ At inimici mei mensel an. cùm de me ageretur, corporibus ciuium trucidatis, flumine sanguinis meum reditum intercludendū putauerūt. Itaque cùm ego absui, eam Remp. habuistis, vt æquē me, atque illam restituendam putaretis. ego autem in qua ciuitate nihil valeret Senatus, omnis esset impunitas, nulla iudicia, vis & ferrum in foro versarentur, cùm priuati se parietum praesidio, nō legum, tuerentur, ⁴ Tribuni pleb. vobis inspectantibus vulnerarentur, ad magistratum domos cum ferro & facibus iretur, Consulifasces frangerentur, ⁵ deorum immortalium tēpla incenderentur, Remp nullā esse putavi. itaque neque Repub. exterminata, mihi locū in hac vrbe esse duxi: nec si illa restitueretur, dubitavi, quin me se-

1. **Causas** vel efficiētes vel adiuuantes exilij sui obiter enumerat.

2 Metaphora à victimis quæ in foederibus immolari solent.

3 Redditio dissimilitudinis.

4 P. Sestium in primis intelligit.

5 Hoc dicit propter templum Nympharū à Clo dio incensum.

1. Argumen-
tum ex cau-
sis restituo-
nis suae.

cum ipsa reduceret. 1 An ego cum mihi esset explo-
ratissimum, P. Lentulum proximo anno Consulem
futurum, qui illis ipsis Reipu. periculosissimis tem-
poribus Aedilis curulis me Consule omnium meo-
rum consiliorum particeps, periculorumq; socius
fuisse: dubitarem, quin is me confectum Consulari-
bus vulneribus Consulari medicina ad salutem re-
duceret? Hoc duce, collega autem eius clementissi-
mo, atque optimo viro primò non aduersante, post
etiam adiuuante, reliqui magistratus penè omnes
fuerunt defensores salutis meae. ex quibus excellèti
animo, virtute, autoritate, praesidio, T. Annius, &
P. Sestius, praestanti in me benevolentia, & diuino
studio extiterunt. eodemq; P. Lentulo autore, &
pariter referente collega, frequentissimus Sena-
tus, vno dissentiente, nullo intercedente, dignita-
tem meam quibus potuit verbis amplissimis orna-
uit: salutem vobis, municipijs, colonijsq; omnibus
commendauit, 3 ita me nudum à propinquis, nulla
cognitione munitum, Consules, Praetores, Tribu-
pleb. Senatus, Italia cuncta semper à vobis depreca-
ta est: deniq; omnes, qui vestris maximis beneficijs
honoribusq; sunt ornati, producti ad vos ab eodè,
non solum ad me conseruandum vos cohortati sunt,
sed etiam rerum mearum gestarum autores, testes,
laudatoresq; fuerunt. Quorum princeps ad cohor-
tandos vos & ad rogandos fuit Cn. Pompeius, vir
omniū, qui sunt, fuerunt, erunt, virtute, sapientia ac
gloria

2 Fortasse
Appium Præ-
torē Clodij
fratrem intel-
ligit.
3 Epilogus
superioris
orationis.

gloria princeps : qui mihi vnus vni priuato amico eadem omnia dedit , quæ vniuersa Reip. salutem , otium , dignitatem . 1 cuius oratio fuit , quemadmodum accepi , tripartita . primum vos docuit , meis cõsilijs Remp. esse seruatum : causamq; meam cū communi salute coniunxit : hortatusq; est , vt auctoritatem Senatus , statum ciuitatis , fortunas ciuis bene meriti defenderetis : tum in perorando posuit , vos rogari à Senatu , rogari ab Equitibus Rom. rogari ab Italia cuncta , denique ipse ad extremum pro mea vos salute non rogauit solum , verum etiam obscurauit . Huic ego homini Quirites tantum debeo , quantum hominem homini debere vix fas est . Huius consilia , P. Lentuli sententiam , Senatus auctoritatem vos secuti , in eo me loco , in quo vestris beneficijs fueram , iisdem 2 centurijs , quibus collocatis , reposuistis . Eodem tempore audistis 3 eodem ex loco summos viros , ornatissimos atque amplissimos homines , principes ciuitatis , omnes Consulares , omnes Pretorios eadem dicere , vt omnium testimonio per me vnum Remp. conseruatam esse constaret . Itaque cū P. Seruilius grauisissimus vir , & ornatissimus ciuis dixisset , opera mea Rempu. incolumē magistratibus deinceps traditam , dixerunt in eandem sententiam cæteri . sed audistis eo tempore clarissimi viri non solum auctoritatem , sed etiam testimonium L. Gellij : qui , quia suam classem attētātam magno cum suo periculo penē sensit , dixit in cõcio-

1 Capita orationis à Pompeio habitæ pro Cicero-
ne.

2 Metonymia est ex adiunctis , Centuriæ pro centuriatis comitijs .

3 Addit aliorum etiā clarissimorum virorum testimonio .

1 Iterat eundem epilogū repetitione ampliore eausarum sui reditus, itemq; nonnullorum adianctorū.

2 Pollicetur suum officiū plebi Romanae (quā per synecdochē populi nomine appellat.) Id autem patriū collatione declaratur. Deinde etiam vniuersae Reip. suā operā defert.

3 Occurrit nonnullorū de se ipso opiniōi eāq; soluit per dissimilitudinē.

4 Municipē suū vocat Mariū, q̄ ex eodem municipio esset: vterq; enim erat Arpinas.

5 Exēplo Marii profitetur se ad fortitudinē & animi magnitudinē erudiri.

ne vestra: si ego Consul, cū fui, nō fuissē, Remp. funditus interituram fuisse. ¹ En ego tot testimonijs Quirites, hac autoritate Senatus, tanta consensione Italiae, tanto studio bonorum omnium, agente P. Lentulo, consentiētibus ceteris magistratibus, deprecante Cn. Pompeio, omnibus hominibus fauētibus, dijs denique immortalibus, frugum vbertate, copia, vtilitate, reditum meum comprobantibus, mihi, meis, Reip. restitutus, tantum vobis, quantum facere possum Quirites, ² pollicebor: primū, quā sanctissimi homines pietate erga deos immortales esse solent, eadem me erga Pop. Rom. semper fore: numenq; vestrum aequē mihi graue, & sanctum, ac deorum immortalium in omni vita futurum: deinde, quoniam me in ciuitatem Resp. ipsa reduxit, nullo me loco Reip. defuturum. ³ Quōd si quis existimat, me aut voluntate esse mutata, aut debilitata virtute, aut animo fracto, vehementer errat. mihi quod potuit vis, & iniuria, & sceleratorum hominum furor detrachere, eripuit, abstulit, dissipauit: quod viro forti adimi non potest, id manet, & permanebit. Vidi ego fortissimum virum ⁴ municipem meum. C. Marium, quoniam nobis quasi aliqua fatali necessitate, non solum cum his, qui haec delere voluissent, sed etiam cum fortuna belligerandum fuit: ⁵ eum tamen vidi, cū esset summa senectute, non modō nō infracto animo propter magnitudinem calamitatis, sed confirmato atque renouato,

uato, quem egomet dicere audiui, tum se fuisse miserum, cum careret patria, quam obsidione liberauisset: cum sua bona possideri ab inimicis, ac diripi audiret: cum adolescentem filium videret eiusdem socium calamitatis: cum in paludibus demersus concursum, ac misericordia Minturnensium corpus ac vitam suam conseruasset: cum parua nauicula traiectus in Africam, quibus regna ipse dederat, ad eos inops, supplexq; venisset: recuperata verò sua dignitate, se non commissurum, ut cum ea, quæ amiserat, sibi restituta essent, virtutem animi non haberet, quam nunquam perdidisset. ¹ Sed hoc inter me, atque illum interest: quòd ille, qua re plurimum potuit, ea ipsa re inimicos suos vltus est, armis: ego, qua cõsueui, ut ar pietate: quoniam illi arti in bello, ac seditione locus est, huic in pace, atque otio. quam ille animo irato nihil nisi de inimicis vlciscendis agebat: ego de ipsis inimicis tantum, quantum mihi Resp. permittet, cogitabo. ² Denique Quirites, quoniam me quatuor omnium genera hominum violauerunt: vnum eorum, qui odio Reipu. quòd eam ipsis inuitis conseruaram, mihi inimicissimi fuerunt: aliorum, qui per simulationem amicitie, nefarie proderunt: tertium, qui cum propter inertiam suam, eadem assequi non possent, inuiderent laudi, & dignitati meæ: quartum, qui cum custodes Reipub. esse debuerunt, salutem meam, statum ciuitatis, dignitatẽ eius imperij, quod erat penes ipsos, vendiderunt: sic

¹ Dissimilitudinem Marij ac sui ostendit dissimilium causarum collatione.

² Distributio est inimicorum Ciceronis in quatuor genera.

ulciscar genera singula, quemadmodum à quibusq;
sum prouocatus: malos ciues, Rempub. bene geren-
do: perfidos amicos, nihil credendo, atque omnia ea
uendo: inuidos, virtuti & gloriae seruiendo: ¹ mer-
catores prouinciarum, reuocando domum, atque

1 Pisonem &
Gabinium
notat.

2 Per corre-
ctionē redit
ad gratias a-
gendas Qui-
ritibus & pro-
fitendam suā
referendae gra-
tiz.

3 Collatio
est minorum
ex minoribus
causis, cuius
multa sunt
membra.

4 Dissimili-
tudo est refe-
rende gratiæ
& reddendæ
pecuniæ ex
dissimilibus
adiunctis.

ab ijs prouinciarum rationem repetendo. ² Quan-
quam mihi maiori curæ est, quemadmodum quidem
vobis, qui de me estis optimè meriti, gratiam rese-
ram, quàm quemadmodum inimicorum iniurias,
crudelitatemq; persequar. ³ Etenim ulciscendæ in-
iuriæ facilius ratio est, quàm beneficij remuneran-
di, propterea quòd superiorem esse contra impro-
bos, minus est negotij, quàm bonis exæquari: tum
etiam nec tam necessarium quidem est, malè meri-
tis, quàm optimè meritis, referre quod debeas. O-
rdium vel precibus mitigari potest, vel temporibus
Reip. communiq; utilitate deponi, vel difficultate
ulciscendi teneri, vel vetustate sedari: bene meritos
quin colas, nec exorari fas est, neque id Reip. repe-
tere utcunq; necesse est, neque est excusatio difficul-
tatis, neque æquum est tempore, & die memoriam
beneficij definire. Postremò qui in ulciscendo re-
missior fuit, mox aperte laudatur: at grauissimè
vituperatur, qui in tantis beneficijs, quanta vos
in me contulistis, remunerandis est tardior: neque
solum ingratus, quod ipsum graue est, verum etiā
impius appelletur necesse est. ⁴ Atque in officio
persoluendo dissimilis est ratio, & pecuniæ debita,
propterea

propterea quod pecuniam qui retinet, non dissoluit: qui reddidit, non habet: gratiam & qui retulit, habet: & qui habet, dissoluit. ² Quapropter memoriam vestri beneficii colam benevolentia sempiterna, non solum dum anima & spirabo mea, sed etiam cum mortuo monumenta vestri in me beneficii permanebunt. In referenda autem gratia hoc vobis re-promitto, semperque prestabo, mihi neque in consilijs de Repu. capiendis diligentiam, neque in periculis à Rep. propulsandis animum, neque in sententia simpliciter referenda fidem, neque in hominum voluntatibus pro Repu. ledendis libertatem, nec in perferendo labore industriam, nec in vestris commodis augendis gratam animi benevolentiam desuraturam. ³ Atque hæc cura Quirites erit infixamini meo sempiterna, ut cum vobis, qui apud me deorum immortalium vim & numen tenetis, tum posteris vestris, cunctisque gentibus, dignissimus ea civitate videar, quæ suam dignitatem non posse tenere se, nisi me recuperasset, cunctis suffragiis iudicavit.

1. *iravod*
 2. Concludit orationem officij sui pollicitatione ex causis efficiendis & subiectarum rerum enumeratione.
 † Victorius legit superero P. Man. superabo.
 3. Studij sui finem notat.

G 4 O R A =

Dge

*Loi etudiant emata
 non A. Caon. J. J. J.*

T. M.

ORATIONIS PRO
REGE DEIOTARO
ARGVMENTVM.

DEIOTARVS Gallogræciæ & Armeniæ
minoris Rex, bello ciuili Pompeianas
partes iam senex secutus, Pompeio in cam-
pis Pharfalicis victo, in regnum se receperat,
positisque statim armis, Cæsarem, bellum
cum Alexandrinis, aliisque vicinis gentibus
gerentem, pecunia, militibusque, reconcilia-
di eius causa adiuerat. Hinc Cæsar deuictis
hostibus, quum victor Romam per Gala-
riam rediret, occurrenti Deiotaro supplicum
habitu, crimenque erroris deprecati, adempta
regni parte ignouerat. Cæsare ita reconcilia-
to, non multo post à suo ex sorore nepote Ca-
store, suoque seruo ab eo corrupto Phidippo
Medico insidiarum apud Cæsarem defertur,
quod eum ad se in Luceium regiam diuertentem oc-
cidere parasset. Qua re cum vehementer Cæ-
sar offensus esset, legati regis defensionem ad
Ciceronem, regis hospitem & amicum detu-
lerunt: quam is pro sua consuetudine fideque
suscepit, atque hanc orationem præsentem Casto-
re, priuatim apud Cæsarem habuit. Est autem
Oratio generis Iudicialis. Status causæ, An
Deiotarus Cæsari insidias fecerit.

M. T.

M. T. CICERONIS

PRO REGE DEIOTARO AD C.

CAESAREM ORATIO.

V M¹ in omnibus causis grauioribus
 C. Caesar initio dicendi commoueri
 soleam vehementius, quàm videtur
 vel usus, vel ætas mea postulare: tū
 in hac causa ita me multa perturbant, vt, quantum
 mea fides studij mihi afferat ad salutem Regis Deio-
 tari defendendam, tantum facultatis timor detra-
 hat. 2 primum dico pro capite fortunisq; Regis:
 quod ipsum et si non iniquum est, in tuo duntaxat
 periculo, tamen est ita inusitatum, Regem capitis
 reum esse, vt ante hoc tempus non sit auditum. dein-
 de eum Regem, quem ornare antea cuncto cum se-
 natu solebamus pro perpetuis eius in nostram Rē-
 pub. meritis, nunc contra atrocissimum crimen co-
 gor defendere. 3 accedit, vt accusatorum alterius
 crudelitate, alterius indignitate perturber. crude-
 lis Castor, ne dicam sceleratum, & impium, qui ne-
 pos auum in discrimen capitis adduxerit; adolescē-
 tiæq; suæ terrorem intulerit ei, cuius senectutem
 tueri, & tegere debebat; commendationem incun-
 tis ætatis ab impietate, & scelere duxerit; aui ser-
 uum corruptum præmijs ad accusandum domi-
 num impulerit, & à Legatorum pedibus abduxe-
 rit. fugitiui autem dominum accusantis, & domi-

1 Orditur à
 perturbatio-
 ne sua, cuius
 causas enume-
 rat ad fauo-
 rem conciliã-
 dum.

2 A persona
 Regis.

3 A persona
 accusatorū.

nū absentem, & dominū amicissimū nostræ Reip:
 cum os videbā, cum verba audiebam, non tā affli-
 ctam regiā conditionem dolebam, quā de fortunis
 cōmunibus extimescebam. nā cū more maiorum de
 seruo in dominum ne tormētis quidem quæri liceat
 in qua quæstione dolor veram vocē elicere possit
 etiā ab inuito: exortus est seruus, qui, quem in ecu-
 leo appellare non posset, cum accuset solutus. 1 per-
 turbat me C. Cæsar etiam illud interdum: quod ta-
 men, cum te penitus recognoui, timere desino: re e-
 nim iniquū est, sed tua sapientia sit æquissimum: nā
 dicere apud eum de facinore, contra cuius vitā con-
 siliū facinoris inisse arguare, si per se ipsum con-
 sideres, graue est: nemo enim ferè est, qui sui pericu-
 li iudex non sibi se æquiores, quā reo præbeat. sed
 tua C. Cæsar præstans singularisq; natura hunc mi-
 hi metum minuit: non enim tam timeo, quid tu de re
 ge Deiotaro, quā intelligo, quid de te cæteros velis
 iudicare. 2 moueor etiam loci ipsius insolētia, quòd
 tantā causam, quāta nulla vnquam in disceptatione
 versata est, dico intra domesticos parietes, dico ex-
 tra conuentum, & eam frequentia, in qua oratorū
 studia niti solent: in tuis oculis, in tuo ore, vultuq;
 acquiesco: te vnum intueor: ad te vnum omnis mea
 spectat oratio: quæ mihi ad spem obtinendæ verita-
 tis grauisima sunt, ad motum animi, & omnem im-
 petum dicendi, contentionemq; leuiora: hanc enim
 C. Cæsar causam si in foro dicerem eodem audien-
 te, &

2 A persona
 Cæsar.

2 A loco.

te, & disceptante te, quantam mihi alacritatem populi R. concursus afferret? quis enim civis ei Regi non faueret, cuius omnem etatem in populi Rom. bellis consumptam esse meminisset? spectarem curiam, intuerer forum, coelum denique testarer ipsum, sic, cum & deorum immortalium, & populi R. & senatus beneficia in Regem Deiotarum recordarer, nullo modo mihi deesse posset oratio. quae quoniam angustiora parietes faciunt, actioq; causa maxime debilitatur loco: tuum est Caesar, qui pro multis saepe dixisti, quid nunc mihi animi sit, ad te ipsum referre, quò facilius tum equitas tua, tum audiendi diligentia minuat hanc perturbationem meam. Sed antequam de accusatione ipsa dico, de accusatorum spe pauca dicam. qui cum videantur neque ingenio, neq; usu, atque exercitatione rerum valere, tamen ad hanc causam non sine aliqua spe, & cogitatione venerunt. iratum te Regi Deiotaro fuisse, non erant nescij: affectum illum quibusdam incommòdis, & detrimentis propter offensionem animi tui, meminercant: teq; cum huic iratum, tum sibi amicum cognouerant: cumq; apud ipsum te de tuo periculo dicerent, fore putabant, ut in exacerato animo facile fictum crimen insideret. quamobrem hoc nos primum metu C. Caesar per fidem, & constantiam, & clementiam tuam libera, ne residere in te ullam partem iracundiae suspicemur. per dexteram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes

Remouet
offensionem
Pompeiana-
rum partium
priusquam ad
causam acce-
dat.

hospes hospiti porrexisti; istam, inquam, dexteram,
 non tam in bellis, & in praelijs, quam in promissis,
 & fide firmiorem. tu illius domum inire, tu vetus
 hospitium renouare voluisti: te eius Dij penates ac-
 ceperunt: te amicum, & placatum Deiotari Regis
 are fociq; viderunt. cum facile exorari Cæsar, tum
 semel exorari soles. nemo vnquam te placauit ini-
 micus, qui vllas resedisse in te simultatis reliquias
 senserit. quanquam cui sunt inauditæ cum Deiotar-
 ro querele tuæ? nunquam tu illum accusauisti vt
 hostem, sed vt amici officio parum functum, quod
 propensior in Cn. Pompeij amicitiam fuisset, quam
 in tuam. cui tamen ipsi Regi veniam te daturum
 fuisse dicebas, si tum auxilia Pompeio, vel si etiam
 filium misisset, ipse tamen excusatione ætatis vsus
 esset. itaq; cum maximis eum rebus liberares, per-
 paruam amicitie culpam relinquebas. itaq; non so-
 lum in eum non animaduertisti, sed omni metu libe-
 rauisti, hospitem agnouisti, Regem reliquisti: neq;
 enim ille odio tui progressus, sed errore communi
 lapsus est. ¹ is Rex, quem senatus hoc nomine sæpe
 honorificentissimis decretis appellauisset, quiq; il-
 lum ordinem ab adolescentia grauissimum sanctis-
 simumq; duxisset, iisdem rebus est perturbatus, ho-
 mo longinquus, & alienigena, quibus nos in media
 Rep. nati, semperq; versati. cum audisset senatus
 consentientis auctoritate arma sumpta, Consuli-
 bus, Prætoribus, Tribunis pl. nobis imperatoribus
 Remp.

i Purgat er-
 rorem & pru-
 dentiam De-
 iotari.

Remp. defendendam datam: mouebatur animo, & vir huic imperio amicissimus de salute populi Ro. extimescebat, in qua etiam suam inclusam esse videbat: in summo tamen timore quiescendum sibi esse arbitrabatur. maxime vero perturbatus est, ut audiuit Consules ex Italia profugisse, omnesq; Consulares, (sic enim nunciabatur) cunctum senatum, totam Italiam esse effusam: talibus enim nuncijs, & rumoribus patebat ad orientem via, nec ulli veri subsequerentur. nihil ille de conditionibus tuis, nihil de studio concordiae, & pacis, nihil de conspiratione audiebat certorum hominum contra dignitatem tuam. quae cum ita essent, tamen usque eò se tenuit, quoad à Cn. Pompeio ad eum legati literaeq; venerunt. ignosce, ignosce Caesar, si eius viri auctoritati Rex Deiotarus cecidit, quem nos omnes secuti sumus, in quem cum dii, atque homines omnia ornamenta congestissent, tum tu ipse plurima, & maxima: neque enim, si tuae res gestae cæterorum laudibus obscuritatem attulerunt, idcirco Cn. Pompeij memoriam amisimus. quantum nomen eius fuerit, quanta opes, quanta in omni genere bellorum gloria, quanti honores populi Roma. quanti senatus, quanti tui, quis ignorat? tanto ille superiores vice rat gloria, quanto tu omnibus prestitisti. itaque Cn. Pompeij bella, victorias, triumphos, Consulatus admirantes numerabamus, tuos enumerare non possumus. ad eum igitur Rex Deiotarus venit hoc misero

i A Pompeij
autoritate.

misero fataliq; bello, quem ante iustis hostilibusq;
 bellis adiuuerat, quocum erat non hospiti:io solū,
 verum etiam familiaritate coniunctus: & venit
 vel rogatus, ut amicus; vel acersitus, ut socius; vel
 euocatus, ut is, qui senatui parere didicisset: postre-
 mo venit ut ad fugientem, non ut ad insequentem,
 id est ad periculi, non ad victoriæ societatem. itaq;
 Pharsalico prælio factō, à Pompeio discessit: spem
 infinitam persequi noluit: vel officio, si quid debue-
 rat, vel errori, si quid nescierat, satisfactū esse du-
 xit: domum se contulit: teq; Alexandrinum bellum
 gerente, utilitatibus tuis paruit. ille exercitum Cn.
 Domitij, amplissimi viri, suis testis, & copijs sustē-
 tauit: ille Ephesum ad eum, quem tu ex tuis fidelissi-
 mum & probatissimum omnibus delegisti, pecuniā
 misit: ille iterū, ille tertio auctioribus factis pecu-
 niā dedit, qua ad bellum utereris: ille corpus suū pe-
 riculo obicit, tecumq; in acie contra Pharnacem
 fuit, tuumq; hostem esse duxit suū. 2 quæ quidē à te
 in eā partem accepta sunt C. Cæsar, ut eum amplif-
 simo Regis honore, & nomine affeceris. is igitur
 non modo à te periculo liberatus, sed etiam honore
 amplissimo ornatus, arguitur domi te suæ interfice-
 re voluisse. quod tu, nisi eum furiosissimum iudicas
 suspicari profecto non potes. ut enim omittam, cu-
 ius tanti sceleris fuerit, in conspectu deorum pena-
 tium necare hospitem; cuius tantæ importunita-
 tis, omnium gentium, atque omnis memoriæ clarif-
 simum

1 A meritis
 erga Cæsare
 post Pharsali-
 cam pugna.

2 Venit ad
 crimina insi-
 diarum & vo-
 luntatem ei
 remouet à
 Deiotaro plu-
 ribus argu-
 mentis qua
 primo con-
 gregat: dein
 de quædam
 particulatim
 persequitur.

sumum lumen extinguere; cuius tantæ ferocitatis,
 victorem orbis terrarum non extimescere; cuius
 tam inhumani, & ingrati animi, à quo Rex appel-
 latus esset, in eum tyrannum inueniri: ut hæc omit-
 tam, cuius tanti furoris fuit, omnes Reges, quorum
 multi erant finitimi, omnes liberos populos, omnes
 socios, omnes prouincias, omnia deniq; omnium ar-
 ma contra se vnum excitare? quonã ille modo cum
 regno, cum domo, cū coniuge, cum charissimo filio
 distractus esset, tanto scelere non modò perfectò,
 sed etiam cogitato? ¹ at, credo, hæc homo inconsul-
 tus, & temerarius non videbat. quis consideratio-
 illo? quis tectior? quis prudentior? quanquam hoc lo-
 co Deiotarum non tam ingenio, & prudētia, quàm
 fide, & religione vitæ defendendum puto nota tibi
 est C. Caesar hominis probitas, noti mores, nota con-
 stantia. cui porrò, qui modò populi R. nomen audi-
 uit, Deiotari probitas, integritas, grauitas, virtus,
 fides non sit audita? quod igitur facinus nec in ho-
 minem imprudentem cadere posset propter metum
 præsentis exitij, nec in facinorosum, nisi esset idem
 assentissimus: id vos & à viro optimo, & ab ho-
 mine minime stulto cogitatum esse consingitis: at
 quàm non modò non credibiliter, sed ne suspiciose
 quidem. ² cum, inquit, in castellum Luceium ve-
 nisses, & domū Regis hospitij tui diuertisses, locus
 erat quidã, in quo erant ea cõposita, quibus Rex te
 munere constituerat. huc te è balneo, prius quàm
 accumberes,

1 A persona
Deiotari.

2 Infirmat erã
minationem
aduersarij,
quam vt fi-
ctam verbis
ipsum ponit.
Fictam autẽ
ostẽdit quod
id quo argui-
tur, tutius a-
lio modo fie-
ri potuerit.
Itaque cum
reus spem ce-
landi & im-
punitatis se-
quutus nõ sit
non esse cre-
dibile, infi-
dias ab eo ef-
fectas.

accumberes, ducere volebat: ibi enim erant armati,
 qui te interficerent, in eo ipso loco collocati. en cri-
 men, en causa, cur Regem fugitiuus, dominum ser-
 uus accuset. ego mehercule C. Caesar initio, cum est
 ad me ista causa delata, Phidippum medicum ser-
 uum regium, qui cum Legatis missus esset, ab isto
 ipso adolescente existimaui esse corruptum. hac su-
 spicione sum percussus: medicum indicem suborna-
 bit, finget videlicet aliquod crimen veneni. et si à ve-
 ritate longe, tamen à consuetudine criminandi non
 multum res abhorrebat. quid ait medicus? nihil de
 veneno. at id fieri potuit: primo occultius in potio-
 ne, vel in cibo, deinde etiam impunius fit, quod cum
 est factum, negari potest. si palàm te interemisset,
 omnium in se gentium non solum odia, sed etiam ar-
 ma conuertisset: si veneno, Iouis illius quidem Ho-
 spitalis numen nunquam celare potuisset, homines
 vero fortasse celauisset. quod igitur & occultius
 conari, & efficere cautius potuit, id tibi, & medi-
 co callido, & seruo, ut putabat, fideli non credidit,
 de armis, de ferro, de insidijs celare te noluit? at
 quàm festiue crimen contexitur. tua te, inquit, ea-
 dem, quæ semper, fortuna seruauit. negauisti tum
 te inspicere velle. quid postea? an Deiotarus, re illo
 tempore non perfecta, continuo dimisit exercitum?
 nullus erat alius insidiandi locus? at eodem te, cum
 cœnauisses, rediturum dixeras: itaq; fecisti. horam
 unam aut duas eodem loco armatos, ut collocati
 fuerant,

1 Alia repre-
 hensio calū-
 niæ ex euen-
 tu rei. Nam si
 insidiæ para-
 tæ erant, quo
 modo euasit
 Cæsar? euasit
 autē: falsum
 igitur crimē.
 quod est ar-
 gumentū ex
 euentis. Nam
 his cessanti-
 bus & causæ
 defuisse in-
 telliguntur.
 Insuper locū
 beneuolentiæ,
 quem exēplo
 amplificat: &
 ex eodē pro-
 fert signa in-
 nocentiæ.

fuerant retinere magnum fuit? cum in conuiuio comiter, & iucundè fuiffes, tum illuc iuifti vt dixeras. quo in loco Deiotarum talem erga te cognouifti, qualis Rex Attalus in P. Africanū fuit: cui magnificentiffima dona, vt fcriptū legimus, vſque ad Numantiam miſit ex Aſia: quæ Africanus inſpectante exercitu accepit. quod cum præſens Deiotarus regio & animo, & more feciſſet, tu in cubiculum diſceſtiſti. obſecro C. Cæſar repete temporis illius memoriam: pone illum ante oculos diem: vultus hominum te intuentium, atque admirantium recordare. num quæ trepidatio? num qui tumultus? num quid, niſi moderatè, niſi quietè, niſi ex hominis grauiffimi, & ſanctiſſimi diſciplina? quid¹ igitur cauſæ excogitari poteſt, cur te lautum voluerit, cœnatum noluerit occidere? in poſterum, inquit, diem diſtulit, vt, cum in caſtellum Luceium ventum eſſet, ibi cogitata perficeret. non video cauſam loci mutandi: ſed tamen acta res criminofe eſt. cum, inquit, vomere poſt cœnam velle te dixiſſes, in balneum te ducere cœperunt: ibi enim erant inſidiæ. at te eadem tua fortuna ſeruauit: in cubiculum te ire male dixiſti. dij te perdant fugitiue: ita non modò nequam & improbus, ſed & fatuus, & amens es. quid? ille ſigna² aenea in inſidijs poſuerat, quæ è balneo in cubiculum transferri non poſſent? habes crimina inſidiarum: nihil enim dixit amplius. ³ horum, inquit, eram conſcius. quid tum? ita demens

1 Perſequitur reliquum ordinè criminis quæ ſicut ante reprehēdit, negans euadere potuiſſe Cæſarem, ſi fuiſſent inſidiæ collocatę.

2 Id eſt homines armatos ſine ſenſu.

3 Et hoc reſellit & facit incredibile ex perſona Deiotari.

ille erat, ut eum, quem conscium tanti sceleris habebat, à se dimitteret? Romam etiam mitteret, ubi & inimicissimum sciret esse nepotem suum, & C. Caesarem, cui fecisset insidias, praesertim cum is vnus esset, qui posset de absente se vindicare? & fratres meos, inquit, quòd erant conscij, in vincula coniecit. cum igitur eos vinciret, quos secum habebat, te solutum Romam mittebat, qui eadem scires, quæ il-

1 Respondet ad alteram partem accusationis, de animo Deiotari erga Caesarem, & de exercitu quem negat comparatum fuisse contra Caesarem. ¹ Reliqua pars accusationis duplex fuit; vna, Regem semper in speculis fuisse, cum à te animo esset alieno; altera, exercitum eum contra te magnum comparasse. de exercitu dicam breuiter, ut cetera nunquam eas copias Rex Deiotarus habuit, quibus inferre bellum populo R. posset, sed quibus fines suos ab excursionibus hostium & latrocinij tueretur, & imperatoribus nostris auxilia mitteret. atque antea quidem maiores copias

2 Refellit objectionem: Caelium autem intelligit Pompeianum quemdam inimicum Caesaris, quem contemnit, ut rem parum verisimilem faciat. ² alere poterat, nunc exiguas vix tueri potest. ² amisit ad Caelium nescioquem, sed eos, quos misit, quòd ire noluerunt, in vincula coniecit. non quero, quam verisimile sit, aut non habuisse Regem, quos mitteret; aut eos, quos misisset, non paruisse; aut, qui dicto audientes in tanta re non fuissent, eos victos potius, quam necatos fuisse. sed tamen cum ad Caelium mittebat, utrum, causam illam victam esse nesciebat, an Caelium istum magnum hominem putabat? quem profecto is, qui optime nostros homines nouit, vel quia non nosset, vel si nosset, contemneret. addidit etiam

etiam

etiam illud, equites non optimos misisse tibi. veteres, credo, Caesar: nihil ad tuum equitatum: sed misit ex ijs, quos habuit, electos. ait nescio quem ex eo numero seruum iudicatum. non arbitror: non audiui, sed in eo, etiam si accidisset, culpam Regis nullam fuisse arbitrari. ¹ alieno autem à te animo fuit: quomodo speravit, credo, difficiles tibi Alexandriae fore exitus propter regionis naturam & fluminis. at eo ipso tempore pecuniam dedit, exercitum aluit; quem Asiae praefecerat, ei nulla in re desuit: tibi victori non solum ad hospitium, sed ad periculum etiam, atque ad aciem praesto fuit. secutum est bellum Africanum. graues de te rumores sparsi, qui etiam furiosum illum Caesium excitauerunt. quo tum erga te Rex animo fuit, qui auctioratus sit, seseque & filium suum expoliare maluerit, quam tibi pecuniam non subministrare? at eo, inquit, tempore ipso Niceam, Ephesumque mittebat, qui rumores Africanos exciperet, & celeriter ad se referret. itaque cum esset ei nuntiatum, Domitium naufragio perisse, te in castello circumsideri. de Domitio dixit versum Graecum eadem sententia, qua etiam nos habemus Latinum: ² Pereant amici, dum vna inimici intercidant: quod ille, si esset tibi inimicissimus, nunquam tamen dixisset: ipse enim mansuetus, versus immanis. qui autem Domitio poterat esse amicus, qui tibi esset inimicus? tibi porro inimicus cur esset, a quo, cum vel interfici belli lege potuisset, ³ Regem & se & filium suum constitutos

¹ Negat animo alieno fuisse à Caesare, idque probat ex meritis Deiotari.

² Vide Eras. in Chiliad.

³ Refellit aliam calumniam à moribus Deiotari, quos modestos & frugales commemorat.

esse meminisset? quid deinde, *furcifer* quò progres-
ditur? ait hac *letitia Deiotarum elatum*, vino se
obruisse, in conuiuioq; nudum saltauisse. quæ crux
huic fugitiuo potest satis supplicij afferre? *Deiotarum*
saltantem quisquam, aut ebrium vidit unquã?
omnes sunt in illo regie virtutes, quod te *Cæsar*
ignorare non arbitror, sed præcipue singularis &
admiranda frugalitas. etsi hoc verbo scio laudari
Reges non solere. frugi hominem dici, nõ multum
habet laudis in Rege: fortem, iustum, seuerum, gra-
uem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem,
hæ sunt regie laudes: illa priuata est. *ve* volet, quis-
que accipiat: ego tamen frugalitatem, id est mode-
stiam & temperantiam, virtutem esse maximam iu-
dico. hæc in illo est ab incunte ætate tum à cuncta
Asia, tum à magistratibus Legatisq; nostris, tum
ab equitibus R. qui in *Asia* negotiati sunt, perspe-
cta & cognita. multis ille quidem gradibus officio-
rum erga *Remp. nostram* ad hoc regium nomẽ ascẽ-
dit: sed tamen quidquid à bellis populi R. vacabat,
cum hominibus nostris consuetudines, amicitias,
res, rationesq; iungebat: vt non solum *Tetrarcha*
nobilis, sed optimus paterfamilias, & diligentissi-
mus agricola, & pecuarius haberetur. qui igitur
adolescens nõdũ tanta gloria præditus nihil unquã
nisi seuerissime & grauissime fecerit, is ea existi-
matione, eaq; ætate saltauit? imitari potius *Castor*
tui mores disciplinamq; debebas, quàm optimo

Et clarissimo viro fugitiui ore maledicere. ¹ quòd
 si saltatorem auum habuisses, neque eum virum, vn
 de pudoris, pudicitiaeq; exempla peterentur: tamen
 hoc maledictum minime in illam etatem conueni-
 ret. quibus ille studijs ab ineunte etate se imbuerat,
 non saltandi, sed bene ut armis, optimè ut equis ute-
 retur: ea tamen illum cuncta iam etate exacta dese-
 cerat. ² itaque Deiotarum cum plures in equum su-
 stulissent, quòd hærere in eo senex posset, admirari
 solebamus. hic verò adolescens, qui meus in Cilicia
 miles, in Græcia commilito fuit, cum in illo nostro
 exercitu equitaret cum suis delectis equitibus, quos
 vnà cum eo ad Pompeium pater miserat, quos con-
 cursus facere solebat: quàm se iactare: quàm se osten-
 tare: quàm nemini in illa causa studio et cupidita-
 te concedere: cum verò, exercitu amisso, ego, qui pa-
 cis auctor semper fui, post Pharsalicum autem præ-
 lium suasor fuisset armorum non deponendorum,
 sed abiiciendorum, hunc ad meam auctoritatem nõ
 potui adducere, quòd et ipse ardebat studio ipsius
 belli, et patri satisfaciendum esse arbitrabatur. fe-
 lix ista domus, quæ non impunitatem solum adeptã
 sit, sed habet etiam accusandi licentiam: calamito-
 sus Deiotarus, qui ab eo, qui in iisdem castris fue-
 rit, non modò apud te, sed etiam à suis accusetur.
 vos vestra secunda fortuna Castor non potestis si-
 ne propinquorum calamitate esse cõtenti. sint sanè
 inimicitia, quæ esse nõ debebãt: ³ Rex enim Deiotar-

¹ Inuehitur
 in Castorem,
 quod hanc cõtu-
 meliam obij-
 ciat auo.

² Facit inui-
 diam & in ea
 de causa qua
 arguitur De-
 iotarus: Cas-
 torè quoq;
 offensionè Ca-
 saris obijcit.

³ Inestatur
 ingratiudi-
 nis vitium, &
 amplificat ac-
 cusationis in-
 dignitatem à
 propinqui-
 tate.

rus vestram familiam abiectam, & obscuram e te-
 nebris in lucem vocavit. quis tuum patrem antea,
 qui eset, quam cuius gener esset, audiuit? sed quam-
 vis ingrata & impie necessitudinis nomen repudia-
 retis, tamen inimicitias hominum more gerere pote-
 ratis, non ficto crimine insectari, non expetere vi-
 tam, non capitis arcessere. esto, cōcedatur hæc quo-
 que acerbitatis, & odij magnitudo. adeò ne, ut etiã
 omnia vitæ, salutisq; communis, atque etiam huma-
 nitatis iura violentur? seruū sollicitare verbis, spe, †
 præmijsq; corrumpere, † abducere domo, contra
 † adducere dominum armare, hoc est non vni propinquo, sed
 omnibus familijs bellum nefarium indicere. 1 nam
 ista corruptela serui si non modo impunita fuerit,
 sed etiam à tanta auctoritate approbata, nulli, nulli
 parietes nostram salutem, nullæ leges, nulla iura cu-
 stodient: ubi enim id, quod intus est, atque nostrum,
 impune euolare potest, contraq; nos pugnare; fit
 in dominatu seruitus, in seruitute dominatus. 2 ò
 tempora, ò mores: Cn. Domitius ille, quem nos pue-
 ri Consulem, Censorem, Pontificem maximum vi-
 dimus, cum Tribunus pl. M. Scaurum principem
 ciuitatis in iudicium populi vocauisset, Scauriq;
 seruus ad eum clam domum venisset, & crimina in
 dominum delaturum se esse dixisset, comprehendi
 hominem iussit, ad Scaurumq; deduci. 3 vide, quid in-
 tersit: et si inique Castorem cum Domitio comparo:
 sed tamen ille inimico seruū remisit, tu ab auo ab-
 duxisti:

† promissisq;
 † adducere
 domum.

1 A cōmuni
 periculo, qd
 res exemplo
 malo futura
 sit.

2 A dissimili
 exemplo.

3 Auger exē-
 pli vim con-
 tentione.

Auxisti: ille incorruptum audire noluit, tu corrupti
 sti: ille adiutorem seruum contra dominum repudia
 uit, tu etiam accusatorem adhibuisti. ¹ at semel iste
 est corruptus à vobis: nonne, cum esset productus
 testis, & cum tecum fuisset, refugit ad Legatos? nõ
 ne etiam ad hunc Cn. Domitium venit? nonne audiẽ
 te hoc Ser. Sulpitio, clarissimo viro, qui tum casu
 apud Domitiũ coenabat, & hoc T. Torquato, opti
 mo adolescente, se à te corruptum, tuis promissis in
 fraudem impulsum esse confessus est? ² quæ est ista
 tam impudens, tam crudelis, tam immoderata inhu
 manitas? iccirco in hanc urbem venisti, ut huius vr
 bis iura, & exempla corrumperes, domesticaq; tua
 inhumanitate nostræ ciuitatis humanitatem iniqui
 nares? ³ at quàm acute collecta crimina? Blesamius,
 inquit, (eius enim nomine optimi hominis, nec tibi
 ignoti, maledicebat tibi) ad Regem, inquit, scribe
 re solebat, te inuidiose tyrannum existimari, statua
 inter reges posita animos hominum vehementer
 offensos, plaudi tibi non solere. nonne intelligis
 Cæsar, ex urbanis maleuolorum sermunculis hæc
 ab istis esse collecta? Blesamius tyrannum Cæsa
 rem scriberet? multorum enim ciuium capita vi
 derat: multos iussu Cæsaris vexatos, verberatos,
 necatos: multas afflictas & euersas domos: armatis
 militibus refertũ forũ: quæ semper in ciuili victo
 ria sensimus, eate victore nõ vidimus. solus, inquã,
 es C. Cæsar, cuius in victoria ceciderit nemo nisi

1 Auget inui
 dia corrupti
 serui à corru
 ptoris perti
 nacia.

2 Aspera ob
 iurgatio.

3 Inuertit in
 uidiã crimi
 nationis in
 delatorẽ, &
 ut augeat of
 fensionẽ, ele
 mentiam Cæ
 saris comme
 morat;

1 Facit in ore
 dabilem ducē
 in Blesamio.
 2 Vide mirā
 interpretatio
 nē eius quod
 dissolui non
 potest.
 3 Extrema
 pars defensio
 nis qua ne
 quid metuat
 Cæsar, confir
 mat ab eo De
 iotarum pro
 pter hanc mi
 nationē mini
 me alienatū
 esse, sed cum
 beneficiorū
 magnitudi
 ne, tum ipsi
 propria vir
 tute aut mo
 deratiōe per
 petuo esse de
 uinctum.
 † Quæ mi
 nus assequi
 in altera
 parte po
 tuisset, ea
 sumeres ab
 illo, non re
 cusauit.

armatus: & quem nos liberi in summa Reip. libera
 tate nati non modò non tyrannum, sed etiam clemē
 tissimum in victoria videmus ducem, is¹ Blesamio,
 qui uiuit in regno, tyrannus uideri potest? nam de
 statua quis queritur, una præsertim, cum tam
 multas uideat? valde enim inuidendum est eius sta
 tue, cuius trophæis non inuidemus. nam si locus
 affert inuidiam, nullus locus est ad statuam quidem
 rostris clarior. de plausu autem quid respondeam?
 qui nec desideratus unquam à te est, &² nonnun
 quam obstupefactis hominibus ipsa admiratione
 compressus est, & fortasse eò prætermisus, quia
 nihil vulgare te dignum uideri potest. 3 Nihil à
 me arbitror prætermisum, sed aliquid ad extre
 mam causæ partem reseruatam. id autem aliquid
 est, te ut planè Deiotaro reconciliet oratio mea:
 non enim iam metuo, ne tu illi succenseas: illud ue
 reor, ne tibi illū succensere aliquid suspicere. quod
 abest longissimè, mihi crede Cæsar. quid enim re
 tineat per te, meminit, non quid amiserit: neque se
 à te multatum arbitratur; sed, cum existimaret
 multis tibi multa esse tribuenda, † quo minus à se,
 qui in altera parte fuisset, ea sumeres, non recusa
 uit. etenim si Antiochus, magnus ille Rex Asiæ,
 cum, postea quàm à Scipione deuictus, Tauro tenus
 regnare iussus esset, omnemq; hanc Asiā, quæ est
 nunc nostra prouincia, amisisset, dicere est solitus,
 benignè sibi à populo R. esse factum, quòd nimis

magna

magna procuratione liberatus, modicis regni terminis vteretur: potest multò facilius se Deiotarus consolari: ille enim furoris mulctam sustinuerat, hic erroris. omnia tu Deiotaro Cæsar tribuisti, cū & ipsi & filio nomen regium concessisti. hoc nomine retento atque conseruato, nullum beneficium populi R. nullum iudicium de se senatus imminutum putat: magno animo & erecto est, nec unquā succumbet inimicis, ne fortunæ quidem. multa se arbitrat & peperisse antea factis, & habere in animo atque virtute, quæ nullo modo possit amittere: quæ enim fortuna, aut quis casus, aut quæ tanta possit iniuria omnium imperatorum de Deiotaro decreta delere? ab omnibus enim est ornatus, qui, postquam in castris esse potuit per ætatem, in Asia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, Syria, bella gesserunt. senatus verò iudicia de illo tam multa, tamq; honorifica, quæ publicis populi Rom. literis monumentisq; consignata sunt, quæ unquam vetustas obruet, aut quæ tanta delebit obliuio? quid de virtute eius dicam? quid de magnitudine animi, gravitate, constantia? quæ omnes docti atque sapientes summa, quidam etiam sola bona esse dixerunt, hisq; non modò ad bene, sed etiam ad beatè viuendum contentam virtutem esse. hæc ille reputans, & dies & noctes cogitans, non modò tibi non succenset, (esset enim non solum ingratus, sed etiam amens) verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam

refert clementiæ tuæ. quo quidem animo cum antea fuerit, tum non dubito quin tuis literis, quarum exemplum legi, quas ad eum Tarracone huic Blesamio dedisti, se magis etiam erexerit, ab omniq; sollicitudine abstraxerit: iubes enim eum bene sperare, & bono esse animo: quod scio te non frustra scribere solere: memini enim iisdem ferè verbis ad me te scribere, meq; tuis literis bene sperare non frustra esse iussum. 1 laboro equidem Regis Deiotari causa, quocum mihi amicitiam Respublicæ conciliauit, hospitium voluntas utriusq; coniunxit, familiaritatē cōsuetudo attulit, summam vero necessitudinē magna eius officia in me & in exercitum meum effecerunt: sed cum de illo laboro, tum de multis amplissimis viris, quibus semel esse ignotum à te oportet, nec beneficium tuum in dubium vocari, nec herere in animis hominum solitudinem sempiternam, nec accidere, ut quisquam te timere incipiat eorum, qui semel à te sint liberati timore. 2 non debeo C. Casar, quod fieri solet in tantis periculis, tentare, quoniam modo dicendo misericordiam tuam commouere possim: nihil opus est: occurrere ipsa solet supplicibus, & calamitosis nullius oratione euocata. propone tibi duos Reges; & id animo contēplare, quod oculis non potes: dabis profectò misericordie, quod iracundiæ negauiisti. multa sunt tuæ clementiæ monumenta, sed maxime eorum incolumitates, quibus salutē dedisti. quæ si in priuatis gloriosa sunt, multo magis cōmemorabuntur

Profert officium suum in hac defensione, & sic eam absoluit.

Peroratio, in qua breuiter postulat misericordiam pro Rege, & legationem eius committat.

buntur in Regibus. semper regium nomen in hac ci-
 uitate sanctum fuit, sociorum vero Regum & amico-
 rum sanctissimum. quod nomen, hi Reges ne amit-
 terent, te victore timuerunt: retentum vero, & a te
 confirmatum, posteris etiam suis tradituros esse con-
 fido. corpora vero sua pro salute Regum suorum hi
 Legati tibi regum tradunt, Hieras, & Blesamius, &
 Anrigonus, tibi nobisque omnibus iam diu noti, eadem-
 que fide & virtute praeditus Dorylaus, qui nuper cum
 Hiera Legatus est ad te missus; tum Regum amicis-
 simi, tum tibi etiam, ut spero, probati, exquire de
 Blesamio, num quid ad Regem contra dignitatem tuam
 scripserit. Hieras quidem causam omnem suscipit, &
 criminibus illis pro Rege se supponit reum: memo-
 riam tuam implorat, qua vales plurimum: negat unquam
 se a te in Deiotari tetrarchia pedem discessisse: in
 primis finibus tibi se praesto fuisse dicit, usque ad ul-
 timos profecutum: cum e balneo exisses, tecum se
 fuisse, cum illa munera inspexisses coenatus, cum in
 cubiculo recubuisses, eandemque assiduitatem tibi se
 praebuisse postridie. quamobrem, si quid eorum, quae
 obiecta sunt, cogitatum sit, non recusat, quin id fa-
 cinus suum iudices. quocirca C. Caesar velim exi-
 stimes, hodierno die sententiam tuam aut cum sum-
 mo dedecore miserissimam pestem importaturam
 esse Regibus, aut incolumem famam cum salute. quo-
 rum alterum optare, illorum crudelitatis est: alte-
 rum conseruare, clementiae tuae.

1 Pater & fili-
 us scilicet.

2 Respicit ad
 causam & o-
 biter testimo-
 nium conficit.

3 Concludit
 a clementia
 Caesaris, quae
 tribuendam
 esse regibus
 monet.

SECVNDAE IN M.
ANTONIVM PHILIPPICAE
ARGVMENTVM.

M.Antonius, Cæsaris in Consulatu Col
lega, Cæsare cæso, regio planè domi-
nata Romæ omnia tractabat. Id videns Cice-
ro, neque sibi satis virium ad ei tunc resisten-
dum esse ducens, Athenas iter instituit, vt à
patriæ suæ calamitate tantisper abesset, dum
aliqua spes recuperandæ reip. ostenderetur.
Itaque vix in Siciliam delatus, propter nouū
nuncium cupidè auditum, Romam iterum
reuerfus est. Postridie verò eius diei quo Ci-
cero urbem ingressus fuerat, Antonius Sena-
tum habuit, de supplicationibus Cæsari fa-
ciendis. Ad hunc ab Antonio Cicero euoca-
tus, vel ob metum, vel ob valetudinem veni-
re renuit. Quod Antonius molestè ferens,
pluribus eum probris lacesiuit. Postera verò
die cùm in Senatum Cicero venisset, supe-
riorem absente Antonio orationem habuit,
qua de eius in se iniuria questus fuit. Qua
cùm commotus grauissimè Antonius fuisset,
post dies aliquot in Senatum veniens, o-
ratione multos dies in villa Metelli medita-
ta, in Ciceronem furiosè inuectus infinitis
maledictis laceravit. Cicero tunc ei propter
Antonij

Antonij armatos milites nihil respondit. Verum paucis post diebus Senatu militum praesidijs, & Octavij, quem Cæsar hæredem scripserat, copijs confirmato, Antonio, eiusque, maledictis hac oratione in Senatu respondit. Est autem hæc oratio exemplum perfectæ; omnibusque numeris absolutæ in Epitaphico, id est, Demonstrativo genere eloquentiæ. Status est qualitatis: nam quaeritur. Sitne talis Antonius, qualis à Cicerone ostenditur.

M. T. C I C E R O N I S
IN M. ANTONIVM PHILIPPI-
CA SECVND A.

QUONIAM meo fato P. C. fieri dicam, ut nemo his annis viginti Reip. hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit. 2 nec verò necesse est à me quinquam † nominari: vobiscum ipsi recordamini. mihi pœnarum illi plus, quàm optarem, dederunt. te miror Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere. atque hoc in alijs minus mirabar: nemo illorum mihi inimicus fuit voluntarius: 3 omnes à me Reip. causa lacefsiti, tu, ne verbo quidem violatus, ut audacior, quàm L. Catilina, furiosior, quàm P. Clodius viderere, vltro maledictis me

1 Exordium ab expositio ne infortunij sui cum admiratione & indignatione.

2 Occupatio. † nominari: vobiscum ipsi recordamini.

3 Benevolentia captat, & vltro ab Antonio sit provocatus: cui respondere cogatur.

His me lacesisti, tuamq; à me alienationē, cōmen-
dationē tibi gloriæ ad impios ciues fore putauisti.
quid putem? contemptum ne me? non video, nec in
uita, nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac
mea mediocritate ingenij quid despiciere possit An-

† facillimè
detrahi.

tonius. an in senatu † facile de me detrahi posse cre-
didit, qui ordo clarissimis ciuibus bene gestæ Reip.
testimonium multis, mihi vni conseruata dedit? an
decertare mecum voluit contentione dicendi? hoc
quidem beneficium est: quid enim plenius, quid ube-
rius, quàm mihi & pro me, & contra Antonium

2 Propositio
est cum capta
tione & doci-
litatis & auē-
tionis.

dicere? 1 illud profecto est. nō existimauit sui simi-
libus probari posse, se esse hostē patriæ, nisi mihi es-
set inimicus. 2 cui prius quàm de cæteris rebus respō-
deo, de amicitia, quam à me violatam esse crimina-

3 Primū cri-
mē Ciceroni
ab Antonio
obiectum.

tus est, quod ego grauissimum crimen iudico, pau-
ca dicamus. Contra rem suam me nescio quando ve-
nisse, questus est. an ego non venirem contra alie-
num pro familiari, & necessario meo? non veni-
rem contra gratiam, non virtutis specie, sed ætatis
flore collectam? non venirem contra iniuriam? quā
iste intercessoris iniquissimi beneficio obtinuit, non
iure pratorio? sed hoc idcirco commemoratum à
te puto, vt te infimo ordini commendares, cum te
omnes recordarentur libertini generum, & libe-

3 Secunda ob-
iectio Anto-
nij.

rostuos nepotes Q. Fadij libertini hominis fuisse. 3
At enim te in disciplinā meā tradideras (nam ita di-
xisti) domum meam ventitaras. næ tu, si id fecisses,
melius

melius fame, melius pudicitie tue consulisses: sed
 nec fecisti, nec, si cuperes, tibi id per C. Curionem
 facere licuisset. 1 Auguratus petitionem mihi te cō
 cessisse dixisti. ò incredibilem audaciam: ò impuden
 tiam prædicandam: 2 quo enim tēpore me Augurē
 à toto collegio expetitum Cn. Pōpeius, & Q. Hor
 tensius nominauerūt, (neq; n. licebat à pluribus no
 minari) tu nec soluendo eras, nec te ullo modo nisi
 euersa Rep. incolumē fore putabas. poteras autē eo
 tēpore Auguratū petere, cum in Italia Curio non
 esset? aut tū, cū es factus, vnā tribū sine Curione fer
 re potuisses? 3 cuius etiā familiares de vi cōdēnati
 sunt, quod tui nimis studiosi fuissent. 4 At beneficio
 sum usus tuo. quo? quanquā illud ipsum, quod cōme
 moras, semper præ me tui. malui me tibi debere cō
 fiteri, quā cuiquā minus prudenti non satis gratus
 videri. sed quo beneficio? 5 quod me Brundusij non
 occideris? quē ipse victor, qui tibi, ut tute gloriari
 solebas, detulerat ex latronibus suis principatū, sal
 uū esse voluisset, in Italiū ire iussisset, eum tu occi
 deres? 6 fac potuisse. quod est aliud P. C. beneficium
 latronū, nisi ut cōmemorare possint, ijs se dedisse
 vitā, quibus non ademerint? 7 quod si esset benefi
 ciū, nūquā hi, qui illū interfecerūt, à quo erāt serua
 ti, quos tu ipse clarissimos viros appellare soles, tā
 tā essent gloriā cōsecuti. quale autē beneficium est?
 quod te abstinueris nefario scelere? qua in re nō tā
 iucundū videri mihi debuit, non interfectum à te,
 quāns

1 Tertia obiectio
C. Curionij.

2 Confutatio
à falso.

3 Ambitū An
tonij notat.

4 Quarta ob
iectio.

5 Inuidiose
dictum.

6 Concessio.

7 Urget An
tonium suo
ipsum deinter
fecto ribus te
stimonio.

1 Concessio. quàm miserum, id te impune facere potuisse. **2** sed sit
2 Subiectio. beneficium, **2** quando quidem maius accipi à latrone
3 Confutatio subiectionis. nullū potuit. **3** in quo potes me dicere ingratum? an
 † ne de te de interitu Reip. queri non debui, † ne in te ingra-
 ingratus es tus viderer? at in illa querela, misera quidem, & lu-
 se viderer. etuosa, sed mihi pro hoc gradu, in quo me senatus
Nam. populusq; R. collocavit, necessaria, quid est dictum
 à me cum contumelia? quid non moderatè? quid non
 amice? & quidem cuius temperantiæ fuit, de M. An-
4 Congeries flagitiorum Antonij. tonio querentem abstinere maledictò? **4** præsertim
 cum tu reliquias Reip. dissipavisses: cum domi tuæ
 turpissimo mercatu omnia essent venalia: cum le-
 ges eas, quæ nunquam promulgatæ essent, & de te,
 & à te latas confiterere: cum auspicia Augur, inter-
 cessionem Consul sustulisses: cum esses fœdisi-
 me stipatus armatis: cum omnes impuritates pudici-
 ca in domo quotidie susciperes, vino lustrisq; con-
 fectus. at ego, tanquam mihi cum M. Crasso contē-
 tio esset, quocum multæ, & magnæ fuerunt, non cū
 uno gladiatore nequissimo; de Rep. graviter que-
 rens, de homine nihil dixi. itaque hodie perficiā,
 ut intelligat quantum tum à me beneficium accepe-
 rit. **5** At etiam literas, quas me sibi misisse diceret,
 recitavit homo & humanitatis expers, & vitæ cō-
 munis ignarus: quis enim unquam, qui paululum
 modo bonorum consuetudinem nosset, literas ad se
 ab amico missas offensione aliqua interposita in me-
 dium protulit, palamque recitavit? **6** quid hoc est
 aliud

5 Quinta ob-
 iectio Anto-
 nij ex literis
 Ciceronis fa-
 cta.

6 Locus com-
 munis.

aliud, quàm tollere è vita vitæ societatè: tollere am-
 corum colloquia absentiu: quàm multa ioca solent
 esse in epistolis, quæ, prolata si sint, inepta esse vi-
 deantur: quàm multa seria, neque tamen vlllo modo
 diuulganda: sit hoc inhumanitatis tuæ: stultitiam
 incredibilem videte. ¹ quid habes, quod mihi oppo-
 nas homo disertè: vt Mustellæ Tamisio, & Tyroni
 Numisio videris. qui cum hoc isto tempore stent
 cum gladijs in conspectu senatus, ego quoque te di-
 sertum putabo, si ostenderis quo modo sis eos inter-
 sicarios defensurus. sed quid opponas tandem, si ne-
 gem me vnquam istas literas ad te misisse: quo me
 teste conuincēs: an chirographo: in quo habes scien-
 tiam quæstuosam. qui possis: sunt enim librarij
 manu. iam inuideo magistro tuo, qui te tanta mer-
 cede, quantam iam proferam, nihil sapere docuit:
 quid enim est minus non dico oratoris, sed homi-
 nis, quàm id obijcere aduersario, quod ille si verbo
 negarit, longius progredi non possit qui obiece-
 rit? ² at ego non nego, teq; in isto ipso conuincō nō
 inhumanitatis solum, sed etiam amentie: quod enim
 verbum in istis literis est non plenum humanitatis,
 officij, beneuolentie: omne autem crimen tuum est,
 quòd de te in his literis non male existimem, quòd
 scribam tanquam ad ciuem, tanquam ad bonum
 virum, non tanquam ad sceleratum, & latronem.
 at ego tuas literas, etsi iure poteram à te lacessi-
 tus, tamen non proferam: quibus petis, vt tibi per

1 Ad obie-
 ctionem ex
 literis suis
 ab Antonio
 factam redit

2 Anticate-
 goria. i. reci-
 minatio per
 occupatio-
 nem.

[Handwritten signature and scribbles]

Fatum, sicuti C. Curionem, manet: quoniam id do-
 mi tue est, quod fuit illorum utriusque fatale. ¹ non
 placet M. Antonio Consulatus meus: at placuit P.
 Seruilio, ut eum primum nominem ex illius tempo-
 ris consularibus, qui proxime est mortuus: ² placuit
 Q. Luctatio Catulo; cuius semper in hac Rep. viuet
 auctoritas: placuit duobus Lucullis, M. Crasso,
 Q. Hortensio, C. Curioni, M. Lepido, C. Pisoni, M.
 † Glabrioni, L. Volcatio, C. Figulo, D. Silano, L. Mu-
 rene, qui tum erant Consules designati: placuit
 idem, quod consularibus, M. Catoni: qui cum multa,
 vita excedens, prouidit, tum, quod te Consulem nō
 vidit. maxime vero Consulatum meum Cn. Pompe-
 ius probauit: qui, ut me primum decedens ex Sy-
 ria vidit, complexus, & gratulans meo beneficio
 patriam se visurum esse dixit, sed quid singulos
 commemoro? frequentissimo senatui sic placuit, ut
 esset nemo, qui mihi non ut parenti gratias age-
 ret, qui non mihi vitam suam, fortunas, liberos,
 Remp. referret acceptam. sed quoniam illis, quos
 nominavi, tot & talibus viris, Resp. orbata est: ve-
 niamus ad eos, qui duo è consulari numero reliqui
 sunt. L. Cotta, vir summo ingenio, summaq; pru-
 dentia, rebus ijs gestis, quas tu reprehendis; suppli-
 cationem decreuit verbis amplissimis; eiq; illi ipsi
 quos modò nominavi, consulares, senatusq; cun-
 ctus assensus est. ³ qui honos post conditã hãc urbẽ
 habitus est togato ante me nemini. L. Caesar, auun-

¹ Repetit ob-
 iectionẽ An-
 tonij.

² Inductiõẽ
 vitutis probas
 nulli non vi-
 ro bono Con-
 sulatum sibi
 placuisse.

† Labeoni,

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

- sibi

culus tuus, qua oratione, qua constantia, qua graui-
 tate sententiam dixit in sororis suae virum, vitri-
 cum tuum? hunc tu cum auctorem, et præceptorē
 omnium consiliorum, totiusq; vitæ debuisses habe-
 re, vitrici te similem, quàm auunculi esse maluisti.
 huius ego consilijs alienus Consul usus sum: tu, so-
 roris filius, ecquid ad eum vnquam de Rep. retuli-
 sti? ad quos refert dij immortales? ad eos scilicet,
 quorum vobis etiam dies natales audiendi sunt: ho-
 die non descendit Antonius: cur? dat natalitia in
 hortis: cui? neminem nominabo. putatote cum Phor-
 mioni alicui, tum Gnaton, tum Ballioni. 2. ô fœdita-
 tem hominis flagitiosam: ô impudentiam, nequitia,
 libidinem non ferendam. 3. tu cum principem sena-
 torem, ciuem singularem tam propinquum habeas,
 ad eum de Rep. nihil refers: ad eos refers, qui do-
 mum suam nullam habent, tuam exhauriunt. 4. tuus
 videlicet salutaris Consulatus, perniciosus meus?
 adeo ne pudorem cum pudicitia perdidisti, ut hoc
 in eo templo dicere ausus sis, in quo ego senatum
 illum, qui quondam florens orbi terrarum præsi-
 debat, consulebam, tu homines perditissimos cum
 gladijs collocauisti? At etiam ausus es (quid au-
 tem est, quod tu non audeas?) cliuum Capitoli-
 num dicere me Consule plenum seruorum arma-
 torum fuisse. ut illa, credo, nefaria S. C. tum fie-
 rent, vim afferebam senatui. 5. ô miserum, siue illa
 tibi nota non sunt, nihil enim boni nosti; siue sunt,
 qui

1 Dialogif-
mus.

2 Exclama-
tio patheti-
ca.

3 Exaggera-
tio.

4 Epipho-
nema ironi-
cum.

5 Dilemma.

qui apud tales viros tam impudenter loquare. quis enim eques R. quis præter te adolescens nobilis, quis vllius ordinis, qui se ciuem meminisset, cum senatus in hoc templo esset, in cliuo Capitolino nõ fuit? quis nomen non dedit? quanquam nec scribæ sufficere, nec tabula nomina illorum capere potuerunt. etenim cum homines nefarij de patriæ parri-
 cidio confiterentur, consciorum indicijs, sua ² manu, voce penè literarum coacti, se urbem inflammare, ciues trucidare, vastare Italiam, delere Remp. consensisse: quis esset, qui ad salutem communem defendendam non excitaretur? præsertim cum senatus populusq; R. haberet ducẽ, qualis si quidẽ nunc esset, tibi idem, quod illis accidit, contigisset. 3 Ad sepulturam corpus vitrici sui negat à me datum. hoc vero ne Publius quidem Clodius dixit vnquã. quem, quia iure ei sui inimicus, doleo à te iam omnibus vitijs esse superatum. 4 Quid autem tibi venit in mentem, redigere in memoriam nostram, te domi P. Lentuli esse educatum? an verebare, ne non putaremus natura te potuisse tam improbum euadere, nisi accessisset etiam disciplina? 5 Tam autem eras excors, vt tota in oratione tecum ipso pugnares? vt non modo non coherentia inter se diceres, sed maxime disiuncta, atque contraria? vt non tanta mecum, quanta tecum tibi esset contentio. 6 Vitricum tuum fuisse in tanto scelere fatebare, poena affectum querebare. ita, quod tibi proprie

1 Exaggeratio sceleris cenuratori.

2 Distributio.

3 Obiectio Antonij est.

4 Antonium vituperat à praua educatione.

5 A pugnantibus & contrarijs confutat.

6 Repugnantia & contraria ostendit.

meum est, laudasti: quod totum senatus est, reprehendisti. nam cum comprehensio fontium, mea; animaduersio, senatus fuerit: homo disertus non intelligit eum, quem contra dicit, laudari à se, eos, apud quos dicit, vituperari. iam illud cuius est non dico audaciæ, (cupit enim se audacem dici) sed, quod minime vult, stultitiæ, qua vincit omnes; cliui Capitolini mentionem facere? cum inter subsellia nostra versentur armati; cum in hac cella Concordiæ, (ò dii immortales) in qua me Consule salutare sententiæ dictæ sunt, quibus ad hanc diem viximus, cum gladijs homines collocati stent. accusa senatum: accusa equestrem ordinem, qui tum cum senatu copulatus fuit: accusa omnes ordines, omnes ciues, dum confiteare hunc ordinem hoc ipso tempore ab Ithyreis circumsederi. 2 hæc tu non propter audaciam dicis tam impudenter. † sed qui tantarum rerum repugnantiam non videas. nihil profecto sapis: quid est enim dementius, quàm, cum ipse contra Reip. perniciofa arma ceperis, objicere alteri salutaria? At etiam quodam loco facetus esse voluisti. quàm id, dii boni, non decebat: in quo est tua culpa nonnulla: aliquid enim salis ab vxore mima trahere potuisti. cedant armato gæ. 3 quid? tum nonne cesserunt? 4 at postea tuis armis cessit toga. 5 queramus igitur utrum melius fuerit, libertati populi R. sceleratorum arma, an libertatem nostram armis tuis cedere? nec vero tibi de versibus respondebo: tantum dicam

1 Repetit superiorioris Antonij objectionem de cliuo Capitolino.

2 Repugnantiam probat. † sed quia tantarum rerum

3 Obiectio Antonij est.
4 Recriminatio.
5 Reiectio.

dicam breuiter, neq; illos, neq; vllas te omnino lite-
 ras nosse: me nec Reip. nec amicis unquam defuisse,
 & tamen omni genere monimētorū meorum per-
 fecisse operis subseciuis, ut meae vigiliae, meaq; lite-
 ra & iuuentuti utilitatis, & nomini R. laudis ali-
 quid afferrent. sed haec nō huius tēporis. ad maiora
 veniamus ¹ P. Clodiū meo consilio interfectum esse
 dixisti. ² quidnam homines putarent, si tū occisus
 esset, cum tu illum in foro inspectante populo Ro.
 gladio stricto insecutus es, negotiumq; transsegisses,
 nisi ille se sub scalas tabernae librariae cōiecisset, his
 q; oppilatis impetū tuū compressisset? ³ † sed quid?
 ego fauisse me tibi fateor, suasisse ne tu quidē dicis.
 at Miloni ne fauere quidem potui: prius enim rem
 transegit, quam quisquam suspicaretur eum factu-
 rum esse. ⁴ at ego suasi. scilicet is animus erat Milo-
 nis, ut prodesse Reip. sine suasore non posset? at læ-
 tatus sum, quid ergo? in tanta lætitia cuncta ciuita-
 tis me vnū tristē esse oportebat? ⁵ quanquā de mor-
 te P. Clodij fuit quæstio non satis prudenter illa qui-
 dem constituta: quid enim attinebat noua lege quæ-
 stiō constituta? quæ sitū est tamē. ⁶ quod ergo, cum
 res agebatur, nemo in me dixit, id tot annis post, tu
 es inuētus, qui diceres? Quod vero dicere ausus es,
 idq; multis verbis, opera mea Pōpeiū a Caesaris ami-
 citia esse disiunctū, ob eamq; causam mea culpa ciui-
 le bellum esse natum: in eo non tu quidem tota re,

obsequio
 a. inno. deo

1 Obiectio
 Antonij.

2 Paradoxū,

3 Regerit ob-
 iectū crimen
 gratia inui-
 diae cōfūdaz.

† Sed tunc
 quidē ego

4 Ad obie-
 ctionem An-
 tonij redit.

5 Correctio.

6 Subiectio.

1 Confutatio
obiectionis.

2 Distribu-
tio.

3 Parrhesia
sive licentia.

4 Apostro-
phe ad Pom-
peium.

sed, quod maximum est, temporibus errasti. 1 ego
M. Bibulo præstantissimo ciue Consule nihil præ-
termisi, quantum facere, enitiq; potui, quin Pompe-
ium à Cæsaris coniunctione auocarem. in quo Cæ-
sar fuit felicior: ipse enim Pompeium à mea familia
ritate disiunxit. 2 postea verò quàm se totum Pom-
peius Cæsari tradidit, quid ego illum ab eo distra-
here conarer? stulti erat sperare, suadere impuden-
tis. 3 duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid
contra Cæsarem Pompeio suaserim: ea velim repre-
hendas, si potes: vnum, ne quinquennij imperium
Cæsari prorogaretur: alterum, ne pateretur fieri,
vt absentis eius ratio haberetur. quorum si vtrum-
uis persuasissim, in has miseras nunquam incidisse
mus. atque idem, cum iam omnes opes & suas, &
populi R. Pompeius ad Cæsarem detulisset, seroq;
ea sentire cœpisset, quæ multo ante præviderã, in-
ferriq; patriæ bellum nefarium viderem; pacis, con-
cordiæ, compositionis auctor esse non destiti: meaq;
illa vox est nota multis; 4 vtinam Cn. Pompei cum
C. Cæsare societatem aut nunquam coisses, aut nun-
quam diremisses. fuit alterum grauitatis, alterum
prudentiæ tuæ hæc mea M. Antoni semper & de
Pompeio & de Rep. consilia fuerunt. quæ si va-
lissent, Resp. staret: tu tuis flagitijs, egestate, infam-
ia concidisses. Sed hæc vetera. illud verò recens,
Cæsarem meo consilio interfectum. iam vereor
P. C. ne, quod turpissimum est, præuicatorẽ mi-
hi appo-

hi apposuisse videar, qui me non solum meis laudibus ornaret, sed etiam oneraret alienis: quis enim meum in istius societate gloriosissimi facti nomen audiuit? cuius autem, qui in eo numero fuisset, nomen est occultatum? occultatum dico? cuius non statim divulgatum? citius dixerim iactasse se aliquos, ut fuisse in ista societate viderentur qui socij non fuissent; quàm ut quisquã celare vellet. quàm verisimile porrò est, in tot hominibus partim obscuris, partim adolescentibus, neminem occultantibus, meum nomen latere potuisse? etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur† illis auctoribus, Brutos ego impellerem? quorum uterque L. Bruti imaginem quotidie videret, alter etiam Halæ. his igitur maioribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quàm à suis? & foris potius, quàm domo? quid? C. Cassius in ea familia natus, quæ non modo dominatum, sed ne potentiam quidem cuiusquam ferre potuit, me auctorem, credo, desideravit: qui etiam sine his clarissimis viris hanc rem in Cilicia ad ostium fluminis Cydni confecisset si ille ad eam ripam, quam constituerat, non ad contrariam † nauë applicuisset. Cn. Domitiũ non patris interitus clarissimi viri, non auunculi mors, nõ spoliatio dignitatis ad recuperandam libertatem, sed mea auctoritas excitauit. an C. Trebonio persuasi, cui ne suadere quidem ausus essem? quo etiam maiorem ei Resp gratiam debet, qui libertatem po-

1 Correctio.

2 Probat singulos coniu-
ratores alia
quàm Cice-
ronis consi-
lia habuisse,
quibus ad oc-
cidendũ Cz-
sarem cõmo-
ti sunt.

† Villis

† nauis ap-
puliisset.

puli R. vnius amicitia preposuit, depulsorq; domi-
 natus, quam particeps esse maluit. an L. Tullius Cim-
 ber me est auctorem secutus? que ego magis fecisse
 illam rem sum admiratus, quam facturum putavi:
 admiratus sum autem ob eam causam, quod imme-
 mor beneficiorum, memor patrie fuisset. quid duos
 Seruilios, Cascas dicam, an Halas? & hos auctori-
 tate mea censes excitatos potius, quam charitate
 Reip? longum est persequi ceteros: idq; Reip. pre-
 clarum, fuisse tam multos, ipsis gloriosius est. ¹ at
 quemadmodum me coarguerit homo acutus, recor-
 damini. Cesare interfecto, inquit, statim cruetum
 alte extollens M. Brutus pugionem, Cicerone nomi-
 natim exclamauit, atque ei recuperata libertatem
 est gratulatus. cur mihi potissimum? quod scieba? ²
 vide ne illa causa fuerit appellandi me, quod cum
 rem gessisset consimilem rebus ijs, quas ipse gesse-
 ram, me potissimum testatus est, se amulum mearu
 laudum extitisse. tu autem omnium stultissime non
 intelligis, si id, quod me arguis, voluisse interfici
 Cesare, crimen sit, etiam, letatum esse morte Ca-
 saris, crimen esse: ³ quid enim interest inter suaso-
 rem facti, & probatorem? aut quid refert, utrum
 voluerim fieri, an gaudeam factum? ecquis est igi-
 tur, te excepto, qui illum regnare gaudebas, qui il-
 lud aut fieri noluerit, aut factum improbarit? om-
 nes enim in culpa: ⁴ etenim omnes boni, quantum
 in ipsis fuit, Cesare occiderunt: alijs consilium,
 alijs

¹ Diluit suspi-
 cione, e qua
 Antonius Ce-
 sare cōsilio
 Ciceronis in-
 terfectum cō-
 iecerat:

² Inuersio
 cause gratu-
 lationis M.
 Bruti.

³ Probat con-
 sequentia ar-
 gumentum.

⁴ Confirma-
 tio.

alijs animus, alijs occasio defuit, voluntas nemini. sed stuporem hominis, vel dicam pecudis, attendite: sic enim dixit: M. Brutus, quem ego honoris causa nomino, cruentū pugionē tenens, Ciceronem exclamauit: ex quo intelligi debet eū consciū fuisse. ergo ego sceleratus appellor à te, quē tu suspicatum aliquid suspicaris: ille, qui stillantem præ se pugionem tulit, is à te honoris causa nominatur? esto sit in verbis tuis hic stupor: quanta in rebus sententijsq; maior? constitue hoc Consul aliquando, Brutorū, C. Cassij, Cn. Domitij, C. Trebonij, reliquorū quam velis esse causam: edormi crapulam inquam, & exhala. an faces admouendæ sunt, quæ te excitent tantæ causæ indormientem? nunquā ne intelligis statuendum tibi esse, utrum illi, qui istam regefferūt, homicidij rei sint, an vindices libertatis? attende enim paulisper, cogitationemq; sobrij hominis ad pūctū tēporis suscipe. etenim ego, qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris; ut à te arguor, socius; nego quidquam esse medium; confiteor eos, nisi liberatores populi R. conseruatoresq; Reipu. sant, plus quam sicarios, plus quam homicidas, plus etiam quam parricidas esse; siquidem est atrocius patriæ parentem, quam suum occidere. tu homo sapiens & considerate quid dicis? si parricidæ, cur honoris causa à te sunt & in hoc ordine, & apud populū R. semper appellati? cur M. Brutus te referente legibus est solutus, si ab vrbe plus quā decem dies

Mimesis;

2 Concessio.

3 Urget Antonium arguemento à diuindo.

† intelliges

4 Exprobrat ebrietatē Antonij.

5 Nam in diu iunctiuo arguemento necessè est alteram partem esse veram, alteram falsam.

dies abfuisse? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur prouinciæ Cassio & Bruto datae? cur Quæstores additi? cur Legatorum numerus auctus? atque hæc acta per te. non igitur homicide. Sequitur vt liberatores tuo iudicio sint: quandoquidem tertium nihil potest esse. quid est? num conturbo te? non enim fortasse satis, quæ distinctius dicuntur, intelligis. sed tamen hæc est summa conclusionis meæ; quoniam scelere à te liberati

† dignissimi sunt, ab eodē te amplissimis præmijs † dignissimi mos iudicati sunt. itaq; iā re te orationem meam scribam ad illos, vt, si qui forte, quod à te mihi obiectū est, quærent sit ne verum, ne cui negent: etenim ve-

1 Exaggeratio
credis Cæ
saris à mag-
nitudine rei.

reor, ne aut, celatum me ab ipsis, illis non honestū; aut, inuitatum refugisse, mihi sit turpissimū: quæ enim res vnquam (prò sancte iupiter) non modo in hac vrbe, sed in omnibus terris est gesta maior? quæ gloriosior? quæ commendatior hominum memoriæ sempiternæ? in huius me consilij societatem, tan-

2 Distribu-
tio.

quam in equum Troianum, includi cum principibus non recusō. ago etiam gratias, quoquo animo facis: tanta enim res est, vt inuidiam istam, quam tu in me vis concitare, cum laude non comparem: quid enim beatius illis, quos tu expulsos à te prædicas, & relegatos? qui locus est aut tam desertus, aut tã inhumanius, qui illos, quò accesserint, non affari, atque appetere videatur? qui homines tam agrestes, qui se, cum eos aspexerint, non maximum cepisse vi-

te fructum putent? quæ vero tam immemor posteritas, quæ tam ingrata literæ reperientur, quæ eorum gloriam non immortalitatis memoria prosequantur? tu vero ascribe me talem in numerum, sed unam rem vereor ne non probes: si enim fuisset, non solum Regem, sed regnum etiam de Rep. sustulisset: & si meus stylus ille fuisset, ut dicitur, mihi crede: non solum unum actum, sed totam fabulam confeciſſem. quanquam si, interfici Cæsarem voluisse, crimen est: vide quaeso Antoni, quid tibi futurum sit, quem & Narbone hoc consilium cū C. Trebonio cepisse notissimum est, & ob eius consilij societatem, cum interficeretur Cæsar, tum te à Trebonio vidimus seuocari. ego autem, (vide quam tecum agam non inimice) quòd bene cogitasti aliquando, laudo: quòd non indicasti, gratias ago: quòd non fecisti, ignosco. virum res illa quærebat. quòd si te in iudicium quis adducat, vsurpetq; illud Cassianus: cui bono fuerit: 2 vide quaeso, ne hæreas. quanquam illud quidem fuit, ut tu dicebas, omnibus bono, qui uni seruire nolebant, tibi tamen præcipue, qui non modo non seruis, sed etiam regnas; qui maximo te ere alieno ad ædem Opis liberasti; qui per easdem tabulas innumerabilem pecuniam dissipauisti; ad quem è domo Cæsaris tam multa delata sunt; cuius domus quæstuosissima est falsorum commentariorum, & chirographorum officina, agrorum, oppidorum, immunitatum vectigalium flagitiosissima nundinae.

1 Metaphora à fabularum autoribus.

2 Ratiocinatio est.

nundina. etenim quæ res egestati, & æri alieno tuo præter mortem Cæsaris subuenire potuisset? nescio quid conturbatus esse mihi videris. nunquid subitimes, ne ad te hoc crimen pertinere videatur? libero te metu: nemo credet unquam: non est tuum de Rep. bene mereri: habet istius pulcherrimi facti clarissimos viros Resp. auctores: ego te tantum gaudere dico, fecisse non arguo. ¹ respondi maximis criminibus: nunc etiam reliquis respondendum est. Castra mihi Pompeij atque illud omne tempus obiecisti. quo quidem tempore si, ut dixi, meum consilium, auctoritasque valuisset, tu hodie egeres, nos liberi essemus, Resp. non tot duces, & exercitus amisisset: ² fateor enim me, cum ea, quæ acciderunt, providere futura, tanta in maestitia fuisse, quanta ceteri optimi ciues, si idem providissent, fuissent. ³ dolebam, dolebam P. C. Remp. vestris quondam meisque consilijs conseruatam breui tempore esse perituram: ⁴ neque vero eram tam indoctus, ignarusque rerum, ut frangerer animo propter vitæ cupiditatem, ⁵ quæ me manens commoveret angoribus, dimissa molestijs omnibus liberasset. illos ego præstantissimos viros, lumina Reip. vivere volebam, tot consulares, tot prætorios, tot honestissimos senatores, omnem præterea florē nobilitatis, ac iuventutis, tum optimorum civium exercitus: qui si viverent, quanvis iniqua conditione pacis (mihi enim omnis pax cum civibus bello civili utilior videbatur) Remp. hodie teneremus. quæ sententia

1 Transitio.

2 *καταπειθή*

3 Conduplicatio.

4 Præoccupatio.

5 Causam doloris sui indicat per distributionem.

tentia

tentia si valuisset, ac non ij maxime mihi, quorum
 ego vitæ consulebam, spe victoria elati obstitissent
 ut alia omittam, tu certe nunquam in hoc ordine,
 vel potius nunquam in hac vrbe mansisses. ¹ At ve
 ro Cn. Pompeij voluntatem à me abalienabat ora-
 tio mea, an ille quenquam plus dilexit? cum vlllo aut
 sermones, aut consilia contulit sæpius? quod quidē
 erat magnum, de tre dissidentes, in eadem consuetu-
 dine amicitie permanere. ² sed & ego, quid ille, &
 contra ille, † quid & ego sentirem & spectarem,
 videbat. ego incolumitati ciuium primū, & postea
 dignitati, ille præsentī potius consulebat. quod au-
 tem habebat uterque quid sequeretur, iccirco tol-
 rabilior erat nostra dissensio. quid vero ille C. V. ac
 penè diuinus de me senserit, sciunt qui eum Phar-
 salica fuga Paphum profecuti sunt. nunquam ab
 eo mentio de me, nisi honorifica, nisi plena ami-
 cissimi desiderij, cum me vidisse plus fateretur, se
 sperauisse meliora. & eius viri nomine me inse-
 ctari audet, cuius me amicum, te sectorem esse fa-
 teare? sed omittatur bellum illud, in quo tu ni-
 mium felix fuisti. ³ Ne iocis quidem respon-
 debo, quibus me in castris vsum esse dixisti. e-
 rant illa quidem castra plena curæ: verunta-
 men homines, quamuis in turbidis rebus sint,
 tamen, si modo homines sunt, interdum ani-
 mis relaxantur. ⁴ Quòd autem idem mæstitiam
 meam reprehendit, idem iocum: magno argumen-
 to est.

1 Obiectio
Antonij.

† Summa
Reipub. dis-
sent.

2 Regressio
† quid &
ego senti-
rem.

3 Non inter-
pestiue se vlti-
iocis probat.

4 Obiectio
Antonij.

to est, me in utroque fuisse moderatum. Hæreditates mihi negasti venire, utinam hoc tuum verum crimen esset: plures amici mei, & necessarij viverent. sed quid istuc tibi venit in mentem? ego enim amplius H. S. ducenties acceptum hæreditatibus retuli. quanquam in hoc genere fateor feliciorẽ esse te. me nemo, nisi amicus, fecit hæredem, ut cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor iungeretur: te is, quem nunquam vidisti, L. Rubrius Casinas fecit hæredem. & quidem vide, quam te amarit is, qui, albus atque vester fueris, ignorans, fratris filium præterijt, Qu. Furij, honestissimi equitis R. suiq; amicissimi, quem palam hæredem semper factitabat ne nomen quidem perscripsit; quem nunquam viderat, ac nunquam salutauerat, fecit hæredem. ² velim mihi dicas, nisi molestum est, L. Tursecius quæ facie fuerit? quæ statura? quo municipio? qua tribu? nihil scio, inquires, nisi quæ prædia habuerit. igitur fratrem exhæredans te faciebat hæredem. in multas præterea pecunias alienissimorum hominum, eiectis veris hæredibus, tanquam heres esset, inuasit. ³ quanquam hoc maxime admiratus sum, mentionem te hæreditatum ausum esse facere, cum ipse hæreditatem patris non adisses. ⁴ hæc ut colligeres homo amentissime, tot dies in aliena villa declamasti: quanquam tu quidem, ut tui familiarissimi dicunt, vini exhalandi, non ingenij acuendi causa declamitas. & vero adhibes ioci causa magistrum,

suffra

1 Ab indignitate rem exaggerat.

2 Accusat Antonium quæ malis artibus hæreditates alienas adierit.

3 Tacite perturbat Antonium exprobrat.

4 Epilogus criminum sibi obiectorum ab Antonio.

Suffragio tuo, & compotorum tuorum rhetorem
 cui concessisti, ut non in te, que vellet, diceret, sed
 in quem vellet, diceret. falsum omnino hominē: sed
 materia facilis, in te & in tuos dicta dicere. ¹ vide
 autē, inter te & auū tuū quid intersit, ille sensim di-
 cebat, quod cause prodesset: tu cum sim dicis aliena
 at quanta merces rhetori data est? audite, audite
 P. C. & cognoscite Reip. vulnera duo millia iuge-
 rū campi Leontini Sex. Clodio rhetori assignasti,
 & quidem immunia, ut pro tanta mercede nihil sci-
 pere disceres. num etiam hoc homo audacissime ex
 Cesaris commentarijs? ² sed dicam alio loco & de
 Leontino agro, & de Campano: quos iste agros ere-
 ptos Reip. turpissimis possessoribus inquinavit. ³ Iā
 enim quoniam criminibus eius satis respōdi, de ipso
 emendatore & correctore nostro que dam dicenda
 sunt: ⁴ nec enim omnia effundā: ut, si sepius decer-
 tandū sit, ut erit, semper nouus veniam quam facul-
 tatem mihi multitudo istius vitiorum, peccatorūq;
 largitur. vis ne igitur, te inspiciamus a puero? sic
 opinor. à principio ordiamur. ⁵ tenes ne memoria
 pretextatum te decoxisse? patris, inquit, ista culpa
 est. concedo: etenim est pietatis plena defensio, il-
 lud tamen audacia tuæ, quod sedisti in quatuorde-
 cim ordinibus, cum esset lege Roscia decoctoribus
 certus locus constitutus, quāuis quis fortune vitio,
 nō suo decoxisset. ⁶ sumpsisti virilē togā, quam sta-
 tim muliebrem stolā reddidisti. primo vulgare scor-

1 Collatio
 cui & Anto-
 nij in agēdis
 causis.

2 Reiectio.

3 Transitio.

4 Attractionē
 patat. illam

5 Secunda
 oratiōis pars
 in qua vitam
 Antonij inse-
 ctatur.

6 Adolefcen-
 tiam Antonij
 incessit.

K

tum:

tum: certa flagitij merces, nec ea parua: sed cito Curio interuenit, qui te à meretricio quæstu abduxit, & tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili, & certo locauit. nemo unquã puer emptus libidinis causa tam fuit in domini potestate, quàm tu in Curionis. quoties te pater eius domo sua eiecit? quoties custodes posuit, ne limen intrares? cū tamen tu nocte socia, hortâte libidine, cogēte mercede, per te gulas demitterere. quæ flagitia domus illa diutius ferre non potuit. scis ne me de rebus mihi notissimis dicere? recordare tēpus illud, cū pater Curio morrens iacebat in lecto, filius se ad pedes meos prosterrens, lacrymans te mihi cōmendabat, orabat ut te contra suū patrē, si sestertiū sexagies peteret, defenderem: tantū enim se pro te intercessisse dicebat. ipse autē amore ardens, cōfirmabat, quòd desiderii tui disidij ferre non posset, se in exiliū esse iturum. quo ego tempore tanta mala florentissime familie sedauī, vel potius sustuli: patri persuasi, ut æs alienum filij dissolueret, redimeret adolescentem, summa spe & animi & ingenij præditum, rei familiaris facultatibus, eumq; à tua non modo familiaritate, sed etiam congressione patrio iure & potestate prohiberet. hæc tu cum per me acta meminisses, nisi illis, quos videmus, gladijs confideres, maledictis me prouocare ausus esses? sed iam supra & flagitia omittam. sunt quedam, quæ honeste non possum dicere. tu autem eo liberior, quòd ea in te admifisti,

est illud
notia & in
est illud
est illud

1 Narratio facti cuiusdā est.

2 Id est centena millia sestertiorū. id est ceterum quinquaginta millia aureorum.

est illud
est illud
est illud
est illud

3 Occupatio

admisisti, quæ à verecundo inimico audire non pos-
 ses. sed reliquum vitæ cursum videte: quæ quidē ce-
 leriter perstringam: ad hæc enim, quæ in civili bel-
 lo, in maximis Reip. miserijs fecit, & ea, quæ quoti-
 die facit, festinat animus. quæ peto ut, quæquã mul-
 to notiora vobis, quam mihi sunt, tamen, ut facitis,
 attente audiatis: debet enim talibus in rebus excita-
 re animos non cognitio solum rerum, sed etiam re-
 cordatio: tamen si incidamus oportet media, ne ni-
 mis sero ad extrema veniamus. 2 Intimus erat in
 Tribunatu Clodio. qui sua erga me beneficia com-
 memorat, eius omnium incendiorum fax: cuius etiã
 domi quiddam iam tum molitus est: quid dicam,
 ipse optime intelligit. inde itur Alexandriam, con-
 tra senatus auctoritatem, contra religionem, sed
 habebat ducem Gabinium, quicum quiduis rectissi-
 me facere posset. qui † tum inde reditus, aut quæ-
 lis? prius in ultimam Galliam ex Ægypto, quam
 domum. quæ autem erat domus? suam enim quisque
 domum tum obtinebat, neque erat usquam tua. do-
 mum dico? quid erat in terris, ubi in tuo pedem po-
 neres? præter unum Misenum, quod cum socijs
 tanquam Sisaponem tenebas. venisti à Gallia ad
 Quæsturam petendam, aude dicere, prius ad pa-
 trem tuum venisse, quam ad me: acceperam enim
 iam ante Cæsaris literas, ut mihi satisfieri paterer à
 te: itaque ne loqui quidē sum te passus de gratia. po-
 stea † cultus sum à te, tu à me † observatus in peti-

1 Attentionē
 cū docilitate
 captat.

2 Quid An-
 tonius apud
 Clodiu fecerit
 cum sum-
 ma Antoni:
 insectatione
 cōmemorato

† tuus inde
 † custodi-
 tus
 † adiutus

tione **Questura**. quo quidem tempore **P. Clodium**
 approbante populo **R.** in foro es conatus occidere.
 cumq; eam rem tua sponte conarere, non impulsu
 meo, tamen ita predicabas, te non existimare, nisi
 illum interfecisses, unquam mihi pro tuis in me ini-
 iurijs satis esse facturum. ¹ in quo demiror, cur **Mi-**
 lonem impulsu meo rem illam egisse dicas, cum te
 ultro mihi idem illud deferentem nunquam sim ad-
 hortatus. quanquam, si in eo perseverares, ad tuam
 gloriam rem illam referri malebam, quam ad mea
 gratiam. ² **Questor** es factus. deinde continuo sine
S. C. sine sorte, sine lege ad **Cæsarem** cucurristi: id
 enim unum in terris egestatis, eris alieni, nequitiae,
 perditis vitæ rationibus perfugium esse ducebas.
 ibi te cum & illius largitionibus, & tuis rapinis
 expleuisses, (si hoc est explere, quod statim effun-
 das) aduolas egens ad **Tribunatum**, ut in eo magi-
 † **Vitrici**, stratu, si posses, † viri tui similis esses. ³ accipite
 tui simil. nunc queso non ea, quæ ipse in se, atque in domesti-
 ut **Curionē** cum dedecus impure, atque intemperanter, sed quæ
 intelligas in nos, fortunamq; nostras, idest in uniuersam **Rēp.**
 seditiosum. impie ac nefarie fecerit: ab huius enim scelere om-
Trib. pleb. mium malorum principium natū reperietis. ⁴ Nam
 eundemq; cum **L. Lentulo**, **C. Marcello** **Coss.** **Calendis Ian.**
Antony a- labentem, & propè cadentem **Remp.** fulcire cupe-
 matorem. retis, ipsiq; **C. Cæsari**, si sana mente esset, consulere
³ **Paradoxū.** velletis: tum iste venditum atque mancipatum **Tri-**
⁴ **Narratio.** bunatum consilijs vestris opposuit, ceruicesq; suas
 ei sub-

Anoniz: A 1
 amilibob 110
 170723

1 Antonium
 mendasij ac-
 cusat.

2 Quid in
 questura An-
 tonius fece-
 rit.

† Vitrici,
 tui simil.

ut Curionē
 intelligas
 seditiosum.
 Trib. pleb.
 eundemq;
 Antony a-
 matorem.

3 Paradoxū.
 4 Narratio.

ei subiecit securi, qua multi minoribus in peccatis occiderunt. ¹ in te autem M. Antoni id decreuit senatus, & quidem incolumis, nondum tot + luminibus extinctis, quod in hostem togatum decerni est solitum more maiorum. & tu apud patres conscriptos contra me dicere ausus es, cum ab hoc ordine ego cōseruator essem, tu hostis Reip. iudicatus? commemoratio illius tui sceleris intermissa est, non memoria deleta dum genus hominum, dum populi R. nomen extabit, quod quidem erit, si per te licuerit, sempiternum, ² tua illa pestifera intercessio nominabitur. quid cupide à senatu, quid temere fiebat, cum tu vnus adolescens vniuersum ordinem decernere de salute Reip. prohibuisti, neque id semel, sed sepius; neque tu tecum de senatus auctoritate agi passus es. quid autem agebatur, nisi ne delere & euertere Remp. funditus velles? cum te neque principes ciuitatis rogando, neque maiores natu monendo, neque frequens senatus agendo, de vedita atque addicta sententia mouere potuit. tum illud, multis rebus ante tentatis, necessario tibi vulnus inflictum, quod paucis ante te, quorum incolumis fuit nemo. tum contrate dedit arma hic ordo Consulibus, reliquisq; imperijs, & potestatibus. quae non effugisses, nisi te ad arma Caesaris contulisses. ³ tu, tu, inquam, M. Antoni princeps C. Caesari omnia perturbare cupienti causam belli contra patriam inferendi dedisti: quid enim aliud ille dicebat, quã causam de-

1 Apostrophæ ad Antonium.

+ luminariibus

2 Amplificatio intercessionem Antonij.

3 Repetitio propter vehementiam.

mentissimi sui consilij, & facti afferebat, nisi quòd
intercessio neglecta, ius tribunitium sublatum, cir-
cumscriptionem esset Antonius: omitto, quàm hæc fal-
sa, quàm leuia, præsertim cum omnino nulla causa
iusta cuiquam esse possit contra patriam arma ca-
piendi: sed nihil de Cesare: tibi certe confitendum
est, causam perniciosissimi belli in persona tua con-
stitisse, ¹ ô miserum te, si intelligis; miseriorem, si
non intelligis, hoc literis mandari, hoc memorie
prodi, huius rei ne posteritatem quidem omnium
seculorum unquam immemorem fore, Consules ex
Italia expulsos, cumq; his Cn. Pompeium, qui im-
perij populi R. decus, ac lumen fuit; ² omnes con-
sulares, qui per valetudinem exequi cladem illam,
fugamq; potuissent; Prætores, prætorios, Tribu-
nos pl. magnam partem senatus, omnem sobolem
iuuentutis, unoq; verbo Remp. expulsam, atque
exterminatam suis sedibus. ³ ut igitur in seminibus
est causa arborum, & stirpium, sic huius luctuo-
sissimi belli semen tu fuisti. doletis tres exercitus
populi R. interfectos: ⁴ interfecit Antonius. deside-
ratis clarissimos ciues: eos quoque eripuit vobis An-
tonius. auctoritas huius ordinis afflicta est: affli-
xit Antonius. omnia denique, quæ postea vidimus,
(quid autem mali non vidimus?) si recte ratioci-
nabimur, vni accepta referemus Antonio. ⁵ ut
Helena Troianis, sic iste huic Reip. causa belli, cau-
sa pestis, atque exitij fuit. reliquæ partes Tribuna-

consequa
omniâ bacoq
cuius
maximâ
aud

1 Exaggera-
tio.

2 Distribu-
tio.

3 A simili
exaggerat.

4 Cõplexio
sive simpli-
ce Fabius
lib.9.

5 Exaggera-
tio à simili.

tus principio similes. omnia perfecit, quæ, senatus, salua Rep. ne fieri possent, perfecerat. cuius tamen scelus in scelere cognoscite. 1 restituebat multos calamitosos. in his patrum nulla mentio. 2 si seuerus, cur non in omnes? si misericors, cur non in suos? sed omitto cæteros. Licinium Lenticulam de alea condemnatum collusorem suum restituit: quasi vero ludere cum condemnato non liceret: 3 sed ut, quod in alea perdiderat, beneficio legis dissolueret. 4 quam attulisti rationem populo R. cur eum restitui oporteret? absentem credo in reos relatum, rem indicta causa iudicatam, nullum fuisse de alea lege iudiciũ, vi oppressum & armis. 5 postremo, quod de patrum tuo dicebatur, pecunia iudicium esse corruptum. 6 nihil horum. at vir bonus, & Rep. dignus, nihil id quidem ad rem: & ego tamen, quomã condemnatum esse pro nihilo est; si ita esset, ignoscerẽs hominem omnium nequissimum, qui non dubitaret vel in foro alea ludere, lege, quæ est de alea, condemnatum, qui in integrum restituit, is non aperitissime studium suum ipse profitetur? in eodem vero Tribunatu, cum Caesar in Hispaniam proficiscens, huic conculcandam Italiam tradidisset, quæ fuit eius peragratio itinerum? lustratio municipiorum? 7 scio me in rebus celebratissimis sermone omnium versari, eaq; quæ dico, dicturusq; sum, notiora omnibus esse, qui in Italia tũ fuerẽ, quàm mihi, qui non fui: notabo tamen singulas res: et si nullo modo

1 Propositio
cũ attentione,

2 Dilemma

3 Communi

4 Subiectio

5 Reiectio

6 Beneuolen

tiam & atten

tionẽ parat,

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

poterit oratio mea satisfacere vestre sciencie: et enim quod unquam in terris tantum flagitium extitisse auditum est: tantam turpitudinem: tantum dedecus: vehebatur in effedo. Tribunus pl. lictores laureati antecedebant inter quos aperta lectica minima portabatur: quam ex oppidis municipales homines honeste obuiam necessario prodeuntes, non noto illo, & minico nomine, sed Voluminiam consulutabant. & sequebantur: heda cum lenonibus comites nequissimis, comite micreiecta mater amicam impuri filij tanquam nuptum sequebatur. O misera mulieris foecunditatem calamitosa, horum flagitiorum iste vestigijs omnia municipia, praefecturas, colonias, totam denique Italiam impresit. Reliquorum factorum eius P. C. diffilis est sane reprehensio, & lubrica: versatus in bello est: saturavit se sanguine dissimillimorum suorum: fuit felix: si potest illa esse in scelere felicitas. sed quoniam veteranis cautum esse volumus, quamquam dissimilis est militum causa, & tua, illi secuti sunt: tu quiescisti ducenti amen, ne apud illos me in invidiam voces, nihil de belli genere dicam. A victore Thessalia Brundisium cum legionibus venisti: tibi me non occidisti, magnum beneficium: potuisse enim fateor, quamquam nemo erat eorum, qui tum tecum fuerunt, qui mihi non censeret parci oportere: tanta enim est charitas patrie, ut vestris etiam legionibus sanctus essem, quod rami me servatam esse meminissent, sed fac id te dedisse

Propositi
id est spedi
da descriptio
vecturæ.

sequenda
tur obedi
cum tenoni
bus, comi
tes.

Exclama
tio parheti
ca.

Correctio.

Repetit
quod supra
ab Antonio
obiectum con
turbavit.

notis & m
teriq; sicut

te dedisse

te dedisse mihi, quod non ademisti; meq; à te habere
 vitam, quia à te non sit erepta. † Uleuit ne mihi per
 tuas contumelias hoc beneficium sic tueri, ut tue-
 bar, praesentim cum te hæc auditurum videres. † ve-
 nisti Brundisium, in sinum quidem & in comple-
 xum tuæ mimulæ, quid est enim mentior? quam mi-
 serum est id negare non posse, quod sit turpissimum
 confiteri, si te municipiorum non pudebat, ne vete-
 rani quidem exercitus? quis enim miles fuit, qui
 Brundisij illam non viderit? quis, qui nescierit ve-
 nisse eam tibi tot dierum viam gratulatum? quis,
 qui non indoluerit tam sero se, quem hominem secu-
 tus esset, cognoscere? Italiae rursus percursatio ea-
 dem comite mimæ: in oppida militum crudelis &
 misera deductio: in urbe auri, argenti, maximeq; vi-
 ni foeda direptio. accessit, ut Cesare ignaro, cum il-
 le esset Alexandriae, beneficio amicorum magister
 equitum constitueretur. cum existimauit se suo iure
 cum Hippia diuere, & equos vestigales Sergio mi-
 mo tradere. quid ego istius decreta, quid rapinas,
 quid hæreditatum possessiones datas, quid ereptas
 proferam? cogebat egestas: quò se verteret, non hæ-
 bebat: nondum ei tanta à L. Rubrio, non à L. Turse-
 cio hæreditas venerat: nondum in Cn. Pompeij lo-
 cum, multorumq; aliorum, qui aberant, repentinus
 hæres successerat: erat ei viuendum latronum ritu;
 ut tantum haberet, quantum rapere potuisset. † sed
 hæc, quæ robustioris improbitatis sunt, omittamus:

† licet nuc
 mibi.

1. Ex obiectio
 ne Antonij
 Cicero occa
 sione, in sta
 di libidinem
 Antonij arri
 pit.

2. Exaggera-
 tio flagitij
 Antonij.

3. Transiio per
 occupatio-
 nem.

* iniquissimi loquamur potius de + nequissimo genere leuitatis.
 mo. Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria to-

1 Amplifica- tio per ratio- cinationem. tius corporis firmitate, tantum vini in Hippie nu-
 ptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in populi R. o.
 conspectu vomere postridie. o rem non modo visu

2 Amplifica- tio a minori ad maius, vel a circumstantijs. faedam, sed etiam auditu. 2 si inter coenam, in tuis
 immanibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis non
 turpe duceret? in coetu vero populi R. negotiū pu-

blicum gerens, magister equitum, cui ructare tur-
 pe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolē-
 tibus gremium suum, & totum tribunal impleuit.

sed hoc ipse fatetur esse in suis sordibus. veniamus
 ad splendida. Caesar Alexandria se recepit felix, ut

† si quis sibi quidem videbatur, mea autē sententia † nisi qui
 Reip. sit in Reip. sit felix, felix esse non potest. 3 hasta posita
 felix, felix pro eade Iouis Statoris, bona (miserrum me: consum-

esse nō po- ptis enim lacrymis, tamen infixus animo haeret do-
 test. lor) bona, inquam, Cn. Pompeij Magni voci acerbis

3 Narratiun- cula affecti- bus plena. sime subiecta praconis. vna in illa re seruitutis obli-
 ta ciuitas ingemuit, seruientibusq; animis gemitus
 tamen populi R. liber fuit. expectantibus omnibus,

4 Pathos ab Antonij indi- gnatione. quisnam esset tam impius, tam demens, tam dijs ho-
 minibusq; hostis, qui ad illud scelus sectionis aude-

5 Exaggerat flagitium & furorē Anto- nij a circum- stantijs. ret accedere, inuentus est nemo, praeter Antonium;
 praesertim cum tot essent circa hastam illam, qui
 alia omnia auderent: 4 vnus inuentus est, qui id au-
 deret, quod omnium fugisset & formidasset. auda-
 cia tātus igitur te stupor oppressit, vel, ut verius
 dicam,

dicā, † tantus furor, ut primū, cū sector sis isto lo- † antiquus
 conatus, deinde cū Pompeij sector, non te execran- codex sic
 dū populo R. nō detestabilem, non omnes tibi deos, habet: Tan
 omnes homines & esse inimicos, & futuros † scias? tus furor
 at quā insolēter statim heluo inuasit in eius viri primū, ut
 fortunas, cuius virtute terribilior erat populus R. sector sis
 exteris gentibus, iustitia charior. in eius igitur co- isto loco na
 pias cū se subito ingurgit auisset, exultabat gaudio tus, deinde
 persona de mimo, modo egens, repēte diues. sed, ut ut Pompeij
 est apud poetā nescio quem, Male parta male dila- sector. Nō
 buntur: incredibile ac simile portenti est, quonā mo te & c.
 do illa tam multa quā paucis non dico mensibus, † sciebas
 sed diebus effuderit. maximus † vini numerus fuit, † Auri le-
 permagnum optimi pōdus argenti, pretiosa vestis, gendū, non
 multa & lauta supellex & magnifica multis locis, vini.
 non illa quidem luxuriosi hominis, sed tamen abun-
 dātis. horū paucis diebus nihil erat. quæ Charybdīs
 tā vorax? Charybdin dico? quæ si fuit, fuit animal
 vnū. ¹ Oceanus mediis fidiis vix videtur tot res, tā
 dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam cito
 absorbere potuisse. nihil erat clausum, nihil obsig-
 natū, nihil scriptū: apothecæ totæ nequissimis ho-
 minibus condonabantur: ² alia mimi rapiebant, alia
 mime: domus erat aleatoribus referta, plena ebrio-
 rum: totos dies potabatur, atque id locis pluribus:
 suggererantur etiam sæpe (non enim semper iste fe-
 lix) damna aleatoria: conchiliatis Cn. Pompeij peri-
 stromatis seruorum in cellis lectos stratos videres.
 quam=

¹ Amplificatio est ab hyperbolarū cumulatione.

² Hypotyposis, id est luculenta descriptio luxuriæ Antonij.

1 **Exclamatio indignabunda** **Abornatu domus Pompeij.** **putasti** **A fictione.** **A persona Pompeij.** **exterioribus** **Ironia.**

quamobrem desinite mirari hæc tam celeriter esse consumpta. non modo unius patrimonium, quamuis amplum, ut illud fuit, sed vrbes, & regna celeriter tanta nequitia deuorare potuisset. at eiusdem ædes etiam & hortos. o audaciam immanem: tu ingredi illam domum ausus es? tu illud sanctissimum limen intrare? tu illarum ædium dijs penatibus os importunissimum ostendere? quam domum aliquandiu nemo aspicere poterat, nemo sine lacrymis præterire, hæc te in domo tam diu diuersari non pudet? in qua quamuis nihil sapias, tamen nihil tibi potest esse iucundum. an tu, illa vestibula, rostra, spolia cum aspexisti, domum tuam te introire & putas? fieri non potest: quamuis enim sine mente, sine sensu sis, ut es; tamen & te, & tua, & tuos nosti. nec vero te unquam neque vigilantem, neq; in somnis credo mente posse consistere. necesse est, quamuis sis, ut es, violentus, & furens, cum tibi obiecta sit species singularis viri, perterritum te de somno excitari, furere etiam sepe vigilantem. me quidem miseret parietum ipsorum, atque tectorum: quid enim unquam domus illa viderat, nisi pudicum, nisi ex optimo more, & sanctissima disciplina? fuit enim ille vir P. C. sicut scitis, cum foris clarus, tum domi admirandus; neque rebus & externis magis laudandus, quam institutis domesticis. huius & in sedibus pro cubiculis stabula, pro triclinijs popinæ sunt. & si iam negat, nolite, nolite quærere. frugi factus

Atus est. mimã illã suã suas res sibi habere iussit: ex
 duodecim tabulis causam addidit: exegit. quã por
 rò spectatus ciuis, quã probatus, cuius ex omni
 vita nihil est honestius, quã quod cū mimã fecit
 diuortium. At quã crebro usurpat, & Consul, &
 Antonius: hoc est dicere, & Consul, & impudicissi
 mus, & Consul, & homo nequissimus. quid enim
 est aliud Antonius? nam si dignitas significaretur in
 nomine, dixisset aliquando credo auus tuus, & Con
 sul, & Antonius. nunquam dixit, dixisset etiam col
 lega meus, patruus tuus. nisi † solus es Anto
 nius. 2 sed omitto ea peccata, quæ non sunt earum
 partium propria, quibus tu Remp. vexauisti: ad ip
 sas tuas partes redeo, id est ad ciuile bellum. quod
 natum, conflatum, susceptum opera tua est. cur ei
 bello tum propter timiditatem tuam, & propter li
 bidines defuisti? gustaras ciuilem sanguinem, vel
 potius exorbueras: fueras in acie Pharsalica ante
 signanus: L. Domitium, nobilissimum & clarissi
 mum virum, occideras: multos, qui de prælio effuge
 rant, quos Caesar, vt nonnullos, fortasse seruasset,
 crudelissime persecutus trucidaras. quibus rebus
 tantis, talibus gestis, quid fuit cause, cur in Afri
 cam Casarem non sequerere, cum præsertim belli
 pars tanta restaret: itaque quem locũ apud ipsum
 Casarem post eius ex Africa reditum obtinuisti:
 quo numero fuisti? cuius tu imperatoris Questor
 fueras, Dictatoris magister equitum, belli princeps

1. Insecutus
 Antonium
 in edictis &
 literis & An
 tonius & Con
 sul copulati
 ue scripserit.

† tu solus
 2. Occupatio
 cum transi
 tione.

3. Irridet An
 tonium.

crudelitatis auctor, praeda socius, testamēti, ut ipse
 dicebat, filius, appellatus es de pecunia, quam pro
 domo, pro hortis, pro sectione debebas. primo re-
 spondisti planē ferociter: & ne omnia videar con-
 tra te, propemodum aequa & iusta dicebas. 1 à me
 C. Caesar pecuniam? cur potius, quam ego ab illo? an
 ille sine me vicit? at ne potuit quidē. ego ad illū bel-
 li civilis causam attuli: ego leges perniciosas roga-
 ui: ego arma cōtra Consules, imperatoresq; populi
 R. contra senatū populumq; R. cōtra deos patrias,
 arasq; & focos, contra patriā tuli. 2 nū sibi soli vi-
 cit? quorū facinus cōmune, cur non sit eorum pre-
 da communis? ius postulabas. sed quid ad rem? plus
 ille poterat. itaq; excussis tuis vocibus, & ad te, &
 † ad prædes tuos, † ad prædas tuas milites misit; cum repēte à te præ-
 clara illa tabula prolata, qui risus hominum de te
 Budeus le erat? tantam esse tabulam, tam varias, tam multas
 git: & re- possessiones, 3 ex quibus, præter partem Miseni, ni-
 ctē. Intelli- bil erat, quod is, qui auctionaretur, posset suum di-
 git enim cere. auctionis vero miserabilis aspectus. vestis Pō-
 eos, qui pro peij non multa, eaq; maculosa, eiusdē quedā argen-
 Antonio tea vasa collisa, sordidata mancipia: ut doleremus
 sponde- quidquā esse ex illis reliquijs, quod videre possem?
 rant. hanc tamē auctionē heredes L. Rubrij decreto Ca-
 3 mados saris prohibuerunt. hærebat nebulo: quò se verte-
 à circumstan- ret, non habebat. 4 quippe in his ipsis temporibus do-
 tijs. mi Caesaris percussor ab isto missus deprehensus di-
 4 Antonium cebatur esse cum sica. de quo Caesar in senatu, aper-
 ædis Cesaris cebatur esse cum sica. de quo Caesar in senatu, aper-
 Iulij accusat. te in

1 Amplifica-
 tio per distri-
 butionem.

2 Loetus à cō-
 sequentibus.

† ad præ-

Budeus le-

git enim

eos, qui pro

Antonio

sponde-

rant.

3 mados

4 Antonium

ædis Cesaris

Iulij accusat.

te in te inuehens, questus est. proficiscitur in Hispaniam Caesar, paucis tibi ad soluendum propter inopiam tuam prorogatis diebus. ne tum quidem sequeris. tamen bonus gladiator? rudem tam cito accepisti? hunc igitur quisquam, qui in suis partibus, id est in suis fortunis tam timidus fuerit, pertimescat? profectus est tandem aliquando in Hispaniam, sed tunc, ut ait, peruenire non potuit. quonam modo igitur Dolabella peruenit? aut non suscipienda fuit ista causa Antoni, aut, cum suscepisses, defendenda usque ad extremum. ter depugnauit Caesar cum ciuibus, in Thessalia, Africa, Hispania. omnibus affuit his pugnis Dolabella: in Hispaniensi etiam vulnus accepit. si de meo iudicio quaeris, nollem: sed tamen consilium a primo reprehendendum, laudanda constantia. tu vero quid censes? Cn. Pompeij liberi primam patriam repetebant. esto, fuerit partium haec causa communis. et repetebant praeterea deos penates patrios, aras, focos, larrem suam familiarem, in qua tu inuaseras. haec cum repeterent armis, quorum erant legibus: et si in rebus iniquissimis quid potest esse aequi? tamen erat aequissimum contra Cn. Pompeij liberos Cn. Pompeij pugnare sectorem: an, tu Narbone in mensas hospitum cum vomeres, Dolabella pro te in Hispania dimicaret? qui vero Narbone reditus? et tamen quaerebat, cur ego ex ipso cursu tam subito reuertissem. exposui nuper P. C. causam reditus mei. et volui, si possem, etiam ante Calendas Ian. prodesse

Vide Chilian
des Eras.

tamen

† quis es.
2 Congeries.

3 Antonio vomerem
mitu exprebrat.

† Digressio:

Reip.

Reip. nam quod querebas, quo modo redissem: pri-
mum, luce, non tenebris; deinde, cum calceis, & to-

† Gallicis, ga. nullis nec t. caligis, nec lacerna. at etiam aspi-
legendum cis me, & quidem, ut videris, iratus. nã tu iam me-
esse, non, ca cum in gratiam redeas, si scias, quam me pudeat ne-
ligis, satis quiete tue, cuius te ipsum non pudet. ex omnibus

A. Gel. lib. vi. qui magister equitum fuisse tibi viderere, in pro-
13. ca. 20. ximum annum Consulatum peteres, vel potius ro-

gares, is per municipia, coloniasq; Gallie, à qua, cū
Consulatus noster petebatur, non rogabatur, pete-

† Gallicis re Consulatum solebamus, cum t. caligis & lacer-
na eucurristi. , at videte leuitatem. cum hora diei
Attentione captat. decima ferè ad saxa Rubra venisset, delituit in qua-

dam cauponula, atque ibi se occultans perpotauit
ad vesperum. inde cisio celeriter ad urbem adue-

Dialogismo exornat nar- etus, domum venit capite inuoluto. ? iamitor, quis
rationem. tu? à Marco tabellarius. confestim ad eam, cuius

causa venerat, deducitur, eiq; epistolam tradidit.
quam cum illa legeret flens, (erat enim amatorie

scripta: caput autem literarum, sibi cum illa mimā
posthac nihil futurum, omnem se amorem abiecisse

† illius se t. illinc, atque in hanc transfudisse) cum mulier
fleret vberius, homo misericors ferre non potuit,

Ironia. caput aperuit, in collum inuasit. ò hominem nequã:
(quid enim aliud dicam? magis proprie nihil pos-

sum dicere) ergo, ut te catamitum, neque opinato
cum ostendisses, præter spem mulier aspiceret, id-

circo

circo urbem terrore nocturno, Italiam multorum
 dierum metu perturbasti? ¹ & domi quidē causam
 amoris habuit, foris etiam turpiorem, ne L. Plan-
 cus † prædes suos venderet. productus autē in con-
 cionem à Tribuno pl. cum respondisses, te rei tuæ
 causa venisse, populum etiam dicacem in te reddi-
 disti. ² sed nimis multa de nugis. ad maiora venia-
 mus. Cæsari ex Hispania redeunti obuiam longissi-
 me processisti: celeriter istis, & redisti, ut cognosce-
 ret te si minus fortem, attamen strenuum, factus es
 ei rursus nescio quo modo familiaris. ³ habebat
 hoc omnino Cæsar: quem planè perditum ære alie-
 no, egentemq; si eundem nequam hominem, auda-
 cemq; cognouerat, hunc in familiaritatem libētissi-
 me recipiebat. his igitur rebus præclare commēda-
 tus, iussus est renunciari Consul, & quidem cum
 ipso. ⁴ nihil queror de Dolabella, qui tum est impul-
 sus, inductus, elusus, qua in re quāta fuerit utriusq;
 vestrum perfidia in Dolabellam, quis ignorat? ille
 induxit, ut peteret: promissum, & receptum inter-
 uertit, ad seq; transtulit. tu eius perfidiæ voluntatē
 tuam ascripsisti. veniunt Calendæ Ian. cogimur in
 senatum: inuectus est copiosius multo in istum, &
 paratius Dolabella, quam nunc ego. hic autē iratus
 quæ dixit dij boni? cum primum Cæsar ostendisset,
 se prius, quam proficisceretur, Dolabellā Cōsulem
 esse iussurū: ⁵ quem negant Regem, qui & faceret
 semper eiusmodi aliquid, & diceret: sed cum Cæsar

1 Noua narra-
ratiuncula.

† Corrupe-
runt hūc lo-
cum, qui

hic prædas
tuas legen-
dum puta-

runt. Sic e-
nim est in
Epistol ad

Atticū: O-
pinor An-
toniū pro-

pter præ-
des suos ac
currisse.

2 Correctio
cum transi-
tione.

3 Cæsarem
obiter pro-
scindit atro-
citer.

4 Dolabellā
excusat.

5 Cæsaris ty-
rannidem in-
celsit.

ita dixisset, tum hic bonus Augur eo se sacerdotio
 præditum esse dixit, ut comitia auspicijs vel impe-
 dire, vel vitare posset: idq; se facturum esse assue-
 ravit. ¹ in quo primum incredibilem stupiditatē ho-
 minis cognoscite. quid enim? istuc, quod te sacerdo-
 tij iure facere posse dixisti; si Augur non esses, &
 Consul esses, minus facere potuisses? vide, ne etiam
 facilius: nos enim nunciationem solum habemus;
 Consules, et reliqui magistratus etiam inspectionē.
 esto hoc imperite (nec enim ab homine nunquam so-
 brio postulanda prudentia) ² sed videte impuden-
 tiam. multis ante mensibus in senatu dixit, se Dola-
 bellæ comitia aut prohibitorum auspicijs, aut id fa-
 cturum esse, quod fecit. quisquam ne diuinare po-
 test, quid vitij in auspicijs futurum sit, nisi qui de
 coelo seruare constituit? quod neque licet comitijs
 per leges: & si quis seruauit, non habitis comitijs,
 sed prius, quā habeantur, debet nunciare. ³ verū im-
 plicata inscitia impudentia est; si nec scit, quod Au-
 gurem; nec facit, quod pudētē decet. atque ex illo
 die recordamini eius vsque ad Idus Mart. Consula-
 tum. quis vnquam apparitor tam humilis, tam abie-
 ctus? nihil ipse poterat: omnia rogabat: caput in ad-
 uersam lecticam inferens, beneficia, quæ venderet,
 à collega petebat. ecce Dolabellæ comitorum dies,
 sortitio prærogatiuæ: quiescit. renunciatur: tacet.
 prima classis vocatur, renūciatur: deinde, ut asso-
 let, suffragia. tum secunda classis: quæ omnia citius
 sunt

Antonium
 stuporis ac-
 culat.

Impudētiam
 Antonio im-
 pingit.

3 videtur.

sunt facta, quàm dixi. confecto negotio bonus Augur, (Laelium diceret) alio die, inquit. ô impudentiâ singularem. quid videras? quid senseras? quid audieras? nec enim te de cœlo seruasse dixisti, neque hodie dicis. id igitur obuēnit vitiū, quod tu iam Calendis Ian. futurum esse præuideras, et tanto ante prædixeras. ergo hercule magna, ut spero, tua potius, quam Reip. calamitate euentus es auspicia, obstrinxisti populam R. religione, Augur Auguri, Cōsul Consuli obnūciauisti. nolo plura; ne acta Dolabellæ videar conuellerē: quæ necesse est aliquando ad nostrum collegium deferantur. ¹ sed arrogantiā hominis, insolentiamq; cognoscite. quādiu tu uoles, vitiosus Consul Dolabella: rursus, cum uoles, saluis auspicijs creatus. si nihil est, cum Augur his uerbis nunciat, quibus nunciaſti: confitere te, cum, alio die, dixeris, sobrium non fuisse. sin est aliqua vis in istis uerbis: ea quæ sit, Augur à collega requiro. ² sed ne forte ex multis rebus gestis, M. Antonij rem unā pulcherrimā transfiliat oratio, ad Lupercalia ueniamus. non dissimulat P. C. apparet esse commotum: sudat: pallet. quidlibet, modo ne nauseet, faciat: quod in porticu † Minutia fecit. quæ potest esse turpitudinis tantæ defensio? cupio audire; ut uideam, ubi rhetoris tanta merces, ubi campus Leontinus appareat. sedebat in rostris collega tuus, amictus toga purpurea, in sella aurea, coronatus: ascendis: accedis ad sellā: ita eras

¹ Arrogantia insolentiaq; Antonij accusat.

² Irridet Antonium amarulentē.

† Numidia.

- 1 **Contentio.** Lupercus, ut te esse Consulem meminisse deberes. 2 diadema ostēdis: gemitus toto foro. unde diadema? non enim abiectum sustuleras, sed attuleras domo
- 2 **Amplificat** **factum Antō**
nij.
- 3 **Subiectio**
ironica.
- 4 **Ironia.**
- 5 **Exaggera-**
tio facti An-
tonij.
- 6 **Per occu-**
pationē ostē
dit Antonij
dignam esse
qui vita pri-
uetur.
- 7 **Ab indi-**
gnitate argu-
mentum.
- † **inscribi**
- Lupercus, ut te esse Consulem meminisse deberes. 2 diadema ostēdis: gemitus toto foro. unde diadema? non enim abiectum sustuleras, sed attuleras domo meditatū, & cogitatū scelus. 2 tu diadema imponebas cum plangore populi, ille cum plausu reijciebat. tu ergo vnus scelerate inuentus es, qui, cum auctor regni esses, eum, quem collegam regni habebas, dominum habere velles, & idem tentares, quid populus R. ferre, & pati posset. 3 at etiam misericordiam captabas: supplex te ad pedes abijciebas, quid petens? ut seruires? tibi vni peteres, qui ita à puero vixeras, ut omnia paterere, ut facile seruires: à nobis populoq; R. mandatum id certe non habebas. 4 ô præclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus concionatus. 5 quid hoc turpius? quid foedius? quid supplicijs omnibus dignius? num expectas, dum te stimulis fodiam? hæc te, si vllam partē habes sensus, lacerat, hæc cruētat oratio. 6 vereor, ne imminuam summorum virorum gloriam: dicam tamen dolore commotus. nonne indignum est viuere eum, qui imposuerit diadema, cum omnes fateantur iure interfectum esse, qui abiecerit? 7 at etiam † ascribi iussit in fastis ad Lupercalia, C. Cesari Dictatori perpetuo M. Antonium Consulem populi iussu regnum detulisse, Cesarem uti noluisse. iamiam minime miror te otium perturbare, non modo urbem odisse, sed etiam lucem, cum perditissimis latronibus non solum de die, sed etiam in diem

diem viuere: ubi enim tu in pace consistes? qui locus tibi in legibus, et in iudicijs esse potest, quæ tu, quantum in te fuit, dominatu regio sustulisti? ideo ne L. Tarquinius exactus, Sp. Cassius, Sp. Melius, M. Manlius necati, ut multis post seculis à M. Antonio, quod fas non est, Rex Romæ constitueretur? sed ad auspicia redeamus. de quibus rebus Idibus Mart. fuit in senatu Cæsar acturus, quæro tum tu quid egisses? audiebam quidem te paratum venisse, quòd me de eumentitis auspicijs, quibus tamen parere necesse erat, putares esse dicturum sustulit illum diem fortuna populi R. num etiam tuum de auspicijs iudicium interitus Cæsaris sustulit? sed incidi in id tempus, quod ijs de rebus, in quas ingressa erat oratio, prætereundum non sit. 2 quæ tua fuga? quæ formido illo die? quæ propter conscientiam scelerum desperatio vitæ, cum ex illa fuga beneficio eorum, qui te, si sanus esses, saluum esse voluerunt, clam te domum recepisti? 3 ò mea frustra semper verissima auguria rerum futurarum. dicebam illis in Capitolio liberatoribus nostris, cum me ad te ire vellent, ut ad defendendam Remp. te adhortarer; quoad metueres, omnia te promissurum; simul ac timere desisses, similem te futurum tui. itaque cum ceteri consulares irent, redirent, in sententia mansi, neque te illo die, neque postero vidi, neque ullam societatem optimis ciuibus cum importunissimo hoste fœdere ullo confirmari posse credidi. 4 post

1 Ad auspicia redit per commemoratio nem.

2 Odiosum est quod hic narrat.

3 Exclamatio pathetica.

4 Narrat quod Antonius à Cæsaribus fecerit.

diem tertium veni in eadem Telluris, & quidem
 inuitus, cum omnes aditus armati obsiderent. qui
 tibi ille dies M. Antoni fuit? quanquam mihi subito
 inimicus extitisti: tamen me tui miseret, quod tibi
 inuideris. qui tu vir, dij immortales, & quantus
 fuisses, si illius diei mentem seruare potuisses: pacem
 haberemus, quae erat facta per obsidem puerum no-
 bilem M. Antonij filium M. Bambalionis nepotem:
 quanquam te bonum timor faciebat, non diuturni
 magister officij; improbum fecit ea, quae, dum ti-
 mor abest, a te non t̄ discedit, audacia. etsi tum, cum
 optimum te putabant me quidem dissentiente, fune-
 ri tyranni illius sceleratissimi praesuiisti. tua illa pul-
 chra laudatio, tua miseratio, tua cohortatio. tu, tu
 illas faces incendiisti, & eas, t̄ quibus semiustula-
 tus ille est; & eas, quibus incensa L. Bellieni domus
 deflagrauit. tu illos impetus perditorum hominū,
 & ex maxima parte seruorum, quos nos vi, ma-
 nuq; repulimus, in nostros domus immisisti. idem
 tamen quasi fuligine absterfa, reliquis diebus in
 Capitolio praecleara S. C. fecisti, ne qua post Idus
 Mart. immunitatis tabula, neue cuiusquam bene-
 ficij figeretur. meministi ipse, de exulibus; scis,
 de immunitate quid dixeris. optimum vero, quod
 Dictaturae nomen in perpetuum de Rep. sustuli-
 sti. quo quidem facto tantum te cepisse odium regni
 videbatur, ut eius omnem propter proximum Di-
 ctatorem tolleres metu. constituta Resp. videbatur
 alijs,

aliqui hA
 -ca 109. ubi
 -c. 109. m
 .man

† discessit,
 † quibus se
 miustum
 latus illius
 est.

quid 21
 a. 109. m

hp 109. m
 a. 109. m
 a. 109. m

alijs, mihi vero nullo modo, qui omnia te guber-
 nante naufragia metuebam. num igitur me fefellit?
 aut num diutius sui potuit esse dissimilis? inspectan-
 tibus vobis toto Capitolio tabulae figebantur, ne-
 que solum singulis veniebant immunitates, sed etiã
 populis vniuersis: ciuitas non tum [†] sigillatim, [†] singula-
 sed prouincijs totis dabatur. itaque si hæc manent, ^{tim}
 que stante Rep. manere nõ possunt: prouincias vni-
 uersas P. C. perdidistis, neque vectigalia solum, sed
 etiam imperium populi R. huius domesticis nundi-
 nis diminutum est. ubi est septies millies sestertiuũ
 quod in tabulis, quæ sunt ad Opis, patebat: funesta
 illius quidem pecuniæ, sed tamen, si ijs, quorum
 erat, non redderetur, quæ nos à tributis posset vin-
 dicare. [†] tu autem sestertium quadringenties, quod
 Idibus Mart. debuisti, quonammodo ante Calen-
 das Apr. debere desijisti? quid ego de commentarijs
 infinitis, quid de innumerabilibus chirographis
 loquar? sunt ea quidem innumerabilia, quæ à di-
 uersis emebantur non insciente te: sed unum egre-
 gium de Rege Deiotaro populi R. amicitissimo de-
 cretum in Capitolio fixum. quo proposito, nemo
 erat, qui in ipso dolore risum posset continere:
 quis enim cuiquam inimicior, quàm Deiotaro Cæ-
 sar? æque, atque huic ordini, ut equestri, ut Massi-
 liensibus, ut omnibus, quibus Remp. populi R. cha-
 ram esse sentiebat. is igitur, à quo viuo nec præsens,
 nec absens quidquam æqui, boni impetrauit, apud

L 4 mortuum

† cōpilarat mortuum factus est gratiofus. † compellarat hospitem præsens: computarat: pecuniam imperarat: in eius tetrarchiam ex Græcis comitibus suis collocarat: Armeniam abstulerat à senatu datam. hæc vinus eripuit, reddidit mortuus: at quibus verbis? modo æquum sibi videri, modo non iniquum: mira verborum complexio. at ille nunquam (semper enim absenti affui Deiotaro) quidquam sibi, quod nos pro illo postularem, æquum dixit videri. syngrapha H-S centies per Legatos, viros bonos, sed timidos, & imperitos, † sine Sexti, sine reliquorum horum spiritum Regis sententia, facta in Gyneceò, quo in loco plurimæ res veniere, & veneunt. qua ex syngrapha quid sis acturus, meditare censeo: Rex enim ipse sua sponte nullis commentarijs Cæsaris, simul atque audiuit eius interitum, suo Marte res suas recuperavit. 1 sciebat homo sapiens ius semper hoc fuisse, ut, quæ tyranni eripuisent, ex tyrannis interfectis ij, quibus erepta essent, recuperarent. nemo igitur iureconsultus, ne iste quidem, 2 qui tibi vni est iureconsultus, per quem hæc agis, ex ista syngrapha deberi dicit pro ijs rebus, quæ erant ante syngrapham recuperatæ: non enim à te emit, sed prius, quàm tu suum sibi venderes, ipse possedit. ille vir fuit, nos quidem contemnendi, qui auctore odimus, acta defendimus. 3 quid ego de commentarijs infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar? quorum etiam imitatores sunt,

2 Intelligit
Sextium Clo
dium.

3 Exaggera-
tio.

sunt, qui ea, tanquam gladiatorum libellos, palam venditent. itaque tanti acerui nummorum apud istum construuntur, ut iam appendantur, non numeretur pecunia at quam caeca auaritia est. nuper fixa tabula est, qua ciuitates locupletissimae Cretensium vectigalibus liberatur, statuiturque, ne post M. Brutum Procōsulem sit Creta prouincia. tu mentis es compos? tu non constringendus? an Caesaris decreto Creta post M. Bruti decessum potuit liberari, cum Creta nihil ad Brutum Cesare viuo pertineret? at huius venditione decreti (ne nihil actum putetis) prouinciam Cretam perdidistis. omnino nemo ullius rei fuit emptor, cui defuerit hic veditor. & de exilibus legem, quam fixisti, Caesar tulit? nullius infector calamitatem: tantum queror, primum eorum reditus inquinatos, quorum causam dissimilem Caesar iudicauerit: deinde nescio cur reliquis idem non tribuas: neque enim plus quam tres, aut quatuor reliqui sunt, qui simili calamitate fuerint. cur tua misericordia simili non fruuntur? cur eos habes in loco patrum? de quo ferre, cum de reliquis ferres, noluisti: quem etiam ad Censuram petendam impulisti, eamque petitionem comparasti, quae & risus hominum, & querelas moueret. cur autem ea comitia non habuisti? an quia Tribunus pl. fulmen sinistrum nunciabat? tua quid interest? nulla auspicia sunt tuorum, cum sis religiosus. quid? eundem in Septemuiratu non ne destituisi? interuenit enim. quem me

1 Libelli gladiatorum in quibus pugnae gladiatorum descriptae erant.

2 Ironia amara & rudenta.

† necare tuisti? credo, ne saluo capite negare non posses.
 omnibus eum contumelijs onerasti, quem patris lo-
 co, si in te vlla pietas esset, colere debebas. filia eius,
† falsa con- sororem tuam eiecisti, † alia conditione quaesita, et
ditione. ante perspecta non est satis: probri insinulasti pu-
 dicissimam foeminam. quid est, quod addi possit? co-
 tentus eo non fuisti. frequentissimo senatu Calendis
 Ian. sedente patruo hanc tibi esse cum Dolabella
 odij causam ausus es dicere, quod ab eo sorori, et
 uxori tue stuprum oblatum esse comperisses. quis
 interpretari potest, impudentior ne, qui in senatu;
 an improbior, qui in Dolabellam; an impurior, qui
 patre audiente; an crudelior, qui in illam miseram
 tam spurce, tam impie dixeris? sed ad chirographa
 redeamus. quae fuit tua cognitio? acta enim Caesaris
 pacis causa confirmata sunt a senatu, quae quidem
 Caesar egisset, non ea, quae Caesarem egisse dixisset
 Antonius. unde ista erumpunt? quo auctore profe-
 runtur? si sunt falsa, cur probantur? si vera, cur ve-
 neunt? at sic placuerat, ut ex Calendis Iun. de Caesa-
 ris actis cum consilio cognosceretis. quod fuit con-
 silium? quem unquam aduocasti? quas Calendas Iun.
 expectasti? an eas, ad quas te peragratis veterano-
 rum colonijs, stipatum armis retulisti? o praecle-
 ram illam percursationem tuam mense Aprili atq;
 Maio, tum, cum etiam Capuam † deducere conatus
 es. quemadmodum illam adieris, vel potius penè non
 adieris, scimus. cui tu vrbi minitaris. utinam cone-
 re, ut

2 Amplifica-
 tio est partim
 a distributio
 ne, partim ab
 incremento.

2 Irrisio.

† Vide nu-
 legendum,
 Capuam colo-
 niam dedu-
 cere.

re, ut aliquando illud, penè, tollatur, atque nobilita-
 ta sit tua illa peregrinatio. quid prandiorum appa-
 ratus? quid furiosam vinolentiam tuam proferam?
 tua ista detrimenta sunt, illa nostra. agrum Campa-
 num, qui cum de vectigalibus eximebatur, ut militi-
 bus daretur, tamen infligi magnum Reip. vulnus
 putabamus; hunc tu compransoribus tuis, & collu-
 soribus diuidebas. mimos dico, & mimas in agro
 P. C. Campano collocatos. ¹ quid iam querar de a-
 gro Leontino? quandoquidem hæ quondam ara-
 tiones Campani, & Leontini in populi Roma. pa-
 trimonio glandiferae, & fructuose ferebantur.
 medico tria millia iugerum, quasi te sanum fecis-
 set; rhetori duo, quasi disertum facere potuisset. ²
 sed ad iter, Italiamque redeamus. deduxisti co-
 loniam Casilinum, quò Cæsar ante deduxerat.
 consuluisti per literas de Capua tu quidem, sed
 idem de Casilino respondiſsem, posses ne, ubi
 colonia esset, eò coloniam nouam iure deducere?
 negaui in eam coloniam, quæ esset auspicato de-
 ducta, dum esset incolumis, coloniam nouam iure
 deduci: colonos nouos ascribi posse, rescripsi. tu
 autem insolentia elatus, omni auspicioꝝ iure
 turbato, Casilinum coloniam deduxisti, quò erat
 paucis annis ante deducta, ut vexillum videres,
 & aratrum circumduceres: cuius quidem vomere
 portam Capuæ penè perstrinxisti, ut florentis co-
 loniæ territorium minueretur. ab hac religionum
 per-

¹ Agrū Leon-
 tinum ab An-
 tonio in pri-
 uatum vltim
 redactum de
 nat.

² Correctio:

perturbatione aduolas in M. Varronis sanctissimi,
 atq; integerrimi viri fundum Cassinatē: in quo iure
 quo ore: eodem, inquit, quo in heredum L. Rubrij,
 quo in heredū L. Tursecij prædia, quo in reliquas
 innumerabiles possessiones. Et si ab hasta, valeant
 tabulae, modo Caesaris, non tuæ, quibus debuisti, nō
 quibus tute te liberauisti. Varronis quidem Cassi-
 natem fundum quis venisse dicit? quis hastam istius
 venditionis vidit? quis vocem præconis audiuit? 2
 misisse te dicis Alexandriam, qui emeret à Cesare.
 ipsum enim expectare magnum fuit. 3 quis vero
 audiuit unquam (nullius autem salus cura pluribus
 fuit) de fortunis Varronis rem ullam esse detra-
 ctam? quod si etiam scripsit ad te Caesar, ut redde-
 res: quid satis potest dici de tanta impudentia? remo-
 ue gladios illos parumper, quos videmus: iam intel-
 liges aliam causam esse hastæ Caesaris, aliam confi-
 dentie, et temeritatis tuæ: non enim te dominus mo-
 do illis sedibus, sed quiuis amicus, vicinus, hospes,
 procurator arcebit. at quàm multos dies in ea villa
 turpissime est perbacchatus? ab hora tertia bibeba-
 tur, ludebatur, vomebatur. 4 ò tecta ipsa misera,
 quàm dispari domino: quanquam quo modo iste do-
 minus? sed tamen quàm à dispari tenebantur: studio-
 rum enim suorum M. Varro voluit esse illud, non
 libidinum, diuersorium. quæ in illa villa ante dice-
 bantur? quæ literis mandabantur? iura populi
 Romani, monumenta maiorum, omnis sapientie
 ratio,

2 Antonij ob
iectio.

3 Responso
Ciceronis
mica.

4 Exclama-
tio patheti-
ca.

ratio, omnisq; doctrina. at uero te inquilino (non enim domino) personabant omnia¹ uocibus ebriorum, natabant pauimenta uino, madebant parietes ingenui pueri cum meritorijs, scorta inter matres familias versabantur. † Casilino salutatum ueniebāt, Aquino, Interamna: admissus est nemo: iure id quidem: in homine enim turpissimo † obsolescebāt dignitatis insignia. cum inde Romam proficiscens ad Aquinum accederet, obuiam ei processit, ut est frequens municipium, magna sanè multitudo. at iste operta lectica latus est per oppidum, ut mortuus. stulte Aquinates: sed tamen in uia habitabāt. quid Anagnini? qui cum essent deuij, obuiam ei descenderunt, ut istum, tanquam si esset Consul, salutarent. † incredibile dictu est, tamen inter omnes constabat, neminem esse resalutatum, praesertim cum duos secum Agnagninos haberet, Mustellam, & Laconem, quorum alter gladiatorum est princeps, alter poculorum. ² quid ego illis istius minas, contumeliasq; commemorem, quibus inuectus est in Sidicinos, vexauit Puteolanos, quòd C. Cassium, quòd Brutos patronos adoptassent, magno quidem iudicio, studio, beneuolentia, charitate, non, ut te, ut † Basilium, uel & armis, & alios vestri similes, quos clientes nemo habere uelit, non modo esse illorum cliens. interea dum tu abes, qui dies ille collega tui, cum illud, quod tu uenerari solebas, bustum in foro euertit? qua re tibi

¹ Hypotyposis.

† Casilino

† obsolescebant.

† incredibile dictu sed tum minime.

² Occupatio.

† Basilium.

tibi nunciata, ut constabat inter eos, qui unà fuerunt, concidisti. quid euenerit postea, nescio. metum credo valuisse, & arma collegam quidem de caelo detraxisti; effecistiq; non tu quidem etiam nunc, ut sit similis tui, sed certe ut dissimilis esset sui. † qui vero reditus inde Romam? quae perturbatio totius urbis? † memineramus Cinnam nimis potentem; Syllam postea dominantem, modò Caesarem regnātem videramus. erant fortasse gladij, sed ij absconditi, nec ita multi: ista vero quae, & quanta barbaria est? agmine quadrato cum gladijs sequuntur scutati milites: † lecticas portari videmus. at quae his quidem iam inueteratis P. C. consuetudine obduruimus: Calendis Iun. cum in senatum, ut erat constitutum, venire vellemus, metu perterriti repente diffugimus. at iste, qui senatu non egeret, neq; desiderauit quenuquam, & potius discessu nostro letatus est statimq; illa mirabilia facinora effecit: qui chirographa Caesaris defendisset lucri sui causa, is leges Caesaris, easque praecclaras, ut Remp. concutere posset, euertit: numerum annorum prouincijs prorogauit: idemq; cum actorum Caesaris defensor esse deberet, & in publicis, & in priuatis rebus acta Caesaris rescidit. † in publicis actis nihil est lege grauius: in priuatis firmissimum est testamentum. leges alias sine promulgatione sustulit; alias ut tolleret, promulgatas promulgauit: testamentum irritum fecit: quod etiam infimis ciuibus semper obtentum est.

1 Qualis reditus Antonij fuerit Romam ostendit.
2 Ab exēplis exaggerat crudelitatem Antonij.

† sicas

3 Locus aduersione.

est. signa, tabulas, quas populo Caesar unâ cum hor-
tis legavit, eas hic partim in hortos Pompeij depor-
tauit, partim in villam Scipionis. Et tu in Caesaris
memoria diligens? tu illum amas mortuum? quem
is maiorem honorem consecutus erat, quam ut ha-
beret pulvinar, simulacrû, fastigium, flaminem? est
ergo flamen, ut Ioui, ut Marti, ut Quirino, sic di-
uo Iulio M. Antonius. 1. quid igitur cessas? cur non
inaugurare? sume diem: vide, qui te inauguret: colle-
ge sumus: nemo negabit. 2. ô detestabilem hominem,
sive quòd tyrâni sacerdos es, sive quòd mortui. qua-
ro deinceps, num, hodiernus dies qui sit, ignores? ne-
scis heri quartum in circo diem ludorum Romano-
rum fuisse? te ipsum autem ad populum tulisse, ut
quintus præterea dies Cesari tribueretur? cur non
sumus prætextati? cur honorem Cesari tua lege da-
tum deserì patimur? an, supplicationes addendo, diè
contaminari passus, pulvinaria noluisti? aut undiq;
religionem tolle, aut usquequaq; conserua. queres,
placeat ne mihi pulvinar esse, fastigium, flaminem?
mihi vero nihil istorum placet. sed tu, qui acta Ca-
saris defendis, quid potes dicere, cur alia defendas,
alia non cures? nisi forte vis fateri, te omnia quæstu
tuo, non illius dignitate metiri. quid ad hæc tandè?
expecto enim eloquentiam tuam. disertissimû cog-
noui auum tuû, at te etiam apertioem in dicendo.
ille nunquam nudus est concionatus: tuû hominis
simplicis pectus vidimus. respõdebis ne ad hæc, aut

1 Ironia acer-
ba & tacita
infectatio ty-
rannidis Au-
tonij.
2 Exclamatio
pathetica.

omnino

omnino hiscere audebis? ecquid reperies ex tam longa oratione mea, cui te respondere posse confidas? sed præterita omittamus. hunc unum diem, hunc unum, inquam, hodiernum diem, hoc punctum temporis, quo loquor, defende, si potes. cur armatorum corona senatus septus est? cur me tui satellites cum gladijs audiunt? cur valvæ Concordiæ non patent? cur homines omnium gentium, maxime barbaros Ithyreos, cum sagittis deducis in forum? præsidij sui causa se facere dicit. ² non ne igitur milles perire est melius, quam in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere? ³ sed nullum est istuc, mihi crede, præsidium. charitate, & beneuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. eripiet, extorquebit tibi ista populus Rom. utinam saluis nobis: sed quoquo modo nobiscum egeris; dum istis cõsilijs vteris, ⁴ non potes esse, mihi crede, diuturnus: etenim ista tua minime auara coniux, quam ego sine contumelia describo, nimium debet diu populo Rom. pensionem tertiam. habet populus Roma. ad quos gubernacula Reip. deferat: qui ubicunque terrarum sunt, ibi est omne Reip. præsidium, vel potius ipsa Resp. quæ se adhuc tantummodo vltia est, non dum recuperauit. habet quidem certe Resp. adolescentes nobilissimos, paratos defensores. quæ uolent, illi cedant, otio consulentes: tamen à Rep. reuocabuntur. ⁵ & nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. sed inter pacem & seruitutem plurimum

1 C6 duplica
uo.

2 Obiectio
Antonij.

3 Responso
ad obiectio-
nem.

4 Minatur
Antonio exitium breui
futurum.

5 A dulcedi-
ne pacis ar-
gumentum.

num

Argumētū a periculo. non timeat, quid timendum sit. quod si nō metuis viros fortes, egregiosq; ciues, quod à corpore tuo prohibentur armis: tui te, mihi crede, diutius non ferent. † quæ est autem vita, dies & noctes timere à suis: nisi vero aut maioribus habes beneficijs obligatos, quàm ille quosdam habuit, à quibus est interfectus: aut tu es vllare cum eo comparandus? fuit in illo ingenium, ratio, memoria, literatura, cogitatio, diligentia: res bello gesserat, quamuis Reip. calamitosas, attamen magnas: multos annos regnare est meditat: magno labore, magnis periculis, quod cogitarat, effecerat: muneribus, monumentis, congiarijs, epulis multitudinem imperitam lenierat: suos præmijs, aduersarios clementiæ specie deuinxerat. quid multa? attulerat iam liberæ ciuitati partim metu, partim patientia consuetudinem seruiendi. cum illo ego te dominandi cupiditate conferre possum: cæteris vero rebus nullo modo es comparandus: sed ex plurimis malis, quæ ab illo Reip. sunt iniusta, hoc tamē boni est, quod didicit iam populus Reip. quantum cuique crederet, quibus se committeret, à quibus cauere. hæc igitur non cogitas? nec intelligis satis esse viris fortibus didicisse, quā sit pulchrum beneficio gratum, fama gloriosum tyranni occidere? an, cum illum homines non tulerint, te ferent? certatim posthac, mihi crede, ad hoc opus curretur, nec occasionis tarditas expectabitur. respice queso aliquando Remp. M. Antoni. quibus

ortus

NONAE IN M. AN-
TONIVM PHILIPPICAE
ARGVMENTVM.

CVM esset Romæ lex, vt ijs qui in legatione Reip. interfecti essent, statua in Rostris poneretur: & Ser. Sulpitius, orator & Iuriconsultus eximius, in ipsa ad M. Antonium, Mutinam obsidione graui prementē, legatione diem suum obiisset, de quæ honore ei habendo, in Senatu ageretur; C. Pansa Cos. & Cicero statuam ei decreuerunt. Huic sententiæ P. Seruilius intercessit; quod lege nulli, nisi ei qui in legatione interfectus esset, statua poni deberet: sepulchro tamen publico honorari (quasi is honor statua posita minor esset) censuit. Huius igitur sententiæ refellit Cicero hac oratione, suadet quæ; Sulpitio (ex sententia & voluntate maiorum, qui non genus mortis, sed causam spectari voluerunt) statuam pedestrem æneam ex decreto Senatus ponendam esse: & sepulchrum quoque cum elogio de publica pecunia faciendum. Est autem suasoria hæc Oratio. Status scripti & voluntatis. Quæritur enim an cum lex sit, vt ijs qui in legatione interfecti fuerint, statua ponatur: Sulpitio, qui in legatione mortuus est, non interfectus, sit
statua

statua ponenda? Cicero ponendam esse dicit, idque ex causis confirmat.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA NONA.

Ellem, ¹ dii immortales fecissent P. C. ut uiuo potius Ser. Sulpitio gratias ageremus, quã mortuo honores quereremus. nec vero dubito, quin, si ille vir Legationẽ renũciare potuisset, reditus eius & nobis gratus fuerit, & Reip. salutaris futurus: ² nõ quo L. Philippo, & L. Pisoni aut studiũ, aut cura defuerit in tãto officio, tãtoq; munere: sed cũ Ser. Sulpitius etate illis anteiret, sapiẽtia omnibus, subito ereptus ẽ causa totã Legationẽ orbã, & debilitatã reliquit. ³ quòd si cuiquã iustus honos habitus est in morte Legato, ⁴ in nullo iustior, quã in Ser. Sulpitio reperietur. ceteri, qui in Legatione mortẽ obierũt, ad incertũ viatẽ periculum sine ullo mortis metu profecti sunt: Ser. Sulpitius cũ aliqua perueniẽdi ad M. Antoniũ spe profectus est, nulla reuertẽdi. qui cũ ita affectus esset, ut, si ad grauẽ valetudinẽ labor viã accessisset, sibi ipse diffideret: nõ recusauit, quo minus vel in extremo spiritu, si quã opẽ Reip. ferre posset, experiretur. itaq; nõ illũ vis hiemis, nõ niues, nõ longitudo itineris, nõ asperitas viarũ, nõ morbus ingra-

¹ Incipit a querela de morte Sulpitij. Est officiosum exordium, & proinde beneuolentia dignum.

² Occurrit offensionis, & interpretatur quod dixit.

³ Iam aggreditur & laudat Sulpitium. & meritum eius amplificat.

⁴ Id quod proposuit per contentione explanat.

uescens retardauit: cūq; iam ad congressum, collo-
 quiūq; eius peruenisset, ad quem erat missus, in ipsa
 cura, & meditatione obeundi sui muneris excessit
 ē vita. ¶ *ut igitur alia, sic hoc Pansa præclare, quod*
 nos ad ornandū Ser. Sulpitiū cohortatus es, & ipse
 multa copiose de illius laude dixisti. quibus à te di-
 ctis, nihil præter sententiā dicerē, nisi P. Seruilio re-
 spondendū putarē: qui hunc honorē statuae nemini
 tribuendū censuit, nisi qui ferro esset in Legatione
 interfectus. ego autem P. C. sic interpretor sensisse
 maiores nostros, ² ut causam mortis cēsuerint, nō
 genus esse querendū. etenim cui Legatio ipsa morti
 fuisset, eius monumentū extare voluerunt, ut in bel-
 lis periculosis obirent homines Legationis munus
 audacius. non igitur exempla maiorum querenda,
 sed consilium est eorū, à quo ipsa exēpla nata sunt,
 explicandum. † Lar Tolumnius Rex Veientū qua-
 tuor Legatos populi R. Fidenis interemit: quorum
 statuae in Rostris steterūt vsque ad nostram memo-
 riam. iustus honos: ijs enim maiores nostri, qui ob
 Remp. mortē obierant, pro breui vita diuturnā me-
 moriā reddiderunt. Cn. Octauij, clari & magni vi-
 ri, qui primus in eam familiā, quæ postea viris for-
 tissimis floruit, attulit Consulatum, statuā videntis
 in Rostris. ³ nemo enim tum nouitati inuidebat, ne-
 mo virtutem nō honorabat. at ea fuit Legatio Octa-
 uij, in qua periculi suspicio non subesset: nam cum
 esset missus à senatu ad animos Regum perspicien-
 dos,

1 Abrumpit
 hunc locum,
 & transit ad
 re. rehendē
 dam. Seruiliij
 sententiam.

2 Interpreta-
 tur maiorum
 sententiam,
 quam probat
 ex causa fina-
 li, & exēplis
 confirmat.

† Lartes
 Tolūnius

3 Hoc obiter
 dicit ad cor-
 rectionē suo-
 rum tēporū.

dos, liberorumq; populorum, maximeq; vt nepotē
 Antiochi Regis, eius, qui cum maioribus nostris bel
 lum gesserat, classes habere, elephantos alere prohi
 beret; Laodiceæ in gymnasio à quodam Lepine est
 interfectus. reddita est ei tum à maioribus statua
 pro vita, quæ multos per annos progeniem eius ho
 nestaret, nunc ad tantæ familiæ memoriã sola resta
 ret. atque & huic, & Tullo Cluio, & L. Roscio, &
 Sp. Antio, & C. Fulcinio, qui à Veiētium Rege cæsi
 sunt, nō sanguis, qui est profusus in morte, sed ipsa
 mors ob Remp. obita, honori fuit. itaque P. C. si
 Ser. Sulpitio casus mortē attulisset, dolerē equidem
 tanto Reip. vulnere, mortē vero eius nō monumen
 tis, sed luctu publico esse honorandam putarē. nūc
 autem quis dubitat, quin ei vitam abstulerit ipsa
 Legatio? secū enim ille mortem extulit: quam, si no
 biscum remansisset, sua cura, optimi filij, fidelissimæ
 coniugis diligentia vitare potuisset. at ille, cum vi
 deret, si vestre auctoritati non paruisset, dissimilē
 se futurum sui, sed munus sibi illud pro Rep. susce
 ptum vitæ finem allaturum: maluit in maximo po
 puli R. discrimine mori, quàm minus, quã potuisset,
 videri Reip. profuisse. multis illi in urbibus, quã
 iter faciebat, reficiendi se, & curandi potestas
 fuit: aderat & hospitem inuitatio liberalis pro
 dignitate summi viri, & eorum hortatio, qui vnã
 erant missi, ad requiescendum, & vitæ suæ con
 sulendum. at ille properans, festinansq; mandata

Concludit
 & confirmat
 Sulpitiū ex
 legatione ob
 iisse & stu
 dium eius in
 Remp. com
 mendat.

nostra conficere cupiens, in hac constantia morbo aduersante perseueravit. cuius cum aduētū maxime perturbatus esset Antonius, quod ea, quae sibi iussu nostro denunciarentur, auctoritate erant et sententia Ser. Sulpitij constituta: declarauit, quam odisset senatum, cum, auctore senatus extinctū, late, atque insolenter tulit. ¹ non igitur magis Octauium Leptines, nec Veientium Rex eos, quos modo nominavi, quā Ser. Sulpitiū occidit. Antonius: ² is enim profecto mortē attulit, qui causa mortis fuit. ³ quocirca ad posteritatis etiam memoriam pertinere arbitror, extare quod fuerit de hoc bello iudiciū senatus: erit enim statua ipsa testis, bellum tam graue fuisse, ut Legati interitus honoris memoriā consecutus sit. ⁴ quod si excusationē Ser. Sulpitij P. C. Legationis obeundae recordari volueritis, nulla dubitatio relinquetur, quin honore mortuo, quam uiuo iniuriam fecimus, sarciamus. ⁵ vos enim P. C. (graue dictu est, ⁶ sed dicendum tamē) vos, inquā, Ser. Sulpitium uita priuastis. quem cum uideretis se magis morbo, quam oratione excusantem, non vos quidem crudeles fuistis: quid enim minus in hūc ordinem cōuenit? sed cum speraretis nihil esse, quod non illius auctoritate, et sapientia effici posset, uehementius excusationi obstitistis, atque eum, qui semper uestrū cōsensum grauissimum iudicauisset, de sententiā deiecistis. ⁷ ut uero Pansa Cōsulis accessit cohortatio grauior, quā aures Ser. Sulpitij ferre didicissent,

¹ Interpretatur mortem Sulpitio allatam.

² Aliud argumentū ex aequo, & haec omnia ad qualitatem pertinent.

³ Argumentū qualitatis ab utili, ad quā reuertitur.

⁴ Approbatio ex finitio ne.

⁵ Hunc locū declarat.

⁶ Liberius loquitur. *repperit.*

⁷ Rē ipsam cōmemorat reuoluerandi causa.

didicissent, tum filium meq; item seduxit, atque ita locutus est, ut auctoritatem vestram vitæ suæ se diceret anteferre. cuius nos virtutem admirati, non ausi sumus eius aduersari voluntati. mouebatur singulari pietate filius: non multum eius perturbationi meus dolor concedebat: sed vterque nostrum cedere cogebatur magnitudini animi, orationisq; grauitati, cum quidem ille maxima laude, & gratulatione omnium vestrum pollicitus est, se, quod velle tis, esse facturum, neque eius sententiæ periculū vitaturum, cuius ipse auctor fuisset. quem exequi mādāta vestra properantem manē postridie profecuti sumus. qui quidem discedens mecum ita locutus est, ut eius oratio omen fati videretur: reddite igitur P. C. ei vitam, cui ademistis: vita enim mortuorum in memoria viuorum est posita. perficite, ut is, quem vos ad mortem inscij misistis, immortalitē habeat à vobis. cui si statuam in Rostris decreto vestro statueritis, nulla eius † Legationem posteritatis inobscurabit obliuio. 2 nam reliqua Ser. Sulpitij vita multis erit præclarisq; monumentis ad omnem memoriam commendata. semper illius grauitatem, constantiam, fidem, præstantiam, in Rep. tuenda curam, atque prudentiā, omnium mortalium fama celebrabit. nec vero silebitur admirabilis quædā, & incredibilis, & penè diuina eius in legibus interpretandis, æquitate † explicanda scientia. omnes ex omni ætate, qui hac in ciuitate intelligentiā iuris

† Conclusio cum cohortatione.

† legationis posteritatis inobscurabit.

2 Delabit ad ceteras laudes Sulpitij hic locus sumitur extra causam

† explicandis.

habuerunt; si unū in locum conferantur, cum Ser.
 Sulpitio non sunt comparandi: neque enim ille ma-
 gis iuris consultus, quam iustitiæ fuit: itaque que
 proficiscebantur à legibus, & à iure civili, semper
 ad facilitatem, æquitatemq; referebat, neque consti-
 tuere litium actiones malebat, quàm controuersias
 tollere. ergo hoc statuae monumento non eget: ha-
 bet alia maiora: hæc enim statua mortis honestæ te-
 stis erit, illa memoria vitæ gloriose: ut hoc magis
 monumentum grati senatus quàm clari viri futu-
 rum sit. multum etiam valuisse ad patris honorem
 pietas filij videbitur: qui quanquam afflictus luctu
 non adest, tamen sic animati esse debetis, ut ille si a-
 desset. est autem ita affectus, ut nemo unquam uni-
 ci filij mortē magis doluerit, quā ille moeret patris.
 equidem etiam ad fantam Ser. Sulpitij filij arbitror
 attinere, ut videatur honorem debitum patri præ-
 stitisse. quanquam nullum monumentū clarius Ser.
 Sulpitius relinquere potuerit, quàm effigiem morū
 suorum, virtutis, constantiæ, pietatis ingenij filiū:
 cuius luctus aut honore vestro, aut nullo solatio le-
 uari potest. & mihi autē recordāti Ser. Sulpitij mul-
 tos in nostra familiaritate sermones, gratior illi vi-
 detur, si quis est sensus in morte, & nea statua futura
 & ea pedestris magis, quàm inaurata equestris, qua
 lis est L. Syllæ prima statua: magnifice enim Ser. Sul-
 pitius maiorum continentiam diligebat, huius se-
 culi insolentiam vituperabat. ut igitur sit ipsum cō-
 sulam

A voluntate
 defuncti, ex
 cuius etiā mo-
 ribus pede-
 strum statuā
 confirmat.

salam quid velit, sic pedestrem ex ære statuam tan-
 quam ex eius auctoritate & voluntate decerno:
 que quidem magnum ciuium dolorem, et desiderium
 honore monumenti minuet, & leniet. ¹ atque hanc
 meam sententiam P. C. P. Seruiliij sententia probari
 necesse est: qui sepulcrum publice decernendum Ser.
 Sulpitio censuit, statuam non censuit. ² nã si mors
 Legati sine cæde, atque ferro nullum honorem desi-
 derat: cur decernit honorem sepulturæ, qui maxi-
 mus haberi potest mortuo? sin id tribuit Ser. Sulpi-
 tium, quod non est datum Cn. Octauio: cur, quod illi
 datum est, huic dandum esse non censet? maiores
 quidem nostri statuas multis decreuerunt, sepul-
 cra paucis: sed statuae intereunt tempestate, vi,
 vetustate: sepulcrorum autem sanctitas in ipso
 solo est, quod nulla vi moueri, neque deleri potest.
 atque ut cætera extinguuntur, sic sepulcra fiunt
 sanctiora vetustate. ⁴ augeatur igitur isto etiam
 honore is vir, cui nullus honor tribui non debitus
 potest: grati simus in eius morte decoranda,
 cui nullam aliam gratiam referre iam possumus:
 notetur etiam Antonij nefarium bellum geren-
 tis scelerata audacia: his enim honoribus habi-
 tis Ser. Sulpitio, repudiata, reiectaq; Legatio-
 nis ab Antonio manebit testificatio sempiterna.
 quas ob res ita cæseo: cū Ser. Sulpitius Q. F. † Lemo-
 nia, Rufus, difficillimo Reip. tēpore, graui, pericu-
 losoq; morbo affectus, auctoritatē senatus, salutēq;
 populi

Ex ipsius
 Seruiliij sen-
 tentia, cuius
 vim interpre-
 tatur.

² Facit sentē-
 tiam istā Ser-
 uilio contra-
 riā, aduersam
 interpretādo

³ Aliud argu-
 mentum.

⁴ Concludit.

† Lemonius

populi R. vitæ suæ præposuerit, contraq; vim, gra-
 uitatemq; morbi¹ contenderit, vt ad castra Anto-
 nij, quò senatus eum miserat, perueniret, isq; cum
 iam prope castra venisset, vi morbi oppressus vitã
 amiserit in maximo Reip. munere, eiusq; mors con-
 sentanea vitæ fuerit sanctissime honestissimeq; ac-
 ctæ, in qua sæpe magno vsui Reip. Ser. Sulpitius &
 priuatus, & in magistratibus fuerit: cum talis vir
 ob Remp. in Legatione mortem obierit, senatui pla-
 cere, Ser. Sulpitio statuam pedestrem æneam in Ro-
 stris ex huius ordinis sententia statui; circumq; eã
 statuam locum gladiatoribus, ludisq; liberos, po-
 sterorq; eius quaque versus pedes quinque habere,
 quòd is ob Remp. mortem obierit, eamq; causam in
 basi inscribi: utiq; C. Pansa, A. Hircius Consules, al-
 ter, ambove, si eis videbitur, Quæstoribus urbanis
 imperent, vt eam basim, statuamq; faciendam, &
 in Rostris statuendam locent; quantiq; locarint,
 tantam pecuniam redemptori soluendam, attri-
 buendamq; curent: cumque antea senatus au-
 thoritatem in virorum fortium funeribus ornamen-
 tisque ostenderit, placere, eum quàm amplissime
 supremo die suo efferrì: & cum Ser. Sulpitius Q.
 F. Lemonia Rufus ita de Rep. meritus sit, vt
 his ornamentis decorari debeat, senatum cense-
 re, atque è Rep. existimare, Aediles curules edi-
 ctum, quod de funeribus habeant, Ser. Sulpitij Q.
 F. Lemonia Rufi funeri mittere, utiq; locum sepul-
 cro

cro in campo Esquilino C. Pansa Consul, seu quo in loco videtur, pedes triginta quoquo versus assignet, quò Ser. Sulpitius inferatur. quod sepulcrum ipsius, liberorum, posterorumq; eius sit, uti quod optimo iure sepulcrum publice datum est.

ORATIONIS PRO
T. ANNIO MILONE ARGUMENTVM.

T. Ann. Milo Rom. ciuis infestissimum sibi P. Clodium habuit; multæque inter eos altercationes in Rep. sæpe fuerunt. Præcipuè verò cùm Milo Consulatum illius anni peteret, cuius anni Præturam Clodius affectabat, ad eò ira & odio motus fuit, ut Milonis competitores, modis quibus posset omnibus iuaret, ut eo repulso, Consulatum alij assequerentur. Quam rem cùm impedire nequiret, quò omnium opinione Milo futurus Consul pronunciaretur, statuit eum Clodius interficere. Urbem itaque egressus, in villam, quam in Albano habebat, se recepit: vnde vesperi rediens, obuium in via Appia Milonem habuit, penulatum in rheda cum vxore, ancillis & pueris; cùm ipse expeditus in equo, electa virorum manu stipatus veheretur. Ibi tum ante fundum Clodianum orta
inter

inter seruos rixa, impetuq; in Milonē factō,
 Clodius occiditur. Reus cędis Milo in ius vo-
 catur: qui cędem factam non negat, sed se iu-
 re fecisse contendit. Eliguntur ex cunctis or-
 dinibus Iudices, qui Pōpeio præsīde, arma-
 tisq; cohortibus forum vallante, de factō co-
 gnoscant. Cicero ergo Milonis amicissimus
 pro eo orationem, non hanc quidem, quam
 post eius exilium edidit, sed aliam, quę non
 extat, habuit. Ferunt enim Milonem, cū ei
 Massilię exulanti quidam orationem hanc
 recitasset, dixisse; Si sic egisses M. Tulli, Milo
 non esitaret Massilię barbato pisces. auctor
 Hermol. Barbarus causa iudicialis est. status
 qualitatē & iuris: nam quęritur, An Milo iu-
 re occiderit Clodiū. Principalis Syllogis. est.
 Vim vi depellere licet. Milo vim à Clodio il-
 latā vi depulit. Igitur iure interfecit Clodiū.

Orditur à
 querela pro-
 pter præsīdia
 in foro dispo-
 sita, quorum
 metum amo-
 uet à iudici-
 bus ne cōtra
 Milonem vi-
 deantur esse
 collocata.
 Primo igitur
 excusat metū
 Deinde arma
 non cōtra Mi-
 lonem, sed
 pro Milone
 dicet esse dis-
 posita ad re-
 primendum
 aduersarium.
 Ergo & con-
 ciliat sibi iu-
 dices liberā-
 do eos metu
 & aduersa-
 rios in odiū
 adducit.

M. T. C. PRO T. AN-
 NIO MILONE ORATIO.

HIS IURE IUDICES, NE TURPE SIT,
 pro fortissimo viro dicere inci-
 pientem, timere; minimeq; deceat,
 cum T. Annio Milo ipse magis
 de Reip. salute, quàm de sua per-
 turbetur, me ad eius causam parem animi magnitu-
 dinem afferre non posse: tamen hæc noui iudicij no-

na forma terret oculos: qui quocūq; inciderint, veterē cōsuetudinē fori, & pristinū morē iudiciorū minime vidēt: non enim corona cōfessus vester cinctus est, ut solebat; nō vsitata frequentia stipati sumus: nā illa praesidia, quae pro tēplis omnibus cernitis, etsi contra vim collocata sunt, nō afferūt tamē oratori aliquid, ut in foro, & in iudicio, quāquam praesidijs salutaribus, & necessarijs septi sumus, tamē ne nō timere quidē sine aliquo timore possim^o. quae si opposita Miloni putarē, cederēt tēpori iudices, nec inter tātā vim armorū existimarē oratori locū esse. sed me recreat & reficit Cn. Pōpeij sapientissimi & iustissimi viri cōsiliū: qui profectō nec iustitiae suae putaret esse, quē reū sentētis iudiciū tradidisset, eūdē telis militū dedere; nec sapientiae, temeritate cōcitatae multitudinis auctoritate publica armare. 2. quāobrē illa arma, cēturiones, cohortes nō periculū nobis, sed praesidiū denūciāt; neq; solū ut quieto, sed etiā ut magno animo simus, hortantur; neq; auxiliū modo defensionī meae, verū etiā silētiū pollicētur. reliqua vero multitudo, quae quidem est ciuiū, tota nostra est: neq; eorū quisquā, quos vndiq; intuentes ex hoc ipso loco cernitis, vnde aliqua pars fori aspici potest, & huius exitū iudicij expectantes, nō cū virtuti Milonis fauet, tū de se, de liberis suis, de patria, de fortunis hodierno die decertari putat. 3. vnū genus est aduersum infestūq; nobis, eorū, quos P. Clodij furor rapinis, & incēdijs, & omni

bus

1. Negat
ma corra Mi
lonē esse di
spōsita & cre
dibile facit
sapiētia & in
stitia Pōpeij.

2. Concludit
armatos pro
Milone esse
dispositos &
insuper adie
studium po
puli Romae

3. Separat ad
uersarios
quos contem
nit & in odij
adducit,

bus exitijs publicis pavit. qui hesternae etiã concio-
 ne incitati sunt, ut vobis voce praerent, quid iudi-
 caretis. quorum clamor, si quis forte fuerit, admo-
 nere vos debet, ut eum ciuem retineatis, qui sem-
 per genus illud hominum, clamoresq; maximos pro
 vestra salute neglexit. & quamobrem adeste animis
 iudices, & timorem, si quem habetis, deponite. nam
 si unquam de bonis et fortibus viris, si unquam de
 bene meritis ciuibus potestas vobis iudicandi fuit;
 si denique unquam locus amplissimorum ordinum
 delectis viris datus est, ubi sua studia erga fortes
 & bonos ciues, quae vultu & verbis saepe significas-
 sent, re & sententijs declararent: hoc profecto tem-
 pore eam potestatem omnem vos habetis, & ut sta-
 tuatis, utrum nos, qui semper vestrae auctoritati de-
 diti fuimus, semper miseri lugeamus; an diu ve-
 xati à perditissimis ciuibus, aliquando per vos, ac
 vestram fidem, virtutem, sapientiamq; recreemur.
 quid enim nobis duobus iudices laboriosius?
 quid magis sollicitum, magis exercitum dici, aut
 fingi potest? qui spe amplissimorum premiorum
 ad Remp. adducti, metu crudelissimorum exitio-
 rum carere non possumus. & quidem ceteras te-
 pestates & procellas in illis duntaxat fluctibus con-
 cionum semper putavi Miloni esse subeundas, quod
 semper pro bonis contra improbos senserat: in iudi-
 cio vero, & in eo consilio, in quo ex cunctis ordini-
 bus amplissimi viri iudicarent, nunquam existima-
 ui spem

1 Repetit cõ-
 clusionem &
 explanat.

2 Adiungit
 fortunam suã
 & Milonis,
 ad commise-
 rationẽ quæ
 & ipsa ad be-
 nevolentiam
 valet.

3 Ostendit
 fiduciam Mi-
 lonis in cau-
 sa iudicanti-
 bus viris bo-
 nis.

Tragedes
 no. 20. 20. 20. 20.

mele
 per

in iudicio
 per
 in iudicio
 per

ui spem ullam esse habituros Milonis inimicos ad eius non salutem modo extinguendam, sed etiã gloriam per tales viros infringendam. & quanquam in hac causa iudices T. Annij Tribunatu, rebus omnibus pro salute Reip. gestis, ad huius criminis defensionem non abutemur, nisi oculis videritis insidias Miloni à Clodio factas: nec deprecaturi sumus, ut crimẽ hoc nobis multa propter præclara in Rẽ. merita condonetis: nec postulaturi, ut, si mors P. Clodij salus vestra fuerit, iccirco eam virtuti Milonis potius, quàm populi R. felicitati assignetis: sed si illius insidiæ clariore hac luce fuerint, tum denique obsecrabo, obtestaborq; vos iudices, si cætera amissimus, hoc saltem nobis ut relinquatur, ab inimicorum audacia telisq; vitam ut impune liceat defendere. ² sed antequam ad eam orationẽ venio, quæ est propria nostræ quæstionis, videntur ea esse resutanda, quæ in senatu sæpe ab inimicis, ab improbis sæpe iactata sunt, & in concione etiam paulo ante ab accusatoribus: ut, omni errore sublato, rem plane, quæ venit in iudicium, videre possitis. Negant inueniri lucem fas esse ei, qui à se hominem occisum esse fateatur. in qua tandem vrbe hoc homines stultissimi disputant: nempe in ea, quæ primum iudiciũ de capite vidit M. Horatij fortissimi viri: qui nondum libera ciuitate, tamen populi Rom. comitijs

N

liberatus

neliã, sed permittere lege, maximè autem insidiatorem, quod multis modis confirmat, exemplis, more, lege, natura. deinde præiudicia remouet.

1 Confirmatio fiduciam proponit summã defensionis, quam firmam pollicetur, & interrim capita eius digerit. Locus cũ ad conciliandos animos, tum ad docilitatẽ facit.

2 Accedit ad refutando obiecta aduersariorum, de lege Cornelia

præiudicium in Milone factis. In quo eadem opera & euertit accusationẽ illorum & firmatẽ defensionis suæ constituit. Vt repellere licere probat enim primo, hominẽ indẽtrũ aliquando iure interfici posse contra legẽ Cornelia

liberatus est, cum sua manu sororem interfectam
 esse fateretur. an est quisquam, qui hoc ignoret, cū
 de homine occiso quærat, aut negari solere omni
 no esse factum, aut recte, ac iure factum esse defen-
 di? nisi vero existimetis dementem P. Africanum
 fuisse, qui cum à C. Carbone Tribuno pl. in concio-
 ne seditiose interrogaretur, quid de Ti. Gracchi
 morte sentiret, respondit, iure cæsum videri. neque
 enim posset aut Hala ille Seruilius, aut P. Nasica,
 aut L. Opimius, aut C. Marius, aut me Consule sena-
 tus non nefarius haberi, si sceleratos ciues interfici
 nefas esset, itaque hoc iudices non sine causa fictis
 fabulis doctissimi homines memoriæ prodiderunt,
 eum, qui patris vlciscendi causa matrem necauis-
 set, variatis hominū sententijs, non solum humana,
 sed etiam deæ sapientissimæ sententia liberatum.
 quòd si duodecim tabulæ nocturnum furē quoquo
 modo, diurnum autem, si se telo defenderit, interfi-
 ci impune voluerunt: quis est, qui, quoquo modo
 quis interfectus sit, puniendum putet, cum videat
 aliquando gladium nobis ad occidendum hominem
 ab ipsis porrigi legibus? atqui si tempus est vllum
 iure hominis necandi, quæ multa sunt, certe illud
 est non modo iustum, verum etiam necessarium,
 cum vi vis illata defenditur. pudicitiam cum eri-
 peret militi Tribunus mil. in exercitu C. Marij
 propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo
 est, cui vim afferebat: facere enim probus adole-
 scens

Scens periculose, quam perpeti turpiter maluit:
 atque hunc ille vir summus scelere solutum peri-
 culo liberauit. insidiatori vero & latroni que po-
 test afferrī iniusta nex? quid comitatus nostri,
 quid gladij volunt? quos habere certe non liceret,
 si uti illis nullo pacto liceret: est enim hæc iudi-
 ces non scripta, sed nata lex, quam non didicimus,
 accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arri-
 puimus, hausimus, expressimus; ad quam non do-
 cti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus; ut, si
 vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut
 latronum aut inimicorum incidisset, omnis hone-
 sta ratio esset expediendæ salutis: silent enim leges
 inter arma, nec se expectari iubent, cum ei, qui ex-
 pectare velit, ante iniusta pœna luenda sit, quam
 iusta repetenda. 2 et si persapienter & quodam mo-
 do tacite dat ipsa lex potestatem defendendi: que
 non modo hominem occidi, sed esse cum telo homi-
 nis occidendi causa vetat: ut, cum causa, non telum
 quereretur, qui sui defendēdi causa telo esset usus,
 non hominis occidendi causa habuisse telum iudica-
 retur. 3 quapropter hoc maneat in causa iudices:
 non enim dubito, quin probaturus sim vobis defen-
 sionem meam, si id meminēritis, quod obliuisci non
 potestis, insidiatorem iure interfici posse. 4 Sequitur
 illud, quod à Milonis inimicis sæpissime dici-
 tur, eadem, qua P. Clodius occisus est, senatum iu-
 dicasse contra Remp. esse factam, illam vero sena-

1 **Ætiologia:**

2 **Ab inter-
pretatione le-
gis.**

3 **Conclusio
generalis.**

4 **Trahit ad
senatuscōsul-
tū, quod auer-
tit interpre-
tatione & do-
cet Senatum
inuitum de-
creuisse.**

8 Testime-
nium volun-
tatis tenatus.

2 Interponit
defensiuocu-
lam per con-
cessionem ex
causæ fidu-
cia.

3 Epiphone-
ma quod cō-
firmatur à su-
peruacuo &
Clodij perso-
na.

4 Id factum
fuit vbi Clo-
dius pollue-
rat ceremo-
nias Bonæ
deæ.

tus non sententijs suis solum, sed etiam studijs com-
probauit. ¹ quoties enim est illa causa à nobis acta
in senatu? quibus assensionibus uniuersi ordinis,
quam nec tacitis, nec occultis? quando enim frequē-
tissimo senatu quatuor, ad summum quinque sunt
inuenti, qui Milonis causam non probarent? decla-
rant huius ambusti Tribuni pl. illæ intermortuæ cō-
ciones, quibus quotidie meam potentiam inuidiose
criminabatur, cum diceret, senatum, non quod sen-
taret, sed quod ego vellem, decernere. ² quæ quidē
si potentia est appellanda potius, quam propter ma-
gna in Remp. merita mediocris in bonis causis au-
thoritas, aut propter officiosos labores meos non-
nulla apud bonos gratia, appelletur ita sanè, dūmo-
do ea nos utamur pro salute bonorum cōtra amen-
tiam perditorū. ³ hanc vero quæstionē, et si non est
iniqua, nunquam tamen senatus constituendam pu-
tauit: erant enim leges, erant quæstiones vel de cæ-
de, vel de vi, nec tantum mœrorem ac luctum sena-
tui mors P. Clodij afferebat, ut noua quæstio consti-
tueretur: cuius enim senatui de illo incesto stupro ⁴
iudicium decernendi potestas esset erepta, de eius in-
teritu quis potest credere senatum iudicium nouum
constituendum putasse? cur igitur incēdium curiæ,
oppugnationem ædium M. Lepidi, cædē hanc ipsam
contra Remp. senatus factā esse decreuit? quia nulla
vis vnquā est in libera ciuitate suscepta inter ciues
non contra Remp. non enim est vlla defensio cōtra

vim

vim unquam optanda, sed nonnunquam est necessaria. nisi vero aut ille dies, in quo Ti. Gracchus est cæsus; aut ille, quo Caius, aut quo arma Saturnini oppressa sunt, etiam si è Rep. Remp. tamen non vulerarunt. ¹ itaque ego ipse decreui, cum cædem in Appia factam esse constaret, non eum, qui se defendisset, contra Remp. fecisse; sed, cum inesset in re vis, & insidiæ, crimen iudicio reseruavi, rem notaui. ² quòd si per furiosum illum Tribunum senatui, quod sentiebat, perficere licuisset, nouam quæstionem nunc nullam haberemus: decernebat enim, ut veteribus legibus tantummodo extra ordinem quaereretur. diuisa sententia est postulante nescio quo: nihil enim necesse est omnium flagitia proferre, sic reliqua auctoritas senatus empta intercessione sublatâ est. at enim Cn. Pompeius rogatione sua & de re & de causa iudicauit: tulit enim de cæde, quæ in Appia via facta esset, in qua P. Clodius occisus fuit. ³ quid ergo tulit? nempe ut quaereretur. quid porrò querendum est? factum ne sit? at constat. ⁴ quo? at patet. vidit etiam, in confessione facti, iuris tamen defensionem suscipi posse. quod nisi vidisset, posse absolui eum, qui fateretur; cum videret nos fateri, neque queri unquam iussisset, nec vobis tam salutarem hanc in iudicando literam, quam illam tristem dedisset. ⁴ mihi vero Cn. Pompeius non modo nihil grauius contra Milonem iudicasse, sed etiam statuisse videtur, quid vos in iudicando spe-

1 A sua sententia.

2 Redit ad voluntatē senatus & docet per intercessionē Tribunorum auctoritatē eius sublatâ fuisse.

3 Interpretat rogationem Pompeij ex ipsius verbis & argumēta voluntatis tum ex lege ipsa, tum ex Clodij personæ colligit.

4 Voluntas Pompeij à signo & ex connexionis.

1 Ex consequentibus.

2 Occupatio.

3 Amplificatio ab Africani persona.

4 Inducit objectionem & irridet.

5 Ironia.

Etare oporteret. 1 nam qui non poenam confessioni, sed defensionem dedit, is causam interitus querendam, non interitum putavit. 2 iam illud dicet ipse profecto, quod sua sponte fecit; Publio ne Clodio tribuendum putet, an temporis? domi suae nobilissimus vir, senatus propugnator, atque illis quidem temporibus penè patronus, auunculus huius nostri iudicis fortissimi viri Catonis, Tribunus pl. M. Drusus occisus est. nihil de eius morte populus consultus, nulla quaestio decreta à senatu est. quantum luctum in hac urbe fuisse à nostris patribus accepimus, cum P. Africano domi suae quiescenti illa nocturna vis esset illata? 3 quis tum non genuit? quis non arsit dolore? quem immortalalem, si fieri posset, omnes esse cuperent, eius ne necessariam quidem expectatam esse mortem? num igitur vlla quaestio de Africani morte lata est? certe nulla: quid ita? quia non alio facinore clari homines, alio obscuro necantur. intersit inter vitae dignitatem summorum atque infimorum: mors quidem illata per scelus ipsdem poenis teneatur, & legibus. nisi forte magis erit parricida, si quis consularem patrem, quam si quis humilem necauerit: aut eò mors atrocior erit P. Clodij, quòd is in monumentis maiorum suorum sit interfectus: hoc enim saepe ab istis dicitur. 4 per inde quasi Appius ille Caecus viam munierit, non qua populus vteretur, sed ubi impune sui posteri latrocinaerentur. itaque in eadem ista Appia via cum ornatissimi

ornatissimum equitem R. M. ¹ Papirium occidisset, non fuit illud facinus puniendum: homo enim nobilis in suis monumentis equitem R. occiderat. nunc eiusdem Appiæ nomen quantas tragædias excitat? quæ cruentata antea cæde honesti atque innocentis viri silebatur, eadem nunc crebro usurpatur, posteaquam latronis & parricide sanguine imbuta est. ² sed quid ego illa commemoro? comprehensus est in templo Castoris servus P. Clodij, quem ille ad Cn. Pompeium interficiendum collocarat. extorta est confitenti sica de manibus. caruit foro postea Pompeius, caruit senatu, caruit publico: ianua se ad parietibus, non iure legum, iudiciorumque; textit. ³ num quæ rogatio lata, num quæ noua questio decreta est? at qui si res, si vir, si tempus ullum dignum fuit, certe hæc in illa causa summa omnia fuerunt. in sidiator erat in foro collocatus, atque in vestibulo ipso senatus: ei viro autem mors parabatur, cuius in vita nitebatur salus ciuitatis: eo porro Reip. tempore, quo si vnus ille occidisset, non hæc solum ciuitas, sed gentes omnes concidissent. ⁴ nisi forte, quia perfecta res non est, non fuit punienda. perinde quasi exitus rerum, non hominum consilia, legibus vindicentur. minus dolendum fuit re non perfecta, sed puniendum certe nihilo minus. ⁵ quoties ipse iudices ex P. Clodij telis, & ex cruentis eius manibus effugit? ex quibus si me non mea, vel Reip. fortuna seruasset, quis tandem de interitu meo questio-

¹ De Papi-
rio lege A-
con.

² Aliud ex-
plum cū am-
plificatione.

³ Congeries.

⁴ Irrisio.

⁵ A sui exem-
plo.

Ironica
correctio.

Redit ad
consiliū Pō-
peij quod à
tempore cō-
firmat.

nem tulisset? ¹ sed stulti sumus, qui Drusum, qui Africanum, Pompeium, nosmetipsos cum P. Clodio conferre audeamus. tolerabilia fuerunt illa: P. Clodij mortem æquo animo nemo ferre potest: luget senatus: mœret equester ordo: tota ciuitas confecta senio est: squalent municipia: affliantur coloniae: agri denique ipsi tam beneficum, tam salutarē, tam mansuetum ciuem desiderant. ² non fuit ea causa iudices, non fuit, cur sibi censeret Pompeius quæstionem ferendam: sed homo sapiens, et alta quadam mente præditus, multa vidit, fuisse sibi illum inimicum, familiarem Milonem: in communi omnium letitia si etiam ipse gauderet, timuit ne videretur infirmior fides reconciliatæ gratiæ. multa etiam alia vidit, sed illud maxime; quamuis atrociter ipse tulisset, vos tamen fortiter iudicaturos: itaque delegit è florentissimis ordinibus ipsa lumina: neque vero, quod nonnulli dictitant, secreuit in iudicibus legendis amicos meos: neque enim hoc cogitauit vir iustissimus, neque in bonis viris legendis id assequi potuisset, etiam si cupiisset: non enim mea gratia familiaritatibus continetur, quæ late patere non possunt: propterea quod consuetudines victus non possunt esse cum multis: sed si quid possumus, ex eo possumus, quod Resp. nos coniunxit cū multis. ex quibus ille cū optimos viros legeret, idq; maxime ad fidē suā pertinere arbitraretur, nō potuit legere nō studiosos mei. ³ quòd vero te Cn. Domiti

Infert laudem quæ sit
ris ad bene-
uolentiam.

huic

huic questioni præesse maxime voluit, nihil quæsi-
 uit aliud, nisi iustitiam, gravitatem, humanitatem,
 fidem: tulit, ut cōsularem necesse esset; credo, quòd
 principum munus esse ducebat, resistere & leuitati
 multitudinis, & perditorū temeritati: ex consu-
 laribus te creauit potissimum: dederas enim, quàm
 contemneres populares insanias, iã ab adolescentia
 documenta maxima. 1 quãobrem iudices, ut aliquã
 do ad causam crimenq; veniamus; si neq; omnis cõ-
 fessio facti est inusitata; neque de causa quidquam
 nostra aliter, ac nos vellemus, à senatu iudicatū est;
 & lator ipse legis, cū esset controuersia nulla fa-
 cti, iuris tamen disceptationem esse voluit, & ele-
 cti iudices, & isti præpositus questioni, qui hæc iu-
 ste sapienterq; disceptet: reliquum est iudices, ut ni-
 hil iã aliud quærere debeat, nisi vter vtri insidias
 fecerit: quod quo facilius argumētis perspicere pos-
 sitis, rem gestam vobis dum breuiter expono, quæ-
 so diligenter attendite. 2 P. Clodius cum statuisset
 omni scelere in Prætura vexare Remp. videretq;
 ita tracta esse comitia anno superiore, ut non mul-
 tos menses Præturam gerere posset: qui non hono-
 ris gradum spectaret, ut cæteri, sed & L. Paulum
 collegam effugere vellet, singulari virtute ciuē, 3
 & annum integrum ad dilacerandam Remp. quæ-
 reret, subito reliquit annum suum, seq; in annū pro-
 ximum transtulit, non religione aliqua, sed ut habe-
 ret, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc

1 Conclusio
 generalis.

2 Narratio
 causæ.

3 Osten- dit
 studium Clo-
 dij ad inte-
 grū annū ob-
 tinendū, itē
 conatus ad
 impediendam
 consulatam
 Milonis.

est, ad euertendam Remp. plenum annum atque integrum. occurrebat, mancam ac debilem Præturam suam futuram Consule Milone: eum porro summo consensu populi R. Consulem fieri videbat: contulit se ad eius competitores, sed ita, totam ut petitionem ipse solus etiam inuitis illis gubernaret, tota ut comitia suis, ut dicitabat, humeris sustineret. conuocabat tribus: se interponebat: coloniam nouam, delectum perditissimorum scribebat ciuium. quanto ille plura miscebat, tanto hic magis in dies conualescebat. ubi uidit homo ad omne facinus paratissimus fortissimum virum, inimicissimum suum, certissimum Consulem, idque intellexit non solum sermonibus, sed etiam suffragijs populi R. sepe esse declaratum: ¹ palam agere coepit, & aperte dicere, occidendum Milonem: seruos agrestes & barbaros, quibus siluas publicas depopulatus erat, Hetruriamque vexarat, ex Appennino deduxerat, quos uidebatis. res erat minime obscura: etenim palam dicitabat, Consulatum Miloni eripi non posse, uictam posse. significauit hoc sepe in senatu, dixit in concione. quin etiam Fauonio, fortissimo viro, querenti ex eo, qua spe fureret Milone uiuo, respondit, triduo illum, ad summum quatruiduo periturum. quam uocem eius ad hunc M. Catonem statim Fauonius detulit. ² interim cum sciret Clodius (neque enim erat difficile scire) iter solemne, legitimum, necessarium, ante diem X I I I. Cal. Febr. Miloni esse

1 Dicit & facta Clodij ad insidias spectantia.

2 Suspicionem praescientiam & tempore profectio nis Clodij.

esse

esse Lanuuium, ad Flaminem prodēdum, quōd erat Dictator Lanuij Milo; Roma subito ipse profectus pridie est, ut ante suum fundum, quod re intellectum est, Miloni insidias collocaret: atq; ita profectus est, ut concionem turbulentam, in qua eius furor desideratus est, quae illo ipso die habita est, relineret: quam, nisi obire facinoris locum tempus q; voluisset, nunquam reliquisset. Milo autem, cum in senatu fuisset eo die quoad senatus dimissus est, domū venit: ¹ calceos & vestimenta mutauit: paulisper, dum se vxor, ut fit, comparat, commoratus est: deinde profectus est id temporis, cum iam Clodius, si quidem eo die Romam venturus erat, redire potuisset. ² obuiam fit ei Clodius expeditus in equo nulla rheda, nullis impedimentis, nullis Graecis comitibus ut solebat, sine vxore, quod nunquā ferē: ³ cum hic insidiator, qui iter illud ad caedem faciendam apparasset, cū vxore ueheretur in rheda, penulatus, vulgi magno impedimēto, ac muliebri & delicato ancillarū puerorūq; comitatu. ⁴ fit obuiā Clodio ante fundū eius hora ferē undecima, aut nō multo secus. statim cōplures, cum telis in hunc faciunt de loco superiore impetum, aduersi rhedarium occidunt. cum autem hic de rheda reiecta penula desiluisset, seq; acri animo defenderet: illi, qui erant cum Clodio, gladijs eductis partim recurrere ad rhedam, ut à tergo Milonem adorirentur; partim, quōd hunc iam interfectū putarent, caedere incipiunt

1 Extenuatio apparatus, & tempus itineris Milonis.

2 Habitus itineris & comitatus Clodij.

3 Iter & comitatus Milonis.

4 Locus insidiarum & tempus.

5 ὑποτύπωσις commissae pugnae.

incipiunt eius seruos, qui post erant. ex quibus qui animo fideli in dominum erant, & presentes fuerunt, partim occisi sunt, partim, ¹ cū ad rhedam pugnari viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonemq; occisum etiam ex ipso Clodio audirent, & ita esse putarent, fecerunt id serui Milonis (dicā enim non deriuandi criminis causa, sed vt factum est) neq; imperāte, neq; sciente, neq; presente domino, quod suos quisq; seruos in tali re facere voluisset. ² hæc, sicut exposui, ita gesta sunt iudices: insidiator superatus, vi victa vis, vel potius oppressa virtute audacia est. nihil dico, quid Resp. consecuta sit; nihil, quid vos; nihil, quid omnes boni: nihil sanè id profit Miloni, qui hoc fato natus est, vt ne se qui dem seruare potuerit, quin vnà Remp. vosq; serua-
ret. ³ si id iure non posset, nihil habeo quod defendam. sin hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, vt omnem semper vim, quacunq; ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent: non potestis hoc facinus improbum iudicare, quin simul iudicetis, omnibus, qui in latrones inciderint, aut illorum telis, aut vestris sententijs esse pereundum: ⁴ quod si ita putasset, certe optabilius Miloni fuit dare iugulum p. Clodio non semel ab illo, neque tum primū petitū, quā iugulari à vobis, quia se illi non iugulandū tradidisset. sin hoc nemo vestrū ita sentit: illud iā in iudiciū venit, nō, occisusne sit, quod fate-

mur;

1 Vide quomodo p̄molliat id quod confessurus est.

2 Summa collectio narrationis argumentis & affectibus inflammata.

3 Renouat argumenta & ea refutat.

4 Propositio per diuisionē

mur; sed, iure, an iniuria; quod multis antea in cau-
 sis iā quæsitū est. 1 insidias factas esse constat; & id
 est, quod senatus cōtra Remp. factū iudicauit: ab
 utro factæ sint, incertum est: de hoc igitur, latū est,
 ut quæreretur. ita & senatus rem, non hominē no-
 tauit: & Pompeius de iure, non de facto quæstionē
 tulit. num quid igitur aliud in iudicium venit, nisi
 uter utri insidias fecerit? profecto nihil. 2 si hic illi
 ut ne sit impune; si ille huic, tum nos scelere solua-
 mur. quonā igitur pacto probari potest, insidias Mi-
 loni fecisse Clodium? satis est quidē in illa tam auda-
 ci, tā nefaria bellua docere, 3 magnā ei causam, ma-
 gnā spem in Milonis morte propositā, magnas uti-
 litates fuisse. itaque illud Cassianum, cui bono fue-
 rit, in his personis valeat: et si boni nullo emolumē-
 to impelluntur in fraudem, improbi sæpe paruo. at-
 qui Milone interfecto Clodius hoc assequeretur,
 non modo ut Prætor esset non eo Consule, quo scele-
 ris nihil facere posset; sed etiam ut ijs Consulibus
 Prætor esset, quibus si non adiuuantibus, at conui-
 uentibus certe sperasset se posse Remp. eludere in
 illis suis cogitatis furoribus. cuius illi conatus, ut
 ille ratiocinabatur, nec, si cuperent, reprimere pos-
 sent, cum tantum beneficium ei se debere arbitrārē-
 tur; & si vellent, fortasse vix possent frangere ho-
 minis sceleratissimi corroboratā iam vetustate au-
 daciā. 4 an vero iudices vos soli ignoratis, vos ho-
 spites in hac urbe versamini, vestra peregrinantur

1 Repetit præ-
 iudicia, & vī-
 corū ad diui-
 sionem accō-
 modat.

2 Cōfirmatio
 cōiecturalis.

3 Argumētū
 à spe cōmo-
 dorum.

4 Exaggeras
 leges Clodia-
 nas cōfirma-
 de volūtatū
 causa.

aures, neq; in hoc peruagato ciuitatis sermone ver-
 santur, quas ille leges (si leges nominandae sunt, ac
 non faces urbis & pestes Reip.) fuerit impositurus
 nobis omnibus atq; inustus? exhibe. quae so Sexte
 Clodi, exhibe librarium illud legum vestrarum,
 quod te aiunt eripuisse e domo, & ex medijs armis,
 turbaq; nocturna, tanquam Palladium, sustulisse, ut
 praclarum inde munus, ac instrumentum Tribuna-
 tus ad aliquem, si nactus esses, qui tuo arbitrio Tri-
 bunatum gereret, deferre posses, ¹ & aspexit me
 quidem illis oculis, quibus tum solebat, cum omnia om-
 nibus minabatur. mouet me quippe lumen curiae.
 quid? tu me iratum Sexte putas tibi? cuius tu inimicif-
 simum multo crudelius etiam punitus es, quam erat
 humanitatis meae postulare. ² tu P. Clodij cruentum
 cadauer eiecisti domo, tu in publicum eiecisti, tu spo-
 liatum imaginibus, exequijs, pompa, laudatione, in-
 felicissimis lignis semiustulatum nocturnis canibus
 dilaniandum reliquisti. quam rem et si necessario feci-
 sti, tamen, quonia in meo inimico crudelitatem expro-
 psisti tuam, laudare non possum, irasci certe non debeo.
 P. Clodij Praetura non sine maximo rerum nouarum
 motu proponi solitam esse videbatis, nisi esset is Co-
 sul, qui eam auderet, possetq; infringere. cum Milo-
 nem esse cum sentiret vniuersus populus R. quis du-
 bitaret suffragio suo se metu, periculo Remp. libe-
 rare? ³ at non P. Clodio mortuo visitatis iam rebus
 obnitendum est Miloni, ut tueatur dignitatem sua.

singu-

singularis illa huic vni concessa gloria, quæ quoti-
 die augebatur frangendis furoribus Clodianis, iam
 morte Clodij cecidit. vos adepti estis, ne quem ci-
 uem metueretis: hic exercitationem virtutis, suffra-
 gationem Consulatus, fontem perennem glorie sue
 perdidit. itaque Milonis Consulatus, qui viuo Clo-
 diio labefactari non poterat, mortuo denique tenta-
 ri coeptus est. non modo igitur nihil prodest, sed ob-
 est etiam P. Clodij mors Miloni. ¹ at valuit odium,
 fecit iratus, fecit inimicus, fecit ultor iniurie, puni-
 tor doloris sui. quid, si hæc, non dico maiora fuerunt
 in Clodio, quam in Milone, sed in illo maxima, nul-
 la in hoc? quid vultis amplius? ² quid enim odisset
 Clodium Milo, segetem ac materiam sue glorie,
 præter hoc ciuile odium, quo omne improbos odi-
 mus: ille, erat, ut odisset primum defensorem, salu-
 tis meæ, deinde vexatorem furoris, domitorem ar-
 morum suorum, postremo etiam accusatorem suum:
 reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius, quoad
 vixit. quo tandem animo hoc tyrannum tulisse cre-
 ditis? quantum odium illius, et in homine iniusto
 quam etiam iustum esse? reliquum est, ut iam illi
 natura ipsius, consuetudoq; defendat, hunc autem
 hæc eadem coarguant, nihil per vim vnquam Clo-
 dius, omnia per vim Milo. quid ergo iudices; cum
 incertibus urbis vobis cessi, non seruos, non ar-
 ma, non vim intentauit? quæ fuisset igitur causa re-
 stituendi mei, nisi fuisset iniusta eijciendi? ⁴ diè mibi
 credo,

1 Inducit &
 argumēta ion
 pulsionis que
 hinc inde co
 parat. ²
 2 Callidè et
 temnit quod
 dissolui non
 potest.
³ *π* *ο* *δ* *ι* *ο* *ξ* *ι*
 vocant.

3 A peccandi
 consuetudi-
 ne quæ demō
 strat in Clo-
 dio.

4 Occurrit
 defensionis, &
 irridet.

credo, dixerat, mulctam irrogarat, actionem perduellionis intenderat. & mihi iudices in causa aut vestra mala, aut mea nec præclarissima etiam iudicium timendum fuit? 1. seruorum, & egentium ciuium, & facinorosorum armis meos ciues meis consilijs periculisq; seruatos pro me obijci nolui: vidi enim, vidi hunc ipsum Q. Hortensium lumen & ornamentum Reip. penè interfici seruorum manu, cū mihi adesset: quā in turba C. Vibienus senator vir optimus, cum hoc cum esset unā, ita est mulctatus, ut vitam amiserit. 2. itaque quando illius postea sicca illa, quam à Catilina acceperat, conqueuit? hæc intentata nobis est: huic ego vos obijci pro me non sum passus: hæc insidiata Pompeio est: hæc istam Appiam viam, monumentum sui nominis, nece Papij cruentauit: hæc eadem longo interuallo conuersa rursus est in me: nuper quidem, ut scitis, me ad regiam penè confecit. 3. quid simile Milonis? cuius vis omnis hæc semper fuit, ne P. Clodius, cum in iudicium detrahi non posset, vi oppressam ciuitatem teneret. quem si interficere voluisset, quantæ, quoties occasiones, quā præclare fuerunt? potuit ne, cum domum ac deos penates suos illo oppugnante defenderet, iure se vlcisci? potuit ne ciue egregio & viro fortissimo P. Sestio collega suo vulnerato? potuit ne Fabritio viro optimo, cum de reditu meo legem ferret, pulso, crudelissima in foro cade facta? potuit ne L. Cecilij iustissimi, fortissimiq; Prætoris oppugnata

1 Digressio breuis.

2 Concludit & crimina Clodij cōgregat.

3 Confert innocentiam Milonis, & docet quoties ille peccandi occasionem prætermiserit.

oppugnata domo? potuit ne illo die, cum est lata
 lex de me, cum totius Italiae concursus, quem mea
 salus concitabat, facti illius gloriam libens agnouisset,
 ut, etiam si id Milo fecisset, cuncta ciuitas eam
 laudem pro sua vendicaret? ¹ at qui erat id tempo-
 ris clarissimus & fortissimus Consul, inimicus Clo-
 dio, P. Lentulus, ultor sceleris illius, pro pugnator
 senatus, defensor vestrae voluntatis, patronus illius
 publici consensus, restitutor salutis meae; septē Præ-
 tores, octo Tribuni pl. illius aduersarij, defensores
 mei; Cn. Pompeius auctor & dux mei reditus, illius
 hostis: cuius sententiam senatus omnis de salute
 mea grauisissimam & ornatisissimam secutus est: qui
 populum R. cohortatus est: qui, cum de me decre-
 tum Capuae fecisset, ipse cunctae Italiae cupienti, &
 eius fidem imploranti signum dedit, ut ad me resti-
 tuendum Romam concurrerent. omnia tum deni-
 que in illum odia ciuium ardebant desiderio mei:
 quem qui tum interemisset, non de impunitate eius,
 sed de praemijs cogitaretur. ² tamen se Milo con-
 tinuit, & P. Clodium ad iudicium bis, ad vim nun-
 quam vocauit. quid? priuato Milone, & reo ad po-
 pulum, accusante P. Clodio, cum in Cn. Pompeium
 pro Milone dicentem impetus factus est, quae tum
 non modo occasio, sed etiam causa illius opprimen-
 di fuit? nuper vero, cum M. Antonius summam
 spem salutis bonis omnibus attulisset, grauisi-
 mamq; adolescens nobilissimus Reip. partem for-
 tissime

¹ Amplificat
 occasionem
 à personis.

² Alia occa-
 sio.

trissime suscepisset, atque illam belluam iudicij laqueos
 declinantem iam irretitam teneret, qui locus, quod
 tempus illud dii immortales fuit? cum se ille fugiens
 in scalarum tenebras abdidiſſet. ¹ magnum Miloni
 fuit conficere illam pestem nulla sua inuidia, Anto-
 nij vero maxima gloria, quid? comitijs in campo quo-
 ties potestas fuit? cum ille vi in septa irruisset, gla-
 dios distringēdos, lapides iaciendos curasset, deinde
 subito vultu Milonis perterritus fugeret ad Tybe-
 rim, vos & omnes boni vota faceretis, ut Miloni
 uti virtute sua libēret. ² quem igitur cum omnium
 gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela?
 quem iure, quem loco, quem tempore, quem impu-
 ne non est ausus, hunc iniuria, iniquo loco, alieno
 tempore, periculo capitis non dubitavit occidere? ³
 praesertim iudices cum honoris amplissimi conten-
 tio, & dies comitorum subesset, quo quidem tem-
 pore (scio enim, quam timida sit ambitio, quantaq;
 & quam sollicita cupiditas Consulatus) omnia, non
 modo quae reprehendi palam, sed etiam quae obscu-
 re cogitari possunt, timemus: rumorem, fabulam
 fictam, falsam perhorrescimus: ora omnium atque
 oculos intuemur: nihil enim est tam molle, tam te-
 nerum, tam aut fragile, aut flexibile, quam volun-
 tas erga nos, sensusq; civium: qui non modo impro-
 bitati irascuntur candidatorum, sed etiam in recte
 factis saepe fastidiunt. hunc diem igitur campi spe-
 ratum atque exoptatum sibi proponens Milo, crue-

1 Item alia.

2 Concludit
 per enumera-
 tionem.

3 Alind argu-
 mentū a tem-
 pore.

4

tis manibus scelus & facinus præ se ferens & con-
 fitens, ad illa augusta centuriarum auspicia venie-
 bat: quam hoc non credibile in hoc? quam idem in
 Clodio non dubitandum, qui se, interfecto Milone,
 regnaturum putaret? quid? quod caput audaciae est
 iudices: quis ignorat, maximam illecebram esse peccandi
 impunitatis spem? in utro igitur hæc fuit? in Mi-
 lone, qui etiam nunc reus est facti aut præclari, aut
 certe necessarij; an in Clodio, qui ita iudicia pœnã-
 q; contempserat, ut cum nihil deleteret, quod aut
 per naturam fas esset, aut per leges liceret? 2 sed
 quid ego argumentor? quid plura disputo? te Q. Pe-
 tili appello, optimum & fortissimum civem: te M.
 Cato testor; quos mihi diuina quædam fors dedit iu-
 dices; vos ex M. Fauonio audistis, Clodium sibi dix-
 isse, & audistis viuo Clodio, periturum Milonem
 triduo: post diem tertium gesta res est, quã dixerat,
 cum ille non dubitaret aperire quid cogitaret, vos
 potestis dubitare quid fecerit? 3 quemadmodum igitur
 cum dies nõ sefellit? dixi equidem modo. Dictatoris
 Lanuuii statura sacrificia nosse, negotij nihil
 erat: vidit necesse esse Miloni proficisci Lanuuium
 illo ipso, quo profectus est, die: itaque ante euertit, at
 quo die? quo, ut ante dixi, insanissima cõcio ab ipsius
 mercenario Tribuno pl est cõcitata: quẽ diẽ ille, quã
 cõcionẽ, quos clamores, nisi ad cogitatũ facinus ap-
 properaret, nõquã reliquisset. ergo illi ne causa qui-
 dem itineris, etiã causa manendi; Miloni nulla facul-

1 A spe impu-
 nitatis, qua
 in utro fas-
 rit ostenditur.

2 Confirmat
 ex dicto, Glo-
 dij.

3 A spe perfi-
 cendi, quana
 probat a tem-
 pore, ad cõsi-
 hũ facti per-
 tinet.

tas manendi, exeundi non causa solum, sed etiam necessitas fuit. ¹ quid, si, ut ille sciuit Milonem fore eodie in via, sic Clodium Milone suspicari quidem potuit? primū quæro, qui scire potuerit? quod vos idē in Clodio quærerere non potestis: ut enim neminem aliū nisi T. Patinam familiarissimum suū rogasset, scire potuit illo ipso die Lanuuij à Dictatore Milone prodi Flaminiē necesse esse: sed erāt permulti alij, ex quibus id facillime scire posset, omnes scilicet Lanuuiini. Milo de Clodij reditu unde quæsiuit? quæsierit sanē. ² videte, quid vobis largiar. seruū etiā, ut Arius meus amicus dixit, corruerit. legite testimonia testium vestrorum. dixit C. Casinius, cognomento Schola, Interamnis, familiaris meus, & idē comes P. Clodij, ³ cuius iam pridem testimonio Clodius eadē hora Interamnæ fuerat & Romæ, P. Clodium illo die in Albano mansurum fuisse, sed subito ei esse nunciatum, Cyrum architectum esse mortuū, itaque Romā repente constituisse proficisci. dixit hoc comes item P. Clodij C. Clodius. ⁴ videte iudices quantæ res his testimonijs sunt confectæ. primum certe liberatur Milo, nō eo consilio profectus esse, ut insidiaretur in via Clodio, quippe qui ei obuius futurus omnino non erat. deinde (non enim video cur non meum agam negotium) ⁵ scitis iudices fuisse, qui in hac rogatione suadenda dicerēt, Milonis manu cædem esse factam, consilio vero maioris alicuius. videlicet me latronem ac sicarium abiecti

homines

1 Cōfert imprudentiam Milonis, quæ probat à personis & itinere Clodij & ex dictis restium confirmat.

2 Ex dictis festium probat scire non potuisse Milonem.

3 Perstringit testē qui pro Clodio de pollutis ceremonijs mētus fuerat.

4 Monet quod ex testimonijs aduersariorum conficiatur.

5 Inducit sui defensionem ex eodē testimonio.

homines & perditū describēbāt. iacent suis testibus
 ij, qui Clodium negant eō die Romam, nisi de Cyro
 auditum esset, rediturum fuisse. 1 respiravi: libera-
 tus sum: non vereor, ne, quod ne suspicari quidem
 potuerim, videar id cogitasse. 2 nunc persequar cæ-
 tera. nam occurrit illud: ne Clodius quidem de insi-
 dijs cogitavit, quoniam fuit in Albano mansurus: si
 quidem exiturus ad cædem ē villa nō fuisset. video
 enim illum, qui dicitur de Cyri morte nunciasse, nō
 id nunciasse, sed Milonem appropinquare. nā quid
 de Cyro nunciaret, quem Clodius Roma proficiscēs
 reliquerat morientem: vna fui, testamentum simul
 obsignavi cum Clodio: testamentum autem palam
 fecerat, & illum heredem & me scripserat. quem
 pridie hora tertia animam efflantem reliquisset,
 eum mortuum postridie hora decima ei nunciaba-
 tur: age, sit ita factum: quæ causa, cur Romam pro-
 peraret? cur in noctem se conijceret? quid affere-
 bat festinationem? quod heres erat? primum erat
 nihil, cur properatio opus esset: deinde, si quid esset,
 quid tandem erat, quod ea nocte consequi posset,
 amitteret autem si postridie mane Romam venis-
 set? 3 atque ut illi nocturnus ad urbem aduentus
 vitandus potius, quam expetendus fuit: sic Miloni,
 cum insidiator esset, si illum ad urbem noctu acces-
 surum sciebat, subsistendū atque expectandū fuit.
 noctu, inuidioso, & pleno latronū in loco occidis-
 set. nemo ei negati non credidisset, quem esse omnes

1 Epiphone
 ma gaudētis
 & tanquam
 securi.

2 Sicut testi-
 monio aduer-
 sariorum pro-
 se vltus est,
 ita rursus adi-
 mit illis &
 suspēctum fa-
 cit cōfirmās
 aduentū Mi-
 lonis Clo-
 dio nuncia-
 tum fuisse.

3 Remouet
 cōsiliū cri-
 minis à Mi-
 lone: quia
 nec locū insi-
 diarum, nec
 tempus ob-
 seruauerit.

saluum etiam confitentem volunt. sustinisset hoc
 crimen primum ipse ille latronum occultator &
 receptator locus, dum neque muta solitudo indicas-
 set, neque caeca nox ostendisset milonem: deinde ubi
 multi ab illo violati, spoliati, bonis expulsi, multi
 etiam hæc timentes in suspicionem caderent, tota
 denique rea citaretur Hetruria. atque illo die certe
 Aricia rediens diuertit Clodius ad Albanam: quod
 nisi sciret illum Milo Aricia fuisse, suspicari tamen
 debuit, eum, etiam si Romam illo die reuerti vellet,
 ad villam suam, quæ viam tangeret, diuersurum.
 cur neque ante occurrit, ne in villa resideret: nec
 eo in loco subsedit, quò ille noctu venturus esset?
 video adhuc constare omnia iudices, Miloni etiam
 vtile fuisse Clodium viuere, illi ad ea, quæ concupie-
 rat, optatissimum interitum milonis fuisse; odium
 illius in hunc acerbissimum, in illum huius nullum;
 consuetudinem illius perpetuam in vi inferenda,
 huius tantum, in repellenda; mortem ab illo denun-
 ciatam palam Miloni & predicatam, nihil un-
 quam auditum ex Milone; profectiois huius diem
 illi notum, reditum illius huic ignotum fuisse; hu-
 ius iter necessarium, illius etiam potius alienum;
 hunc præ se tulisse illo die Roma exiturum, illum
 eo die se dissimulasse rediturum; hunc nullius rei
 mutasse consilium, illum causam mutandi consilij
 finxisse; huic, si insidiaretur, nocte prope urbem
 expectandum, illi, etiam si hunc non timeret, tamen
 accessum

Epilogus
 argumento-
 rum quo om-
 nia in vnum
 contrahat.

Epilogus
 argumento-
 rum quo om-
 nia in vnum
 contrahat.

accessum ad urbem nocturnum fuisse metuendum.¹
 Videamus nunc id, quod caput est, locus ad insidias
 ille ipse, ubi congressi sunt, utri tandem fuerit ap-
 tior. id vero iudices etiam dubitandum, & diutius
 cogitandum est. ante fundum Clodij: quo in fundo
 propter insanas illas substructiones facile mille ho-
 minū versabatur† valētii aduersari.² atqui excel-
 so loco superiore se fore putabat milo, & ob eā cau-
 sam eum locum ad pugnam potissimum delegerat.
 an in eo loco potius expectandum ab eo, qui ipsius
 loci spe facere impetum cogitarat? ³ res loquitur
 iudices ipsa: quæ semper valet plurimum. si hæc
 non gesta audiretis, sed picta videretis: tamen appa-
 reret, uter eset insidiator, uter nihil cogitaret ma-
 li, cum alter veheretur in rheda penulatus, unâ se-
 deret uxor. quid horum non impeditissimum? ve-
 stitus, an vehiculum, an comes? quid minus prom-
 ptum ad pugnam, cum penula irretitus, rheda im-
 peditus, uxore penè constrictus esset? ⁴ videte†
 nunc illum, primum egredientem è villa subito:
 cur vesperi? quid necesse est tarde? quid conuenit,
 præsertim id temporis? diuertit in villam Pom-
 peij: Pompeium ut videret? sciebat in Alfiensi esse
 procul inde: villam ut perspiceret? & millies in ea
 fuerat. quid ergo erat moræ & tergiuersationis?
 dum hic veniret, locum relinquere noluit. Age,
 nunc iter expediti latronis cum milonis impedimē-
 tis comparate. semper ille antea cum uxore, tum

1 Argumēta
 tur à faculta-
 te criminis,
 quam primū
 a loco, dein-
 de ab habitu
 & comitatu
 itineris colli-
 git.

† valētii

Atqui

2 Ironia est
 qua occurrit
 ex persona
 aduersarij.

3 Rem subij-
 cit ante oculo-
 los.

4 Adiungis
 argumētum
 à tempore.

† nunc quid
 illum

5 Conferet è
 diuerso Mi-
 lonem.

sine ea: nunquam non in rheda, tum in equo: comi-
 tes Græculi, quocumque ibat, etiam cum in castra
 Hetrusca properabat; tum nugarum in comitatu
 nihil. Milo, qui nunquam, tum casu pueros sympho-
 niacos uxoris ducebat, & ancillarum greges. ille,
 qui semper secum scorta, semper exoletos, semper
 lupas ducebat, tum neminem, nisi ut virum à viro le-
 ctum esse diceres. ¹ cur igitur victus est? quia non
 semper viator à latrone, nonnunquam etiam latro
 à viatore occiditur: quia quanquam paratus in im-
 paratos Clodius, tamen mulier inciderat in viros.
 nec vero sic erat unquam non paratus Milo con-
 tra illum, ut nō satis ferè esset paratus. semper ille,
 & quantum interesset P. Clodij se perire, & quan-
 to illi odio esset, & quantum ille auderet, cogita-
 bat: quamobrem vitam suam, quam maximis præ-
 mijs propositam & penè addictam sciebat, nun-
 quam in periculum sine præsidio, & sine custodia
 prouehabat. adde casus, adde incertos exitus pugna-
 rum, Martemq; communem, qui sæpe spoliante-
 iam & exultantem euertit, & perculit ab abiecto.
 adde inscitiam pransi, poti, oscitantis ducis: qui
 cum à tergo hostem interclusum reliquisset, nihil
 de eius extremis comitibus cogitauit: in quos incen-
 sos ira, vitamq; domini desperantes cum incidisset,
 hæsit inijs pœnis, quas ab eo serui fideles pro domi-
 ni vita expetiuerunt. ² cur igitur eos manumisit? me-
 tuebat scilicet, ne indicaretur, ne dolore perferre nō
 possent,

Occurrit &
 inducit cōfu-
 tationē argu-
 mentorū in
 Milonem. vi-
 ctum fuisse
 Clodium, nō
 quod para-
 tior fuerit
 Milo, sed di-
 gnauia Clodij
 & virtute Mi-
 lonis & in-
 certa pugnan-
 di fortuna,

Alia obi-
 ectio quā sol-
 uit reddēdo
 causam ma-
 numisiōis.
 pertinet ad
 pargandā cō-
 scie. tiā Mi-
 lonis.

possent, ne tormentis cogereantur, occisum esse à
 seruis Milonis in Appia via P. Clodium, confiteri.
 quid opus est tortore? quid queris? occideritne? occi-
 dit. iure, an iniuria? nihil ad tortorem: facti enim in
 eculeo quæstio est, iuris in iudicio. quod igitur in
 causa quærendum est, id agamus: hoc, quod tormen-
 tis inuenire vis, id fatemur. manu vero cur mise-
 rit, si id potius queris, quàm cur parum amplis affe-
 cerit præmijs: nescis inimici factum reprehendere:
 dixit enim hic idem, qui omnia semper constanter
 & fortiter, M. Cato, dixitq; in turbulenta concio-
 ne, quæ tamen huius auctoritate placata est; non li-
 bertate solum, sed etiã omnibus præmijs dignissi-
 mos fuisse, qui domini caput defendissent: quod
 enim præmiũ satis magnum est tam beneuolis, tam
 bonis, tam fidelibus seruis, propter quos uiuit? et si
 id quidem non tanti est, quàm quòd propter eosdẽ
 non sanguine, & vulneribus suis crudelissimi ini-
 mici mentem oculosq; satiauit. quos nisi manumi-
 sisset, tormentis etiam dedendi fuerunt, conseruato
 res domini, ultores sceleris, defensores necis: hic ve-
 ro nihil habet in his malis, quod minus moleste fe-
 rat, quam, etiam si quid ipsi accidat, esse tamen illis
 meritũ præmium persolutum. sed quæstiones ur-
 gent Milonẽ, quæ sunt habitæ nũc in atrio Liberta-
 tis: quibus nã de seruis? rogas? de P. Clodij. quis eos
 postulauit? Appius. quis produxit? Appius. unde? ab
 Appio. dij boni, quid potest agi seuerius? 2 de seruis

r Tertia obie-
 ctio quam cõ-
 temnit repre-
 hendendo
 quæstiones in
 Milonem à
 persona quæ
 storis. ab ini-
 quo & à mo-
 do quarèdi.
 2 Ostendit cõ-
 tra legẽ quæ
 situm in Mi-
 lonem.

nulla questio est in dominum, nisi de incestu, ut fuit
 in Clodium. proxime ad deos accessit Clodius, pro-
 prius, quam tum, cum ad ipsos penetrarat; cuius de
 morte tanquã de ceremonijs violatis queritur. sed
 tamen maiores nostri in dominum de seruo quæri
 noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed
 quia videbatur indignũ esse, & domini morte ipsa
 tristius. in reum de seruis accusatoris cũ queritur,
 verum inueniri potest? age vero, quæ erat, aut
 qualis questio? heus ubi Ruscio, ubi Casca? Clodius
 insidias fecit Miloni? fecit: certa crux. nullas fecit:
 sperata libertas. quid hac questione certius? subito
 arrepti in questionem, tamen separantur à cæteris
 & in arcas conijciuntur, ne quis cũ ijs colloqui pos-
 sit. hi centum dies penes accusatorem cum fuissent,
 ab eo ipso accusatore producti sunt. quid hac que-
 stione dici potest integrius? quid incorruptius?
 quòd si nondũ satis cernitis, cũ res ipsa tot, tam cla-
 ris argumentis, signisq; luceat, pura mente atq; in-
 tegra Milonem, nullo scelere imbutum, nullo me-
 tu perterritum, nulla conscientia exanimatum Ro-
 mane reuertisse: recordamini per deos immortales,
 quæ fuerit celeritas reditus eius, qui ingressus in fo-
 rum ardente curia, quæ magnitudo animi, qui vul-
 tus, quæ oratio! neq; vero se populo solum, sed etiã
 senatui tradidit; neque senatui modo, sed etiam pu-
 blicis præfidijs, & armis; neque his tantum, verum
 etiam eius potestati, cui senatus totam Remp. om-

1 Reprehen-
 dit corrupte-
 lam questio-
 nis.
 2 Tertius lo-
 cus cõsistit
 qui constat si-
 gnis & indi-
 cijs hominũ
 quæ factum
 consequuta
 sunt. Itaque
 primo argu-
 mentatur à
 conscientia
 Milonis & in-
 terim cõque-
 ritur de rumo-
 ribus homi-
 num: deinde
 auertit Rom-
 peij suspicio-
 nem qui ma-
 lè de Milone
 sensisse & eũ
 metuiffe vi-
 debatur.

nem Italiae pubem, cuncta populi R. arma commiserat. cui se nunquam profecto tradidisset, nisi causa suae consideret, praesertim omnia audienti, magna metuenti, multa suspicanti, nonnulla credenti. ¹ magna vis est conscientiae iudices, & magna in utraque partem, ut neque timeant, qui nihil commiserint; & poenam semper ante oculos versari putent, qui peccarint. neque vero sine ratione certa, causa Milonis semper a senatu probata est: videbant enim sapientissimi homines facti rationem, praesentiam animi, defensionis constantiam. an vero obliti estis iudices recenti illo nuncio necis Clodianae non modo inimicorum Milonis sermones, & opiniones, sed nonnullorum etiam imperitorum, qui negabant eum Romam esse rediturum? ² siue enim illud animo irato ac percito fecisset, ut incensus odio trucidaret inimicum: arbitrabantur eum tanti mortem P. Clodij putasse, ut equo animo patria careret, cum sanguine inimici expleisset odium suum. siue etiam illius morte patriam liberare voluisset: non dubitaturum fortem virum, quin, cum suo periculo salutem Reip. attulisset, cederet equo animo legibus, secum auferret gloriam sempiternam, nobis haec fruenda relinqueret, quae ipse seruasset. multi etiam Catilinam, atque illa portenta loquebantur: erumpet, occupabit aliquem locum, bellum patriae faciet. ³ miseros interdum ciues optime de Rep. meritos: in quibus homines non modo res praclarissimas

¹ Amplificat constantiam Milonis a rumoribus hominum. Locus est a tempore.

² Delabitur in obliquam allocutionem, populi sermones representans.

³ Labitur in conquestionem.

clarissimas obliuiscuntur, sed etiam nefarias suspi-
cantur. ergo illa falsa fuerunt: quæ certe vera exti-
tissent, si Milo admisisset aliquid, quod non posset
honeste verèq; defendere. 1 quid, quæ postea sunt in
eum congesta, quæ quauis etiam mediocrium deli-
etorum conscientiam perculissent, ut sustinuit dij
immortales? sustinuit? immo vero ut contempsit, ac
pro nihilo putauit? quæ neq; maximo animo nocēs,
neque innocens, nisi fortissimus vir, negligere po-
tuisset. scutorum, gladiatorum, frenorum, spatorum,
pilorumq; etiam multitudo deprehendi posse iudica-
batur: nullum in vrbe vicum, nullum angiportum
esse dicebant, in quo Miloni non esset conducta do-
mus: arma in villam Otriculanam deuecta Tyberi:
domus in cliuo Capitolino scutis referta: plena om-
nia malleolorum ad vrbis incendia comparatorū.
hæc non delata solum, sed penè credita; nec ante re-
pudiata sunt, quàm quæ sita. 2 laudabam equidē in-
credibilem diligentiam Cn. Pompeij, sed dicam ut
sentio iudices. nimis multa audire coguntur, neq; ali-
ter facere possunt ij, quibus tota cōmissa est Resp.
quin etiam audiendus sit Popa Licinius nescio quis
de circo Maximo. 3 seruos Milonis apud se ebrios
factos, sibi confessos esse de interficiendo Cn. Pom-
peio coniurasse; deinde postea se gladio percussum
esse ab vno de illis, ne indicaret; Pompeio in hortos
nunciauit. arcessor in primis. de amicorum sentētia
rem defert ad senatum. 4 non poteram in illius mei,
patriæq;

2 Addit alia
atrociora.

2 Occurrit &
excusat metū
Pōpeij & fal-
sam delatio-
nem reprehē-
dit.

3 Eludit nar-
rationem de
latoris.

4 Vult rē fi-
ctam fuisse
quod credibi-
le facit à fig-
no.

omnia in hunc unum instituta, parata, intenta sunt; magna in hoc certe vis, & incredibilis animus, & non unius viri vires, atq; opes indicantur, si quidem in hunc unum & præstantissimus dux electus, & tota Respublica armata est. 1 sed quis non intelligit, omnes tibi Reipublice partes agras, & labantes, ut eas his armis sanares, & confirmares, esse commissas? quod si Miloni locus datus esset, probasset profecto tibi ipsi, neminem unquam hominem homini chariorem fuisse, quam te sibi; nullum se unquam periculum pro tua dignitate fugisse; cum illa ipsa teterrima peste sæpissime pro tua gloria contendisset; Tribunatum suum ad salutem meam, quæ tibi charissima fuisset, consilijs tuis gubernatum; se à te postea defensum in periculo capitis, adiutum in petitione Præture; duos se habere semper amicissimos sperasse, te tuo beneficio, me suo. 2 quæ si non probaret, si tibi ita penitus infedisset ista suspicio, nullòve euelli modo posset; si deniq; Italia à delectu, urbs ab armis sine Milonis clade nunquam esset conquietura: ne iste haud dubitans cessisset patriam, qui ita natus est, & ita consuevit: te Magne tamè attestaretur, quod nunc etiam facit: 3 Vide quàm sit varia vitæ, commutabilisq; ratio, quàm vaga, volubilisq; fortuna, quantæ infidelitates in amicis, quàm ad tempus aptæ simulationes, quantæ in periculis fugæ proximorum, quantæ timiditates. 4 erit, erit illud profecto tempus, & illucescet aliquando ille dies, cū tu saluta

1 Corrigit & armorum suspicionem in contrarium vertit cōmēmorans necessitudinem Pompeij & Milonis.

II

2 Delabitur in querelam quæ tacitè inuidiosam facit Pompeio nisi liberet suspicione Milonem.
3 Mouet commiserationē à fortuna.
4 Prædicat Pompeium aliquando in rep. desideraturum esse virtutem Milonis.

sed ut aribus, ut spero, rebus tuis, sed fortasse motu
 aliquo communium temporum immutatis, qui quā
 crebro accidat, experti debemus scire, & amicissimi
 benevolentiam, & grauisissimi hominis fidem, &
 unius post homines natos fortissimi viri magnitu-
 dinem animi desideres. quanquam quis hoc credat,
 Cn. Pompeiū, iuris publici, moris maiorum, rei deni-
 q; publicæ peritissimum, cum senatus ei cōmiserit,
 ut videret, ne quid Resp. detrimenti caperet, quo
 vno versiculo satis armati semper Consules fuerūt
 etiā nullis armis datis; hunc exercitu, hunc delectu
 dato, iudicium expectaturum fuisse in eius consi-
 lijs † vindicandis, qui vel iudicia ipsa tolleret? satis † iudican-
 iudicatum est à Pompeio, falso ista conferri in Mi- dis.
 lonem, qui legē tulit, qua, ut ego sentio, Milonem
 absolui oporteret; ut omnes confitentur, liceret. 1
 quod vero in illo loco, atq; in illis publicorū presi- Interpretat
 diorum copijs circūfusus sedet, satis declarat, se nō armoiū presi-
 terrorem inferre vobis (quid enim illo minus dig- diū & opinia-
 nū, quam cogere ut vos eū condemnētis, in quē ani- nem eius iam
 maduere ipse & more maiorū, & suo iure pos- contrarium
 set?) sed præsidio esse, ut intelligatis, contra hester- vertit.
 nā concionem illam licere vobis, quod sentiatis, libe 2 Altera pars
 re iudicare. 2 nec vero me iudices Clodianum cri- cōfirmatiōis
 men mouet: noc tam sum demens, tamq; vestri sen- qua extra cau-
 sus ignarus atq; expers, ut nesciam quid de morte tam inducis
 Clodij sentiatis. de qua si iam nollem ita diluere cri- cōparatiōis
 men, ut dilui, tamen impune Miloni palam clama- enimis, eam
 re, atque demque gra-
 uiter tractat
 cū acerbissi-
 ma Clodiani
 vita infecta-
 tione.

re, atque mentiri gloriose liceret: occidi, occidi, non
 Sp. Melium, qui annona leuanda, iacturisq; rei fami-
 liaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in su-
 spicionem incidit regni appetendi; non Ti. Grac-
 chum, qui collegæ magistratum per seditionem ab-
 rogauit; quorum interfectores implerunt orbem
 terrarum nominis sui gloria; sed eū, (auderet enim
 dicere, cum patriam periculo suo liberaffet) cuius
 nefarium adulterium in puluinaribus sanctissimis
 nobilissimæ fœminæ comprehenderunt; eum, cuius
 supplicio senatus solennes religiones expiandas sæ-
 pe censuit; eum, quem cum sorore germana nefa-
 rium stuprum fecisse L. Lucullus iuratus se quæstio-
 nibus habitis dixit comperisse; eum, qui ciuem, quæ
 senatus, quem populus, quem omnes gentes urbis
 ac vitæ ciuium conseruatores iudicabant, seruorū
 armis exterminauit; eum, qui regna dedit, ademit,
 orbem terrarum quibuscum voluit partitus est;
 eum, qui, pluribus cædibus in foro factis, singulari
 virtute & gloria ciuem domum vi & armis com-
 pulit: eum cui nihil vnquam nefas fuit nec in facino-
 re, nec in libidine: eum, qui ædem Nympharum in-
 cendit, vt memoriam publicæ recensionis tabulis
 publicis impressam extingueret: eum denique, cui
 iam nulla lex erat, nullum ciuile ius, nulli possessio-
 num termini: qui non calumnia litium, non iniu-
 stis vindicijs ac sacramentis alienos fundos, sed ca-
 stris, exercitu, signis inferendis petebat: qui non so-
 lum

Censorium
 intelligit qui
 Clodium no-
 taucrunt.
 2 Nō prætex-
 tu saltem iu-
 ris utebatur,
 sed vi & ar-
 mis. Calūnia
 est cum quis
 falsam petiti-
 onem compara-
 rat vel inten-
 dit. Vindiciæ
 actio possessio-
 nis est, sa-
 cramentum
 actionis ge-
 nus quod &
 Sponsio voca-
 batur.

lum Hetruscos (eos enim penitus contempserat) sed hunc Cn. Pompeium, virum fortissimum, atq; optimum ciuem, iudicem nostrum, pellere possessionibus, armis, castrisq; conatus est; qui cum architectis & decempedis villas multorum, hortosq; peragrabat; qui Ianiculo, & alpibus spem possessionum terminabat suarum; qui, cum ab equite R. splendidissimo, & forti viro, T. Paccauo non impetrasset, ut insulam in lacu Pretio venderet, repente Lyntribus in eam insulam materiam, calcem, camenta, atque arma conuexit, dominoq; trans ripam inspectante non dubitauit edificium extruere in alieno; qui huic T. Furfanio, cui viro dii immortales (quid enim de muliercula Sanctia, quid de adolescente Apronio dico? quorum utrique mortem est minitatus, nisi sibi hortorum possessione cessisset) sed ausus est Furfanio dicere, si sibi pecuniam, quantam poposcerat, non dedisset, mortuum se in domum eius illaturum. qua inuidia huic esset tali viro conflagrandum; qui Appium fratrem, hominem mihi coniunctum fidelissima gratia, absentem de possessione fundi detecit; qui parietem sic per vestibulum sororis instituit ducere, sic agere fundamenta, ut sororem non modo vestibulo priuaret, sed omni aditu & lumine. ¹ quanquam haec quidem iam tolerabilia videbantur: et si aequabiliter in Remp. in priuatos, in longinquos, in propinquos, in alienos, in suos irruebat: sed nescio quo modo iam usu obdu-

P

ruerat,

i Correctio
 qua deprimit
 que predicta
 sunt vt sequē
 tia attolatur.

1 Ostendit
 quæ impede-
 rint resp. vi-
 uo Clodio &
 credibiliter
 ante oculos
 constituit.

2 Concludit
 inducta Milo-
 nis persona.

3 Confirmat
 lætitiã popu-
 li Ro. & futu-
 ram ciuitatis
 prosperitatẽ
 Clodio subla-
 to.

fuerat, & percalluerat ciuitatis incredibilis patien-
 tia, quæ uero aderant iam, & impendebant, quo-
 nam modo ea aut depellere potuissetis, aut ferre in-
 perium, si id ille nactus esset? omitto socios, exterarum
 nationes, Reges, Tetrarchas: (vota enim feceratis,
 ut in eos se potius mitteret, quam in uestras posses-
 siones, uestra teçta, uestras pecunias) à liberis dico,
 à liberis medius fidius, & coniugibus uestris nun-
 quam ille effrenatas suas libidines cohibuisset. fingi
 hæc putatis, quæ patent, quæ nota omnibus, quæ te-
 nentur? seruatorum exercitus illum in urbe conscri-
 pturum fuisse, per quos totam Remp. resq; priuatas
 omnium possideret. 2 quamobrem, si cruentum gla-
 dium tenens clamaret T. Annius, adeste quæso, atq;
 audite ciues; P. Clodiũ interfeci; eius furores, quos
 nullis iam legibus, nullis iudicijs frenare potera-
 mus, hoc ferro, & hac dextera à ceruicibus uestris
 repuli; per me unum effectum est, ut ius, æquitas, le-
 ges, libertas, pudor, pudicitia in ciuitate manerent:
 enimuero timendum, quonam modo id factum fer-
 ret ciuitas: nunc enim quis est, qui non probet? qui
 non laudet? qui non unum post hominum memo-
 riam T. Annum plurimum Reip. profuisse, ma-
 xima lætitiã populum R. cunctam Italiã, natio-
 nes omnes affecisse & dicat, & sentiat? 3 nequeo,
 vetera illa populi R. quanta fuerint gaudia, iudi-
 care: multas tamen iam summorum imperatorum
 clarissimas uictorias etas nostra uidit, quarum
 nulla

nulla neque tam diuturnā attulit letitiam, nec tan-
 tam. mandate hoc memorie iudices. spero multa
 vos, liberosq; vestros in Rep. bona esse visuros. in
 his singulis ita semper existimabitis, viuo P. Clodio
 nihil horum vos visuros fuisse. in spem maximam,
 & quemadmodum confido, verissimam adducti su-
 mus, hunc ipsum annum, hoc summo viro Consule,
 concussa hominum licentia, cupiditatibus fractis,
 legibus, & iudicijs constitutis, salutarem ciuitati
 fore. num quis igitur est tam demēs, qui hoc P. Clo-
 dio viuo contingere potuisset arbitretur? quid? ea
 quæ tenetis, priuata atque vestra, dominante homi-
 ne furioso quod ius perpetuæ possessionis habere
 potuissent? non timeo iudices, ne odio inimicitiarū
 mearum inflammatus, libentius hæc in illum euome-
 re videar, quàm verius: etenim et si præcipuum esse
 debebat, tamen ita communis erat omnium ille hostis,
 vt in communi odio penè æqualiter versaretur
 odium meum. non potest dici satis, ne cogitari qui-
 dem, quantum in illo sceleris, quantum exitij fuerit. 2
 quin sic attendite iudices. nempe hæc est questio de
 interitu P. Clodij. fingite animis: liberæ enim sunt
 cogitationes nostræ, & quæ volunt, sic intuentur,
 vt ea cernimus, quæ videmus: fingite igitur cogi-
 tatione imaginem huius conditionis meæ, si possim
 efficere vt Milonem absoluatis: sed ita, si P. Clodius
 reuixerit. quid vultu extimuiſtis? quonammodo
 ille vos viuus afficeret, qui mortuus inani cogita-

1 Auget am-
 plificationē
 & remouet
 insectandi cu-
 piditatem.

2 *κατά*
ὕποθεσιν
 includit ar-
 gumentatio-
 nem à perfo-
 ra Pompeij.

† ac sapien-
tia est,

tionem percussit? quid? si ipse Cn. Pompeius, qui ea
virtute † ac fortuna est, ut ea potuerit semper,
quæ nemo præter illum; si is, inquam, potuisset, ut
quæstionem de morte P. Clodij ferre, sic ipsum ab
inferis excitare: utrum putatis facturum fuisse?
etiam si propter amicitiam vellet illum ab inferis
reuocare, propter Remp. non fecisset. 1 eius igitur
mortis sedetis ultores, cuius vitã si putetis per vos
restitui posse, nolitis: & de eius nece lata quæstio
est, qui si eadem lege reuiuiscere posset, lata lex nũ
quam esset. huius ergo interfector non esset etiam
confitendo ab ijs impetraturus, ne pœnam timeret,
quos liberauisset? 2 Græci homines deorũ honores
tribunitijs viris, qui tyrannos necauerunt. quæ
ego vidi Athenis? quæ alijs in urbibus Græciæ?
quas res diuinas talibus institutas viris? quos can-
tus? quæ carmina? propè ad immortalitatem, & res-
ligionem, & memoriam consecrantur. vostatĩ con-
seruatorem populi, tanti sceleris ultorem non mo-
do honoribus nullis afficietis, sed ad supplicium ra-
pi etiam patiemini? 3 confiteretur, confiteretur, in-
quam, si fecisset, & magno animo, & libenter, se
fecisse libertatis omnium causa: quod certe ei non
confitendum modo fuisset, verum etiam prædican-
dum. etenim si id non negat, ex quo nihil petit, nisi
ut ignoscatur: dubitaret id fateri, ex quo etiam præ-
mia laudis essent petenda? nisi vero gratius putat
esse vobis, sui se capitis, quàm vestri ordinis de-
fensorem

1 Infert quod
efficatur, tor-
quens enthy-
memata ex
contrarijs.

2 Profert ex-
plum contra-
rium.

3 Prorumpit
in defensio-
nem insidia-
rum, in quã
impetu ex-
currit. Redit
enim ad cau-
sam, & confi-
lium crimi-
nis remouet
à Milone, dũ
in vitam Clo-
dij inuehi-
tur.

fensorem fuisse; ¹ cum praesertim in ea confessione, si
 grati esse velletis, honores assequeretur amplissi-
 mos; si factum vobis non probaretur, (quanquam
 qui poterat salus sua cuique non probari?) sed ta-
 men si minus fortissimi viri virtus ciuibus grata ce-
 cidisset, magno animo, constantiq; cederet ex ingra-
 ta ciuitate: nam quid esset ingratius, quam letari
 caeteros, lugere eum solum, propter quem caeteri la-
 tarentur? ² quaquam hoc animo semper omnes fui-
 mus in patriae proditoribus opprimendis, ut, quo-
 niam nostra futura esset gloria, periculū quoque,
 & inuidiam nostram putaremus: nam quae mihi
 contribuenda laus esset ipsi, cum tantum in Consu-
 latu meo pro vobis, ac liberis vestris ausus essem,
 si id, quod conabar, sine maximis dimicationibus
 meis me esse ausurum arbitrarer? quae mulier scele-
 ratum ac perniciosum ciuem occidere non aude-
 ret, si periculum nō timeret? proposita inuidia, mor-
 te, poena, qui nihilo segnius Rem. defendit, is vir ve-
 re putandus est. populi grati est, praemijs afficere
 bene meritos de Rep. ciues: viri fortis, ne supplicijs
 quidē moueri, ut fortiter fecisse poeniteat. ³ quā ob-
 rē vteretur eadē confessione T. Annius, qua Hala, qua
 Nasica, qua Opimius, qua Marius, qua nosmet
 ipsi: & si grata Resp. esset, letaretur; si ingrata,
 tamen in graui fortuna conscientia sua nitere-
 tur. ⁴ sed huius beneficij gratiā iudices fortuna po-
 puli R. & vestra felicitas, & dij immortales sibi

1 Dicit reum
 causam men-
 tiendi nō ha-
 bere, siue er-
 ga contentē
 grati esse vel-
 lent, siue in-
 grati.

2 Corrigit
 rursus, & di-
 cit Milonem
 etiam pericu-
 loproposito,
 tamen forti-
 ter confessu-
 rum esse si in-
 fidiator esset
 probat a viri
 fortis animo.

3 Concludit
 exemplis.

4 Ostēdit di-
 uino consilio
 Clodium in-
 terfectū esse,
 quod credibi-
 le facit a di-
 uina naturat
 ab impietate
 Clodij tran-
 sit qui reli-
 giosa loca
 violauerat,
 in quorū cō-
 spectu fait oc-
 cīsus: itaque
 hoc signi-
 ficat.

deberi putant. nec verò quisquam aliter arbitrari potest, nisi qui nullam vim coelestem existimat, numenve diuinum, quem neque imperij vestri magnitudo, neque sol ille, nec coeli, & signorum motus, nec vicissitudines rerum atque ordines mouent, neque, id quod maximum est, maiorum sapientia, qui sacra, qui ceremonias, qui auspicia & ipsi sanctissime coluerunt, & nobis suis posteris prodiderunt. est, est profecto illa vis: neque in his corporibus, atque in hac imbecillitate nostra inest quiddam, quod vigeat, & sentiat, & non inest in hoc tanto nature, tam præclaro motu, nisi forte iccirco esse non putant, quia non apparet, nec cernitur: perinde quasi nostram ipsam mentem, qua sapimus, qua provide mus, qua hæc ipsa agimus ac dicimus, videre, aut plane, qualis, aut ubi sit, sentire possimus, ea vis, ea est igitur, que sæpe incredibiles huic urbi felicitates, atque opes attulit; que illam perniciem extinxit, ac sustulit; cui primum mentem iniecit, ut vi irritare, ferroque laceßere fortissimum virum auderet, vincereturque ab eo, quem si vicisset, habiturus esset impunitatem & licentiam sempiternam. non est humano consilio, ne mediocri quidem iudices deorum immortalium cura res illa perfecta: religiones mehercule ipse, aræque, cum illam belluam cadere viderunt, commouisse se videntur, & ins in illo suum retinuisse: vos enim Albani tumuli, atque luci, vos, inquam, imploro atque obtestor, vosque Albanorum

obruta

obrutæ aræ sacrorum populi Rom. sociæ & æqua-
 les, quas ille præceps amentia, caesis prostratisq;
 sanctissimis lucis, substructionum insanis molib-
 us oppresserat; vestrae tum aræ, vestrae religio-
 nes viguerunt, vestra vis valuit, quam ille omni
 scelere polluerat: tuq; ex tuo edito monte Latialis
 sancte Iupiter, cuius ille lacus, nemora, finesq; saepe
 omni nefario stupro & scelere macularat, aliquan-
 do ad eum puniendum oculos aperuisti; vobis illæ,
 vobis, vestro in conspectu, seræ, sed iustæ tamen,
 & debitæ poenæ solutæ sunt. nisi forte hoc etiam
 casu factum esse dicimus, ut ante ipsum sacra-
 rium Bonæ deæ, quod est in fundo T. Sestij Galli,
 in primis honesti & ornati adolescētis, ante ipsam,
 inquam, Bonam deam, cum prælium commisisset,
 primum illud vulnus acceperit, quo teterrimam
 mortem obiret; ut non absolutus iudicio illo nefar-
 io videretur, sed ad hanc insignem poenam reser-
 uatus: nec vero non eadem ira deorum hanc eius
 satellitibus iniecit amentiam, 2 ut sine imaginibus,
 sine cantu, sine ludis, sine exequijs, sine lamentis, si-
 ne laudationibus, sine funere, oblitus cruore, &
 luto, spoliatus illius supremi diei celebritate, quam
 concedere etiam inimici solent, ambureretur etiam
 abiectus. non fuisse credo fas clarissimorum viro-
 rum formas illi teterrimo parricide aliquid deco-
 ris asferre, neq; ullo in loco potius mortē eius lace-
 rari, quā in quo vita esset dānata, 3 dura mihi me-

1 Aliud signi à loco cadit. quia Clodius sacra Bonæ deæ violauerat, cūq; eade re causam diceret, corrupto iudicio fuit absolutus.

2 Oratoris hæc etiam in argumentum tranſit.

rat. an Consules in Prætorē coercendo fortes fuissent? primum Milone occiso habuisset suos Consules: deinde quis in eo Prætorē Consul fortis esset, per quem Tribunum virum consularem crudelissime necatum esse meminisset: omnia possideret, teneret: lege noua, quæ est inuenta apud cum cum reliquis legibus Clodianis, seruos nostros libertos suos fecisset: postremo, nisi eum dii immortales in eam mentem impulissent, vt homo effoeminatus fortissimum virum conaretur occidere, hodie Rēp. nullam haberetis. an ille Prætor, ille vero Consul, si modo hæc templa, atque ipsa moenia stare eo viuo tamdiu, & Consulatum eius expectare potuissent, ille denique viuis mali nihil fecisset, qui mortuus, vno ex suis satellitibus Sex. Clodio duce, curiam incenderit? quo quid miserius, quid acerbius, quid luctuosius vidimus? templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilij publici, caput urbis, aram sociorum, portum omnium gentium, sedem ab vniuerso populo R. concessam vni ordini, inflammari, excindi, funestari, neque id fieri à multitudine imperita, quanquam esset miserum id ipsum, sed ab vno, qui cum tantum ausus sit vltor pro mortuo, quid signifer pro viuo non esset ausus? in curiam potissimum abiicit, vt eam mortuus incenderet, quam viuis euerterat. & sunt qui de via Appia querantur, taceant de curia: ecquando ab eo spirante forum potuisset defendi, cuius non restiterit cadaueri curia?

excitate eum, si potestis, ab inferis: frangetis inpe-
 tum viui, cuius vix sustinetis furias insepulti, nisi
 vero sustinuistis eos, qui cum facibus ad curiam cu-
 currerunt, cum falcibus ad Castoris, cum gladijs
 toto foro volitarunt. cedi vidistis populum R. con-
 cionem gladijs disturbari, cum audiretur silentio
 M. Caelius Trib. pl. vir fortissimus, & in suscepta
 causa firmissimus, & bonorum voluntati, & au-
 thoritati senatus deditus, & in hac Milonis siue in-
 uidia, siue fortuna singulari, diuina, & incredibili
 fide. Sed iam satis multa de causa, extra causam e-

Inducit de-
 precationem
 in qua mag-
 no cū affectu
 perorat. Mo-
 net enim cō-
 miserationē
 Milonis &
 sua persona,
 & indignita-
 tem casus il-
 lius exagge-
 rat.

tiam nimis fortasse multa. quid restat, nisi ut orem
 obtesterq; vos iudices, ut eam misericordiā tribua-
 tis fortissimo viro, quam ipse non implorat, ego au-
 tem repugnante hoc & imploro, & exposco. noli-
 te, si in nostro omnium fletu nullam lacrymā aspe-
 xistis Milonis, si vultum semper eundem, si vocem,
 si orationem stabilem ac nō mutatā videtis, hoc mi-
 nus ei parcere, atque haud scio an multo etiam sit
 adiuuandus magis. etenim si in gladiatorijs pugnis,
 & in infimi generis hominum conditione atq; for-

Ostendit
 inuictū ani-
 mum Milo-
 nis & inte-
 rim merita
 illius erga
 temp. pro-
 fert in quo
 ipsam loquen-
 tē inducit.

tuna timidos & supplices, & ut viuere liceat obse-
 crātes, etiā odisse solemus; fortes, & animosos, &
 se acriter ipsi morti offerentes seruare cupimus;
 eorumq; nos magis miseret, qui nostram misericor-
 diam non requirunt, quam qui illā efflagitant: quā-
 to hoc magis in fortissimis ciuibus facere debe-
 mus? 2 me quidem iudices exanimant & interimūt

he

hæc voces Milonis, quas audio assidue, & quibus in-
 tersum quotidie. Valeant, inquit, valeant ciues mei,
 sint incolumes, sint florentes, sint beati; stet hæc
 vrbs præclara, mihiq; patria charissima, quoquo-
 modo merita de me erit; tranquilla Rep. ciues mei
 (quoniam mihi cum illis non licet) sine me ipsi, sed
 per me tamen, perfruantur: ego cedam, atque abibo
 si mihi Rep. bona frui non licuerit, at carebo mala:
 & quam primum tetigero bene moratam & libe-
 ram ciuitatem, in ea conquesca. ò frustra, inquit, su-
 scepi mei labores: ò spes fallaces: ò cogitationes ina-
 nes meae. ego cū Tribunus pl. Rep. oppressa me sena-
 tui dediissem, quæ extinctū acceperam; equitibus R.
 quorū vires erāt debiles; bonis viris, qui omnem au-
 ctoritatem Clodianis armis abiecerant; mihi vnquam
 bonorū præsiūm defuturū putarē? ego cū te (mccū
 enim sepiissime loquitur) patriæ reddidiissem, mihi
 non futurū in patria putarē locū? ubi nūc senatus
 est, quem secuti sumus? ubi equites R. illi, illi, inquit,
 tui? ubi studia municipiorū? ubi Italiae voces? ubi de-
 nique tua M. Tulli, quæ plurimis fuit auxilio, vox,
 & defensio? mihi ne ea soli, qui pro te toties morti
 me obtuli, nihil potest opitulari? nec verò hæc in-
 dices, ut ego nunc, flens, sed hoc eodē loquitur vul-
 tu, quo videtis: negat enim se, negat ingratis ciui-
 bus fecisse, quæ fecit; timidus & omnia circumspi-
 cientibus pericula, non negat. plebem & infimam
 multitudinem, quæ P. Clodio duce fortunis vestris
 immi-

1. Malsilia si-
 gnificat, Nā
 ibi exulauit.

2. Interpretatur
 sententiā
 Milonis, ne
 hæc ferre im-
 potentius &
 ingratitudi-
 nem ex pro-
 bare videa-
 tur.

imminebat, eam, quo tutior esset vita vestra, se fecisse commemorat ut non modo virtute flecteret, sed etiam tribus suis patrimonijs deliniret: nec timet, ne, cum plebem muneribus placarit, vos non conciliarit meritis in Remp. singularibus. senatus erga se benevolentiam temporibus his ipsis saepe esse perspectam, vestras vero & vestrorum ordinum occursationes, studia, sermones, quemcūque casum fortuna dederit, secum se ablatum esse dicit. meminit etiam sibi vocē praconis modo defuisse, quam minime desiderarit; populi vero cunctis suffragijs, quod vnum cupierit, se Consulē declaratum: nunc denique, si haec arma contra se sint futura, sibi facinoris suspicionem, non facti crimen ob stare. ¹ addit haec, quae certe vera sunt: fortes & sapientes viros non tam praemia sequi solere recte factorum, quam ipsa recte facta: se nihil in vita nisi praclarissime fecisse, si quidem nihil sit praestabilius viro, quam periculis patriam liberare: beatos esse, quibus ea res honori fuerit à suis ciuibus; nec tamen eos miseros, qui beneficio ciues suos vice-rint: sed tamen ex omnibus praemijs virtutis, si esset habenda ratio praemiorum, amplissimum esse praemium gloriam; esse hanc unam, quae breuitatē vitae posteritatis memoria consolaretur; quae efficeret, ut absentes adessemus, mortui viueremus; hanc denique esse, cuius gradibus etiam homines in caelū videantur ascendere. ² de me, inquit, semper populus R.

† cursum

1 Ostendit sapientiam Milonis in rectè factis aestimandis.

2 Iterum facit ipsum loquentem, ut imaginē eius qualem descripsit, exprimat.

lus R. semper omnes gentes loquentur, nulla unquã
 obmutescet vetustas. quin hoc tempore ipso, cū om-
 nes à suis inimicis faces inuidiæ meæ subijciantur,
 tamen omni in hominum coetu gratijs agendis, &
 gratulationibus habendis, & omni sermone cele-
 bramur. omitto Hetruriæ festos & actos & insti-
 tutos dies. centesima lux est hæc ab interitu P. Clo-
 dij. & opinor, ultra quam fines imperij populi R.
 sunt, non solum fama iam de illo, sed etiam letitia
 peragravit. quamobrem, ubi corpus hoc sit, non, in-
 quit, laboro, quoniam omnibus in terris & iam ver-
 satur, & semper habitabit nominis mei gloria.
 hæc tu mecum sæpe, his absentibus: sed ijsdem au-
 diētibus, hæc ego tecū Milo. te quidem, quòd isto a-
 nimo es, satis laudare non possum: sed quo est ista
 magis diuina virtus, eò maiore à te dolore diuellor.
 nec vero, si mihi eriperis, reliqua est illa tamen ad
 consolādū querela, ut ijs irasci possim, à quibus tan-
 tū vulnus acceperò: nō enim inimici mei te mihi eri-
 pient, sed amicissimi; non male aliquādo de me meri-
 ti, sed semper optime. nullum unquã iudices mihi tā-
 tū dolorē inuretis, (et si quis potest esse tantus?) sed
 ne hūc quidē ipsum, ut obliuiscar, quanti me sem-
 per feceritis. quæ si vos cepit obliuio, aut si in me
 aliquid offendistis: cur nō id meo capite potius luitur,
 quàm Milonis? præclare enim vixero, si quid
 mihi acciderit prius, quã hoc tātū mali videro. nūc
 me vna consolatio sustentat, quòd tibi ò T. Anni
 nullum

1 Inducit &
 suam perso-
 nam ad com-
 miserationē,
 ostendēs quā-
 tum doloris
 sibi accidat
 ex casu Milo-
 nis à suo er-
 ga illum stu-
 dio & chari-
 tate.

nullum à me amoris, nullū studij, nullū pietatis offi-
 cium defuit. ego inimicitias potentium pro te appe-
 tiui: ego meum saepe corpus, & vitam obieci armis
 inimicorum tuorū: ego me plurimis pro te suppli-
 cem abieci: bona, fortunas meas, ac liberorum meo-
 rum in communionē tuorū temporum contuli. hoc
 denique ipso die, si qua vis est parata, si qua dimi-
 catio capitis futura, depono. 1 quid iā restat? quid
 habeo, quod dicam, quod faciam pro tuis in me me-
 ritis, nisi vt eam fortunam, quaecunque erit tua, du-
 cam meam? non recuso, non abnuo: vosq; obsecro iu-
 dices, vt vestra beneficia, quae in me contulistis, aut
 in huius salute augeatis, aut in eiusdem exitio occa-
 sura esse iubeatis. 2 his lacrymis non mouetur Mi-
 lo: est quodam incredibili robore animi septus: exi-
 lium ibi esse putat, ubi virtuti non sit locus; mortē
 naturae finem esse, non poenam. † sit hic ea mēte, qua
 natus est. quid vos iudices, quo tandem animo eri-
 tis? memoriam Milonis retinebitis, ipsum eijcietis?
 & erit dignior locus in terris ullus, qui hanc virtu-
 tē excipiat, quam hic, qui procreauit? 3 vos, vos ap-
 pello fortissimi viri, qui multum pro Rep. sangui-
 nem effudistis, vos in viri, & in ciuis inuicti ap-
 pello periculo centuriones, vosq; milites: vobis non
 modo inspectantibus, sed etiam armatis, & huic iu-
 dicio praesidentibus, haec tanta virtus ex hac vrbe
 expelletur? exterminabitur? eijcietur? 4 o me mise-
 rum: o infelicem: reuocare tu me in patriā Milo po-
 tuisti

1 Dubitatio
 deficientis, &
 quasi destitu-
 tu perfidij.

2 Occurrit ad
 mirationi, &
 hanc ipsam
 ad misericor-
 dia cōuertit.

† Sed hic
 ea mēte or-
 natus est.

3 Appellat
 circumstātem
 coronam &
 indignitatē
 ostendit.

4 Redit ad
 suā personā
 & ad merita
 Milonis.

tristi per hos, ego te in patria per eosdem retinere
 non potero? quid respondebo liberis meis, qui te pa-
 rentem alterum putant? quid tibi Qu. frater, qui
 nunc abes, consorti mecum temporum illorum? me
 non potuisse milonis salutem tueri per eosdem, per
 quos nostram ille seruasset? at in qua causa non
 potuisse? quæ est grata gentibus: à quibus non po-
 tuisse? ab ijs, qui maxime P. Clodij morte acquie-
 runt: quo deprecante: me. ¹ quodnam concepi tan-
 tum scelus, aut quod in me tantum facinus admisi
 iudices, cum illa indicia communis exitij indagavi,
 patefeci, protuli, extinxi? omnes in me, meosq; re-
 dundant ex illo fonte dolores. quid me reducem esse
 voluistis? an ut inspectante me expellerentur ij,
 per quos essem restitutus? nolite obsecro vos, pa-
 ti, mihi acerbio rem reditum esse, quam fuerit ille
 ipse discessus: nam qui possum putare me resti-
 tutum esse, si distrahor ab ijs, per quos restitutus
 sum? ² utinam dij immortales fecissent (pace tua
 patria dixerim: metuo enim, ne scelerate dicam
 in te, quod pro Milone dicam pie) ut P. Clodius
 non modo uiueret, sed etiam Prætor, Consul,
 Dictator esset, antequam hoc spectaculum viderem.
³ ò dij immortales fortem, & à vobis iudices
 conseruandum virum. minime, minime, inquit: im-
 mo vero pœnas ille debitas luerit, nos subeamus, si
 ita necesse est, nō debitas. hiccine vir patriæ natus,
 vsquam, nisi in patria, morietur? aut, si forte pro
 patria,

1 Accusat se
 quasi autor
 sit periculi
 Milonis. Er-
 go hoc mag-
 no cū motu
 pronuncian-
 dum est, vt
 omnia ferè
 in hac parte
 orationis.

2 Euadit lon-
 gius etiam
 quam probet
 ex impotētia
 doloris.

3 Redit ad cō-
 stantiam Mi-
 lonis in qua
 definit.

patria, huius vos animi monumenta retinebitis, corporis in Italia nullum sepulchrum esse patiemini? hunc sua quisquam sententia ex hac urbe expellet, quem omnes urbes expulsam à vobis ad se vocabunt? ò terram illam beatam, quæ hunc virum exceperit; hanc ingratam, si eiecerit; miseram, si amiserit. sed finis sit: neq; enim præ lacrymis iam loqui possum, & hic se lacrymis defendi vetat. vos oro obtestorq; iudices, ut in sententijs feredis, quod sentietis, id audeatis. vestram virtutem, iustitiam, fidem, mihi credite, is maxime probabit, qui in iudicijs legendis optimum & sapientissimum quemque legit.

1 Abrumpit orationem quasi amplius non possit, id quod recte & oratorie fecit, ne languescat affectus.

dos vobis res studia ante se gesta alu
 mirades mulgure res stando con
 nra vos habet unde cogas de uca
 iaculle alu node cordas una
 menti rase le pie a soltar con
 la qual corosente de clamm
 chose assentoran gagu in tan
 tesse le coen no smi leg ro
 o men car

ORATIONIS PRO
SEX. ROSCIO AMER.
ARGUMENTVM.

SEX. Roscius Amerinorum vt nobilissimus, ita locupletissimus fuit. Eum à cœna redeuntem, T. Roscius Magnus, cum quo ei veteres inimicitiae intercedebant, ad balneas Palatinas Romæ hora noctis prima occidit. T. Roscius Capito, qui Ameriæ erat, eadem nocte huius cædis factus certior, Chryfogono Syllæ liberto in castis ad Volaterras hoc factum nunciat. Chryfogonus Roscij, tanquam proscripti bona amplissima paruo à L. Sylla emit. eorum tria prædia dat Capito ni; in reliqua T. Magnus Chryfogoni nomine impetum facit. Quò autem his bonis pacatiùs fruerentur, Sex. etiam Roscio filio insidias collocant. qui id fieri præsentiens, ab Ameria, bonis omnibus spoliatus, Romam confugit. Hac igitur occasione frustrati, C. Erucio accusatore eundem conficto crimine parricidij reum constituunt. Cuius defensionem cum metu Syllæ nullus suscipere aude-
ret, Cicero adhuc adolescens & nuper ex Graecia reuersus, rogatibus amicis Roscij, nihilq; ad primum nominis sui splendorem commo-
diùs inueniri posse affirmantibus, eius patro-

Q ciniura

cinium suscepit, atque victoriam summa cū laude reportauit. Est autem hæc prima causa publica in crimine capitali, quam Cicero dixit (auctore Gellio) annos natus 27. nō sine magna populi voluptate. Absoluto autē Roscio, metuens Cicero Syllam, simulata valetudinis causa, in Græciam iterum, & mox inde in Asiam concessit, vt in eius vita scribit Plutarchus. Oratio Iudicialis est. Status causæ; non esse parricidium factum à Roscio. Constitutio ipsa coniecturalis.

M. T. C I C E R O N I S
P R O S E X . R O S C I O A M E R I -
N O O R A T I O .

1 Excusatio
ætat. prim^o
locus.

Redo¹ ego vos Iud. mirari, quid sit, quod cum tot summi oratores, hominesq; nobilissimi sedeant, ego potissimum surrexerim, is, qui neq; ætate, neque ingenio, neque autoritate sim cū ijs, qui sedeant, comparandus. Omnes enim hi, quos videtis adesse in hac causa, iniuriã nouo scelere cōflatam putat oportere defendi: defendere ipsi propter² iniquitatē tēporū nō audēt. ita fit, vt ad sint, propterea q; officiū sequuntur: taceāt autē idcirco, quia periculū metuūt. 3 Quid ergo? audacissimus ego ex omnibus? minimè. at tanto officiosior, quàm ceteri? ne istius quidē laudis ita sum cupidus, vt alijs eā præreptā velim. Quæ me igitur res præ-

2 Syllanorū
videlicet.

3 Subiectio.

ter ceteros impulit, ut causam Sex. Roscij recipe-
 re: quia si quis istorū dixisset, quos videt is adesse, in
 quibus summa autoritas est, atq; amplitudo, ¹ si ver-
 bū de Rep. fecisset, id quod in hac causa fieri necesse
 est, multo plura dixisse, quā dixisset, putaretur ego
 etiā si omnia, quae dicēda sunt, liberè dixerō, nequa-
 quam tñ similiter oratio mea exire, atq; in vulgus
 emanare poterit. ² Deinde, q̄ ceterorū neq; dictū
 obscurū pōt esse propter nobilitatē & amplitudi-
 nē, neq; temere dicto cōcedi ppter etatē & prudē-
 tiā. ego si quid liberius dixerō, vel occultū esse ppte-
 reā, q̄ nōdū ad Rēp. accessi, vel ignosci adolescētiae
 meae poterit: ³ tametsi nō modò ignoscēdi ratio, ve-
 rū etiā cognoscēdi cōsuetudo iā de ciuitate sublata
 est. ⁴ Accedit illa quoq; causa, q̄ à ceteris forsitan
 ita petitū sit, ut dicerēt, ut utrūvis saluo officio se
 facere posse arbitrarētur. à me aut̄ ij cōtēderūt, qui
 apud me et amicitia, & beneficijs, & dignitate plu-
 rimum possunt: quorū ego neq; beneuolētiam erga
 me ignorare, nec autoritatem aspernari, nec volun-
 tatem negligere debeam. His de causis ego huic cau-
 sae patronus extiti, nō electus vnus, qui maximo in-
 genio, sed relictus ex omnibus, qui minimo periculo
 possem dicere: neq; uti satis firmo praesidio defen-
 sus Sex. Roscius, verū uti ne omnino desertus esset.
⁵ Forsitā queratis, qui iste terror sit, & quae tanta
 formido, quae tot ac tales viros impediāt, quò min⁹
 p̄ capite & fortunis alterius, quēadmodū cōsueue-

¹ Propter Syl-
 lā videlicet.

² Repetitio
 prioris sentē-
 tiae.

³ Scommā.

⁴ Locus se-
 cundus.

⁵ Cur alij nō
 defendāt. Lo-
 cus tertius,
 à re xvij
 hoc est. nasci-
 tur enim ex
 causa.

runt, causam velint dicere. quod adhuc vos ignorare non mirum est, propterea quod cōsultō ab accusatoribus, eius rei, quæ conflauit hoc iudicium, mentio facta non est. Quæ res ea est? bona patris huiusce Sex. Roscij, ¹ quæ sunt sexagies, quæ de viro fortissimo & clarissimo L. Sylla, quem honoris causa nomino, duobus millibus nummum sese dicit emisse adolescens vel potentissimus hoc tempore nostræ ciuitatis L. Cornelius Chryfogonus. Is à vobis Iudices hoc postulat, ut quoniam in alienam pecuniam tam plenam atque præclarā nullo iure inuaserit, ² quoniamq; ei pecuniæ vita Sex. Roscij obstare atq; officere videatur, deleatis ex animo suo suspicionē omnem, metumq; tollatis, sese hoc incolumi non arbitrat^{ur} huius innocentis patrimonium tam amplū & copiosum posse obtinere: damnato & eiecto, sperat se posse quod adeptus est per scelus, id per luxuriam effundere atque consumere. Hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesq; stimulat ac pungit, ut euellatis postulat: ut ad hanc suam prædam tam nefariam adiutores vos profiteamini. Si vobis equa & honesta postulatio videtur Iudices: ego contrā breuē postulationē afferō, & (quomodo mihi persuadeo) aliquāto equiorem. Primum à Chryfogono peto, ³ ut pecunia fortunisq; nostris contentus sit: sanguinē & vitam ne petat. Deinde à vobis Iudices, ut audaciū sceleri resistatis, innocentium calamitatē leuetis, & in causa Sex. Roscij, periculum,

1 Hoc est sexagies centena sestertia.

2 Inuidiosè dictum.

3 rades. id est, facile possemus ferre eripi fortunam nobis modò relinquerent hūc animum,

culum,

culum, quod in omnes intēditur, propulsetis. Quod
 si aut causa criminis, aut facti suspicio, aut quæli-
 bet denique vel minima res reperietur, quamobrē
 videantur illi nonnihil tamen in deferendo nomine
 secuti: postremo si præter eam prædam, quam dixi,
 quicquam aliud causæ inueneritis: non recusamus,
 quin illorum libidini Sex. Roscij vita dedatur. Sin
 aliud agitur nihil, nisi ut ijs ne quid desit, ¹ quibus
 satis nihil est: si hoc solum hoc tempore pugna-
 tur, ² ut ad illam opimam, præclaramq; prædam
 damnatio Sex. Roscij velat cumulus accedat: nonne
 cum multa indigna, tum vel hoc indignissimum est,
 vos idoneos habitos, per quorum sententias, iusq;
 iurandum id assequatur, quod antea ipsi scelere &
 ferro assequi consueuerunt? qui ex ciuitate in Sena-
 tum propter dignitatem, ex Senatu in hoc consiliū
 delecti estis propter seueritatem: ab his hoc postula-
 re homines sicarios atque gladiatores, non modò ut
 supplicia vitent, quæ à vobis pro maleficijs suis me-
 tuere atque horrere debent: verum etiam ut spolijs
 Sex. Roscij hoc iudicio ornati auctiq; discedant? ³
 His de rebus tantis, tamq; atrocibus neque satis me-
 commodè dicere, neque satis grauiter conqueri,
 neque satis liberè vociferari posse intelligo. Nam
 commoditati ingenium, grauitati ætas, libertati
 tempora sunt impedimento. Huc accedit summus
 timor, quem mihi natura, pudorq; meus attribuit,
 & vestra dignitas, & vis aduersariorum, & Sex.

¹ Scilicet
Syllanis.

² Amplifica-
tio.

³ Ab impes-
sibilitate.
αδ' υμῶν.

1 Epilogus, quartus locus.

Roscij pericula. Quapropter vos oro atque obsecro Iudices, ut attētē, bonaq; cum venia verba mea audiatis. Fide, sapientiaq; vestra fretus plus oneris sustuli, quam ferre me posse intelligo: hoc onus si vos aliqua ex parte alleuabitis, feram ut potero, studio & industria Iudices: sin à vobis (id quod nō

2 Apostrophe ad iudicem, locus quintus.

spero) deserar, tamen animo non deficiā, & id quod suscepi, quoad potero, perferam; quod si perferre non potero, opprimi me onere officij malo, quam

3 Ab expectatione hominum.

id quod mihi cum fide semel impositum est, aut propter perfidiam abijcere, aut propter infirmitatem animi deponere.

4 Sperant in iudicijs non futuram crudelitatem, qualis est alias in quotidianis maleficijs. quod improbi obiecerunt Rosciū iudicibus iugulandum, & sperant tam facile in iudicio opprimi posse, quam si ipsi manu cōfoderent: sed boni diuersum sperant.

2 Te quoque magnopere M. Fanni quaeso, ut qualem te iam antea Populo Romano prebuidisti, cum huic idem questioni Iudex praesesset, talem te & nobis & P. R. hoc tempore imperitias. 3 Quanta multitudo hominum conuenerit ad hoc iudicium, vides: quae sit omnium mortalium expectatio, quae cupiditas, ut acria ac seuera iudicia fiant, intelligis. Longo interuallo iudicium inter sicarios hoc primum committitur, cum interea caedes indignissima, maximaq; factae sint.

5 Fiducia & exaggeratio indignitatis.

4 Omnes hanc questionem te Praetore de manifestis maleficijs, quotidianoq; sanguine haud remissius sperant futuram. 5 Qua vociferatione in caeteris iudicijs accusatores uti consueuerunt, ea nos hoc tempore vtimur, qui causam dicimus. Petimus abs te M. Fanni, à vobisq; Iudices, ut quam acerrimè maleficia vindicetis, ut quam fortissimè hominibus audacissimis

mis

nis resistatis: ut hoc cogitetis, nisi in hac causa, qui
 vester animus sit, ostendetis, eò prorumpere homi-
 num cupiditatem, & scelus, & audaciam, ut non
 modò clam, verùm etiam hic in foro, ante tribunal
 tuũ M. Fanni, ante pedes vestros iudices, inter ipsa
 subsellia cedes future sint. Etenim quid aliud hoc
 iudicio tentatur, nisi ut id fieri liceat? Accusant ij,
 qui in fortunas huius inuaserũt: causam dicit is, cui
 præter calamitatem nihil reliquerunt. 1 Accusant
 ij, quibus occidi patrem Sex. Roscij, bono fuit: cau-
 sam dicit is, cui non modò luctum mors patris attu-
 lit, verùm etiam egestatem. Accusant ij, qui hunc
 ipsum iugulare summè cupierunt: causam dicit is,
 qui etiam ad hoc ipsum iudicium cum præsidio ve-
 nit, ne hic ibidem ante oculos vestros trucidetur.
 Denique accusant ij, quos populus poscit: causam
 dicit is, qui vnus relictus ex illorum nefaria cæde
 restat. 2 Atque ut facilius intelligere possitis Iudi- 2 Transitiõ.
 ces, ea quæ facta sunt, indigniora esse, quàm hæc
 sunt quæ dicimus; ab initio, res quemadmodũ gesta
 sit, vobis exponemus: quò facilius & huius homi-
 nis innocentissimi miseras, & illorum audaciã co-
 gnoscere possitis, & Reipublicæ calamitatẽ. 3 Sex. 3 Narratiõ.
 Roscius pater huiusce, municeps Amerinus fuit, cũ
 genere & nobilitate & pecunia non modò sui mu-
 nicipij, verùm etiam eius vicinitatis facilè primus,
 tum gratia atque hospitij florens hominũ nobilissi-
 morum. Nam cum Metellis, Seruilijs, Scipionibus

erat ei non modo hospitium, verum etiam domesti-
 cus usus & consuetudo: quas (ut equum est) fami-
 lias honestatis, amplitudinisq; gratia nomino. Ita-
 que ex suis omnibus commodis hoc solum filio reli-
 quit. nam patrimonium domestici prædones vi ere-
 ptum possident: fama, & vita innocentis ab hospiti-
 bus, amicisq; paternis defenditur. ¹ Hic cum omni
 tempore nobilitatis fautor fuisset, tum hoc tumul-
 tu proximo, cum omnium nobilium dignitas & sa-
 lus in discrimen veniret, præter cæteros in ea vici-
 nitate ² eam partem, causamq; opera, studio, auto-
 ritate defendit. Etenim rectum putabat, pro eo-
 rum honestate se pugnare, propter quos ipse ho-
 nestissimus inter suos numerabatur. Posteaquã ³ vi-
 ctoria constituta est, ab armisq; recessimus, cum
 proscriberentur homines, ⁴ atque ex omni re-
 gione caperentur ij, qui aduersarij fuisse putaban-
 tur, erat ille Romæ frequens atque in foro, & in
 ore omnium quotidie versabatur: magis ut exulta-
 re victoria nobilitatis videretur, quam timere, ne
 quid ex ea calamitatis sibi accideret. Erant ei vete-
 res inimicitie cum duobus Roscijs Amerinis, quo-
 rum alterum sedere in accusatorum subsellijs vi-
 deo, alterum tria huiusce prædia possidere audio:
 quas inimicitias si tam cauere potuisset, quam me-
 tuere solebat, viueret. Neq; enim Iud. iniuria metue-
 bat. nã duo isti sunt T. Roscij, quorũ alteri Capito-
 ni cognomen est: iste, qui adest, Magnus vocatur:
 homines

1 Semina
 probationis
 adspersit.

2 Scilicet
 Syllanam.

3 Idest deu-
 ctus est Ma-
 rius.

4 Incremẽta
 rhetorica.

5 Ocasiones
 sunt quibus
 cõfirmat nõ
 metuendam
 fuisse Roscio
 proscripõ-
 mem.

homines eiusmodi: alter plurimarum palmarum
 vetus ac nobilis gladiator habetur: hic autem nu-
 per se ad eum lanistam contulit, qui, cum² ante hęc
 pugnam tiro esset scientia, facile ipsum magistrum
 scelere, audacięq; superavit. Nam cum hic Sex. Ro-
 scijs esset Amerię, T. autem iste Roscius Romę: cū
 hic filius assiduus in prædijs esset, cumque se volun-
 tate patris rei familiari, vitęq; rusticę dedisset, iste
 autem frequens Romę esset: occiditur ad balneas
 Palatinas rediens à coena Sex. Roscius. Spero ex
 hoc ipso non esse obscurum, ad quem suspicio male-
 ficij pertineat. Verum id, quod adhuc est suspicio-
 sum, nisi perspicuum res ipsa fecerit, ³ hunc affiniē
 culpę iudicatote. Occiso Sex. Roscio primus Ame-
 riam nuntiat Manlius Glaucia quidam, homo te-
 nuis, libertinus, cliēs, & familiaris istius T. Roscij:
 & nuntiat domum, non filij, sed T. Capitonis inimi-
 ci. & cū post horam primam noctis occisus esset,
 primo diluculo nuntius hic Ameriam venit: decem
 horis nocturnis sex & quinquaginta millia pas-
 suum cisis peruolauit: non modò ut exoptatum ini-
 mico nuntium primus afferret, sed etiam cruorem
 inimici quàm recentissimum, ⁴ telumque paulò an-
 tè è corpore extractum ostenderet. Quatriduo, quo
 hęc gesta sunt, res ad Chrysogonū in castra L. Syllę
 Volaterras defertur: magnitudos pecunię demō-
 stratur: bonitas prædiorum, (nam fundos decem,
 & tres reliquit, qui Tyberim ferè omnes tan-
 gunt)

1 Idest qui multos occidit, qui magnus est latro: metaphora à gladiatoribus sumpta
 2 Idest ante occisum Roscium.

3 Hunc scilicet filium.

4 Tragicum πῶδες

5 Pecuniã veteres vocabant vniuersam possessionem.

gunt) huius inopia & solitudo commemoratur, demonstrant, cum pater huiusce Sex. Roscius homo tam splendidus & graciosus, nullo negotio sit occisus, per facile hunc hominem incautum, & rusticum, & Romae ignotum de medio tolli posse. ad eam rem operam suam pollicentur. Ne diutius vos teneam Iud. ¹ societas coitur. Cum iam proscriptionis mentio nulla fieret, & cum etiam qui antea metuerant redirent, ac iam defunctos sese periculis arbitrarentur: hominis studiosissimi nobilitatis, ² manceps sit Chrysogonus: tria praedia vel nobilissima Capiti propria traduntur, quae hodie possidet: in reliquas omnes fortunas iste T. Roscius nomine Chrysogoni, quemadmodum ipse dicit, impetum facit. Haec bona sexagies H. S. emuntur ³ duobus millibus numm. ⁴ Haec omnia Iud. imprudente L. Sylla facta esse certo scio. Neque enim mirum, cum eodem tempore & ea quae praeterita sunt, & ea quae videntur instare, praepararet: cum & pacis constituendae rationem, & belli gerendi potestatem solus habeat: cum omnes in unum spectent, vnus omnia gubernet: cum tot tantisque negotiis distentus sit, ut respirare liberè non possit: si aliquid non animaduertat: cum praesertim tam multi occupationem eius obseruent, tempusq; aucupentur, ut simul atque ille despexerit, aliquid huiusmodi moliantur. Huc accedit, quod quauis ille felix sit, sicut est, tamen in tanta felicitate nemo potest esse in magna familia, qui

neminem

¹ id est duo il
li Rocij faciunt societatem cum Chry
sogono.

² i. redemptor bonorum. Mancipes sunt qui a Rep. redimant quod postea vendant suo arbitratu.

³ i. 50. coronatis.

⁴ Occupatio. Cuius et autem ubique ne impingat in Syllam.

neminem neque seruum, neque libertum improbum habeat. Interea iste T. Roscius vir optimus, 1 pro-
 curator Chryfogoni, Ameriam venit, in prædia hu- 2
 ius inuadit: hunc miserum, luctu perditum, qui nõ 2 Pathetica
 dum etiam paterno funeri iusta soluisset, nudum ei- & tragica.
 cit domo, atque focis patrijs, dijsque penatibus præ
 cipitem ludices exturbat: ipse amplissima pecunie
 fit dominus. 3 Qui in sua re fuisset egentissimus, 3 Amplificat
 erat (vt fit) insolens in aliena. Multa palam domum indignitatẽ
 suam auferebat, plura clam de medio remouebat: vt reliqua
 non pauca suis adiutoribus largè, effusèque dona- subtrexat verã
 bat: reliqua constituta auctione vendebat. 4 Quod similis.
 Amerinis vsque eò visum est indignum, vt vrbe to 4: Occasio
 ta fletus, gemitusque fieret. Etenim multa simul profugiẽdi.
 te oculos versabantur: mors hominis florentissimi
 Sex. Roscij crudelissima: filij autem eius egestas in-
 dignissima: cui de tanto patrimonio prædo iste ne
 farius ne iter quidem ad sepulcrum patrum reli-
 quisset: bonorum emptio, flagitiosa possessio, furta,
 rapinæ, donationes. Nemo erat, qui non ardere
 omnia mallet, quàm videre in Sex. Roscij viri opti-
 mi atque honestissimi bonis iactantem se, ac domi-
 nantem T. Roscium. Itaque Decurionum decre-
 tum statim fit, 5 vt decem primi profiscantur
 ad L. Syllam, doceantque eum, qui vir Sex. Ro-
 scius fuerit: conquerantur de istorum scelere, & in
 iurijs: orent, vt & illius mortui famã, & filij inno-
 cētis fortunas cõseruatas velit. Atque ipsum decre-
 tum

Ironias

Pathetica
& tragica.3 Amplificat
indignitatẽ
vt reliqua
subtrexat verã
similis.4: Occasio
profugiẽdi.5 qui erant
successuri in
oppidis. Sũt
autem sena-
tores in mu-
nicipijs.

tum quæ so cognoscite. **DECRETVM DECVRIONVM.** Legati in castra veniunt. intelligitur Iud. id quod iam ante dixi, imprudente L. Sylla sceler a hæc, & flagitia fieri. nam statim Chrysogonus & ipse ad eos accedit, & homines nobiles allegat ijs, qui peterent, ne ad Syllam adirent, & omnia Chrysogonum quæ vellent, esse facturum pollicerentur. Vsque adeo autem ille pertimuerat, vt mori mallet, quam de his rebus Syllam doceri. Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent, cum ille confirmaret sese nomen Sex. Roscij de tabulis exempturum, prædia vacua filio traditurum; cumq; id ita futurum T. Roscius Capito, qui in X. Legatis erat, appromitteret, crediderunt: Ameriam re inorata reuenterunt. ac primò rem differre quotidie, ac procrastinare isti coeperunt: deinde aliquanto lentius, nihil agere, atq; deludere: postremò (id quod facile intellectum est) insidias vitæ huiusce Sex. Roscij parare, neque sese arbitrari posse diutius alienam pecuniam domino incolanti obtinere. Quod is simulatque sensit, de amicorum, cognatorumq; sententia Romam confugit, & sese ad Ceciliam Nepotis filiam, quam honoris causa nomino contulit, qua pater usus erat plurimum. In qua muliere Iud. etiam nunc, id quod omnes semper existimauerunt, quasi exempli causa vestigia antiqui officij remanent. Ea Sex. Rosciū inopem, electū domo atque expulsū ex suis bonis, fugientem latronum tela &

1 id est, subornat
 a i r a c s i s a -
 2 u u .

2 id est simplices, candidi, homines antiquorum morum: ista faciunt orationem veri similem.

3 Laudatiana cula mulieris.

tela & minas recepit domum, hospitique oppresso
 iam desperatoque ab omnibus opitulata est. Eius
 virtute, fide, diligentia factum est, ¹ ut hic potius
 viuis in reos, quam occisus in proscriptos referre-
 tur. Nam postquam isti intellexerunt summa dili-
 gentia vitam Sex. Roscij custodiri, neque sibi ullam
 cedis faciunde potestatem dari: consilium ceperunt
 plenum sceleris, & audacia, ut nomen huius de par-
 ricidio deferrent: ut ad eam rem ² aliquem accusa-
 torem veterem compararent, qui de ea re posset di-
 cere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio: ³ deni-
 que ut, quoniam crimine non poterant, tēpore ipso
 pugnarent: ita loqui homines, quod iudicia tamdiu
 facta non essent, condemnari eum oportere, qui
 primus in iudicium adductus esset: huic autem pa-
 tronos propter Chrysogoni gratiam defuturos: de
 bonorum vēditione, & de ista societate verbū esse
 factum: neminem: ipso nomine parricidij, & atro-
 citate criminis fore, et hic nullo negotio tolleretur
 eum: ab nullo defensus esset. Hoc consilio, atq; adeo
 hac amentia impulsī, quem ipsi, cum cuperent, non
 potuerunt occidere, eum iugulandum vobis tradi-
 derunt. ⁴ Quid primū querar? aut unde potissi-
 mū exordiar iudices? aut quod, aut à quibus auxi-
 lium petam: Deorumne immortalium? populine Ro-
 mani? vestramne, qui summā potestatem habetis,
 hoc tēpore fidē implorem? ⁵ Pater occisus nefarie,
 domus obsessa, inimicis bona adēpta, possessa, di-
 repta

1 ut hic potius
 iucunda.

2 Eruciū quā
 fuit nihili ra-
 bula.

3 Occasiones
 quibus rem
 reddit veris-
 simem.

4 Epilogus
 narrationis
 & exclama-
 tionis. Habet
 etiam repeti-
 tionem qua
 prostruit val-
 lum &c.

5 Collectio
 criminū con-
 geries.

repta: filij vita infesta, sæpe ferro atque insidijs appetita. quid ab his tot maleficijs sceleris abesse videtur? tamen hæc alijs nefarijs cumulant, atque adaugent: crimen incredibile confingunt: testes in hunc & accusatores huiusce pecunia comparant: hanc conditionem misero ferunt, ut optet utrum malitæ ceruices Roscio dare, an insutus in culeum supplicium parricidarum per summum dedecus vitam amittere. Patronos huic defaturos putauerunt: desunt. qui libere dicat, qui cum fide defendat, id quod in hac causa est satis, quoniam quidem suscepi, non deest profectò Iudices. Et forsitan in suscipienda causa temere impulsus adolescentia fecerim: quoniam quidem semel suscepi, licet hercules undique Tomnes in me terrores, periculaque impendeant omnia, succurram atque subibo. Certum est, delibetatumque, quæ ad causam pertinere arbitror, omnia nõ modò dicere, verum etiam libenter, audacter, libereque dicere. Nulla res tanta existat Iudices, ut possit vim mihi maiore adhibere metus, quàm fides. Etenim quis tam dissoluto animo est, qui hæc cùm videat, tacere ac negligere possit? patrem meum, cùm proscriptus non esset, iugulastis: occisum in proscriptorum numerum retulistis: me domo mea per vim expulistis: patrimonium meum possidetis. Quid vultis amplius? etiãne ad subsellia cum ferro atque telis venistis, ut hîc aut iuguletis, aut condemnetis Sex. Roscium? Hominem logè audacissimum nuper habuimus

† alijs: omnes terrores, minæ, peric.

I γωρεν infine, quæ addit aliquid ponderis superioribus. Nihil incidet quod plò apud me valiturum sit, quàm fides.

habuimus in ciuitate, C. Fimbriam, & quod inter omnes constat, nisi inter eos qui ipsi quoque insaniunt, insanissimū. is cum curasset in funere C. Marij, ut Q. Scaeuola vulneraretur, vir sanctissimus atque ornatissimus nostrae ciuitatis (de cuius laude neque hic locus est ut multa dicantur, neque plura tamē dici possunt, quam populus Romanus memoria retinet) diem Scaeuolae dixit posteaquam comperit eum posse viuere. cum ab eo quaereretur, quid tandem accusaturus esset eum, quem pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commode posset: aiunt hominem (ut erat furiosus) respondisse, quod non totum telum corpore recepisset. quo populus Romanus nihil vidit indignius, nisi eiusdem viri mortem: quae tantum potuit, ut omnes ciues suos perdidit, & affligerit: quos quia seruare per compositionem volebat, ipse ab ijs interemptus est. Estne hoc illi dicto, atque facto Fimbriae non simillimū? accusatis Sex. Roscium. quid ita? quia de manibus vestris effugit: quia se occidi passus non est. illud quia in Scaeuola factum est, magis indignum videtur: hoc, quia fit a Chrysogono, num est ferendū? 3

Nam per deos immortales, quid est in hac causa, quod defensionis indigeat? qui locus ingenium patroni requirit, aut oratoris eloquentiam magnopere desiderat? Totam causam iudices explicemus, atque ante oculos expositam consideremus. ita facillimè queres totum iudicium continet, & quibus de rebus nos dicere

1 Fimbria
iniquus parti
bus optima
tium.

2 Quia non po
tui occidere
vereor ne me
accuset: ego
eum antea
tam.

3 Transitio.

dicere oporteat, & quid vos sequi conueniat, intel-
 ligetis. ¹ Tres sunt res, quantum ego existimare
 possim, quæ obstant hoc tempore Sex. Roscio: cri-
 men aduersariorum, & audacia, & potentia. Cri-
 minis confictionem accusator Erucius suscepit: au-
 daciæ partes Roscij sibi poposcerunt. Chrysogonus
 autem, is, qui plurimum potest, potentia pugnat.
 De hisce omnibus rebus me dicere oportere intelli-
 go. Quid igitur est? non eodem modo de omnibus:
 ideo quòd prima illa res ad meum officium perti-
 net: duas autem reliquas vobis Populus Romanus
 imposuit. ego crimen oportet diluam: vos & auda-
 cia resistere, & hominum eiusmodi perniciosam at-
 que intolerandam potentiã primo quòque tempore
 extinguere, atque opprimere debetis. ² Occidisse
 patrẽ Sex. Roscius arguitur. ³ Scelestum, dii immor-
 tales, ac nefarium facinus, atque eiusmodi, quo vno
 maleficio scelera omnia complexa esse videantur.
 Etenim si (id quod præclare à sapientibus dicitur)
 vultu sepe leditur pietas: quod suppliciũ satis acre
 reperietur in eum, qui mortem contulerit parenti,
 pro quo mori ipsum, si res postularet iura diuina
 atque humana cogebant: in hoc tanto, tam atroci,
 tam singulari maleficio, quod ita rarò extitit, vt, si
 quando auditum sit, portenti ac prodigij simile nu-
 meretur, quibus tandem te C. Eruci argumentis ac-
 cusatorem censes vt oportere? nõne & audaciam
 eius, qui in crimen vocetur, singularem ostendere,

1 Distributio
 qua pramo-
 net iudicem,
 quid expecta-
 re debeat, &
 quid intep-
 dat. Sed quia
 narratio præ-
 ter crimẽ co-
 tinebat multa
 alia, negat
 se iam para-
 re orationẽ
 in Chryfogo-
 ni sed purga-
 re suspitione
 Roscij filii.

2 Confutatio
 duorũ argu-
 mentorum
 Erucij.

3 Amplifica-
 tio à contra-
 rio adhibe-
 tur propter
 ea, vt exte-
 nentur cau-
 se quibus va-
 sus est Eruci-
 sine.

& mores feros, immanemq; naturam, & vitam vi-
 tiosam, flagitijsque omnibus deditam, & denique om-
 nia ad perniciem profligata atque perditam: quorum
 tu nihil in Sex. Roscium, ne obijciendi quidem cau-
 sa contulisti. Patrem occidit Sex. Roscius. ¹ Qui ho-
 mo? Adolescentulus corruptus, & ab hominibus
 nequam inductus: annos natus magis quadraginta.
 Vetus videlicet sicarius, homo audax, & sepe in ca-
 de versatus: at hoc ab accusatore ne dici quidem
 audistis. Luxuries igitur hominem nimirum, &
 acrius alieni magnitudo, & indomita animi cupidi-
 tates ad hoc scelus impulerunt. De luxuria purga-
 uit Erucius, cum dixit hunc ne in conuiuio quidem
 ullo ferè interfuisse. nihil autem unquam debuit. cu-
 piditates porro quæ possunt esse in eo, qui (ut ipse
 accusator obiecit) ruri semper habitavit, & in a-
 gro colendo vixerit: quæ vitæ maxime insinecta à
 cupiditate & cum officio coniuncta. Quæ res igitur
 tantum istum furorem Sex. Roscio obiecit? Patri,
 inquit, non placebat. Patri non placebat? quam ob
 causam? Necessè est enim eam, quodque iustam, &
 magnam, & perspicuam fuisse. Nam ut illud in-
 credible est, mortem oblatam esse patri à filio sine
 plurimis, & maximis causis, sic hoc verisimile nõ
 est, odio fuisse parenti filium sine causis multis, &
 magnis, & necessarijs. Rursus igitur eodem reuer-
 tamur & quæramus, quæ tanta vitia fuerint
 in unico filio, quare is patri displiceret. at perspi-

1 Repetitio
 superioris
 sententiæ. q. d.
 nulla sunt
 notæ impro-
 bæ mentis.

1 Scilicet pater. *Scilicet pater.*
 2 Argumentum Erucij ex signo est. *Argumentum Erucij ex signo est.*
 3 Cōfutatō: sed prafatur *sed prafatur*
 4 Idest, tam clara sunt, ut non opus habeant confutatione. *Idest, tam clara sunt, ut non opus habeant confutatione.*
 5 Inuersio, si odisset eum, non tradidisset ei sua bona rusticana. *Inuersio, si odisset eum, non tradidisset ei sua bona rusticana.*
 6 Repetitio & exaggeratio interrogationis, a specie transit ad genus & ad locū communem. *Repetitio & exaggeratio interrogationis, a specie transit ad genus & ad locū communem.*
 7 *hactenus fuerunt sunt*
 8 *argumenta.*

eum est, nullum fuisse. Pater igitur amēs, qui odisset eum sine causa, quem procrearat, & at is quidem fuit omnium constantissimus. Ergo illud iam perspicuum profectò est, si neque amens pater, neque perditus filius fuerit: neque odij causam patri, neque sceleris filio fuisse. 2 Nescio, inquit, quæ causa odij fuerit: fuisse odium intelligo: quia antea, cum duos filios haberet, illum alterum, qui mortuus est, secum omni tempore volebat esse: hunc in prædia rustica relegarat. 3 Quod Erucio accidebat in mala, nugatoriaq; accusatione, idem mihi vsu venit in causa optima. Ille quomodo crimen commentitium confirmaret, non inueniebat: 4 ego res tam leues qua ratione infirmem ac diluam, reperire non possum. 5 Quid ais Eruci? tot prædia, tam pulchra, tam fructuosa Sex. Roscius filio suo relegationis, ac supplicij gratia colenda ac tuenda tradiderat? quid hoc? Patres familiās, qui liberos habent, præsertim homines illius ordinis, ex municipijs rusticanis, nomine optatissimum sibi putant esse, filios suos rei familiari maximè seruire, & in prædijs colendis operæ plurimum studiūq; consumere? An amandarat hunc sic, ut esset in agro, ac tantummodo aleretur ad villam? ut commodis omnibus careret? quid si constat, hunc non modò colendis prædijs præfuisse, sed certis fundis patre viuo frui solitum esse? tamenne hæc attempta vita, & rusticana, relegatio atque amādatio appellabitur? 6 Vides

Eruci

Eruci quantum distet argumentatio tua ab re ipsa, atque à veritate. Quod consuetudine patres faciunt, id quasi nouum reprehendis: quod beneuolentia fit, id odio factum criminaris: quod honoris causa pater filio suo concessit, id eum supplicij causa fecisse dicis. Neque hæc tu non intelligis, sed vsque eò, quid arguas, non habes, ut non modò tibi contra nos dicendum putes, verum etiam contra rerum naturam, contraq; consuetudinem hominum, contraq; opiniones omnium. At enim cum duos filios haberet, alterum à se non dimittebat, alterum ruri esse patiebatur. Quæso Eruci, ut hoc in bonam partem accipias: non enim exprobrandi causa, sed commonendi gratia dicam. Si tibi fortuna non dedit, ut patre certo nascere, ex quo intelligere posses, qui animus patrius in liberos esset: at natura certè dedit, ut humanitatis non parum haberes. Eò accessit studium doctrinæ, ut ne à literis quidem alienus esses. Eoquid tandem, tibi videtur (ut ad fabulas veniamus) senex ille Cecilianus minoris facere Eutychem filium rusticum, quàm illum alterum Cherestratū? (nam, ut opinor, hoc nomine est) alterū in vrbe secum honoris causa habere? alterum rus supplicij causa relegasse? Quid ad istas ineptias abis, inquires? quasi verò mihi difficile sit quauis multos nominatim proferre (ne longius abea) vel tribuleis, vel vicinos meos, qui suos liberos, quos plurimi faciunt, agricolas assidue esse cu-

1 Scomma acerbū. Obijcit illi quod natus sit incerto patre, significās eti esse spurium.

piunt. Verum homines notos sumere odiosum est, cum & illud incertum sit; velint ne hi sese nominari: & nemo vobis magis notus futurus sit, quam est hic Eutychus: & certè ad rem nihil intersit, utrum hunc ego comicum adolefcẽtem, an aliquẽ ex agro Veiente nominem. Etenim hæc conficta arbitrora poetis esse, ut effictos nostros mores in alienis personis, expressamq; imaginem nostram vitæ quotidianæ videremus. Age nunc, refer animum, sis ad veritatem, & considera non modò in Umbria, atq; in ea vicinitate, sed in his veteribus municipijs, quæ studia à patribus familiâs maxime laudentur: iam profectò te intelliges inopia criminum summam laudem Sex. Roscio vitio, & culpæ dedisse. At non modò hoc patrum voluntate liberi faciunt: sed per multos & ego novi, & (nisi me fallit animus) unusquisque vestrum, qui & ipsi incensi sunt studio, quod ad agrum colendum attinet, vitamq; hæc rusticam, quam tu probro & crimini putas esse oportere, & honestissimam & suavisimam esse arbitrantur. Quid censes hunc ipsum Sex. Roscium, quo studio, & qua intelligentia esse in rusticis rebus? ut ex his propinquis eius hominibus honestissimis audio, non tu in isto artificio accusatorio callidior es, quam hic in suo. Verum, ut opinor, quoniam ita Chrysogono videtur, qui huic nullum prælium reliquit, & artificium obliuiscatur, & studiũ deponat, licebit. quod tamen si miserum, & indignũ est,

I πῶθεν
& affectus ob-
biter aperi. Suspendit
etiam eũ naso,
non fatis excultum
litteris esse.

est, feret tamen æquo animo Iudices, si per vos vitam, & famam potest obtinere. hoc verò est, quod ferri non potest, si & in hanc calamitatem venit propter prædiorum bonitatem & multitudinem: & quòd ea studiosè coluit, id erit ei maximè fraudi: ut parum miseriæ sit, quòd alijs coluit, non sibi, nisi etiam, quòd omnino coluit, crimini fuerit. Næ tu Eruci accusator esses ridiculus, si illis temporibus natus esses, cum ab aratro arcessabantur, qui Consules fierent. Etenim, qui præesse agro colendo flagitium putes, profectò illum Attilium, quem sua manu spargentem semen, qui miseri erant, conuenerunt, hominem turpissimum, atq; inhonestissimum iudicares. At hercule maiores nostri longè aliter & de illo, & de cæteris talibus viris existimabant. Itaque ex minima, tenuissimaq; Rep. maximam, & florentissimam nobis reliquerunt. Suos enim agros studiosè colebant, non alienos cupidè appetebant: quibus rebus, & agris, & urbibus, & nationibus, Remp. atque hoc imperium, & Po. Ro. nomen auxerunt. Neq; ego hæc eò profero, quòd conferenda sint cum hisce, de quibus nunc querimus: sed ut illud intelligatur, cum apud maiores nostros summi viri, clarissimiq; homines, qui omni tempore ad gubernacula Reip. sedere debebant, tamen in agris quoq; colendis aliquantũ operæ, temporisq; cõsumperint; ignosci oportere ei homini, qui se fateatur esse rusticum, cum ruri assiduus semper vixerit: cū

Profert grauiora exẽpla cum aduersarij reprehensione.

præsertim nihil esset, quod aut patri gratius, aut
 sibi iucundius, aut re vera honestius facere posset. ¹
 Odiū igitur acerrimū patris in filiū ex hoc opinor
 ostenditur Eruci, quod hunc ruri esse patiebatur:
 nunquid est aliud? imò verò, inquit, est. nam istum
 exheredare in animo habebat. Audio: nunc dicis ali
 quid, quod ad rem pertineat. nam illa, opinor, tu
 quoq; concedis leuia esse, atque inepta. conuiuia cū
 patre non inibat: quippe qui ne in oppidum quidē,
 nisi perrarò, veniret. domum suam istum non ferè
 quisquam vocabat: nec mirum, quem neque in vrbe
 videret, neque rure vocaturus esset. Verum hæc
 quoque tu intelligis esse nugatoria. Illud quod coe=
 pimus, videamus, quo certius argumentum odij re=
 periri nullo modo potest. Exheredare pater filium
 cogitabat. Mitto quærere, qua de causa: quæro, qui
 scias. tametsi te dicere, atque enumerare causas om=
 neis oportebat: & id erat certi accusatoris officium,
 qui tanti sceleris argueret, explicare omnia vitia,
 atque peccata filij, quibus incensus parens potuerit
 animum inducere, vt naturam ipsam vinceret, ² vt
 amorem illum penitus insitum eijceret ex animo, vt
 denique patrē esse sese obliuisceretur. quæ sine ma=
 gnis huiusce peccatis accidere potuisse non arbi=
 tror. Verum concedo tibi, vt ea prætereas, quæ ³
 cum taces, nulla esse concedis. illum quidem, voluis=
 se exheredare, certè tu planū facere debes. quid er=
 go offers, quare id factū putemus? verè nihil potes
 dicere.

1 Secundum
 argumentum
 Erucij quod
 voluerit eū
 exheredare.

2 Amplifica
 tio exhereda
 tionis.

3 Idest, cum
 non probas,
 significas a
 te esse confi
 ta.

dicere.

dicere. finge aliquid saltem commodè: ut ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miseri fortunis, & horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit. quam ob causam? nescio. exheredavitne? non. quis prohibuit? cogitabat. cogitabat? cui dixit? nemini. Quid est aliud, iudicio, ac legibus, ac maiestate vestra abuti ad questum, atque ad libidinem, nisi hoc modo accusare, atque id obijcere, quod planum facere non modo nō possis, verum ne coneris quidem? Nemo nostrū est Eruci, quin sciat tibi inimicitias cum Sex. Roscio nullas esse: vident omnes, qua de causa huic inimicus venias: sciunt huiusce pecunia te adductum esse. Quid ergo est? ita tamen questus te cupidum esse oportebat, ut horum existimationem, & legem Memmiam putares aliquid valere oportere. Accusatores multos esse in ciuitate utile est, ut metu contineatur audacia: verum tamen, hoc ita est utile, ut ne plane illudamur ab accusatoribus. Innocens est quispiā: verū tamen quanquā abest à culpa, suspicionem tamen nō caret: tamen si miserū est, tamen ei, qui hūc accuset, possim aliquo modo ignoscere. cum enim aliquid habeat, quod possit criminose, ac suspiciose dicere, aperte ludificari, & calumniari sciens non videatur. Quare facile omnes patimur, esse quā plurimos accusatores, quod innocēs si accusatus sit, absolui potest: nocēs, nisi accusatus fuerit, condēnari non potest. Vtilius est autē absolui inno-

simi vult
ebullit

1 Incipit accusare Erucium: ergo accepisti pecuniam ut iniuste accuses.

† Rhemiam, quæ lata est aduersus accusatores impudentes,

ut scilicet
arguitur

1 Mira similitudo.

centem, quàm nocentem causam non dicere. 2 Anseribus cibaria publicè locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut significant si fures venerint. at fures internoscere non possunt: significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint: & quia id est suspiciosum, tamen si bestiae sunt, tamen in eam partem potius peccant, quae est cautior. Quod si luce quoque canes latrent, cum deos salutatum aliqui venerint: opinor, ijs crura suffringantur, quod acres sint etiam tum, cum suspicio nulla sit. Simillima est accuatorum ratio. Alij vestrum anseres sunt, qui tantummodo clamant, nocere non possunt: alij canes, qui & latrare, & mordere possunt. Cibaria vobis praebere videmus: vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. hoc populo gratissimum est. deinde, si voletis, etiam tum, cum verisimile erit aliquem commisisse, in suspicione latratorum. id quoque concedi potest. Sin autem sic ageritis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis aut quare, aut quomodo, ac tantummodo sine suspicione latrabitis: crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego 2 hos bene novius, 3 literam illam, cui vos usque eò inimici estis, ut etiam eas omneis oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis. Quid mihi ad defendendum dedisti bone accusator? quid hisce autem ad suspiciandum? Ne exhaereditur veritus est. audio. sed qua de

causa

causa veneri debuerit, nemo dicit. Habebat pater
 in animo: planum fac. nihil est: ¹ non, quicum delibe-
 rarit, quem certiozem fecerit, unde istud vobis su-
 spicari in mentem venerit. cum hoc modo accusas
 Eruci, ² nonne hoc palam dicis? ego quid accepe-
 rim, scio: quid dicam, nescio. unum illud spectavi,
 quod Chrysogonus aiebat, neminem isti patronum
 futurum: de bonorum emptione, deq; ea societate
 neminem esse, qui verbum facere hoc tempore au-
 deret. hæc te opinio falsa in istam fraudem impulit.
 non mehercule verbum fecisses, si tibi quenquam re-
 sponsurum putasses. ³ Operæpretium erat si ani-
 maduert istis, iudices, negligentiam eius in accusan-
 do considerare. Credo cum vidisset, qui homines in
 hisce subsellijs sederent, quæsisse, num ille, aut ille
 defensurus esset: de me ne suspicatum quidē, quod
 antea causam publicam nullam dixerim. posteaquā
 inuenit neminem eorum, qui possunt, & solent, ita
 negligens esse coepit, ut cum in mentem veniret ei,
 resideret, deinde spatia retur, nonnunquam etiam
 puerum vocaret, credo cui coenam imperaret: pror-
 sus ut vestro confesso, & hoc conuentu pro sum-
 ma solitudine abuteretur. Perorauit aliquando, as-
 sedit: surrexi ego: respirare visus est, quod nō alius
 potius diceret. coepi dicere. vsq; eō animaduerti iu-
 dices cum iocari, ⁴ atque alias res agere, antequam
 Chrysogonum nominauit: quem simul atque attigi,
 statim homo se erexit: mirari visus est. intellexi

1 Repetitio
superiorum.

2 Pergit cetera
commemorare, quæ per-
pulerint ad
accusationē:
& est exposi-
tio consilij.

3 Gestus sig-
no.

4 id est, iude-
re. Describit
gestus & ne-
gligentiā ab
eo omnia di-
cta. Quirilia-
nus valde ad-
miratur hūc
locum.

R 5 quid

quid eum pupugisset. iterum, ac tertio nominavi. po-
 stea homines cursare ultro, & citro non destite-
 runt, credo qui Chrysogono nuntiarent, esse aliquē
 in ciuitate, qui contra voluntatem eius dicere aude-
 ret: aliter causam agi, atque ille existimaret, aperi-
 ri bonorum emptionem, vexari pessimè societate,
 gratiam, potentiamq; eius negligi, Iudices diligēter
 attendere, populo rem indignam videri. Quæ quo-
 niam te fefellerunt Bruci, quoniamq; vides versa
 esse omnia: causam pro Sex. Roscio si non commo-
 de, at liberè dici: quem dedi putabas, defendi intelli-
 gis: quos tradituros sperabas, vides iudicare: resti-
 tue nobis aliquando veterem tuam illam callidita-
 tem, atque prudentiam: confitere huc ea spe venisse
 quod putares hic latrocinium, non iudicium futu-
 rum. ¹ De parricidio causa dicitur: ratio ab accusa-
 tore reddita non est, quā ob causam patrē filius oc-
 ciderit. Quod in minimis noxis, & in his leuioribus
 peccatis, quæ magis crebra, & iam propè quotidia-
 na sunt, id maximè & primum queritur, quæ cau-
 sa maleficij fuerit: id Erucius in parricidio queri
 non putat oportere. ² in quo scelere Iudices, etiam
 cū multæ causæ conuenisse vnū in locū, atq; inter
 se congruere videntur: tamen non temere creditur,
 neq; leui coniectura res penditur, neque testis incer-
 tus auditur, neq; accusatoris ingenio res iudicatur,
 cū multa antea commissæ maleficia, tū vita homi-
 nis perditissima, tū singularis audacia ostēdatur ne-
 cesse

Epilogus
 confutatio-
 nis qui con-
 stat amplifi-
 catione cri-
 minis. Con-
 stat autē hic
 epilogus qua-
 tuor locis: ra-
 tione, exem-
 plo, fabulis &
 legumlatorū
 sentētijs. Om-
 nino dignus
 est locus quē
 ediscamus,
 quod in eo
 perspicua &
 clara copia
 sit, quique co-
 piz exemplū
 esse debeat.
² Ethodie iu-
 risconsultus
 dicit, proba-
 tiones in ca-
 pitali crimi-
 ne debere lu-
 ce meridiana
 clariore esse.

cesse est: neq; audacia solū, sed summus furor atq;
 amentia. hæc cū sint omnia, tamen extent oportet
 expressa sceleris vestigia; ubi, qua ratione, per quos
 quo tempore maleficium sit admissum. quæ nisi mul-
 ta & manifesta sunt, profectò res tam scelestā, tã
 atrox, tã nefaria credi non potest. Magna est enim
 vis humanitatis: multum valet communio sangui-
 nis: reclamitat istiusmodi suspicionibus ipsa natu-
 ra: portentum atq; monstrum certissimum est, esse
 aliquē humana specie & figura, qui tantum imma-
 nitate bestias vicerit, ut propter quos hanc suavis-
 simam lucem aspexerit, eos indignissimè luce priua-
 rit: cum etiam feras inter sese partus, atque educa-
 tio, & natura ipsa conciliet. Non ita multis antè
 annis aiunt T. Clœlium quendam Terracinensem
 hominem non obscurum, cum coenatus cubitum in
 idē conclaue cū duobus adolescentibus filijs isset, in-
 uentum esse mane iugulatum. cum neq; seruus quis-
 quam reperiretur, neq; liber ad quem ea suspicio
 pertineret: id ætatis autē duo filij propter cubantes
 ne sensisse quidē se dicerent: nomina filiorū de parri-
 cidio delata sunt. Quid postea? erat sanè suspicio-
 sum. Neutrū sensisse? ausum autē esse quenkquam se
 in id conclaue committere, eo potissimum tempore,
 cū ibidem essent duo adolescentes filij, qui & sen-
 tire, & defendere faciliè possent? erat porrò nemo in
 quē ea suspicio conueniret: tamen cū planū iudici-
 bus esset factum aperto ostio dormientes eos reper-

Ratio epilo

Si. uigila

aludst & ois

ngniqsb tan

-oialnoo airv

.313

tos

tos esse, iudicio absoluti adolescentes, & suspicione
 omni liberati sunt. Nemo enim putabat quenquam
 esse, qui cum omnia diuina atque humana iura sce-
 re nefario polluisset, somnum statim capere potuis-
 set: propterea quod qui tantum facinus commise-
 runt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare
 quidem sine metu possunt. Videtisne, quos nobis
 poetæ tradiderunt patris vlciscendi causa suppli-
 cium de matre sumpsisse, cum præsertim deorum
 immortalium iussis atque oraculis id fecisse dicantur:
 tamen ut eos agitent furie, neque consistere
 vsquam patiantur? quod ne pij quidem sine scelere
 esse potuerunt. Sic se res habet iudices: magnam
 vim, magnam necessitatem, magnam possidet reli-
 gionem paternus maternusque sanguis: ex quo si qua
 macula concepta est, non modo elui non potest, ve-
 rum vsque eò permanat ad animum, ut summus fu-
 ror atque amentia consequatur. Nolite enim puta-
 re, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis,
 eos qui aliquid impiè, scelerateque commiserint, agi-
 tari, & perterreri furiarum tedis ardentibus: sua
 quemque fraus & suus terror maximè vexat: suū
 quemque scelus agit, amentiaque afficit: suæ malæ
 cogitationes conscientiaque animi terrent. Hæ sunt
 impijs assidue, domesticaque furie, quæ dies, noctes-
 que parentum poenas à conscleratissimis filijs re-
 petant. Hæc magnitudo maleficii facit, ut nisi
 penè manifestum parricidium proferatur, credibi-
 le non

Amplifica-
 tio à fabula
 qua depingit
 vim conscien-
 tiæ.

le non sit, nisi turpis adolescentia, nisi omnibus flagitijs vita inquinata, nisi sumptus effusi cum probro atque dedecore, nisi prorupta audacia, nisi tanta temeritas, ut non procul abhorreat ab insania. Accedat huc oportet odium parentis, animaduersio nis paternæ metus, amici improbi, serui conscij, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem: penè dicam, respersas manus sanguine paterno Iudices videant oportet, si tantum facinus, tam immanè, tam acerbum, credituri sunt. Quare hoc quò minus est credibile, nisi ostenditur, eò magis est, si conuincitur, vindicandum. Itaque cum multis ex rebus intelligi potest, maiores nostros non modò armis plus quàm cæteras nationes, verum etiam consilio, sapientiâq; potuisse: tum ex hac re vel maxime, quòd in impios singulare supplicium inueniunt. Quam in re quantum prudentia præstiterint ijs, qui apud cæteros sapientissimi fuisse dicuntur, considerate. Prudentissima ciuitas Atheniensium, dum ea rerum potita est, fuisse traditur. eius porro ciuitatis sapientissimum Solonem dicunt fuisse, eum, qui leges, quibus hodie quoque vtuntur, scripserit. Is cum interrogaretur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, cum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat, ne non tam prohibere, quàm admonere videretur. Quàto maiores nostri sapientius?

A sententijs
legumlatorũ
& pœnis.

tius? qui cum intelligerent, nihil esse tam sanctum
 quod non aliquando violaret audacia, supplicium
 in parridas singulare excogitauerunt: ut quos na-
 tura ipsa retinere in officio non potuisset, ij magni-
 tudine poenae maleficio summouerentur? insui vo-
 luerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deij-
 ci. 1 O singularem sapientiam Iudices! nonne viden-
 tur hunc hominem ex rerum natura sustulisse &
 eripuisse, cui repente coelum, solem, aquam, terram
 q; ademerunt: ut qui eum necasset, vnde ipse natus
 esset, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia na-
 ta esse dicuntur? 2 Noluerunt feris corpus obijce-
 re, ne bestijs quoq; quae tantum scelus attigissent,
 immanioribus uteremur: non sic nudos in flumen
 deijcere, ne cum delati essent in mare, ipsum pollue-
 rent, quo caetera quae violata sunt, expiari putan-
 tur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est,
 cuius partem vllam reliquerint. Etenim quid tam
 est commune, quam spiritus viuis? terra mortuis?
 mare fluctuantibus? litus electis? Ita viuunt dum
 possunt, ut ducere animam de coelo non queant: ita
 moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat: ita ia-
 stantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita po-
 tremo eijciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui con-
 quiescant. 3 Tanti maleficio crimen, cui maleficio
 ta insigne suppliciu est constitutu, probare te Eruci-
 censes posse talibus viris, si ne causam quide malefi-
 cij protuleris? Si hunc apud bonoru emptores ipsos
 accusares,

1 Amplifica-
tio supplicij.

2 Declamato-
rium hoc est.

3 Repetitur
propositio su-
pra instituta.
Utitur tribus
locis. Primo
a circumstan-
tia, quo mo-
do sit occi-
sus, aut a ser-
uis, aut ab a-
lijs &c. Secun-
do a fortuna
seruoru. Ter-
tio a proba-
bili, scilicet a
spe comodi,
vel metu in-
comodi.

accusares,

accusares, eiq; iudicio Chryfogonus præset: tamen diligentius, paratiusq; venisses. Vtrū quid agatur, non vides: an apud quos agatur? Agitur de parricidio: quod sine multis causis suscipi non potest. Apud homines autem prudentissimos agitur: qui intelligunt neminem ne minimum quidem maleficium sine causa admittere. Esto, causam proferre non potest. tamen si statim vicisse debeo, tamen de meo iure decedam: & tibi, quod in alia causa non concederē, in hac concedam, fretus huius innocentia. Non quaero abs te, quare patrem Sex. Roscius occiderit: quaero, quomodo occiderit. Ita quaero abs te C. Eruci quomodo, & sic tecum agam, ut in eo loco vel respondendi, vel interpellandi tibi potestatem faciam vel etiam, si quid voles, interrogādi. Quomodo occidit? ipse percussit, an alius occidendum dedit? Si ipsum arguis, Romæ non fuit: si per alios fecisse dicis, quaero, seruosne, an liberos? quos homines? indēmne Ameria, an hosce ex vrbe sicarios? Si Ameria, qui sunt hi? cur non nominātur? si Roma: unde eos nouerat Roscius, qui Romā multis annis nō uenit, neq; unquā plus triduo fuit? ubi eos cōuenit? qui cū locutus est? quomodo persuasit? pretiū dedit? cui dedit? per quē dedit? unde, aut quantū dedit? nonne his vestigijs ad caput maleficij perueniri solet? Et si mul tibi in mentē ueniat facito, quemadmodū uitā huiusce depinxeris: hunc hominē ferū, atq; agrestem fuisse: nūquam cū homine quoquam collocutū esse:

1 Pugnantis.

1 scilicet America.

2 Egregia similitudo ex locis communibus.

3 Redit ad circumstantiam quomodo, & est fiducia.

4 De seruis torquendis secundus locus.

esse: nunquam in oppido constituisse. Quam in re praetereo illud, quod mihi maximo argumento ad huius innocentiam poterat esse, in rusticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita istiusmodi maleficia gigni non solere. 2 ut non omnem frugem, neque arborem in omni agro reperire possis: sic non omne facinus in omni vita nascitur. In urbe luxuries creatur: ex luxuria existat auaritia necesse est, ex auaritia erumpat audacia: inde omnia scelera, ac maleficia gignuntur. Vita autem haec rustica, quam tu agrestem vocas, parsimonia, diligentiae, iustitiae magistra est. Verum haec missa facio. 3 Illud quero: is homo, qui, ut tute dicis, nunquam inter homines fuerit, per quos homines hoc tantum facinus, tam occultum, absens praesertim, conficere potuerit? Multa sunt falsa iudices, quae tamen argui suspiciosse possunt: in his rebus, si suspicio reperta erit culpam inesse concedam. Romae Sex. Roscius occiditur, cum in agro Amerino esset filius. literas credo misit alicui sicario, qui Romae nouerat neminem. arcessiuit aliquem. at quando? nuntium misit. quem? aut ad quem? pretio, gratia, spe, promissis induxit aliquem: nihil horum ne confingi quidem potest: & tamen causa de parricidio dicitur. Reliquum est, 4 ut per seruos id admiserit. O dii immortales rem miseram, & calamitosam, quod in tali crimine innocenti saluti solet esse, ut seruos in questionem polliceatur, id Sex. Roscio facere non licet: vos qui

qui hunc accusatis, omnes eius seruos habetis: vnus
 puer victus quotidiani administer ex tanta familia
 Sex. Roscio relictus non est. Te nunc appello P. Sci-
 pio, te Metelle: vobis aduocatis, vobis agentibus, ali-
 quoties duos seruos paternos in questionem ab ad-
 uersarijs Sex. Roscius postulauit. Meministisne T.
 Roscium recusare? quid? ij serui ubi sunt? Chryso-
 num Iudices, sectantur: apud eum sunt in honore, et
 in pretio: etiam nunc vt ex his queratur, ego postu-
 lo, hic orat atque obsecrat. quid facitis? cur recusa-
 tis? Dubitate etiam nunc Iudices, si potestis, a quo
 sit Sex. Roscius occisus: ab eone, qui propter illius
 mortem, in egestate & insidijs versatur, cui ne que-
 rendi quidem de morte patris potestas permittitur,
 an ab ijs, qui questionem fugitant, bona possident,
 in caede atque ex caede viuunt? Omnia iudices in
 hac causa sunt misera atque indigna: tamen hoc ni-
 hil neque acerbius, neque iniquius proferri potest.
 mortis paternae de seruis paternis questionem ha-
 bere filio non licet: ne tandiu quidem dominus erit
 in suos, dum ex ijs de patris morte queratur. Ve-
 niam, neque ita multo post, ad hunc locum: nam
 hoc totum ad Roscios pertinet: de quorum auda-
 cia tum me dicturum pollicitus sum, cum Brucij
 crimina diluissim. Nunc Bruci ad te venio: conue-
 niat mihi tecum necesse est, si ad hunc maleficium
 istud pertinet, aut ipsum sua manu fecisse, id quod
 negas: aut per aliquos liberos, aut seruos liberosne?

i Illi erant
 iudices.

t Oia serui
 sunt apud
 Chryso-
 num, et
 in honore
 et in hac
 re.
 et illi iudi-
 ces.

Retorquunt
 in questionem
 in iudice
 mortis

de qua
 de qua
 de qua
 de qua
 de qua

quos neque ut conuenire potuerit, neque qua ratio-
 ne inducere, neque ubi, neque per quos, neque qua
 spe, aut quo pretio, potes ostendere. Ego contrā
 ostendo, non modò nihil eorum fecisse Sex. Rosciū,
 sed ne potuisse quidem facere: quòd neque Romæ
 multis annis fuerit, neque de prædijs unquam teme-
 re discesserit. Restare tibi videbatur seruorum no-
 men, quo quasi in portum reiectus à cæteris suspi-
 cionibus, confugere posses: 1 ubi scopulum offendis
 eiusmodi, ut non modò ab hoc crimen resilire vi-
 deas, verum omnem suspicionem in vosmetipsos re-
 cidere intelligas. Quid est ergo, quò tandem accu-
 sator inopia argumentorum confugerit? 2 eiusmo-
 di tempus erat, inquit, ut homines vulgò impune
 occiderentur. quare tu hoc propter multitudinem
 sicariorum, nullo negotio facere potuisti. 3 Inte-
 rim mihi videris Eruci vna mercede duas res asse-
 qui velle: nos iudicio perfundere: accusare autem
 eos ipsos, à quibus mercedem accepisti. Quid ais?
 vulgo occidebantur? per quos? & à quibus? nonne
 cogitas, te à sectoribus huc adductum esse? quid po-
 stea? nescimus per ista tempora 4 eosdem ferè se-
 ctiores fuisse collorum, & honorum? si denique,
 qui tum armati dies noctesq; concursabant, qui
 Romæ erant assidui, qui omni tempore in præda
 & sanguine versabantur, Sexto Roscio temporis
 illius acerbiter, iniquitatemq; obijcient? & il-
 lam sicariorum multitudinem, in qua ipsi duces

1 Quia serui
 sunt apud
 Chrylogo-
 num, is est
 scopus & seru-
 pulus in hac
 re.

2 Alia suspi-
 eiuncula.

3 Retorquet
 suspicionem
 in aduersa-
 rios.

4 ἀμφισβο-
 λογία.
 Ludit elegan-
 ter in ambi-
 guitate no-
 minis.

ac principes erant, huic crimini putabunt fore? qui non modo Romæ non fuit, sed omnino quid Romæ ageretur, nesciret, propterea quod ruri assiduus, quemadmodum tute confiteris, fuit. Vereor, ne aut molestus sim vobis Iudices, aut ne ingenijs vestris videar diffidere, si de tam perspicuis rebus diutius disseram. Erucij criminatio tota, ut arbitror, dissoluta est: nisi fortè expectatis, ut illa diluam, quæ de peculatu, ac de eiusmodi rebus commentitijs, inaudita nobis ante hoc tempus, ac noua, obiecit. quæ mihi iste visus est ex alia oratione declamare, quam in alium reum commentaretur: ita neque ad crimen parricidij, neque ad eum qui causam dicit, pertinebant. de quibus quoniam verbo arguit, verbo satis est negare. Si quid est, quod ad testes referret: ibi nos quoq; ut in ipsa causa paratiores reperiet, quàm putabat. Venio nunc eò, quò me non cupiditas ducit, sed fides. Nam si mihi libèret accusare, accusarem alios potius, ex quibus possem cre-scere: quod certū est non facere, dū utrūvis licebit. Is enim mihi videtur amplissimus, qui sua virtute in altiorem locum peruenit, non qui ascendit per alterius incommodum & calamitatem. Desinamus aliquando ea scrutari, quæ sunt inania: queramus ubi maleficium, & est, & inueniri potest: iam inteliges Eruci certū crimē quàm multis suspicionibus coarguatur. tametsi neq; omnia dicam, & leuiter vnūquodq; tangam: neq; enim id facerē, nisi necesse

1 Prohibe.
1 Breuis epilogus.

2 Maior in
epilogus.

2 Transitio
suspicionis
per argumen-
tum probabi-
le: & est pla-
nè confirma-
tio proposi-
tionis. Tra-
ctat hūc locū
syllogismo.
Maiorem, sci-
licet verissi-
mè est eum
occidisse ad
quem maxi-
ma commo-
da redierunt.

esset. Et id erit signi, me inuitum facere, quod non
 prosequar longius, quam salus huius, & mea fides
 postulabit. ¹ Causam tu nullam reperiebas in Sex.
 Roscio. At ego in T. Roscio reperio. tecum enim
 mihi res est T. Rosci, quoniã istic sedes, ac te palam
 aduersarium esse profiteris. De Capitone post vide
 rimus, si quemadmodum paratum esse audio, testis
 prodierit: tum alias quoque suas palmas cognoscet,
 de quibus me ne audisse quidẽ suspicatur. ² L. Cas-
 sius ille, quem P. R. Roscio verissimum & sapientissimũ
 iudicem putabat, identidem in causis quærere sole-
 bat. cui bono fuisset. ³ Sic vita hominum est, ut ad
 maleficium nemo conetur sine spe, atque emolu-
 mento accedere. Hunc quæsitorem, ac iudicem fu-
 giebant, atque horrebant ij, quibus periculum crea-
 batur: ideo quod tamen si veritatis erat amicus, ta-
 men natura non tam propensus ad misericordiam,
 quam ⁴ implicatus ad seueritatem videbatur. Ego
 quanquam præest huic quæstioni vir & contra au-
 daciam fortissimus, & ab innocentia clementissi-
 mus: tamen facile me paterer vel illo ipso acerrimo
 iudice quærente, vel apud Cassianos iudices, quo-
 rum etiam nunc ij quibus causa dicenda est, no-
 men ipsum reformidant, pro Sex. Roscio dice-
 re. ⁵ In hac enim causa cum viderent illos amplissi-
 mam pecuniam possidere, hunc summa mendicitate
 esse, illud quidem non quærerent, cui bono fuisset:
 sed eò perspicuum crimen, & suspicionem potius
 ad

1 Probabile.

2 Maior in-
cipit.

3 αἰτιολο-
γία.

4 παθος.

5 Minor syl-
logismi.

ad prædam adiungerent, quàm ad egestatem. Quid si accedit eodem, ut tenuis antea fueris? quid si ut avarus; quid si ut audax? quid si ut illius, qui occisus est, inimicissimus? num querenda causa, quæ te ad tantum facinus adduxerit? Quid ergo horum negari potest? Tenuitas hominis eiusmodi est, ut dissimulari non queat: atque eò magis eluceat, quò magis occultatur, Avaritiam præfers, qui societatem coieris de municipis, cognatiq; fortunis cum alienissimo. Quàm sis audax (ut alia obliuiscar) hinc omnes intelligere potuerunt, quod ex tota societate, hoc est, ex tot sicarijs, solus tu inuentus es, qui cum accusatoribus sederes, atque os tuum non modò ostenderes, sed etiam offerres. Inimicitias tibi fuisse cum Sex. Roscio, & magnas rei familiaris controuersias, concedas necesse est. Restat iudices, ut hoc dubitemus, uter potius Sex. Roscium occiderit: is ad quem morte eius diuitiæ venerint: an is, ad quem mendicitas: is, qui antea tenuis fuerit an is, qui postea factus sit egentissimus: is, qui ardens avaritia feratur infestus in suos, an is, qui semper ita vixerit, ut quæstum nossset nullum, fructum autem eum solum, quem labore peperisset: is, qui omnium sectorum audacissimus sit, an is, qui propter fori iudiciorumq; insolentiam, non modò subsellia, verùm etiam urbem ipsam reformidat: postremò Iudices, id quod ad rem mea sententiæ maxime pertinet, utrum inimicus potius, an

1 Conclusio syllogismi, & est repetitio argumenti, & collatio in conclusione.

I Infectatio
 Erucij. Lædit
 hic eius exi-
 stimationem
 atrocissimis
 criminibus.

filius. Hæc tu Eruci tot & tanta si nactus esses in reo, quandiu diceres? quo te modo iactares? tempus hercule te citius, quàm oratio deficeret. Etenim in singulis rebus eiusmodi materies est, ut dies singulos possis consumere. Neque ego non possum: non enim mihi tantum derogo, tamet si nihil arrogo, ut te copiosius quàm me putem posse dicere: verùm ego forsitan propter multitudinem patronorùm in grege annumerer: te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit. Multos casos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruiliū vidimus. quis ibi non est vulneratus ferro Phrygio? non necesse est omnibus commemorare, Curtios, Marios, denique Mamercos, quos iam ætas à prælijs auocabat: postremò Priamum ipsum, senem Antistium: quem non modò ætas, sed etiam leges pugnare prohibebat. Iam, quos nemo propter ignobilitatē nominat, sexcenti sunt, qui inter sicarios & de veneficijs accusabant. qui omnes (quod ad me attinet) vellem viuerent. Nihil enim mali est, canes ibi quàm plurimos esse, ubi per multi obseruandi, multaq; seruanda sunt. Verùm, ut fit, multa sæpe imprudētibus Imperatoribus vis belli, ac turba molitur. dum is in alijs rebus erat occupatus, qui summam rerum administrabat, erant interea qui suis vulneribus mederentur: qui tanquàm si offusa Reip. sempiterna nox esset, ita ruebant in tenebris, omniaq; miscebāt. à quibus miror, ne quod iudiciorum esset vestigium, non subsellia quoq; esse combusta.

combusta. nam & accusatores, & iudices sustulerunt. Hoc commodi est, quod ita vixerunt, ut testes omnes, si cuperent, interficere non possent. nam dum hominum genus erit, qui accuset eos, non deerit: dum ciuitas erit, iudicia fient. Verum, ut cepti dicere, & Erucius haec si haberet in causa, quae commemoravi, posset ea quamuis diu dicere: & ego iudices possum: sed in animo est (quemadmodum ante dixi) leuiter transire, ac tantummodo perstringere vnamquamque rem: ut omnes intelligant, me non studio accusare, sed officio defendere. Video igitur causas esse permultas, quae istum impellerent. videamus nunc ecqua facultas suscipiendi maleficij fuerit. ubi occisus est Sex. Roscius? Romae. Quid tu Rosci, ubi tunc eras? Romae. verum quid ad rem? & alij multi, quasi nunc id agatur, quis ex tanta multitudine occiderit: ac non hoc quaeratur, cum qui Romae sit occisus, utrum verisimilius sit ab eo esse occisum, qui assiduus eo tempore Romae fuerit: an ab eo, qui multis annis Romam omnino non accesserit. Age nunc, ceteras facultates quoque considerare. erat tum multitudo sicariorum, id quod commemorauit Erucius: & homines impune occidebantur. quid? ea multitudo quae erat? opinor, aut eorum qui in bonis erant occupati, aut eorum qui ab ijs conducebantur, ut aliquem occiderent. Si eos putas, qui alienum appetebant, tu es in eo numero, qui nostra pecunia diues es: sin eos, quas, qui

1 Redit ad institutū. Supra voluntatem & impulsionē tractauit: iam facultas sequitur.

1 Redit ad institutū. Supra voluntatem & impulsionē tractauit: iam facultas sequitur.

leuiore nomine appellant, percussores vocat: quæ
 re in cuius fide sint, & clientela. mihi crede, ali-
 quem de societate tua reperies. & quicquid tu con-
 trā dixeris, id cum defensione nostra contendito:
 ita facillimè causa Sex. Roscij cum tua conferetur.
 Dices, Quid postea, si Romæ assiduus fui? respon-
 debo, At ego omnino non fui. Fateor me sectorem
 esse: verum & alij multi. at ego (ut tute arguis)
 agricola, & rusticus. Non continuo, si me in gre-
 gem sicariorum contuli, sum sicarius. at ego profe-
 ctò, qui ne noui quidem quenquam sicarium, longè
 absum ab eiusmodi crimine. Verum multa sunt, quæ di-
 ci possunt, quare intelligatur summam tibi faculta-
 tem fuisse maleficij suscipiendi: quæ non modò idcir-
 co prætereo, quòd te ipsum non libenter accuso: ve-
 rum eò magis etiam, quòd si de illis cædibus velim
 commemorare, quæ tum factæ sunt ista eadem ra-
 tione, qua Sex. Roscius occisus est, vereor ne ad plu-
 res oratio mea pertinere videatur. Videamus nūc
 strictim, sicut cætera, quæ post mortem Sex. Roscij
 abs te T. Rosci facta sunt: quæ ita aperta & mani-
 festa sunt, ut medijs fidijs Iudices inuitus ea dicā.
 vereor enim cuiusquemodi es Rosci, ne ita hunc vi-
 dear voluisse seruare, ut tibi omnino non peperce-
 rim. Cum hoc vereor, & cupio tibi aliqua ex parte
 (quod salua fide possim) parcere, rursus immuto vo-
 luntatem meam: venit enim mihi in mētem oris tui.
 Te ne, cum cæteri socij tui fugerent, ac se occulta-
 rent,

Et sibi A
 - 22. 3. 11111
 - 1111111111111111
 loqui 2 1111
 - 1111111111111111
 1111111111111111
 1111111111111111

Coniecture
 & suspicio-
 nes.

1111111111111111

1111111111111111

rent,

vent, ut hoc iudicium non de illorum præda, sed de huius maleficio fieri videretur, potissimum tibi partes istas depoposcisse, ut in iudicio versarere, & sederes cum accusatore: qua in re nihil aliud assequeris, nisi ut ab omnibus mortalibus audacia tua cognoscatur, & impudentia. Occiso Sex Roscio, qui primus Ameriam nuntiat? Mallius Glaucia, quem iam antea nominavi, tuus cliens, & familiaris. quid attinuit eum potissimum nuntiare. Quod si nullum iam antè consiliū de morte ac de bonis eius inieceras, nullamque societatem neque sceleris, neq; præmij cum homine ullo coieras, ad te minimè omnium pertinebat. Sua sponte Mallius nuntiat? quid quæso eius intererat? an cum Ameriam nō huiusce rei causa venisset, casu accidit, ut id quod Romæ audierat, primus nuntiaret? cuius rei causa venerat Ameriam? non possum, inquit, diuinare. eò rem iam adducam, ut nihil diuinatione opus sit. Qua ratione Roscio Capitori primum nuntiauit? cum Ameriæ Sex Roscij domus, vxor, liberiq; essent, cum tot propinqui cognatiq; optimè convenientes, qua ratione factum est, ut iste tuus cliens sceleris tui nuntius T. Roscio Capitori potissimum nuntiaret? Occisus est à cœna rediens: nondum lucebat, cum Ameriæ scitum est. quid hic incredibilis cursus? quid hæc tanta celeritas, festinatioq; significat? non quero, quis percusserit. nihil est Glaucia quod metuas: non executio te, si quid fortè ferri habuisti, non scrui-

tor: nihil ad me arbitror pertinere. quoniam cuius
 consilio occisus sit, inuenio: cuius manu sit percus-
 sus, non laboro. Vnum hoc sumo, quod mihi aper-
 tum tuum scelus, resq; manifesta dat. ubi, aut unde
 audiuit Glaucia? quò tam citò sciuit? fac audisse sta-
 tim. quæ res eum nocte vna tantum itineris conten-
 dere coegit? quæ necessitas eum tanta premebat: vt
 si sua sponte iter Ameriam faceret, id tēporis Ro-
 ma proficisceretur, nullā partem noctis requiesce-
 ret? Etiam ne in tam perspicuis rebus argumētatio
 querenda, aut coniectura capienda sit? nonne vobis
 hæc, quæ audistis, cernere oculis videmini Iudices?
 non illū miserum, ignarū casus sui, redeuntē à coe-
 na videtis? non positas insidias? non impetū repenti-
 nū? non versatur ante oculos vobis in cæde Glau-
 cia? non adest iste T. Roscius? non suis manibus in
 curru collocat. Aut omedontem illum sui sceleris
 acerbissimi, nefarieq; victoriæ nuntium? non orat,
 vt eam noctem peruigilet? vt honoris sui causa la-
 bore? vt Capitonem quàm primū nuntiet? Quid erat,
 quod Capitonē primum scire voluerit? nescio: nisi
 hoc video, Capitonē in his bonis esse sociū: de tribus
 & decem fundis tres nobilissimos fundos eum vi-
 deo possidere. Audio præterea non hanc suspitionē
 nunc primum in Capitonem conferri: multas esse in
 fameis palmas, hanc primā esse tamen Lemniscā-
 tam, quæ Romæ deferatur: nullū modū esse homi-
 nis occidendi, quo ille non aliquot occiderit, multos
 ferro,

s i. insignem,
 nobilem. Lē
 nisci fasciæ à
 coronis pro-
 pendentis.
 Elevant fidem
 atque autho-
 ritatē Capito-
 nis testis.

ferro, multos veneno. Habeo etiam dicere, quem cōtra morem maiorū, minorem annis LX. de ponte in Tyberim deiecerit. que, si prodierit, atque adeo cū prodierit (scio enim proditurum esse) audiet. veniat modò, explicet suum volumen illud, quod ei planū facere possum Erucium conscripsisse: quod aiunt illum Sex. Roscio intentasse, & minitatum esse, se omnia illa pro testimonio esse dicturum. ò præclarum testem Iudices! ò gravitatem dignam expectatione! ò vitam honestam, atq; eiusmodi, ut libentibus animis ad eius testimonium vestrum iusiurādū accommodetis. Profectò non tam perspicuè istorū maleficia videremus, nisi ipsos cæcos redderet cupiditas, & auaritia, & audacia. Alter ex ipsa cæde volucrem nuntium Ameriam ad socium, atq; ad magistrum suum misit: ut si dissimulare omnes cuperent se scire ad quem maleficiū pertineret, tamen ipse apertum suum scelus ante omnium oculos poneret. Alter (si dijs immortalibus placet) testimoniū etiā in Sex. Roscium dicturus est. quasi verò id nunc agatur, utrum id quod dixerit, credendum: an quod fecerit, vindicandum sit: Ita que more maiorū comparatū est, ut in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerent. Aphricanus, qui suo cognomine declarat tertiam partem orbis terrarum se subegisse, tamen si sua res ageretur, testimonium nō diceret. nā illud in talē virum non audeo dicere: si diceret, non crederetur. Videte

nunc,

1 Pergit ad
2 caput
3 modo
4 non caput
5 non comit
6
7 Ab exēplo
& authorita-
te fidem te-
stium eleuat.

nunc, quàm versa, & mutata in peiorem partem
 sint omnia. cum de bonis & de cæde agatur, testimo-
 nium dicturus est is, qui & sector est, & sicarius:
 hoc est, qui & illorum ipsorum bonorum, de qui-
 bus agitur, emptor atque possessor est: & eum homi-
 nem occidendum curavit, de cuius morte quæritur.
 Quid tu vir optime? ecquid habes, quod dicas? mi-
 hi ausculta. vide ne tibi desis: tua quoque res perma-
 gna agitur. multa sceleratè, multa audacter, multa
 improbè fecisti: unum stultissimè, profectò tua spõ-
 te, non de Erucij sententia: nihil opus fuit te isti cre-
 dere. neque enim accusatore muto, neq; teste quis-
 quam utitur eo, qui de accusatoris subsellio surgit.
 Huc accedit, quòd paulò occultior atq; tectior ve-
 stra ista cupiditas esset. nunc quid est, quod quisquã
 ex vobis audire desideret? cum, quæ facitis, eiusmodi
 sint, ut ea dedita opera à vobis contra vosmetip-
 sos facere videamini. Age nunc, illa videamus lu-
 dicis, quæ statim consecuta sunt. ad Volaterras in
 castra L. Syllæ mors Sex. Roscij quatrividuo, quo is
 occisus est, Chrysogono nuntiatur. quæritur etiam
 nunc, quis eum nuntium miserit? nonne perspicuum
 est, eundem qui Ameriam? Curat Chrysogonus, ut
 eius bona vaneant statim, qui non norat hominem
 aut rē, at qui ei venit in mentē prædia concupiscere
 hominis ignoti, quem omnino nunquã viderat? Sole-
 tis, cū aliquid huiuscemodi auditis Iudices, cõtinuò
 dicere, Necessè est aliquē dixisse municipē, aut vici-
 num.

3 Pergit ad
 reliqua, &
 quo modo
 bona empta
 sint comme-
 morat.

num. ij plerunq; indicant: per eos pleriq; produuntur. Hic nihil est quod suspicionem hanc putetis. non enim ego ita disputabo: verisimile est Roscios istam rem ad Chryfogonũ detulisse: erat enim eis cũ Chryfogono iã antea amicitia. Nã cum multos veteres à maioribus Roscij patronos, hospitesq; haberent, omnes eos colere atque obseruare destiterunt, ac se in Chryfogoni fidem, & clientelã contulerunt. Hæc possum omnia verè dicere: sed in hac causa cõiectura nihil opus est: ipsos certò scio nõ negare, ad hæc bona Chryfogonũ accessisse impulsu suo. Si eũ, qui indicij partẽ acceperit, oculis cernetis: poteritisne dubitare Iudices, qui indicarit? Qui sunt igitur in istis bonis, quibus partem Chryfogonus dederit? duo Roscij. num quisquam præterea? nemo est. Iudices. num ergo dubium est, quin ij obtulerint hanc prædam Chryfogono, qui ab eo partem prædæ tulerunt? Age, nunc ex ipsius Chryfogoni iudicio Rosciorum factum consideremus. Si nihil in ista pugna Roscij, quod operæ pretium esset, fecerant, quam ob causam à Chryfogono tantis præmijs donabantur? si nihil aliud fecerunt, nisi rem detulerunt, nonne satis fuit his gratias agi? denique, ut per liberaliter ageretur, honoris aliquid haberi? cur tria prædia tantæ pecuniæ statim Capitori dantur? cur, quæ reliqua sunt, iste Roscius omnia cum Chryfogono communiter possidet? nonne perspicuum est Iudices, has manubias Roscij Chryfogonũ re cognita concessisse?

De legatione alia suspicio.

cessisse? Venit in decem primis Legatus in castra Capito: totam vitam, naturam, moresque hominis ex ipsa legatione cognoscite, nisi intellexeritis Iudices, nullum esse officium, nullum ius tam sanctum atque integrum, quod non eius scelus atque perfidia violarit, & imminuerit: virum optimum esse eum iudicatote. Impedimento est, quò minus de his rebus Sylla doceatur: ceterorum Legatorum consilia, & voluntatem Chryfogono enuntiat: monet, vt provideat, ne palàm res agatur: ostendit, si sublata sit venditio honorum, illum pecuniam grandem amissurum, sese capitis periculum aditurum: illum acuerit: hos qui simul erant missi, fallere: illum idem monere, vt caueret: hisce insidiosè spem falsam ostendere: cum illo contra hos inire consilia, horum consilia illi enuntiare: cum illo partem suam de pacisci, hisce aliqua fretus hora semper omneis adiutus ad Syllam intercludere. Postremò isto hortatore, autore, intercessore ad Syllam Legati non adierunt: istius fide, ac potius perfidia decepti, id quod ex ipsis cognoscere poteritis, si accusator voluerit testimonium eis denuntiare, pro re certa spem falsam domum retulerunt. ² In priuatis rebus si qui rem mandatum non modò maliciosius gessisset sui quæstus aut commodi causa, verùm etiã negligentius, cum maiores summum admisisse dedecus existimabãt. Itaq; mandati constitutũ est iudiciũ, non minus turpe, quàm furti, credo propterea, quò quibus

Ex minori.

bus in rebus ipsi interesse non possumus, in his ope-
 re nostræ vicaria fides amicorum supponitur: quæ
 qui lædit, oppugnat omnium commune præsidium:
 & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem.
 Non enim possumus omnia per nos agere: alius in
 alia est re magis utilis. Idcirco amicitie comparan-
 tur, ut commune commodum mutuis officijs guber-
 netur. Quid recipis mandatum, si aut neglecturus,
 aut ad tuum commodum conuersurus es? cur mihi
 te offers, ac meis commodis officio simulato offi-
 cis, & obstas: recede de medio: per alium trāsfigam.
 Suscipis onus officij, quod te putas sustinere posse:
 quod minimè videtur graue ijs, qui minimè ipsi læ-
 ues sunt. Ergo idcirco turpis hæc culpa est, quòd
 duas res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. nam
 neque mandat quisquam ferè, nisi amico: neque cre-
 dit, nisi ei, quæ fidelem putat. Perditissimi est igitur
 hominis, simul & amicitiam dissoluerè, & fallere
 eum, qui læsus non esset, nisi credidisset. Itane est? in
 minimis rebus, qui mandatum neglexerit, turpissi-
 mo iudicio condēnetur necesse est: in re tanta, cū is,
 cui fama mortui, fortunæ viui commendatæ sunt at-
 que concreditæ, ignominia mortuum affecerit, is in-
 ter honestos homines atque adeò inter viuos nume-
 rabitur? in minimis, priuatisq; rebus etiam negli-
 gentia in crimen mandati, iudiciumq; infamiam re-
 uocatur, propterea, quòd si rectè fiat, illū negligē-
 re oporteat, qui mandarit, non illum, qui mādatum
 recepe

receperit: in re tanta, quæ publicè gesta, atque com-
 missa sit, qui non negligentia priuatum aliquod cõ-
 modum læserit, sed perfidia l. gationis ipsius cære-
 moniam polluerit, maculaq; affecerit: qua is tãdem
 poena afficietur? aut quo iudicio damnabitur? Si hãc
 ei rem priuatim Sex. Roscius mandauisset, vt cum
 Chryfogono transigeret, atque decideret, inque eã
 rem fidem suam, si quid opus esse putaret, interpo-
 neret: ille, qui sese facturum recepisset, nonne si ex
 eo negotio tantulum in rem suam conuertisset, dam-
 natus per arbitrum & rem restitueret, & honesta-
 tem omnem amitteret? Nunc non hanc ei rem Sex.
 Roscius mandauit, sed id quod multò grauius est,
 ipse Sex. Roscius cum fama, vita, bonisq; omnibus
 à Decurionibus publicè Roscio mandatus est: & ex
 eo T. Roscius non paulum nescio quid in rem suam
 conuertit: sed hunc funditus evertit bonis: ipse tria
 prædia sibi depactus est: voluntatem Decurionum,
 ac municipum omnium tantidem, quanti fidẽ suam,
 fecit. Videte iam porrò cætera Iudices, vt intelliga-
 tis fingi maleficium nullum posse, quo iste sese non
 contaminarit. In rebus minoribus socium fallere
 turpissimum est, æqueq; turpe, atque illud de quo
 antè dixi: neque iniuria, propterea quòd auxilium
 sibi se putat adiunxisse, qui cum altero rem commu-
 nicauit. Ad cuius igitur fidem confugiet, cum per
 eius fidem læditur, cui se commiserit? At qui ea sunt
 animaduertenda peccata maximè, quæ difficillimè
 præca-

precauentur, tecti esse ad alienos possumus: int' ini-
 multa apertiora videant necesse est: socium verò
 cauere qui possumus? quem etiam si metuimus, ius
 officij ledimus. Rectè igitur maiores eum, qui so-
 cium fefellisset, in virorum bonorum numero non
 putarunt haberi oportere. At verò T. Roscius non
 unum rei pecuniariae socium fefellit (quod, tametsi
 graue est, tamen aliquo modo posse ferri videtur)
 verum nouem homines honestissimos, eiusdem mu-
 neris, legationis, officij, mandatorumq; socios indu-
 xit, decepit, destituit, aduersarijs tradidit, omni
 fraude & perfidia fefellit. qui de eius scelere suspi-
 cari nihil potuerunt, socium officij metuere non de-
 buerunt: eius malitiam non viderunt, orationi va-
 ne crediderunt. Itaque nunc illi homines honestissi-
 mi propter istius insidias parum putantur cauti
 prouidiq; fuisse. Iste, qui initio proditor fuit, deinde
 perfuga: qui primò sociorum consilia aduersarijs
 enuntiauit, deinde societatem cum ipsis aduersarijs
 coiit: terret etiam nos, ac minatur, tribus prædijs,
 hoc est, præmijs sceleris ornatus. In eiusmodi vita
 Iudices, in his tot tantisq; flagitijs hoc quoque ma-
 leficcium, de quo iudicium est, reperietis. Btenim
 querere ita debetis: ubi multa auarè, multa auda-
 cter, multa improbè, multa perfidiosè facta vider-
 tis, ibi scelus quoque latere inter illa tot flagitia pu-
 tatote. Tametsi hoc quidem minimè latet, quod ita
 promptum & propositum est, ut nō ex illis malefi-

eius, que in illo constat esse, hoc intelligatur: verum
 ex hoc etiam si quod illorum fortè dubitatur, con-
 uincatur. Quid tandem quæso Iudices? num aut ille
 lanista omnino iam à gladijs recessisse videtur: aut
 iste discipulus magistro tantulum de arte concede-
 re? Par est auaritia, similis improbitas, eadem impu-
 dentia, gemina audacia. Etenim quoniam fidem ma-
 gistri cognostis, cognoscite nunc discipuli equita-
 tem. Dixi iam antea sæpenumero, postulos esse
 ab istis duos seruos in quæstionem, tu semper T. Ro-
 sci recusasti. quæro abs te, ijne, qui postulabant, in-
 digni erant, qui impetrarent: an iste non commoue-
 bat, pro quo postulabant? an res ipsa tibi iniqua vi-
 debatur? postulabant homines nobilissimi, atque in-
 tegerrimi nostræ ciuitatis, quos iam antea nomina-
 ui: qui ita vixerunt, talesq; à populo Romano pu-
 tantur, ut quicquid dicerent, nemo esset, qui non
 equum putaret. Postulabant autem pro homine mi-
 ferrimo atque infelicissimo, qui vel ipse sese in cru-
 ciatum dari cuperet, dum de patris morte quærere
 tur. Res porrò abs te eiusmodi postulabatur, ut ni-
 hil interesset, utrum eam rem recusares, an de ma-
 leficio confiterere. Que cum ita sint, quæro abs te,
 quam ob causam recusaris. Cum occiditur Sex. Ro-
 sci, ibidem fuerunt. Seruos ipsos, quod ad me atti-
 net, neque arguo, neque purgo. quòd à vobis hoc pu-
 gnari video, ne in quæstionem dentur, suspiciosum
 est: quòd verò apud vos ipsos in honore tanto sunt,
 profectò

¶ Repetit lo-
 cum de ser-
 uis ad quæ-
 stionem po-
 stulatis.

profectò necesse est sciãt aliquid, quod si dixerint,
 perniciosum vobis futurum sit. In dominos queri
 de seruis iniquum est. anne queritur? Sex. enim Ro-
 scijs reus est. Neque enim, cum de hoc queritur,
 vos dominos esse dicitis. Cum Chrysogono sunt. Ita
 credo, literis eorum, & urbanitate Chrysogonus
 ducitur, vt inter suos omnium deliciarum atque
 omnium artium puerulos ex tot elegantissimis fa-
 milijs lectos, velit hos versari, homines penè opera-
 rios ex Amerina disciplina patrisfamilie rustica-
 ni. Non est ita profectò Iudices: non est verisimile,
 vt Chrysogonus horum literas adamarit, aut hu-
 manitatem: non, vt rei familiaris negotio diligen-
 tiam cognorit eorum, & fidem. Est quiddam, quod
 occultatur: quòd quò studiosius ab ipsis opprimitur
 & absconditur, eò magis eminent, & apparet. Quid
 igitur? Chrysogonus sui maleficij occultandi causa
 questionem de his haberi nõ vult? minimè Iudices.
 non in omneis arbitror omnia conuenire. Ego in
 Chrysogono, quod ad me attinet, nihil eiusmodi su-
 spicor: neque hoc mihi nunc primum in mentem ve-
 nit dicere. Meministis me ita distribuisse initio cau-
 sam, in crimen, cuius tota argumentatio permissa
 Erucio est: & in audaciam, cuius partes Roscijs
 impositæ sunt. quicquid maleficij, sceleris, cædis
 erit, proprium id Rosciorum esse debebit. nimiam
 gratiam, potentiamq; Chrysogoni dicimus & nõ-
 bis obstare, & perferri nullo modo posse: & à vo-

bis, quoniam potestas data est, non modò infirmari,
 verum etiam vindicari oportere. Ego sic existimo:
 qui quæri velit ex ijs, quos constat, cum cades facta
 sit, affuisse, eum cupere verum inuenire: qui recu-
 set, eum profectò, tamen si verbo non audeat, tamen
 re ipsa de maleficio suo confiteri. Dixi initio Iudi-
 ces, nolle me plura de istorum scelere dicere, quàm
 causa postularet, ac necessitas ipsa cogeret. Nam
 & multæ res afferri possunt, & unaquæque earum
 multis cum argumentis dici potest. Verùm ego,
 quod inuitus ac necessariò facio, neque diu, neque di-
 ligenter facere possum: quæ præteriri nullo modo
 poterant, ea leuiter Iudices attigi: quæ posita sunt
 in suspicionibus, de quibus si cœpero dicere, pluri-
 bus verbis sit differendum, ea vestris ingenijs, con-
 iecturaq; committo. Venio nunc ad illud nomen au-
 reum Chryzogoni, sub quo nomine tota societas sta-
 tuitur: de quo Iudices neque quomodo dicam, neque
 quomodo taceam, reperire possum. Si enim taceo,
 vel maximam partem relinquo: sin autem dico, ve-
 reor ne non ille solus (id quod ad me nihil attinet)
 sed alij quoque plures læsos se esse putent. tamen si
 ita se res habet, ut mihi in communem causam se-
 ctorum dicendum nihil magnopere videatur: Hac
 enim causa noua profectò & singularis est. bono-
 rum Sex. Roscij emptor est Chryzogonus. Primùm
 hoc videamus, eius hominis bona qua ratione ve-
 nierunt, aut quomodo venire potuerunt. Atque hoc
 hoc

hoc non ita queram Iudices, ut id dicam esse indignum, hominis innocētis bona venisse. Si enim haec audientur, ac liberè dicentur: non fuit tantus homo Sex. Roscius in ciuitate, ut de eo potissimum conqueramur. Verum hoc ego quero, qui potuerunt ista ipsa lege, quæ de proscriptione est, siue Valeria est, siue Cornelia (non enim noui, nec scio) verum ista ipsa lege bona Sex. Roscij venire qui potuerunt? Scriptum enim ita dicunt esse, ut eorum bona ueneat, qui proscripti sunt. quo in numero Sex. Roscius non est: aut eorum, qui in aduersariorum presidij occisi sunt. Dum presidia vlla fuerunt, in Syllæ presidij fuit: posteaquam ab armis recesserunt, in summo otio rediens à coena Romæ, occisus est. Si lege, bona quoque lege venisse fateor: sin autem constat contra omneis non modò veteres leges, verum etiam nouas occisum esse: bona quo iure, aut quomodo, aut qua lege uenerint, quero. In quem hoc dicam, queris Eruci: non in eum quæ vis. Et putas. Nam Syllam et oratio mea ab initio, et ipsius eximia virtus omni tempore purgauit. Ego hæc omnia Chryfogonum fecisse dico, ut ementiretur, ut malum ciuem Roscium fuisse fingeret, ut eum apud aduersarios occisum esse diceret, ut hisce de rebus à Legatis Amerinorum doceri L. Syllam passus non sit. Denique etiam illud suspicor, omnino hæc bona non venisse: id quod postea, si per vos Iudices licitum erit, aperietur. Opinor enim esse in

lege, quam ad diem proscriptiones, venditionesque
 fiant: nimirum ad Calen. Iunias. Aliquot post menses
 et homo occisus est, et bona venisse dicuntur. Pro-
 fectò aut hæc bona in tabulas publicas nullas redie-
 rūt, nosque ab isto nebulone facilius eludimur, quam
 putamus: aut si redierūt, tabulae publicæ corruptæ
 aliqua ratione sunt. Nam lege quidem bona venire
 non potuisse constat. Intellego me ante tempus iudi-
 ces hæc scrutari, et propemodum errare, qui cum
 capiti Sex. Roscij mederi debeam, reduuiam curem.
 Non enim laborat de pecunia, non ullius rationem
 sui commodi ducit: facile egestatem suam se laturum
 putat, si hac indigna suspitione, et ficto crimine li-
 beratus sit. Verum queso à vobis Iudices, ut hæc
 pauca, quæ restant, ita audiatis, ut partim me dice-
 re pro me ipso putetis, partim pro Sexto Roscio.
 Quæ enim mihi ipsi indigna et intolerabilia viden-
 tur, quæque ad omnes, nisi providemus, arbitror,
 pertinere: ea pro me ipso, ex animi mei sensu, ac do-
 lore pronuntio. Quæ ad huius vitæ casum, causamque
 pertineant, et quid hic pro se dici velit, et quæ con-
 ditione contentus sit, iam in extrema oratione no-
 stra Iudices audietis. Ego hæc à Chryfogono mea
 sponte remoto Sex. Roscio quero. Primum, quare
 civis optimi bona venierint: deinde quare hominis
 eius, qui neque apud adversarios occisus est, bona
 venierint, cum in eos solos lex scripta sit? Deinde
 quare aliquantò post eam diem venierint, quæ dies

in lege præfinita est? Deinde cur tantulo venierint?
 Que omnia si, quemadmodum solent liberti nequã
 & improbi facere, in patronum suum voluerit cõ-
 ferre, nihil egerit. nemo est enim qui nesciat, pro-
 pter magnitudinem rerum multa multos partim
 conuiiente, partim imprudente L. Sylla cõmisisse.
 Placet igitur in his rebus aliquid imprudentia præ-
 teriti? non placet Iudices: sed necesse est. Etenim si
 Iupiter Optim. Max. cuius nutu & arbitrio cœlũ,
 terra, mariaq; reguntur, sæpe ventis vehementio-
 ribus, aut immoderatis tempestatibus, aut nimio ca-
 lore, aut intolerabili frigore hominibus nocuit, vr-
 bes deleuit, fruges perdidit, quorum nihil † perni- † Gellius
 cie causa diuino consilio, sed vi ipsa, & magnitudi- lib. 9. c. 14
 ne rerũ factũ putamus: at contra, commoda quibus hoc in loco
 utimur, lucemq; qua fruimur, spiritumq; quẽ duci- à Cicerone
 mus, ab eo nobis dari atq; impertiri videmus: quid Pernicij
 miramur L. Syllam, cùm solus Remp. regeret, or- scriptũ af-
 bemq; terrarum gubernaret, imperijq; maiestatem, firmat.
 quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua
 animaduertere non potuisse? nisi hoc mirũ est, quod
 vis diuina assequi non possit, si id mens humana ade-
 pta non sit. Verum ut hæc missa faciam, quæ iam ^{1 Syllana sci}
 facta sunt, ex ijs quæ nunc maxime fiunt, nonne qui- ^{licet.}
 us potest intelligere, omnium architectum, &
 machinatorem vnum esse Chrysogonum, qui Sex-
 ti Roscij nomen deferendum curauit? hoc iudi-
 cium, cuius honoris causa accusare se dixit Erucius

Defunt non pauca. aptam, & ratione dispositam se habere existimant,
 qui in Salentinis, aut in Brutijs habent, unde vix-
 ter in anno audire nuntium possunt. Alter tibi de-
 scendit de palatio, & aedibus suis: habet animi rela-
 xandi causa rus amoenū & suburbanū, plura præ-
 terea prædia, neque tamen vllum, nisi præclarū &
 propinquum: domus referta, vasis Corinthijs, &
 Deliacis: in quibus est authepsa illa, quam tanto pre-
 tio nuper mercatus est, ut qui prætereuntes pretiū
 enumerari audiebant, fundū venire arbitrarentur.
 Quid præterea celati argenti? quid stragule vestis?
 quid pictarum tabularum? quid signorū? quid mar-
 moris apud illum putatis esse? tantum scilicet, quan-
 tum è multis splendidisq; familijs in turba & rapi-
 nis coaceruari una in domo potuit. Familiam verò
 quātam, & quā varijs cum artificijs habeat, quid
 ego dicam? Mitto hasce arteis vulgareis, coquos, pi-
 ctiores, lecticarios: animi & aurium causa tot homi-
 nes habet, ut quotidiano cantu vocum, & neruorū,
 & tibiarum, nocturnisq; conuiujs tota vicinitas
 personet. In hac vita iudices quos sumptus quoti-
 dianos, quas effusiones fieri putatis? quæ verò con-
 uiuia? honesta credo in eiusmodi domo: si domus
 hæc habenda est potius, quā officina nequitie, &
 diuersorium flagitiorum omnium. Ipse verò quem-
 admodum composito & delibuto capillo passine
 per forum volitet cum magna cæterua togatorum,
 videtis

videtis Iudices: ut omnes despiciat, ut hominē præ se neminem putet, ut se solum beatum, solum potentem putet. Quæ verò efficiat, & quæ conetur, si velim commemorare, vereor Iudices, ne quis imperitior existimet me causam nobilitatis, victoriamque voluisse ledere: tamen si meo iure possum, si quid in hac parte mihi non placeat, vituperare. Non enim vereor ne quis alienum me animum habuisse à causa nobilitatis existimet. Sciunt ij, qui me norunt, me pro illa tenui, infirmaq; parte, posteaquam id quod maximè volui, fieri non potuit, ut componeretur: id maximè defendisse, ut ij vincerent, qui vicerunt. Quis enim erat, qui non videret humilitatem cum dignitate de amplitudine contendere? Quo in certamine perditum civis erat, non se ad eos iungere, quibus incolumibus, & domi dignitas, & foris auctoritas retineretur. Quæ perfecta esse, & suum cuique honorem & gradum redditum, gaudeo Iudices, vehementerque letor: eaq; omnia deorum voluntate, studio populi Romani, consilio, & imperio, & felicitate L. Syllæ gesta esse intelligo. Quòd animaduersum est in eos, qui contra omni ratione pugnarunt, non debeo reprehendere. quòd viris fortibus, quorum opera eximia in rebus gerendis extitit, honos habitus est, laudo. quæ ut fierent, idcirco pugnatum esse arbitror, meq; in eo studio partium fuisse confiteor. Sin autem id actum est & idcirco arma sumpta sunt, ut homines postremi

pecunijs alicui locupletarentur, & in fortunas va-
 nius cuiusque impetum facerent, & id non modo re-
 prohibere non licet, sed ne verbis quidem vitupera-
 rectum verò in isto bello non recreatus, neque restitu-
 tus, sed subactus oppressusque populus Romanus est.
 Verum longè aliter est. nihil horum est Iudices: non
 modo non ledetur causa nobilitatis, si istis homini-
 bus resistetis: verum etiam ornabitur. Etenim qui
 hæc vituperare volunt, Chrysogonum tantum pos-
 se queruntur: qui laudare volunt, concessum ei non
 esse commemorant. Ac iam nihil est, quòd quis-
 quam aut tam stultus, aut tam improbus sit, qui di-
 cat: Vellem quidem liceret, hoc dixissem: dicas licet.
 hoc fecissem: facias licet, nemo prohibet. hoc decre-
 uissem: decerne, modo rectè: omnes approbabunt. hoc
 iudicassissem: laudabunt omnes, si rectè & ordine iu-
 dicaris. Dū necesse erat, resque ipsa cogebat, unus om-
 niap oterat: qui posteaquam magistratus creauit, le-
 gesque constituit, sua cuique procuratio, autoritasque
 est restituta. Quam si retinere volunt ij, qui t̄ recu-
 perarunt, in perpetuum poterunt obtinere: sin has
 cedes, & rapinas, & hos tantos, tamque profusos
 sumptus aut facient, aut approbabunt: nolo in eos
 grauius quicquam, ne hominis quidem causa dicere:
 vnum hoc dico, nostri isti nobiles, nisi vigilantes, &
 boni, & fortes, & misericordes erunt, ijs hominibus
 in quibus hæc erunt, ornamenta sua concedant ne-
 cesse est. Quapropter desinant aliquando dicere, ma-
 le ali-

Aliis occupa-
 tio qua il-
 lis occurrit
 qui metu se
 prohiberi di-
 cebant. Sepa-
 rata autē Chry-
 sogoni cau-
 sam à cōmu-
 ni Syllæ cau-
 sa.

t̄ recepe-
 runt.

le aliquem locutum esse, si quis verè ac liberè locu-
 tus sit: desinant suam causam cū Chrysogono cōmu-
 nicare: desinant, si ille lesus sit, de se aliquid detra-
 ctum arbitrari: videant ne turpe, miserumq; sit, eos
 qui equestrem splendorem pati non potuerunt, ser-
 ui nequissimi dominationem ferre posse. Quæ qui-
 dem dominatio Iudices, in alijs rebus antea versaba-
 tur: nunc verò quam viam munitet, quo iter affe-
 ctet, videtis: ad fidem, ad iusiurandum, ad iudicia ve-
 stra, ad id, quòd solum propè in ciuitate syncerum,
 sanctumque restat. Hiene etiam sese putat aliquid
 posse Chrysogonus? hìc etiam potens esse vult? ò
 rem miseram atque acerbam. Neque mehercules
 hoc indignè fero: quòd verear, ne quid possit: ve-
 rùm quòd ausus est, quod sperauit sese apud tales
 viros aliquid ad perniciem posse innocentis, id ip-
 sum queror. Idcircone experrecta nobilitas armis
 atque ferro Rempubli. recuperauit, ut ad libidinem
 suam liberti, seruuliq; nobilium, bona, fortunas ve-
 stras, nostrasq; vexare possent? Si id actum est, fa-
 teor me errasse, qui hoc maluerim: fateor insanisse,
 qui cū illis senserim, tamet si inermis Iudices sen-
 si. Sin autem victoria nobilium ornamento atq; em-
 lumento Reip. populoque Romano debet esse, tunc
 verò optimo & nobilissimo cuiq; meā orationē gra-
 tissimam esse oportet. Quòd si quis est, qui & se, &
 causam lædi putet, cū Chrysogonus vituperetur: is
 causā ignorat, seipsū propè nō nouit. Causa enī splē-
 didior

didior fiet, si nequissimo cuique resistetur. Ille im-
 probissimus Chryfogoni fautor, qui sibi cum illo
 rationem communicatam putat, leditur, cū ab hoc
 splendore causæ separatur. Verum hæc omnis ora-
 tio (ut iam antè dixi) mea est: qua me uti Respu. &
 dolor meus, & istorum iniuria coëgit: Sed Roscius
 horum nihil indignum putat: neminē accusat: nihil
 de suo patrimonio queritur: putat homo imperitus
 morū, agricola & rusticus, ista omnia, quæ vos per
 Syllam gesta esse dicitis, more, lege, iure gentium fa-
 cta: culpa liberatus, & crimine nefario solutus cu-
 pit à vobis discedere. si hac indigna suspicione ca-
 reat, animo equo se carere suis omnibus commodis
 dicit. ¹ rogat, oratq; te Chryfogone, si nihil de pa-
 tris fortunis amplissimis in suā rē cōuertit, si nulla
 in re te fraudauit, si tibi optima fide sua omnia con-
 cessit, adnumerauit, appendit, si vestitū, quo ipse te
 ctus erat, annulumq; dedit, os suū tibi tradidit, si ex
 omnibus rebus se ipsum nudū, neq; præterea quic-
 quam excepit: ut sibi per te liceat innocenti amico-
 rū opibus vitam in egestate degere. Prædia mea tu
 possides, ego aliena misericordia viuo: concedo: &
 quod animus æquus est, & quia necesse est. mea do-
 mus tibi patet, mihi clausa est: fero, familia mea ma-
 xima uteris, ego seruū habeo nullū: patior, & ferē-
 dū puto. Quid vis amplius? quid insequeris? quid op-
 pugnas? qua in re tuā volūtātē ledi à me putas? ubi
 tuis cōmodis officio? quid tibi obsto? si spoliōrū cau-
 sa vis

2 Peroratio,
 qua mouet
 commiserati-
 onē in Ro-
 sciū & aduer-
 sariōrū scelus
 insestatur.
 Constat autē
 amplificatio-
 ne, collatio-
 ne, affectibus
 indignatio-
 ne
 ἀποστολή

sa hominem occidere, spoliasti. Quid queris amplius? Si inimicitiarum, quæ sunt tibi inimicitie cum eo, cuius antea prædia possedisti, quam ipsum cognosti? Sin metuis: ab eone aliquid metuis, quæ vides ipsum ab sese tam atrocem iniuriam propulsare non posse? Sin quod bona, quæ Roscij fuerunt, tua facta sunt, idcirco hunc illius filium studes perdere, nonne ostendis id te vereri, quod præter ceteros tu metuere non debeas, nequando liberis proscriptorum bona patria reddantur? Facis iniuriam Chryfogene, si maiorem spem emptionis tuæ in huius exitio ponis, quam in his rebus, quas L. Sylla gessit. Quod si tibi causa nulla est cur hunc miserum tanta calamitate affici velis, si tibi omnia sua præter animam tradidit, nec sibi quicquam paternam, ne monumenti quidem causa reservauit: per deos immortales quæ ista tanta crudelitas est? quæ tam fera, immanisque natura? quis unquam prædo fuit tam nefarius? quis pirata tam barbarus? ut cum integram prædam sine sanguine habere posset, cruenta spolia detrahere mallet? Scis hunc nihil habere, nihil audere, nihil posse, nihil unquam contra rem tuam cogitasse, et tamen oppugnas eum, quem neque metuere potes, neque odisse debes, nec quicquam habere iam reliqui vides, quod ei detrahere possis: nisi hoc indignum putas, quod vestitum sedere in iudicio vides: quæ tu è patrimonio tanquam è naufragio nudum extulisti. quæ si verò nescias huc et ali, et vestiri à Cæcilia Ba-

lea

learici filia, Nepotis sorore, spectatissima femina:
 quæ compatrem clarissimū, amplissimos patruos,
 ornatissimū fratrem haberet: tamen, cum esset mu-
 lier, virtute perfecit, ut quanto honore ipsa ex illo
 rum dignitate afficeretur, non minora illis ornāmē-
 ta ex sua laude redderet. An quòd diligenter defen-
 ditur, id tibi indignū facinus videtur? Mihi crede, si
 pro patris eius hospitij, & gratia vellent omnes
 huius hospites adesse, & auderent liberè defendere
 satis copiosè defenderetur: sin autem pro magnitu-
 dine iniurie, proq; eo, quòd summa Reipu. in huius
 periculo tentatur, hæc omnes vindicaret, cōsistere
 nehercule vobis isto in loco non liceret. Nūc ita de-
 fenditur, non sanè ut molestè ferre aduersarij de-
 beāt, neq; ut se potentia superari putent. Quæ do-
 mi gerenda sunt, ea per Cæciliā transiguntur: fori,
 iudicijq; rationē Messala, ut videtis Iudices, susce-
 pit, qui si iam satis ætatis, atq; roboris haberet, ipse
 pro Sex. Roscio diceret, quoniā ad dicendū impedi-
 mēto est ætas, & pudor, qui ornat ætatē, causam mi-
 hi tradidit, quæ sua causa cupere, ac debere intelli-
 gebat, ipse assiduitate, consilio, autoritate, diligētia
 perfecit, ut Sex. Roscij vita erepta de manibus se-
 ctorū, sentētij iudicū permitteretur. Nimirū Iud.
 pro hac nobilitate pars maxima ciuitatis in armis
 fuit: hæc acta res est, uti nobiles restituerentur in ci-
 uitatē, qui hoc facerēt, quòd facere Messalā videtis:
 qui caput innocētis defenderēt: qui iniurie resiste-
 rent:

rēt: qui quantum possent, in salute alterius, quā in
 exitio mallēt ostēdere Quod si omnes qui eodē lo-
 co nati sunt, facerēt, & Resp. ex illis, & ipsi ex in-
 uvidia minus laborarēt. Verūm si à Chryfogono Iu-
 dices nō impetramus, ut pecunia nostra cōtētus sit,
 vitā ne petat. si ille adduci nō potest, ut cū ademe-
 rit nobis omnia, quæ nostra erāt propria, ne lucem
 quoq; hāc, quæ cōmunis est, eripere cupiat. si nō sa-
 tis habet auaritiā suā pecunia explere, nisi etiā cru-
 delitate sanguinis perlitus sit: unū per fugiū Iudices
 una spes reliqua est Sex Roscio, eadē quæ Reipu.
 vestra pristina bonitas, & misericordia: quæ si ma-
 net, salui etiā nunc esse possumus: sin ea crudelitas,
 quæ hoc tēpore in Rep. versata est, vestros quoq;
 animos (id quod fieri profectō nō potest) duriores,
 acerbioresq; reddidit, actum est Iudices: inter feras
 satius est etatem degere, quā in hac tāta immani-
 tate versari. Ad eāne rē vos reseruati estis: ad eāne
 ne rem delecti, ut eos condemnaretis, quos sectores,
 ac sicarij iugulare non potuissent? Solent hoc boni
 Imperatores facere, cū praelium committunt, ut
 in eoloco, quo fugam hostium fore arbitrentur, mi-
 lites collocent: in quos, si qui ex acie fugerint, de im-
 prouiso incidant. Nimirum similiter arbitrantur
 isti bonorum emptores, vos hīc tales viros sedere,
 qui excipiat eos, qui de suis manibus effugerint.
 Dij prohibeant Iudices, ut hoc, quod maiores consi-
 liū publicum vocari voluerunt, praesidiū sectorū
 existi-

existimetur. An verò iudices vos non intelligitis, ni-
 hil aliud agi, nisi ut proscriptorum liberi quavis ra-
 tione tollantur, & eius rei initium in vestro iureiu-
 reiu-rando atq; in Sex. Roscij periculo querit? Du-
 bium est ad quem maleficiam pertineat, cum videat-
 is in altera parte sectorem, inimicum, sicarium, eū-
 demq; accusatorem hoc tempore: ex altera parte
 egentem, probatum suis filium, in quo non modo
 culpa nulla, sed ne suspicio quidem potuit consistere.
 Nunquid hic aliud videtis obstare Roscio, nisi
 quòd patris bona venierunt? Quòd si id vos susci-
 pitis, & eadem in re operam vestram profitemini:
 si idcirco sedetis, ut ad vos adducantur eorum libe-
 ri, quorum bona venierunt: caute per deos immor-
 tales iudices, ne noua, & multò crudelior per vos
 proscripcio instaurata esse videatur. Illam priorē,
 quæ facta est in eos, qui arma capere potuerunt, ta-
 men Senatus suscipere noluit, ne quid acrius, quam
 more maiorum comparatum est, publico consilio
 factum videretur. Hanc verò, quæ ad eorum libe-
 ros, atque infantium puerorum incunabula perti-
 net, nisi hoc iudicio à vobis reiicitis, & aspernami-
 ni, videte per deos immortales, quem in locum Rem-
 pub. peruenturam putetis. Homines sapientes, &
 ista autoritate & potestate præditos, quæ vos estis,
 ex quibus rebus maxime Resp. laborat, ijs maxime
 mederi conuenit. Vestrum nemo est, quin intelligat
 populum Rom. qui quondam in hostes lenissimus
 existi-

existimabatur, hoc tempore domestica crudelitate laborare. hanc tollite ex ciuitate iudices: hanc pati nolite diutius in hac Rep. versari: que non modò id habet in se mali, quòd tot ciues atrocissimè sustulit; verum etiam hominibus lenissimis ademit misericordiam consuetudine incommodorum: nam cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus, etiam qui natura mitissimi sumus, assiduitate molestiarum sensum omnem humanitatis ex animis amittimus.

Desit fortasse quippiam.

A C T I O N I S I N V E R R E M P R I M A E, Q V A E Diuinatio dicitur, Argumentum.

C. Verres cum Siciliam prouinciam triennium Prætor administrasset, in eaque libidinose, auarè, & crudeliter multa perpetrasset, succedente sibi Metello, reperundarum reus à Siculis Romæ appellatus est, vniuersis, præter Syracusanos & Mamertinos, Ciceroni accusationem eam deferentibus. Quibus cum Cicero, ob veterem cum Syracusanis necessitudinem, operam suam benignè pollicitus esset, Q. Cæcilius Niger, Siculus, Verriis Quæstor, eiusq; (vt ipse affirmabat) inimi-

V
cus,

ACCUSATIONIS

IN C. VERREM LIB. I. QVI

Diuinitio dicitur.

Si quis vestrum Iudices, aut eorum, qui adsunt, fortè miratur, me, qui tot annos in causis, iudicijsq; publicis ita sim versatus, ut defenderim multos, læserim neminem, subito nunc mutata voluntate ad accusandũ descendere: is si mei consilij causam, rationemq; cognouerit, unã et id quod facio probabit, et in hac causa profectò neminẽ præponendum esse mihi actorem putabit. Cum Questor in Sicilia fuisset Iudices, itaq; ex ea provincia decessissem, ut Siculis omnibus iucũdam, diuturnamq; memoriam Questuræ, nominisq; mei relinquerem: factum est, uti cum summum in veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me præsidium suis fortunis constitutum esse arbitrentur, qui nunc populati, atque vexati, 3 cuncti ad me publicè sæpe venerunt, ut suarum fortunarum omnium causam, defensionemq; susciperem. 4 me sæpe esse pollicitũ, sæpe ostendisse dicebant, si quod tempus accidisset, quo tempore aliquid à me requirerent, commodis eorum me non defuturum: venisse tempus, aiebant, non iam ut commoda sua, sed ut vitam, salutemq; totius provincie defenderem: sese iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos

1 Occurrit inuidiæ quod cum defendere consueuerit, nũc accuset. Propositio est ornatã circumstantijs, quã deinceps narratione excipit.

2 Narrat quomodo à Siculis rogatus sit: & est argumentalis narratio, quã ad probandũ pertinet.

3 Id est maior pars.

4 Inducit verba Siculorum, quibus effectum exprimit. Nam illud, Sese neque iam deos habere, tanquam factum est ex dolore, quod Græci

ὀλοῦσθαι vocant.

confugerent, habere: quod eorum simulacra sanctis-
 sima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulisset: quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in sup-
 pliciis, avaritia in rapinis, superbia in contumeliis
 efficere potuisset, eas omnes sese hoc vno pratore
 per triennium pertulisse; rogare, & orare, ne illos
 supplices aspernarer, quos me incolumi nemini sup-
 plices esse oporteret. Tuli grauiter, & acerbè Iu-
 dices, in eum me locum adductum, ut aut eos homi-
 nes spes falleret, qui opem à me, atque auxilium pe-
 tissent: aut ego, qui me ad defendendos homines ab-
 ineunte adobescentia dedissem, tempore atque offi-
 cio coactus ad accusandum traducerer. Dicebam
 habere eos actorem Q. Cecilium, qui praesertim
 Quaestor in eadem prouincia post me Quaestorem
 fuisset. quo ego adiumento sperabam hanc à me
 molestiam posse dimoueri: id mihi erat aduersa-
 rium maxime. nam illi multò mihi hoc facilius re-
 misissent, si istum non nossent, aut si iste apud eos
 Quaestor non fuisset. Adductus sum Iudices officio,
 fide, misericordia, multorum bonorum exemplo, ve-
 teri cōsuetudine, institutoque maiorum ut onus hoc
 laboris atque officij, non ex meo, sed ex meorum ne-
 cessariorum tempore mihi suscipiendum putarem.

Alio purgatio ex finitio-
 ne, hanc non
 accusatiōe
 sed defensio-
 nem esse.

Quo in negotio tamen illa me res Iudices consola-
 tur, quòd haec, quae videtur esse accusatio mea, non
 potius accusatio, quam defensio est existimanda.
 Defendo enim multos mortales, multas ciuitates,
 prouin

prouinciã Sicilia totam. Quamobrẽ, t si mihi vnus t quia
 est accusandus, propemodũ manere in instituto meo
 videor, et non omnino à defendendis hominibus
 subleuandisque discedere. 1 Quòd si hanc causam
 tam idoneam, tam illustrem, tam grauẽ non haberẽ:
 si aut hoc à me Siculi non petissent, aut mihi cum Si-
 culis causa tantæ necessitudinis nõ intercederet: et
 hoc quod facio, me Reip. causa facere profiterer, vt
 homo singulari cupiditate, audacia, scelere prædi-
 tus, cuius furti, atque flagicia non in Sicilia solus,
 sed in Achaia, Asia, Cilicia, Pamphylia, Romæ deni-
 q; ante oculos omnium maxima, turpissimaq; nos-
 semus, me agente in iudicium vocaretur: quis tandẽ
 esset, qui meum factũ, aut consilium posset reprehẽ-
 dere? Quid est, prò deũ, hominumq; fidem, in quo
 ego Reip. plus hoc tẽpore prodesse possim? Quid
 est: quod aut popu. Romæ. gratius esse debeat? aut so-
 ciis, exterisq; nationibus optatius esse possit? aut sa-
 luti, fortunisq; omnium magis accommodatum sit?
 Populæ, vexatæ, funditus euersæ prouinciæ: socij,
 stipendiarii que popu. Ro. afflictj, miserj, iam non sa-
 lutis spem, sed exitij solatium quærunt. 2 Qui iudi-
 cia manere apud ordinem Senatorium volunt, que-
 runtur accusatores se idoneos non habere: qui accu-
 sare possunt, iudiciorum seueritatem desiderant. Po-
 pulus Rom. interea, tamen si multis incommotis, dif-
 ficultatibusque affectus est, tamen nihil æquẽ in
 Rep. atque illam veterem iudiciorum vim, grauita-

1 Tertia ar-
 gatio, quod
 Rei. causa ac-
 cuset: in quo
 vehementius
 insurgit.

2 Lege Sem-
 pronia eque-
 ster ordo iu-
 dicauerat si-
 ne infamias
 post lege Cor-
 nelia, Senato-
 res. Nunc au-
 tẽ Aurelius
 Cotta legẽ fe-
 rebat vt equi-
 tes & Senato-
 res & tribu-
 ni ærarij si-
 mul iudica-
 rent.

temq; requirit. Iudiciorum desiderio Tribunitia po-
 testas efflagitata est: iudiciorum leuitate ordo
 quoque alius ad res iudicandas postulatur: iudicium
 culpa atque dedecore etiam Censorium nomen,
 quod asperius antea populo videri solebat, id nunc
 posticitur: id iam populare, atque plausibile factum
 est. In hac libidine hominum nocentissimorum, in
 Pop. Ro. quotidiana querimonia, iudiciorum infami-
 tia, totius ordinis offensione, cum hoc vnum his
 tot incommodis remedium esse arbitrarer, ut homi-
 nes idonei, atque integri causam Reip. legumq; su-
 sciperent: fateor me salutis omnium causa ad eam
 partem accessisse Reip. subleuandæ, quæ maximè la-
 boraret. ² Nunc quoniam quibus rebus adductus
 ad causam accesserim, demonstraui, dicendum ne-
 cessariò est de contentione nostra, ut in constituen-
 do accusatore, quod sequi possitis, habeatis. Ego sic
 intelligo Iudices: cum de pecunijs repetundis no-
 men cuiuspiam deferatur, si certamen inter aliquos
 sit, cui potissimum delatio detur, hæc duo in primis
 spectari oportere: quem maximè velint actorem
 esse ij, quibus factæ esse dicantur iniuriæ: & quem
 minimè velit is, qui eas iniurias fecisse arguatur.
 In hac causa Iudices, tametsi utrunque esse arbi-
 tror perspicuum, tamè de utroque dicam, & de eo
 prius, quod apud vos plurimum debet valere, hoc
 est, de voluntate eorum, quibus iniuriæ factæ sunt,
 quorum causa iudicium de pecunijs repetundis est
 consti-

constitutum. ¹ Sicilia provinciam, C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum civitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ad sunt, queruntur Siculi uniuersi: ad meam fidem, quam habent spectatam iam & diu cognitam, confugiunt: auxilium sibi per me à vobis, atque à Pop. Rom. legibus petunt: me defensorem calamitatum suarum, me ultorem iniuriarum, me cognitorē iuris sui, me actorem causæ totius esse voluerunt. ² Vtrū Q. Cæcili hoc dices, me non Siculorum rogatu ad causam accedere? an optimorum fidelissimorumq; sociorum voluntatem apud hos grauem esse non oportere? Si id audebis dicere, quod C. Verres, cui te inimicum esse simulas, maximè existimari vult, Siculos hoc à me nō petisse: primū causam inimici tui subleuabis, de quo non præiudicium, sed planè iudicium iam factum putatur, quod ita percubuit, Siculos omnes actorē suæ causæ cōtra illius iniurias quæsisse. Hoc si tu inimicus eius factum negabis, quod ipse, cui maximè hæc res obstat, negare non audet: videto ne nimium familiariter inimicitias exercere videare. Deinde sunt testes viri clarissimi nostræ civitatis, quos omnes à me nominari non est necesse: eos qui adsunt, appellabo: quos, si mentirer, testes esse impudentiæ meæ minimè vellem. Scit is, qui est in consilio, C. Marcellus: scit is, quæ adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus: quorum fide, atq; præsidio Siculi maximè nituntur: quod omnino Marcellorum no-

1 Propositio specialis qua argumentatione aggreditur.

2 Inuadit Cæcilium & probatur quod proposuit, adiungit & alterum caput, ut efficiat firmam probationem. Nam his duobus capitibus efficitur plena confirmatio, si rogatus sit à Siculis, & si voluntas Siculorum valere debeat. Unde iuncta Syllogismū conficiunt: Vtrūque probatione persequitur.

mini tota illa prouincia adiuncta est. Hi sciunt hoc non modò à me petitum esse, sed ita sepe, & ita uehemèter esse petitum, ut aut causa mihi suscipièda fuerit, aut officium necessitudinis repudiandum. Sed quid ego his testibus ut or, quasi res dubia, aut obscura sit? Adsunt homines ex tota prouincia nobilissimi, qui præsentes vos orant, atque obsecrant Iudices, ut in actore causæ suæ deligendo, uestrum iudicium à suo iudicio ne discrepet. Omnium ciuitatum totius Siciliae legationes adsunt, præter 2 duas ciuitates: quarum duarum si adessent, duo crimina vel maxima minuerentur, quæ cum his ciuitatibus C. Verri communicata sunt. 3 At enim cur à me potissimum hoc præsidium petiuerunt? Si esset dubiũ, petissent à me præsidium, nè ne, dicerem cur petissent. Nunc verò, cum id ita perspicuum sit, ut oculis iudicare possitis: nescio cur hoc mihi detrimento esse debeat, si id mihi obiiciatur, me potissimum esse delectum. Verum id mihi non sumo Iudices, & hoc non modò in oratione mea non pono, sed ne in opinione quidem cuiusquam relinquo, me omnibus patronis esse præpositum. Nò ita est: sed uniuscuiusque temporis, valetudinis, facultatis ad agendum, ducta ratio est. 4 Mea fuit semper hæc in hac re uoluntas, & sententia, quemuis ut hoc mallèt de iis qui essent idonei, suscipere, quàm me: me ut mallèt, quam neminẽ. 5 Reliquũ est iã, ut illud queramus, cũ hoc cõstet Siculos à me petisse, ecquid hæc rẽ apud vos,

1 Hoc schema aptum est augendo ordini, & Fabio dicti pœnitentia dicitur.

2 Syracusanos & Martinos.

3 Occupatio quam primo tanquã frivolum repellit: deinde ex abundantia interpretatur & ab inuidiare mouet.

4 Concludit 5 Probat sociorum uoluntatem ualere oportere, ex causa legis quã breuiter amplificat. Argumentatio proprie ex destinatis

animosq; vestros valere oporteat, ecquid autorita-
 tis apud vos in suo iure repetundo socij Popu. Ro-
 ma. supplices vestri habere debeant. De quo, quid
 ego plura commemorem? quasi verò dubium sit,
 quin tota lex de pecunijs repetundis sociorũ causa
 constituta sit. Nã ciuibus cum sunt creptæ pecuniæ,
 ciuili ferè actione, & priuato iure repetuntur. Hæc
 lex Socialis est: hoc ius nationũ exterarũ est: hæc ha-
 bent arcem minus aliquanto nũc quidẽ munitã, quã
 antea: veruntamen, si qua reliqua spes est, quæ socio-
 rum animos consolari possit, ea tota in hac lege po-
 sita est: cuius legis non modò à Po. Ro. sed etiam ab
 vltimis nationibus iam pridem seueri custodes re-
 quiruntur. Quis igitur est, qui neget oportere co-
 rum arbitrato lege agi, quorum causa lex sit consti-
 tuta? Sicilia tota si vna voce loqueretur, hoc diceret
 quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in
 meis urbibus, sedibus, delubris fuit, quod in vnaqua
 q; re beneficio Senatus, Populiq; Ro. iuris habui, id
 mihi tu C. Verres eripuisti, atque abstulisti: quo no-
 mine abs te sestertium millies ex lege repeto. Si
 vniuersa, vt dixi, prouincia loqui posset, hac voce
 vteretur. quoniam id non poterat, harum rerum a-
 ctorem, quem idoneum esse arbitrata est, ipsa dele-
 git. In huiusmodi re quisquam tam impudens repe-
 rietur, qui ad alienam causam inuitis ijs, quorum ne-
 gotium est, accedere, aut aspirare audeat? Si tibi
 Q. Cæcili hoc Siculi diceret: te non nouimus: nesci-

1 id est vices
 quinquies cẽ
 tum millia
 coronatorũ .
 & oratoriẽ
 hoc facit, Si-
 culos accusa-
 toriẽ vocife-
 rari. Nam ali-
 bi ipse sum-
 mam ponẽs,
 facit quadrin-
 gẽtias tẽster-
 tium, id est,
 decies cẽtum
 millia.
 2 Obiurgatio
 in Cæciliũ,
 qua conclu-
 dit hunc lo-
 cum.

mus qui sis: nunquã te antea vidimus: sine nos per
 eũ nostras fortunas defendere, cuius fides est nobis
 cognita: nonne id dicerent, quod cuius probare de-
 berent? nũc hoc dicũt: utrũq; se nosse: alterum se
 cupere defensorem esse fortunarum suarũ: alterũ
 planè nolle. Cur nolint, etiã si taceant, satis dicunt.
 verũ non tacent. tamen his inuitissimis te offeres: ta-
 men in aliena causa loquere: tamẽ eos defendes, qui
 se ab omnibus desertos potius, quã abs te defensos
 esse malũt: tamẽ his operam tuam pollicebere, qui te
 neq; velle sua causa, nec si cupias, posse arbitratur?
 Cur eorũ spem exiguã reliquarum fortunarũ, quã
 habent in legis, & iudicij seueritate positam, vi ex-
 torquere conaris? cur te interponis inuitissimis his,
 quibus maximè lex cõsultũ esse vult? cur de quibus
 in prouincia non optimè es meritus, eos nunc planè
 fortunis omnibus conaris euertere? cur his non mo-
 dõ persequendi iuris sui, sed etiam deplorandæ cala-
 mitatis adimis potestatem? Nam te actore quem eo-
 rũ affuturum putas? quos intelligis non vt per te a-
 lium, sed vt per aliquem te ipsum vlciscantur, labo-
 rare? At enim solum id est, vt me Siculi maximè
 velint: alterum illud credo obscurum est, à quo Ver-
 res minimè se accusari velit. Ecquis vnquam tam
 palàm de honore, tam vehementer de salute sua cõ-
 tendit, quã ille, atq; illius amici, vt ne hæc mihi de-
 latio detur? Sunt multa, quæ Verres in me esse ar-
 bitratur, quæ scit in te Q. Cæcili nō esse: quæ cuius-
 modi

I. C. R. L. I. O. S.
 amplificandi
 causa.

2. C. P. A. V. I. Z. A. S.
 hoc dicit.

3. Alterũ ca-
 pot principa-
 le, Verrem a
 se nolle accu-
 sari. Et parti-
 tar bifariam
 hanc disputa-
 tionem, se de
 ipso primũ,
 deinde de cõ-
 sentione sui
 & Cæciliij di-
 cerum esse.

modi in utroque nostrum sint; paulò post comme-
 morabo. Nunc tantum id dicam, quod tacitus tu mi-
 hi assentiare: nullam rem in me esse quam ille contē-
 nat: nullam in te, quam pertimescat.¹ Itaque mag-
 nus ille defensor, & amicus eius tibi Hortensius suf-
 fragatur, me oppugnat: aperte ab iudicibus petit,
 ut tu mihi anteponare: & ait hoc se honestè, sine
 ulla inuidia, ac sine ulla offensione contendere.²
 Non enim, inquit, illud peto, quod soleo, cum vehe-
 mentius contendere, impetrare; reus ut absoluat,ur,
 non peto: sed ut ab hoc potius, quam ab illo accuse-
 tur, id peto. Da mihi hoc: concede, quod facile est,
 quod honestum, quod non inuidiosum: quod cum
 dederis, sine ullo tuo periculo, sine infamia illud
 dederis, ut is absoluat,ur, cuius ego causa laboro.
 Et, ait idem, ut aliquis metus adiunctus sit ad gra-
 tiam: certos esse in consilio, quibus ostendi ta-
 bellas velit: id esse perfacile. non enim singulos
 ferre sententias, sed uniuersos constituere: ce-
 ratam unicuique tabellam dari: cera legitima,
 non illa infami ac nefaria. Atque is non tam pro-
 pter Verrem laborat, quam quòd cum minimè
 res tota delectat. videt enim si à pueris nobili-
 bus, quos adhuc elusit, si à quadruplatoribus, quos
 non sine causa contempsit semper, ac pro nihilo
 putauit, accusandi voluntas ad viros fortes, specta-
 tosq; homines trās lata sit, se in iudicijs dominari nō
 posse.

1 Probat seti-
 meri à Verre
 ex actione
 Hortensij, quē
 acriter inse-
 ctatur. Proba-
 tio coniectu-
 ralis est ex
 adiunctis.

2 Inuidiosè
 inducit Hor-
 tēsiū, confitē-
 tē suam con-
 suetudinē in
 corrūpendis
 iudicijs quòd
 acrius & festi-
 uius est in eū
 dē, quā si ipse
 loqueretur.

Imitatur enī
 morē eorū,
 qui sua deli-
 cta lenius at-
 q; honestius
 proferunt.

3 Id acriter
 notat Hortē-
 sij improbam
 calliditatē in
 P. Lentulo Su-
 ra abfoluen-
 do: in quo iu-
 dicio disco'o-
 ribus cerista-
 bellas dēde-
 rat iudicibus,
 ut vnaquāq;
 prolata ex ci-
 sta recogno-

scere posset absoluisentne an cōdēnalsēt reū quib; pecunia pmissa fuerat.

Bons. occi-
sione minan-
do Hortensio
 etiam iudices
 terret, & se
 commendat
 Siculis, acrimo-
 niam suam
 demonstran-
 do.

posse. **i** Huic ego homini iam antè denuntio, si à me
 causam hanc vos agi volueritis, rationem illi defen-
 dendi totam esse mutandam, & ita tamen mutandam
 ut meliore & honestiore conditione sit, quam qua
 ipse esse vult: ut imitetur homines eos, quos ipse vi-
 dit amplissimos, L. Crassum & M. Antonium, qui
 nihil se arbitrabantur ad iudicia, causasq; amicorū,
 præter fidem, & ingenium afferre oportere. nihil
 erit, quòd me agente arbitretur iudiciū sine magno
 multorū periculo posse corrūpi. Ego in hoc iudicio
 mihi Sicularū causam receptam, popu. Rom. susce-
 ptam esse arbitror: ut mihi non unus homo impro-
 bus opprimendus sit, id quod Siculi petiuerunt: sed
 omnino omnis improbitas, id quod Ro. Ro. iādiu fla-
 gitat, extingueda, atq; delenda sit. In quo ego quid
 eniti, aut quid efficere possim, malo in aliorū spe
 relinquere, quam in oratione mea ponere. Tu verò
 Cæcili quid potes? quo tēpore, aut qua in re nō mo-
 dō specimē cæteris aliquod dedisti, sed tute tui peri-
 culū fecisti? In mentē tibi non venit, quid negotij sit
 causam publicā sustinere? vitā alienius totā explica-
 re? atq; eam non modò in animis iudicū, sed etiā in
 oculis, cōspectuq; omniū exponere? sociorū salutē,
 commoda prouinciarū, vim legum, grauitatem iu-
 dicioꝝ defendere? Cognosce ex me, quoniam hoc
 primum tempus discendi nactus es, quam multa es-
 se oporteat in eo, qui alterum accuset: ex quibus si
 vnum aliquod in te cognoueris, ego iam tibi ipse
 istuc

2 De se mode
ste loquitur.

istuc quod expetis, mea voluntate cōcedā. Primum
 integritatem, atq; innocentiam singularem. nihil
 est enim, quod minus ferendū sit, quam rationē ab
 altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ red-
 dere. Hic ego de te plura non dicam: unum illud cre-
 do omnes animaduertere, te adhuc ab nullis nisi à
 Siculis potuisse cognosci: Siculos hoc dicere, cum ei-
 dem sint irati, cui tu te inimicum esse dicis, sese ta-
 mē te actore ad iudicium non affuturos. Quare ne-
 gent, ex me non audies: hos patere id suspicari, quod
 necesse est. Illi quidem (vt est hominum genus nimis
 acutum & suspiciosum) non te ex Sicilia literas in
 Verrem deportare velle arbitrantur: sed cum iisdē
 literis illius prætura & tua Quæstura consignata
 sit, asportare te velle ex Sicilia literas suspicantur.
 Deinde accusatorē firmum, verumq; esse oportet.
 Eum ego si te putem cupere esse, facile intelligo
 esse non posse. Nec ea dico, quæ si dicam, tamen in
 firmare non possis: te antequam de Sicilia decesse-
 ris, in gratiam redisse cum Verre: Potamionem scri-
 bam, & familiarem tuū retentū esse à Verre in pro-
 uincia, cum tu decederes: M. Cæcilium fratrem tuum
 lectissimum, atq; ornatissimum adolescentem non
 modò non adesse, neq; tecum tuas iniurias persequi:
 sed esse cum Verre: cum illo familiarissimè, atque
 amicissimè viuere. Sunt hæc & alia in te falsi accu-
 satoris signa permulta: quibus ego nunc non utor.
 hoc dico, te, si maxime cupias, tamen verum accu-
 satores

1 Inquit e-
 numeratio -
 nem, quam
 longius exe-
 quitur.

2 Preteritis:

fatorem esse non posse. Video enim permulta esse
 crimina, quorum tibi societas cum Verre eiusmodi
 est, ut ea in accusando attingere non audeas. Que
 ritur Sicilia tota, C. Verrem ab oratoribus cum fru-
 metum sibi in cellam imperauisset, & cum esset tri-
 tici modius H=S. I I, pro frumento in modios singu-
 los duodenos sestertios exegisse. Magnum crimen,
 ingens pecunia, furtum impudens, iniuria non ferē-
 da. ego hoc vno crimine illum condemnem necesse
 est. Tu Cæcili quid facies? Vtrū hoc tātū crimē præ-
 termittes, an obijcies? Si obijcies: idne alteri crimi-
 ni dabis, quod eodem tempore in eadem provincia
 tu ipse fecisti? audebis ita accusare alterum, ut quo-
 minus tute condemnere, recusare non possis? Sin
 prætermittes: qualis erit ista tua accusatio, quæ do-
 mestici periculi metu, certissimi & maximi crimi-
 nis non modo suspicionem, verum etiam mentionē
 ipsam pertimescat? Emptū est ex S. C. frumentum
 ab Siculis Prætorē Verre, pro quo frumento pecu-
 nia omnis soluta non est. graue est hoc crimen in
 Verrem, graue me agente, te accusante nullū. eras
 enim tu Quæstor: pecuniam publicam tu tractabas:
 ex qua etiam si cuperet Prætor, tamen ne qua de-
 ductio fieret magna ex parte tua potestas erat. Hu-
 ius quoque igitur criminis, te accusante, mentio
 nulla fiet. Silebitur toto iudicio de maximis, &
 notissimis illius furtis & iniurijs. 2 Mihi crede
 Cæcili, non potest in accusando socios verē de-
 fendere

1 Hoc

ἐπιπρωξῶς
 dicitur, quasi
 aratoribus nō
 soluendo, pec-
 unia publica
 perperce-
 rit. Sed nihil
 minus, quia
 eandem pecu-
 niam auertit
 Verres & for-
 tassis cū Cæ-
 cilio commu-
 nicauit.

2 ἐπιπρωξῶν
 ἢ ἄλλοι

fēdere is, qui cū reo criminū societate cōiūctus est.
 Mācipes à ciuitatibus pro frumēto pecuniā exegerūt.
 Quid hoc Verre Pratore factū est solū: nō, sed etiā
 Questore Cæcilio. Quid igitur? daturus es huic
 crimini, quod & potuisti prohibere ne fieret, & de
 buisti? an totum id relinques? Ergo id omnino
 Verres in iudicio suo nō audiet, quod cū faciebat,
 quēadmodū defensurus esset, non reperiebat. Atq;
 ego hæc quæ in medio posita sunt cōmemoro. Sunt
 alia magis occulta furtā: quæ ille, ut istius credo a-
 nimos, atq; impetus retardaret, cum Quastore suo
 benignissimè cōmunicauit. Hæc tu scis ad me esse de
 lata: quæ si velim proferre, facilè omnes intelligēt,
 vobis inter vos nō modò volūtātē fuisse cōiūctā, sed
 ne prædā quidē adhuc esse diuisam. Quapropter si
 tibi iudiciū postulas dari, quod tecū vnā fecerit, cō-
 cedo si id lege permittitur; sin autē de accusatione
 dicimus, concedas oportet ijs, qui nullo suo peccato
 impediuntur, quò minus alterius peccata demōstra-
 re possint. Ac vide, quātū inter futurū sit inter meā
 atq; tuā accusationē. Ego etiā quæ tu sine Verre cō-
 misisti, Verre crimini daturus sum, quod te nō pro-
 hibuerit, cū summā ipse haberet potestātē: tu con-
 trā, ne quæ ille quidē fecit, obijcies, ne quæ ex parte
 cōiūctus cū eo reperiare. Quid illa Cæcili? cōtēnē
 dāne tibi videntur esse, sine quibus causa sustineri,
 præsertim tāta, nullo modo pōt aliqua facultas agē-
 di, liquadicēdi consuetudo, aliqua in foro, iudicijs,
 legibus,

1 Præteritio.

2 Neque in
 omnibus cau-
 sis impunitas
 iudici daba-
 tur, neq; per
 sona senato-
 ria iudicium
 profiteri po-
 terat. Quare
 cōrumeliose
 hoc dicit in
 Cæciliū, & ra-
 gitans eū tam
 quā leuē he-
 minem.

legibus, aut ratio, aut exercitatio? Intelligo quam scopuloso, difficiliq; in loco verser. nam cū omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenij, atque eloquētie multò molestissima. Quam ob rem nihil dico de meo ingenio, neq; est quod possim dicere, neq; si esset, dicerem. aut enim id mihi satis est, quod est de me opinionis, quidquid est: aut si id parum est, ego maius id commemorando facere non possum. De te Ceciliam mehercule hoc extra hanc contentionē, certamenq; nostrum familiariter tecum loquar. Tu ipse quemadmodum existimes vide etiam atque etiam: et tu te collige et qui sis, et quid facere possis, considera. Putāsne te posse de maximis, acerbissimisq; rebus, cū causam sociorum fortunasq; provinciae, ius populi Romani, gravitatem iudicij, legūq; susceperis, tot res, tam graues, tam varias, voce, memoria, consilio, ingenio, sustinere? Putāsne te posse, quae C. Verres in Quaestura, quae in legatione, quae in Praetura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Asia, Pamphyliaq; patrarit, ea quemadmodum locis, temporibusq; diuisa sint, sic criminibus, et oratione distinguere? Putāsne posse, id quod in eiusmodi reo maximè necessarium est, facere, ut quae ille libidinosè, quae nefariè, quae crudeliter fecerit, ea aequè acerba, et indigna videatur esse ijs, qui audient, atq; illis visa sunt, qui senserunt? Magna sunt ea quae dico. mihi crede, noli haec contemnere: dicenda, demonstranda, explicanda sunt omnia: cau-

sa non

-sa non solum exponenda, sed etiam grauiter, copio-
 seq; agenda est: perficiendum est, si quid agere aut
 perficere vis, ut homines te non solum audiant, ve-
 rum etiam libenter, studioseq; audiant. In quo si te
 multum natura adiuuaret, si optimis à pueritia di-
 sciplinis atque artibus studuisses, & in his elaboras-
 ses, si literas Græcas Athenis, non Lilybæi, Latinas
 Romæ, non in Sicilia didicisses: tamen esset magnū
 tantam causam, tam expectatam, & diligentia con-
 sequi, & memoria complecti, & oratione expone-
 re, & voce, & viribus sustinere. Fortasse dices,
 quid? ergo hæc in te sunt omnia? utinam quidem es-
 sent: veruntamen ut esse possent, magno studio mi-
 hi à pueritia est elaboratum. Quòd si ego hæc pro-
 pter magnitudinem rerum ac difficultatem assequi
 non potui, qui in omni vita nihil aliud egi: quam
 longè tu te ab his rebus abesse arbitrare, quas non
 modò antea nunquam cogitasti, sed ne nunc qui-
 dem, cum in eas ingrederis, quæ & quantæ sint,
 suspicari potes? Ego, qui sicut omnes sciunt, in fo-
 ro iudicijsq; ita verser, ut eiusdem ætatis aut ne-
 mo, aut pauci, plures causas defenderint, & qui
 omne tempus, quod mihi ab amicorum negotijs da-
 tur, in his studijs, laboribusq; consumam, quò pa-
 rator ad usum forensem, promptiorq; esse possim:
 tamen ita deos mihi velim propitios, ut cum illius
 dici mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi
 dicendum sit, non solum commoueor animo, sed

i Vide quam
 cautè & mo-
 deste de se lo-
 quatur. Non
 enim sibi ar-
 rogat, quæ de
 trahit Cæci-
 lio, sed pro
 eisdè laborè
 & studiū suū
 substituit:
 quæ cum nō
 sint in Cæci-
 lio, iam ipsa
 re plus in se
 quam in illo
 æstimandum
 relinquit.

Amplificat etiam toto corpore perhorresco: iam nunc men-
 timoré suū, te, & cogitatione prospicio, quæ tum studia homi-
 vt temerita- num, qui concursus futuri sint, quantam expecta-
 rem Cæcilij tionem magnitudo iudicij sit allatura, quantam au-
 acrius arguat. ditorum multitudinem C. Verris infamia conci-
 tatura, quantam denique audientiam orationi meæ
 improbitas illius factura sit. Quæ cum cogito, iam
 nunc timeo, quidnam pro offensione hominum, qui
 illi inimici infensiq; sunt, & expectatione om-
 nium, & magnitudine rerum dignum eloqui pos-
 sim. Tu horū nihil metuis, nihil cogitas, nihil labo-
 ras: & si quid ex veteri aliqua oratione, IOVEM
 ego optimum Maximum, aut, VELLE M, si fieri
 potuisset, iudices: aut aliquid eiusmodi ediscere po-
 tueris, præclare te paratum in iudicium venturum
 arbitraris. Ac si tibi nemo responsurus esset, ta-
 men ipsam causam, ut ego arbitror, demonstrare
 non posses. ² Nunc ne illud quidem cogitas, tibi
 cum homine disertissimo, & ad dicendum paratissi-
 mo futurum esse certamen: quicum modò differen-
 dum, modò omni ratione pugnandum, certandumq;
 sit: cuius ego ingenium ita laudo, ut non pertime-
 scam: ita probō, ut me ab eo delectari facilius, quàm
 decipi putem posse. Nunquam ille me opprimit cō-
 silio: nunquam villo artificio peruertet: nunquam in-
 genio me suo labefactare, atque infirmare conabi-
 tur: noui omnes hominis petitiones, rationesq; dice-
 di: sæpe in iisdem, sæpe in contrarijs causis versati
 sumus.

sumus. Ita contra me ille dicet, quamuis sit ingenio
 sus, ut nonnullum etiam de suo ingenio iudicium fie
 ri arbitretur. Te verò Cæcili quemadmodum sit elu
 surus, quam omni ratione iactaturus, videre iam vi
 deor: quoties ille tibi potestatem, optionemq; factu
 rus sit, ut eligas utrum velis, factum esse, necne:
 verum esse, an falsum: utrum dixeris, id contra te
 futurum. qui tibi æstus, qui error, quæ tenebræ dij
 immortales erunt, homini minimè malo? ¹ Quid,
 cum accusationis tue membra diuidere cœperit,
 & in digitis suis singulas partes causæ constituere?
 Quid, cum unumquodq; transigere, expedire, ab
 soluere? ipse profectò metuere incipies, ne innocẽ
 ti periculum facefferis. Quid, cum commiserari, cõ
 queri, & ex illius inuidia deonerare aliquid, & in
 te trajcere cœperit? commemorare Questoris cum
 Prætoris necessitudinẽ cõstitutam? morem maiorũ?
 sortis religionem? poteris ne eius orationis subire
 inuidiam? Vide modò, etiam atque etiam conside
 ra: mihi enim videtur periculum fore, ne ille non
 modò verbis te obruat, sed gestu ipso, ac motu cor
 poris perstringat aciem ingenij tui, teque ab institu
 tis tuis, cogitationibusq; abducat. Atque huiusce
 rei iudicium iam continuò video futurum. Si enim
 mihi hodie respondere ad hæc, quæ dico, potueris:
 si ab isto libro, quem tibi magister ludi nescio quis
 ex alienis orationibus cõpositum dedit, verbo vno
 discesseris: posse te, & illi quoque iudicio non

1 Hanc cõ
 plexionẽ vo
 cant Rhetor
 es, ac re argu
 mentationis
 genus: ut si
 pecuniã exe
 git profumẽ
 to, tu parti
 ceptus fuisti: si
 non exegit,
 eur obiciis?
 Vide exem
 plũ apud Gel
 lium, de Pro
 tagora & Eua
 thlo.

2 Hic irridet
 Hortensij cõ
 suetudinẽ in
 partiendo,
 quod inidem
 facit pro
 Quintio.

deesse, & causa atque officio tuo satisfacere arbitror. sin mecum in hac prolusione nihil fueris, quem te in ipsa pugna cum acerrimo aduersario fore putemus? Esto: ipse nihil est, nihil potest: at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis. est tamen hoc aliquid: tamen si nō est satis. omnibus enim rebus is, qui princeps in agendo est, ornatusissimus & paratissimus esse debet. Veruntamen L. Apuleium esse video proximum subscriptorem, hominem non etate, sed usu forensi, atque exercitatione tyronem. Deinde (ut opinor) habet Allienum, hunc tamen à subsellijs: qui quid in dicendo possit, nunquam satis attendixi in clamando quidem video eum esse bene robustum, atque exercitatum. in hoc spes tue sunt omnes: hic, si tu eris actor constitutus, totum iudicium sustinebit. Ac ne is quidem tantum contendet in dicendo, quantum potest: sed consulet laudi, & existimationi tue: & ex eo, quod ipse potest in dicendo, aliquantum remittet, ut tu tamē aliquid esse uideare. 2 Ut in actoribus Græcis fieri uideamus, saepe illum qui est secundarum, aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quam maximè excellat: sic faciet Allienus, tibi seruiet, tibi lenocinabitur, minus aliquanto contendet, quam potest. Iam hoc considerate, cuiusmodi accusatores in tanto iudicio simus habituri: cum & ipse Allienus ex ea facultate, si quam habet,

bet,

bet, aliquantum detracturus sit: & Cecilius tum denique se aliquid futurum putet, si Allienus minus vehemens fuerit, & sibi primas in dicendo partes concesserit. Quartum quem sit habiturus, non video, nisi quem fortè ex illo grege oratorū, qui subscriptionem sibi postularunt, cuiusque vos detractionem dedissetis, ex quibus, alienissimis hominibus, ita paratus venis, ut tibi hospes aliquis sit recipiendus. Quibus ego non sum tantum honorem habiturus, ut ad ea quæ dixerint, certo loco, aut singulatim unicuique respondeam. sic breuiter, quoniam non consultò, sed casu in eorum mentionem incidi, quasi præteriens satisfaciam vniuersis. Tantane vobis inopia videor esse amicorum, ut mihi nõ ex his, quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur? vobis autem tanta inopia reorū est, ut mihi causam præripere conemini potius, quàm aliquos à columna Menia vestri ordinis reos reperiatis? Custodem, inquit, Tullio me apponite. Quid? mihi quàm multis custodibus opus erit, si te semel ad meas capsas admisero? qui non solum ne quid enunties, sed etiam ne quid auferas, custodiendus sis. Sed de isto custode toto sic vobis breuissimè respondebo: non esse hostales viros commissuros, ut ad causam tantam à me susceptam, mihi creditā, quisquā subscriptor me inuito aspirare possit. Etenim fides mea custodem repudiat, diligentia speculato-

1 Sordidum genus cusi-
dicorū signi-
ficat, quos ob-
turbatores
vocabāt, qui
adhibebatur
ad moram fa-
ciendā dum
meliores ad-
uocati recrea-
rentur.

2 loco allu-
dit ad nomē
Allieni.

3 Digreditur
in subscrip-
tores, quos re-
pellēdo, obli-
quæ deterret
Ceciliū etiā
à subscribēdi
spe; quoniam
& subscriptio
nē sibi postu-
lauerat Figu-
ratus est loc⁹
cat⁹ ἔμπε-
ρα, quia a-
pèrtè repello
re Ceciliū à
subscribēdo
nō decebat.
Vide Fab. li.
9. Columna
Menia in fo-
ro erat, ad
quàm fures,
& serui ne-
quā à Triū-

uris puniri solebant. Vide Asconium.

torē reformidat. Verū ut ad te Cæcili redeā, quā
 multa te deficiant vides: quā multa sint in te, quæ
 reus nocens in accusatore suo cupiat esse, profectō
 iam intelligis. ¹ Quid ad hæc dici potest? non enim
 quero quid tu ducturus sis. video mihi non te, sed
 hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus
 hic tenet: qui si te rectè monere volet, suadebit tibi,
 ut hinc discedas, neque mihi verbum ullum respon-
 deas. Quid enim dices? an id quod dictitas, iniuriam
 tibi fecisse Verrem? arbitror, ² neque enim esset ve-
 risimile, cum omnibus Siculis faceret iniurias, te illi
 unum eximium, cui consuleret, fuisse. Sed cæteri Si-
 culi ultorem suarum iniuriarum inuenerunt: tu dū
 tuas iniurias per te, id quod non potes, persequi co-
 naris, id agis, ut cæterorum quoque iniuriæ sint im-
 punitæ, atque inultæ. & hoc te præterit, non id solū
 spectari solere, qui debeat, sed etiam illud, qui possit
 ulcisci. in quo utrunque sit, eum superiorem esse: in
 quo alterum, in eo non quid is velit, sed quid facere
 possit, quæri solere. ³ Quod si ei potissimum censes
 permitti oportere accusandi potestatem, cui maxi-
 mam C. Verres iniuriam fecerit: utrum tandē cen-
 ses hos Iudices grauius ferre oportere, te ab illo es-
 se læsum, an prouinciam Siciliam esse vexatam, ac
 perditam? Opinor concedis, multo hoc & esse gra-
 uius, & ab omnibus ferri grauius oportere. Conce-
 de igitur, ut tibi anteponatur in accusando prouin-
 ciamam prouincia accusat, cum is agit causam, quæ
 sibi

sibi illa defensorem sui iuris, ultorem iniuriarum, auctorem totius causae adoptavit. At eam tibi C. Verres fecit iniuriam, quae ceterorum quoque animos posset alieno incommodo commouere minimè: nam id quoque ad rem pertinere arbitror, qualis iniuria dicatur, quae causa inimicitarum proferatur. Cognoscite ex me: nam iste eam profecto, nisi planè nihil sapit, nūquam proferet. Agonis est quaedam Libybatana, liberta Veneris Erycinae, quae mulier ante hunc Questorem copiosa planè et locuples fuit. Ab hac praefectus Antonij quidam symphonicos seruos abducebat per iniuriam, quibus se in classe uti velle dicebat. Tum illa, ut mos in Sicilia est omnium Venerorum, et eorum qui à Venere se liberauerunt, ut praefecto illi religionem Veneris, nomenque obijceret, dixit et se, et omnia sua Veneris esse. Vbi hoc Questori Caecilio viro optimo, et homini equissimo nuntiatum est: vocari ad se Agonidem iubet: iudicium dat statim, si pateret eam se, et sua Veneris esse dixisse. iudicant Recuperatores id quod necesse erat. neque enim cuiquam dubium, quin illa dixisset. iste in possessionem bonorum mulieris mittit: ipsam Veneri in seruitutem adiudicat: deinde bona vendit: pecuniam redigit. Ita dum pauca mancipia Veneris nomine Agonis ac religione retinere vult, fortunas omnes, libertateque suam istius iniuria perdidit. Libybaeum Verres venit postea: rem cognoscit: factum improbat: cogit Questorem suam pecuniam, quam

1 Negat iniuriam factam esse Caecilio & rem narrat. Centinetur finitione.

obscure a
-ioni man
-a. 2776000
-a. 2776000

Occurrit
existimatio-
ni de Verre.

ex Agonidis bonis redegisset, eam mulieri omnē an-
numerare, & reddere. ¹ Est adhuc, id quod vos om-
nes admirari video: non Verres, sed Qu. Mutius,
quid enim facere potuit elegantius ad hominū exi-
stimationē? equius ad leuandā mulieris calamitatē?
vehementius ad Quæstoris libidinem coërcendam?
Summè hæc omnia mihi vidētur esse laudanda. Sed
repentē ē vestigio ex homine, tanquam aliquo Cir-
ceō poculo, factus est Verres: redit ad se, atque ad
mores suos. nā ex illa pecunia magnā partē ad se ver-
tit, mulieri reddidit quātulū visum est. Hic tu si læ-
sum te à Verre esse dices, patiar, & concedam: si in-
iuriam tibi factam quereris, defendam, & negabo.
Deinde de iniuria, quæ tibi facta sit, neminē nostrū
grauiorē vindicem esse oportet, quā te ipsum, cui
facta dicitur. Si tu cū illo postea in gratiam redisti,
si domi illius aliquoties fuisti, si ille apud te postea
coenauit: utrū te perfidiosum, an præuaricatorem
existimari mauis? video esse necesse alterutrū. Sed
ego tecū in eo nō pugnabo, quò minus utrū velis eli-
gas. Quid, si ne iniuriæ quidē, quæ tibi ab illo facta
sit, causa remanet? quid habes, quod possis dicere,
quāobrē nō modò mihi, sed cuiquā antepone? nisi
fortē illud, quod diciturū te esse audio, Quæstorē il-
lius fuisse. ² quæ causa grauis esset, si certares me-
cū, vter nostrū illi amicior esse deberet. in cōtentione
suscipiēdarū inimicitiarū, ridiculū est putare cau-
sam necessitudinis ad inferendum periculū iustam
videri

Alia ratio,
quam inuer-
tit contra Cæ-
cilium.

videri oportere. ¹ Etenim si plurimas à tuo prae-
 re iniurias accepisses, tamen eas ferendo maiorem
 laudem, quam ulciscendo mererere: cum verò nul-
 lum illius in vita rectius factum sit, quam id, quod
 tu iniuriam appellas: hi statuent hanc causam, quam
 ne in alio quidem probarent, in te iustam ad necessi-
 tudinem violandam videri: qui si summam iniuriam
 ab illo accepisti, tamen quoniam Quaestor eius fui-
 sti, non potes eum sine ulla vituperatione accusare.
 si verò nulla tibi facta est iniuria, sine scelere eum
 accusare non potes. Quare cum incertum sit de in-
 iuria: quoniam esse horum putas, qui non malit te
 sine vituperatione, quam cum scelere discedere?
 At vide, quid differat inter meam opinionem, ac
 tuam. tu cum omnibus rebus inferior sis, hac una in-
 re te mihi anteferri putas oportere, quòd Quaestor
 illius fueris: ego, si superior caeteris rebus esses, te
 hanc unam ob causam accusatorem repudiari puta-
 rem oportere. Sic enim à maioribus nostris accipi-
 mus, Praetorem Quaestori suo parentis loco esse opor-
 tere: nullam neque iustiore, neque grauiore causam
 necessitudinis posse reperiri, quam coniunctionem
 sortis, quam provinciae, quam officij, quam publicae
 muneris societate. Quamobrem si iure eum possis
 accusare, tamen cum is tibi parentis numero fuisset
 id pie facere non posses: ³ cum verò neque iniuriam
 acceperis, & Praetori tuo periculum crees: fatearis
 necesse est, te illi iniustum, impiumque bellum infer-

¹ Amplificat
 ab iniuriarum
 remotione.

² Repetit in-
 uersionem &
 probat ex ma-
 iorum insti-
 tuto.

³ *ἐπιθεσις*
 in contentio-
 nem & in cer-
 tamen.

re conari. Etenim ista *Questura* ad eam rem valet,
 † quā obre ut elaborandum tibi in ratione reddenda sit, † quā
 cū cui *Quæ* obrem, qui *Quæstor* eius fueris, accuses: non, ut ob
 stor fueris, eam ipsam causam postulandum sit: ut tibi potis-
 accuses. simum accusatio detur. neq; ferè unquam venit in
 contetionē de accusando, qui *Quæstor* fuisset, quin
 repudiaretur. Itaq; neq; L. Philoni in C. Seruiliū no-
 minis deferendi potestas est data, neq; M. Aurelio
 Scauro in L. Flaccum, neq; Cn. Pompeio in T. Albu-
 tium: quorum nemo propter indignitatem repudia-
 tus est: sed ne libido violandæ necessitudinis autori-
 tate iudicum comprobaretur. 1 Atq; ille Cn. Pom-
 peius ita cum C. Iulio contendit, ut tu mecū: *Quæ-*
 stor enim Albutij fuerat, ut tu Verris. Iulius hoc se-
 cū autoritatis ad accusandū afferebat, quod, ut hoc
 tempore nos ab Siculis, sic tū ille ab Sardis rogatus
 ad causam accesserat. 2 Semper hæc causa plurimū
 valuit: semper hæc ratio accusandi fuit honestissi-
 ma, pro socijs, pro salute provincie, pro exterarū
 nationum cōmodis inimicitias suscipere, ad pericu-
 lum accedere, operam, studium, laborē interpone-
 re. 3 Etenim si probabilis est eorum causa, qui iniu-
 rias suas persequi volunt, qua in re dolori suo, non
 Reip. cōmodis seruiūt: quantò illa causa honestior,
 quæ nō solū probabilis videri, sed etiā grata esse de-
 bet, nulla priuatim accepta iniuria, sociorum atque
 amicorū Po. Ro. dolore atq; iniurijs cōmoueri? 4 Nu-
 per cū in P. Gabiniū vir fortissimus, & innocētis-
 simus

1 Confert exē-
pli similitudi-
nem.

2 Redit ad cō-
firmationem
causæ, & argu-
mentatur ab
honesto.

3 Confirmat
ex minori, &
probabilis id
est, laudabi-
lis.

4 Exēplum
honesti pa-
tricijs.

simus L. Pisonem delationem nominis postulare, & contra Q. Cæcilius peteret, isque se veteres inimicitias iadui susceptas persequi diceret: cum autoritas, & dignitas Pisonis valebat plurimum, tum illa erat causa iustissima, quod eum sibi Achæi patronum adoptarant. Etenim cum lex ipsa de pecunijs repetendis sociorum, atque amicorum P. O. R. O. causa parata sit: iniquum est, non eum legis, iudicijque actorem idoneum maxime putari quem actorem cause sue socij, defensorque; fortunarum suarum potissimum esse voluerunt. An quod ad commemorandum est honestius, id ad probandum non multo videri debet æquius? Vtra igitur est splendidior? Vtra illustrior commemoratio? 2 accusavi eum quicum Questor fueram, quicum me fors, consuetudoque; maiorum, quicum me deorum hominumque; iudicium coniunxerat: an, accusavi rogatu sociorum atque amicorum delectus sum ab universa provincia, qui eius iura, fortunasque; defenderem. Dubitare quisquam potest, quin honestius sit, eorum causa; apud quos Questor fueris, quam cum, cuius Questor fueris, accusare? 3 clarissimi viri nostræ civitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum, pulcherrimumque; ducebant, ab hospitibus, clientibusque; suis, ab exteris nationibus, quæ in amicitiam P. O. R. O. ditionemque; essent, iniurias propulsare, eorumque fortunas defendere. M. Catonem illum sapientem, clarissimum virum, & prudentissimum, cum multis graves inimicitias gessisse accepimus propter Hispanorum, apud quos

Consul

Approbatio
qua reficit
firmamentum
confirmatio
nis. Rheto-
res comme-
morationem
vocant.

2 προσωπο-
ποιου
inducit.

3 Exempla
patrocinio-
rum proclie-
tibus & ho-
spitibus.

Consul fuerat, iniurias, nuper C. Domitium scimus
 Decimo Syllano diē dixisse propter unius hominis
 Egritomari paterni amici, atq; hospitis iniurias. 1
 Neq; enim magis animos hominū nocentiū res un-
 quā vlla cōmouit, quā hęc maiorū consuetudo lon-
 go interuallo repetita, atq; relata. Sociorū querimo-
 niæ delatæ ad hominē nō inertissimum: susceptæ ab
 eo, qui videbatur eorū fortunas fide, diligētiaq; sua
 posse defendere. Hoc timent homines, hoc laborant,
 hoc institui, atq; ad eō institutū referri, ac renouari
 molestè ferunt. putāt fore, uti, si paulatim hęc con-
 suetudo serpere, ac prodire cœperit, per homines
 honestissimos, virosq; fortissimos, non imperitos
 adolescentulos, aut illiusmodi quadruplatores, le-
 ges, iudiciaq; administrarētur. Cuius consuetudinis
 atq; instituti patres, maioresq; nostros non pœnite-
 bat tū, 2 cū P. Lentulus, is, qui princeps Senatus
 fuit, accusabat M. Aquiliū, subscriptore C. Rutilio
 Ruso; aut cū P. Africanus homo virtute, fortuna,
 gloria, rebus gestis amplissimus, postea quā bis
 Cōsul, & Cēsor fuerat, L. Cottā in iudiciū vocabat.
 Iure tū florebat populi Romani nomē: iure autori-
 tas huius imperij, ciuitatisq; maiestas grauis habe-
 batur. 3 nemo mirabatur in Africano illo, quod in
 me nūc homine paruis opibus ac facultatibus præ-
 dito simulant sese mirari, cū molestè ferāt. Quid si-
 bi iste vult? accusatoremne se existimari, qui antea
 defendere consueuerat? nūc præsertim, eaiū etate,
 cū

1 Approba-
 tio, qua ad an-
 regressam cō-
 uentionē sui
 & Cęcilij re-
 spicit.

2 Exēplama-
 gnorū viro-
 rū, qui nocen-
 tes ciues ac-
 cusabant.

3 Laudat ve-
 terē morem
 Reip. & acri-
 ter repellit
 inuidiam ac-
 cusationis,
 quā aduer-
 sarij moue-
 bant.

cum Aedilitatē petat? Ego verò et etatis nō modò
 meæ, sed multò etiã superioris, et honoris amplissī
 mi putō esse, et accusare improbos, et miseros ca
 lamitososq; defendere. Et profectò aut hoc reme
 diū est egrotæ, ac propè desperatæ Reip. iudicijsq;
 corruptis, ac contaminatis paucorū vitio, ac turpi
 tudine, homines ad legum defensionē, iudiciorumq;
 autoritatē, quàm honestissimos et integerrimos, di
 ligentissimosq; accedere: aut, si ne hoc quidē prodes
 se poterit, profectò nulla vnquã medicina his tot in
 commodis reperietur. Nulla salus Reip. maior est,
 quàm eos, qui alterū accusant, non minus de laude,
 de honore, de fama sua, quàm illos, qui accusantur,
 de capite ac fortunis suis pertimescere. Itaq; sem
 per ij diligētissimè, laboriosissimèq; accusarūt, qui
 se ipsos in discrimen existimationis venire arbitra
 ti sunt. Quãobrē hoc statuere Iudices debetis, Qu.
 Cæciliū, de quo nulla vnquã opinio fuerit, nullaq;
 in hoc ipso iudicio expectatio futura sit, qui neque,
 vt antè collectã famã conseruet, neq; vti reliqui tē
 poris spem confirmet, laborat; non nimis hanc cau
 sam seuerè, nō nimis accuratè, non nimis diligenter
 acturū. habet enim nihil, quod in offensione deper
 dat: vt turpissimè, flagitiosissimèq; discedat, nihil
 de suis veteribus ornamentis requirit. A nobis mul
 tos obsides habet Popul. Roman. quos vt incolumes
 conseruare, tueri, confirmare, ac recuperare pos
 simus, omni ratione erit dimicandum: habet hono
 rem,

Concludit
 conferendo
 se cum Cæci
 lio vter dili
 gentius accu
 sator sit.

rem, quem petimus: habet spem, quam propositam nobis habemus: habet existimationem multo sudore labore, vigilijsq; collectā: ut si in hac causa nostrū officium, ac diligentiam probauerimus, hæc quæ dixi, retinere per P. R. incolumia ac salua possimus: si tantulum offensum, titubatumq; sit, ut ea quæ singularim, ac diu collecta sunt, vno tempore vniuersa perdamus. Quapropter iudices vestrum est deligere, quem existimetis facillime posse magnitudinē causæ, ac iudicij sustinere fide, diligentia, consilio, autoritate. Vos si mihi Qu. Cæcilium anteposueritis, ego me dignitate superatum non arbitrabor: Po. Rom. ne tam honestam, tam seueram, diligentemq; accusationem neque vobis placuisse, neq; ordini vestro placere arbitretur, prouidete.

ACTIONIS IN VER- REM SECUNDÆ AR- GUMENTVM.

VICTO Cæcilio, & accusatione ad se delata, petit hac oratione Cicero, ut propter fraudem aduersariorum, qui eludendi iudicij causa, in futurum Hortensij ac Metelli Consulatus annum, omne negotium protrahebant; perpetua sibi oratione abstinere liceat, ne tempus dicendo extrahatur: & crimina singularim exponere, & ad vnumquod que

que testes producere, eosque Hortensio interrogandos dare; quod totum iudicium intra certum tempus peragatur. Qua quidem arte adeo Hortensius (qui Verrem defendendum susceperat) stupefactus dicitur, ut rationem defensionis omitteret; adeo percussus Verres, ut desperato patrocinio sua sponte in exilium abiret. Cæterum Oratio ipsa Iudicialis est, & statum habet negotialem ex qualitate iuris; An videlicet iustum petat Cicero. hoc est, an ei permittendum sit, ut hoc modo agat.

ACCUSATIONIS

IN C. VERREM

LIBER II.

QUOD^a erat optatū maximè Iudices, et quod unū ad invidiā vestri ordinis, infantiāq; iudiciorū sedandā, maximè pertinebat: id non humano cōsilio, sed propè diuinitus datū, atq; oblatū vobis summo Reip. tēpore videtur. Inueteravit enim iā opinio perniciosa Reip. vobisq; periculosa. quæ nō mō Romæ, sed et apud exteras nationes omnium sermone percrebuit, his iudicijs, quæ nūc sunt, pecuniosum hominē, quāuis sit nocēs, neminē posse dānari. Nunc in ipso discrimine ordinis, iudiciorūq; vestrorū, cum sint parati, qui

conclo-

1 **Orditur** et commendatione officij sui in subleuanda iudiciorum infamia. Primo rem proponit gratulando iudicibus, deinde narrando explarnat.

2 i. maximè necessario, opportunissimō.

3 Quintus tribunus plebis accendebat inuidiam dānatus propter dānatum Oppianicū, quem ipse defenderat. An rel. Contz promulgatas legem, de restituedis iudicijs Equestri ordini, quante Sylia, viginti annis incorruptè iudicauerant.

concionibus & legibus hanc inuidiam Senatus in-
 flammare conentur, reus in iudicium adductus est
 C. Verres, homo vita atq; factis, omnium iam opi-
 nione damnatus: pecunie magnitudine, sua spe, ac
 prædicatione absolutus. Huic ego cause iudices cū
 summa voluntate, & expectatione populi Romani
 actor accessi, non ut augerem inuidiam ordinis, sed
 ut infamie communi succurrerem. adduxi enim
 hominem, in quo reconciliare existimationem iudi-
 ciorum amissam, redire in gratiam cum Po. Roma.
 satisfacere exteris nationibus possetis: depeculato-
 rem ærarij, vexatorem Asiæ atque Pamphyliæ, præ-
 donem iuris urbani, labem atque perniciem provin-
 ciæ Siciliæ. De quo si vos seuerè, religiosèq; iudica-
 ueritis, autoritas ea, quæ in vobis remanere debet,
 herebit. sin istius ingentes diuitiæ iudiciorum reli-
 gionem, veritatemq; perfregerint: ego hoc tamen
 assequar, ut iudicium potius Reipublicæ, quàm ut
 reus iudicibus, aut accusator reo defuisse videa-
 tur. 3 Equidem ut de me confitear iudices, cū multæ
 mihi à C. Verre insidiæ terra, mariq; factæ sint,
 quas partim mea diligentia deuitarim, partim ami-
 corum studio, officioq; repulerim: nunquam tamen,
 neq; tantum periculum mihi adire visus sum, neque
 tant opere pertimui, ut nunc in ipso iudicio. Neque
 tantum me expectatio accusationis meæ, concursus
 q; tantæ multitudinis, quibus ego rebus vehemen-
 tissimè perturbor, commouet, quantum istius insi-
 die

1 Communē
 infamiam vo-
 cat, quia &
 ipse senator
 erat.

2 Monet taci-
 ta intermina-
 tione.

3 Ostēdit ver-
 rem conari
 corrūpere iu-
 dicium, quod
 primo pro-
 bat ex dictis
 & factis illi:
 deinde & cri-
 minū magni-
 tudine.

die nefaria, quas uno tempore mihi, vobis, M. Gla-
 brioni Prætoris socijs, exteris nationibus, ordini, no-
 mini denique Senatorio facere conatur, qui ita di-
 ctitat, ijs esse metuendum, qui quod ipsis solis satis
 esset, surripuisset, se tantum rapuisse, ut id multis sa-
 tis esse possit: nihil esse tam sanctum, quod non vio-
 lari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecu-
 nia possit. Quod si quàm audax est ad conandum,
 tam esset obscurus in agendo, fortasse aliqua in re
 nos aliquando sefellisset: verum hoc adhuc percom-
 modè cedit, quod cum incredibili eius audacia sin-
 gularis stultitia coniuncta est. Nam ut apertus in
 corripendis pecunijs fuit, sic in spe corrumpendi iu-
 dicij perspicua sunt consilia, conatusq; omnibus fe-
 cit. Semel ait se in vita pertinuisse, tū cum primum
 reus à me factus sit: quod, cum è provincia recens
 esset, invidiaq; et infamia nō recenti, sed vetere ac
 diuturna flagraret, tum ad iudicium corrumpendum
 tempus alienum offenderet. Itaq; cum ego diē in Si-
 ciliā inquiredi per exiguā postulauissem, inuenit iste
 qui sibi in Achaia biduo breviorē diē postularet:
 non ut is idem conficeret diligentia, et industria
 sua, quod ego meo labore et vigilijs consecutus
 sum. Etenim ille Achaicus inquisitor ve Brundusiū
 quidem peruēnit: ego Siciliam totam quinquaginta
 diebus sic obi, ut omnium populorum, priuatorūq;
 literas, iniuriasq; cognoscerem: ut perspicuū cuius
 esse possit, hominem ab isto que situm esse, non qui

Ex tempo-
re coniecturā
confirmat.

reum suum adduceret, sed qui meum tempus obside-
ret. Nunc homo audacissimus, atque amentissimus
hoc cogitat: intelligit me ita paratum, atque instru-
ctum in iudicium venire, ut non modò in auribus
vestris, sed in oculis omnium sua furta, atque flagi-
tia defixurus sim. Videt senatores multos esse te-
stes audaciae suae: videt multos equites Romanos,
frequentes praeterea ciues, atque socios, quibus ipse
insignes iniurias fecerit: videt etiam tot graues ab
amicissimis ciuitatibus legationes cum publicis au-
toritatibus, ac testimonijs conuenisse. Quae cum ita
sint, usque eò de omnibus bonis male existimat: usq;
eò Senatoria iudicia perditā, profligataq; esse arbi-
tratur, ut hoc palam dictitet, non sine causa se cupi-
dam pecuniae fuisse, quoniam tātum in pecunia prae-
sidium experiatum esse: sese (id quod difficillimum
fuerit) tempus ipsum emisse iudicij sui, quò cetera
facilius emere posset: ut quoniam criminum vim
subterfugere nullo modo poterat, procellam tēpo-
ris deuitaret. Quòd si non modò in causa, verum in
aliquo honesto praesidio, aut in alicuius eloquentia,
aut gratia spem aliquam collocasset, profectò non
haec omnia colligeret, atque aucuparetur: non usq;
eò despiceret, contemneretq; ordinem Senatorium,
ut arbitrato eius deligeretur ex Senatu, qui reus fie-
ret: qui, dum hic quae opus essent, compararet, cau-
sam interea ante eum diceret. Quibus ego rebus
quid iste speret, & quò animum intendat, facile
perspi-

perspicio. 1 quamobrem verò se confidat aliquid
 perficere posse hoc Glabrione Prætor, & hoc cõ-
 silio, intelligere non possum. vnum illud intelligo,
 quod † Prætor in reiectione iudicium iudicauit, ea-
 spe istum fuisse præditum, vt omnem rationem sa-
 lutis in pecunia poneret: hoc erepto præsidio, vt
 nullam sibi rem adiumentò fore arbitraretur. 2 Et
 enim quod est ingenium tantum? que tanta facil-
 itas dicendi & copia, que istius vitam tot vitijs fla-
 gitijsq; conuictam, iampridem omnium voluntate
 iudicioq; damnatam, aliqua ex parte possit defen-
 dere? Cuius vt adolescentie maculas ignominiasq;
 præteream, Questura primus gradus honoris
 quid aliud habet in se, nisi Cn. Carbonem spoliatum
 à Questore suo pecunia publica nudatum, & pro-
 ditum Consulem? desertum exercitum? relictam
 prouinciam? sortis necessitudinem, religionemq;
 violatam? cuius legatio exitium fuit Asiæ totius
 & Pamphylie: quibus in prouincijs multas do-
 mos, plurimas vrbes, omnia fana depeculatus est,
 cum in Cn. Dolabellam scelus suum illud pristi-
 num renouauit & instaurauit Questorium, cum
 eum, cui legatus, & pro Questore fuisset, &
 in inuidiam suis maleficijs adduxit, & in ipsis pe-
 riculis non solum deseruit, sed etiam oppugnauit,
 ac prodidit, cuius 3 Prætura urbana ædium sacra-
 rum fuit, publicorumq; operum depopulatio: si-
 mul in iure dicendo honorum possessionumq; cõtra

1 Rẽmouet
 spem corrup-
 tionis à iudi-
 cium cõtume-
 lia.

† Pop. Ro.

2 Probat con-
 silium corrup-
 tionis ex
 criminũ ma-
 gnitudine.

Quo in loco
 singulari arti-
 ficio capita
 omnia breui-
 ter & crimi-
 nose comme-
 morans, exhi-
 bet specimen
 accusationis
 suæ si sibi per-
 petua oratio-
 ne vti lice-
 ret.

In cõme-
 morando ser-
 uat temporũ
 ordinem.

3 Enumera-
 do seruat di-
 uisionem cri-
 minum Præ-
 turæ urbane,
 que postea
 in eadẽ actio-
 ne persequi-
 tur.

omnium instituta addictio, & cōdonatio. Tam verò
 omnium vitiorum suorum plurima & maxima cō-
 stituit monumenta & indicia in prouincia Sicilia:
 quam iste per triennium ita vastauit, vexauit, ac
 perdidit, ut ea restitui in antiquum statū nullo mo-
 do possit: vix autem per multos annos, innocentesq;
 Prætores aliqua ex parte recreari aliquando posse
 videatur. Hoc Prætor Siculi neque suas leges, neq;
 nostra Senatusconsulta, neque communia iura te-
 nuerunt: tantum quisque habet in Sicilia, quantum
 hominis auarissimi, & libidinosissimi aut impruden-
 tiam subterfugit, aut satietati supersuit. Nulla res
 per triennium, nisi ad nutum istius, iudicata est: nul-
 la res tam patria cuiusquam atque auita fuit, quæ
 non ab eo, imperio istius adiudicaretur. Innume-
 rabiles pecuniæ ex aratorum bonis nouo nefarioq;
 instituto coactæ: socij fidelissimi in hostium nume-
 ro existimati: ciues Romani seruilem in modum
 cruciati, & necati: homines nocentissimi propter
 pecuniam iudicio liberati, honestissimi atque inte-
 gerrimi absentes rei facti, indicta causa damnati
 & eiecti: portus munitissimi, maxima, tutissimiq;
 vrbes piratis, prædonibusq; patefactæ, nauæ, mi-
 litesq; Siculorum, socij nostri, atque amici fame ne-
 cati: classes optimæ, atque opportunissimæ cum ma-
 gna ignominia Popu Rom. amisse, & perditæ.
 Idem iste Prætor monumenta antiquissima partim
 Regum, locupletissimorum, quæ illi ornamento vr-
 bibus

bibus esse voluerunt, partim etiam nostrorum Im-
 peratorum, quæ victores ciuitatibus Siculis aut de-
 derunt, aut reddiderunt, spoliauit nudauitq; omnia.
 Neque hoc solum in statutis, ornamentisq; publi-
 cis fecit: sed etiam delubra omnia sanctissimis reli-
 gionibus consecrata depeculatus est: deum denique
 nullum Siculis, qui ei paulò magis affabre, atque
 antiquo artificio factus videretur, reliquit. In stu-
 pris verò & flagitijs nefarias eius libidines comme-
 morare, pudore deterreor: simul illorum calamita-
 tem commemorando augere nolo, quibus liberos,
 coniugesq; suas integras ab istius petulantia conser-
 uare non licitum est. At enim hæc ita commissa sunt
 ab isto, vt non cognita sint ab omnibus. Hominem
 esse arbitror neminem, qui nomen istius audierit,
 quin facta quoq; eius nefaria commemorare possit:
 vt mihi magis timendum sit, ne multa crimina præ-
 termittere, quam ne qua in istum fingere existimer.
 Neq; enim mihi videtur hæc multitudo, quæ ad au-
 diendum cõuenit, cognoscere ex me causam voluis-
 se: sed ea quæ scit, mecũ recognoscere. [†] Que cùm
 ita sint, iste homo amens ac perditus alia mecum ra-
 tione pugnat: non id [†] agitur, vt alicuius eloquẽtia
 mihi opponat: non gratia, non aut oritate cuiusquã,
 non potentia nititur: simulat, his se rebus considerare:
 sed video quid agat (neque enim agit occultissimè)
 proponit inania mihi nobilitatis, hoc est, hominum
 arrogantium nomina, qui non tam me impediunt, q

† Concludit
 hunc locum,
 & ad alia trá-
 sit. [†] agit

nobiles sunt, quam adiuvant q̄, noti sunt: simulat se eorum presidio considerare, cum interea aliud quidam iam diu machinetur. Quam spem nūc habeat in manibus, & quid moliat, breuiter iam Iudices exponam: sed prius ut ab initio res ab eo constituta sit, quæso cognoscite. Ut primū ē provincia redijt, redemptio est huius iudicij facta grandi pecunia: mansit in conditione atq; pacto vsq; ad eum finē, dum iudices reiecti sunt. posteaquam reiectio iudicij facta est, q̄ & in sortitione istius spem fortuna Populi Romani & in reijcendis iudicibus mea diligentia istorum impudentiam vicerat, renunciata est tota conditio. Præclare se res habebat: libelli nominū vestrorum, consilijq; huius in manibus erant om-

2 Hæc quavis figuratè dicantur de improbatōe sententiārum, tamē oblique diriguntur in Hortensium, qui in iudicio quodam tabellis discoloribus, egris notauerat.

nū: 2 nulla nota, nullus color, nullæ sordes videbatur his sententijs allini posse: cum iste repente ex alacri atq; leto, sic erat humilis, atque demissus, ut non modò populo Roma. sed etiam sibi ipse cōdēnatus videretur. Ecce autem repente, his diebus paucis, comitijs Consularibus factis, eadem illa vetera cōsilia pecunia maiore repetuntur, eademq; vestræ famæ, fortunisq; omnium insidiæ per eosdem homines comparantur. Quæ res primò iudices pertenui nobis argumento indicioq; patefacta est: post aperto suspicionis introitu ad omnia intima istorum cōsilia sine ullo errore peruenimus. Nam ut Hortensius eos designatus domum reducebatur ē campo cum maxima frequentia à multitudine: sit obuiam

casu

casu ei multitudini, C. Curio: quem ego hominem
 honoris potius, quam contumelie causa nomina-
 tum volo. Etenim ea dicam, quæ ille, si cõmemorari
 nolisset, non tanto in conuentu, tam aperte, palam
 quæ dixisset; quæ tamen à me pedetentim, cauteq; di-
 centur: ut & amicitie nostræ, & dignitatis illius
 habita ratio esse intelligatur. Videt ad ipsum forni-
 cem Fabianum in turba Verrem: appellat hominem,
 & ei voce maxima gratulatur: ipsi Hortensio, qui
 Consul erat factus, propinquis, necessarijsq; eius,
 qui tum aderant, verbum nullum facit: cum hoc cõ-
 sistit, hunc amplexatur, hunc iubet sine cura esse.
 Renũcio, inquit, tibi, te hodiernis comitijs esse abso-
 lutum. Quod cum tam multi homines honestissimi
 audissent, statim ad me defertur: imò verò, ut quis-
 que me viderat, narrabat, alijs illud indignum,
 alijs ridiculum videbatur: ridiculum ijs, qui istius
 causam in testium fide, in criminũ ratione, in iudiciũ
 potestate, non in comitijs Consularibus positam ar-
 bitrabantur: indignũ ijs, qui altius perspiciebãt, &
 hanc gratulationem ad iudicium corrumpendũ spe-
 ctare videbant. Etenim sic ratiocinabãtur, sic ho-
 nestissimi homines inter se, & mecũ loquebãtur, a-
 pertè iã & perspicuè nulla esse iudicia: qui reus pri-
 die iam ipse se condemnatum putabat, is, postea-
 quàm defensor eius Consul est factus, absolui-
 tur. Quid igitur? quòd tota Sicilia, quòd omnes
 Siculi, omnes negotiatores, omnes publicæ, prima-

1 Interfatio
 ne vitat offen-
 sionem, quia
 odiosum e-
 rat aliq̃ no-
 minari in iu-
 dicio.

2 Inducit
 & vicandæ
 offensionis,
 & mouendi
 causa. Nã cu-
 ram & metũ
 conatur ini-
 cere iudici-
 bus.

teq; literæ Romæ fiunt, nihilne id valebit? nihil, inui-
 to C. S. designato? Quid Iudices? non crimina, nō
 testes, non existimationem Popu. Roma sequentur?
 num omnia in vnius potestate ac moderatione ver-
 tentur? Verè loquar Iudices, vehementer me hæc
 res commouebat. optimus enim quisque ita loque-
 batur: iste quidem tibi eripietur: sed nos non tenebi-
 mus iudicia diutius. etenim quis poterit Verre abso-
 luto de transferendis iudicijs recusare? Erat omni-
 bus molestum: neque eos tam istius hominis perditū
 subita lætitia, quam hominis amplissimi noua gra-
 tulatio commouebat. Cupiebam dissimulare me id
 molestè ferre: cupiebam animi dolorem vultu tege-
 re, & taciturnitate celare. ecce autem illis ipsis
 diebus, cum Prætores designati sortirentur, & M.
 Metello obtigisset, ut is de pecunijs repetundis quæ
 reret: nuntiatur mihi, tantam isti gratulationē esse
 factam, ut is domū quoq; pueros mitteret, qui vxo-
 ri suæ nuntiarent. Sanè ne hæc quidem res mihi pla-
 cebat: neq; tant opere quid in hac sorte metuendum
 mihi esset, intelligebam: vnum illud ex hominibus
 certis, ex quibus omnia comperi, reperiēbam: fiscos
 complures cum pecunia Siciliensi à quodam Sena-
 tore ad Equitē Romanū esse translatos: ex his quasi
 x. fiscos ad Senatorē illū † relictos esse comitorū
 nomine: diuisores omniū tribuū noctu ad istū voca-
 tos. Ex quibus quidam, qui se omnia mea causa face-
 re debere arbitrabatur, eadē illa nocte ad me venit:

Aliud sig-
 num ex gra-
 tulatione de
 Metello præ-
 tore designa-
 to.
 † Sunt qui
 hic legant,
 delatos es-
 se: sed, ut
 opinor, mi-
 nus rectè.
 Seruius cer-
 tē in primū
 Anei. le-
 git, reli-
 ctos esse.

demon-

demonstrat, qua iste oratione usus esset: commemo-
 rasse istum quam liberaliter eos tractasset etiã an-
 tea, cum ipse Præturam petisset, & proximis Cõ-
 salaribus, Prætorijsq; comitijs: deinde continuo esse
 pollicitum, quantum vellent pecunie, si me Aedilita-
 te deiecissent: hic alios negasse audere, alios respon-
 disse, non putare id perfici posse: inuentum tamen
 esse fortem amicum ex eadem familia Qu. Verrem
 Romilia, ex optima diuisorũ disciplina, patris istius
 discipulum atque amicum, qui H. S. quingētis milli-
 bus depositis, id se perfecturũ polliceretur: & suis-
 se tamen nonnullos, qui se vnã facturos esse dicerēt.
 quæ cum ita essent, sanè beneuolo animo me, vt ma-
 gnopere cauerem, præmonebat. Solicitabar rebus
 maximis vno, atque eo perexiguo tempore. urge-
 bant comitia, & his ipsis oppugnabar grandi pecu-
 nia. instabat iudicium: ei quoque negotio fisci Sici-
 lienses minabantur. agere quæ ad iudicium pertine-
 bant liberè, comitiorum metu deterrebar: petitioni
 toto animo seruire propter iudicium non licebat.
 minari deniq; diuisoribus ratio non erat, propterea
 quòd eos intelligere videbam, me hoc iudicio distri-
 ctum atque obligatum futurum. Atq; hoc ipso tem-
 pore Siculis denuntiatum esse audio, primũ ab Hor-
 tensio, domum ad illum vt venirent: Siculos in eo sa-
 nè liberos fuisse, qui, quamobrem accerserētur, cum
 intelligerent, non venissent. Interea comitia nostra,
 quorum iste se, vt cæterorum hoc anno comitiorũ,

Significat
 eum corrup-
 tis suffragijs
 prætorem ef-
 se factum: vt
 ne nunc qui-
 dem à simili
 crimine ab-
 horrere vi-
 deatur.

gnatus Siculos: veniunt nonnulli, propterea quod **L. † Q. Metellus** Metellus esset Praetor in Sicilia: cum ijs ita loquitur, se Consulem esse, fratrem suum alterum Siciliae provinciam obtinere, alterum esse quaesiturum de pecunijs repetundis: Verri ne noceri possit, multis rationibus esse provisum. Quid est quaeso Metelle iudicium corrumpere, si hoc non est testes, praesertim Siculos timidos homines, et afflictos, non solum auctoritate deberrere, sed etiam Consulari metu, et duorum Praetorum potestate? Quid faceres pro homine innocente, et propinquo, cum propter hominem perditissimum atque alienissimum de officio, ac dignitate decedis, et committis, ut quod ille dicitur, alicui quite ignorat, verum esse videatur? Nam hoc Verrē dicere aiebant, te non fateri, ut ceteros ex vestra familia, sed opera sua Consulē factū. Duo igitur **C O S S.** et quaesitor erunt ex illius voluntate. Non solum e fugiemus, inquit, hominem in quaerendo nimium diligentem, nimium seruietē populi existimationi, **M. † Glabrio** nem: accedet nobis etiam illud: iudex est **M. Caesonius** Collega nostri accusatoris, homo in rebus iudicandis spectatus, et cognitus: quem minime expediat esse in eo consilio, quod conemur aliqua ratione corrumpere. propterea quod iam antea, cum iudex in Iuniano consilio fuisset, turpissimum illud facinus non solum graviter tulit, sed etiam in medium protulit. hunc iudicem ex Calē. Ian. non habebimus. **Q. Manliū**, et **Q. Cornificium** duos severissimos,

i. Cōtumelio
 se hoc, allu-
 dens ad verfi-
 culū **Nzuij.**
 Fato Metelli
 Romę sunt
 Cōsules, Cui-
 tum Metel-
 lus consul
παρὰ δὲ τῶν
 respōdit. **D a**
 bunt malum
 Metelli Na-
 uio poeta.
 † **Glabrio-**
 nem: sed
 acce.

simos, atque integerrimos iudices, quod Tribu. ple-
 bis tum erunt, iudices non habebimus. P. Sulpitius
 iudex tristis, & integer magistratum ineat. necesse
 est Nonis Decembr. M. Crepereius ex accerrima il-
 la Equestri familia, & disciplina, L. Cassius ex fa-
 milia tum ad cæteras res, tum ad iudicandum seue-
 rissima, Cn. Tremellius homo summa religione, &
 diligentia: tres hi homines veteres Trib. militares
 sunt designati, ex Calen. Ianua. non iudicabunt. Sub-
 sortiemur etiam in M. Metelli locum: quoniam is
 huic ipsi questioni præfuturus est. Ita secundum Ca-
 lend. Ianua. & Prætores, & propè toto consilio cõ-
 mutato, magnas accusatoris minas, magnamque iu-
 dicij expectationem ad nostrum arbitrium, libidi-
 nemq; eludemus. Nonæ sunt hodie Sextiles: hora
 nona convenire cœpistis: hunc diem iam ne nume-
 rant quidem. Decem dies sunt ante ludos votivos,
 quos Cn. Pompeius factururus est. hi ludi dies quinde-
 cim auferet: deinde continuo Romani consequetur.
 Ita propè x. L. diebus interpositis, tñ deniq; se ad ea,
 quæ à nobis dicta erunt, respõsuros esse arbitratur:
 deinde se ducturos, & dicendo & excusando facile
 ad ludos Victoriæ: cū his plebeios esse coniunctos: se-
 cundū quos aut nulli, aut pauci dies ad agendū futu-
 ri sunt. ita defessa, ac refrigerata accusatione, rē in-
 tegrā ad M. Metellum Prætores esse venturam.
 quem ego hominem, si eius fidei diffusus essem, iudi-
 cem non retinuissem. Nunc tamen eo animo sum, vt

1 Ratiocina-
 tio Cicero-
 nis, quæ facul-
 tatem ex tē-
 pore ostēdit.

2 Quāuis cõ-
 tra Metellū
 dicat, tamen
 non lēdit eū,
 quia in reie-
 ctione reti-
 nuit.

eo iudice, quam Prætor, hanc rem transigi malim,
 & iurato suam, quam iniurato aliorum tabellas cō-
 mittere. Nunc ego Iudices iam vos consulo, quid
 mihi faciendum putetis: id enim consilij mihi profe-
 ctō taciti dabitis, quod egomet mihi necessario ca-
 piendum intelligo. Si utar ad dicendum meo legiti-
 mo tempore: mei laboris, industrie, diligentieq; ca-
 piam fructum: & ex accusatione perficiam, ut ne-
 mo unquam post hominum memoriam paratior, vi-
 gilantior, compositior ad iudicium venisse videat-
 tur. sed in hac laude industrie mee, reus ne elabatur
 summum periculum est. Quid est igitur, quod fieri
 possit? non obscurum, opinor, neque absconditum
 fructum istum laudis, qui ex perpetua oratione per-
 cipi potuit, in alia tempora reservemus: nunc homi-
 nem tabulis, testibus, privatis publicisque literis, au-
 toritatibusq; accusemus. Res omnis mihi tecum e-
 rit Hortensi, dicam aperte: si temecum dicendo, ac
 diluendis criminibus in hac causa contendere puta-
 rem, ego quoque in accusando, atque in explicandis
 criminibus operam consumerem: nunc quoniam pu-
 gnare contra me instituisti, non tam ex tua natura,
 quam ex istius tempore, & causa malitiosè: necesse
 est istiusmodi rationi aliquo consilio obistere. Tua
 ratio est, ut secundum binos ludos mihi respondere
 incipias: mea, ut ante primos ludos comperendi-
 nem. ita fiet ut tua ista ratio existimetur astuta,
 meum hoc consilium necessarium. Verum illud
 quod

1 Demonstravit aduersario-
 rum consiliū: nūc quid
 sibi agendū
 sit, ostendit.
 & utitur cō-
 municationis
 schemate, de
 liberando cū
 iudicibus,
 inabūq; hū
 manū, sicut
 innoti hōm
 innoti hōm
 innoti hōm

2 Acriter mi-
 natur Hortē-
 sio & consue-
 tudinem ei⁹
 in corrupen-
 dis iudicijs
 infestatur.

animi pōtē-
 tiam, ut tur-
 nūc sicut
 innoti hōm
 innoti hōm
 innoti hōm

quod institueram dicere, mihi rem tecum esse, huiusmodi est. Ego cum hanc causam Siculoꝝ rogatu recepisssem, idq; mihi amplum, & preclarum existinasssem, eos velle meæ fidei, diligentieq; periculum facere, qui innocetia, abstinētiaq; fecissent: tū suscepto negotio maius mihi quiddam proposui, in quo meam in Rempub. voluntatē Pop. Rom. perspicere posset. Nam illud mihi nequaquā dignum industria, conatuq; meo videbatur, istum à me in iudicium iam omnium iudicio condemnatum vocari, nisi ista tua intolerabilis potentia, & ea cupiditas, qua per hosce annos in quibusdam iudicijs usus es, etiam in istius hominis desperati causa interponeretur. Nūc verò, quoniā hæc te omnis dominatio, regnumq; iudiciorum tant opere delectat: & sunt homines, quos libidinis, infamiaeq; suæ neque pudeat, neque tædeat, qui quasi de industria in odium, offensionemq; Pop. Ro. irruere videantur: hoc me profiteor suscepisse, magnū fortasse onus, & mihi periculosum, veruntamen dignum in quo omnes nervos ætatis, industrieq; meæ contenderē. quoniā totus ordo paucorū improbitate, & audacia premitur, & urgetur infamia iudiciorū: profiteor huic generi hominū me inimicū, accusatorē, odiosum, assiduū, acerbū aduersariū. hoc mihi summo; hoc mihi depono: quòd agam in magistratu, quòd agā ex eo loco, ex quo me Po. Ro. ex Calen. laeva secum agere de Rep. ac de hominibus improbis

2 Hęc minatur le scclida actio re factu rum esse, vt terreat aduersarios.

bis voluit. hoc munus Aedilitatis meae Popu. Ro. amplissimum, pulcherrimumq; polliceor. monedo, praedico, ante denuntio, qui aut deponere, aut recipere, aut accipere, aut polliceri, aut sequestres, aut interpretes corrumpendi iudicij solent esse, quique ad hanc rem aut potentiam, aut impudentiam suam professi sunt, abstineant in hoc iudicio manus, animosq; ab hoc scelere nefario. Erit tum Consul Hortensius cum summo imperio, et potestate: ego autem Aedilis, hoc est, paulo amplius, quam priuatus. Tamen haec huiusmodi res est, quam me acturum esse polliceor, ita Pop. Rom. grata, atque iucunda, ut ipse C. O. S. in hac causa praeme minus etiam, si fieri possit, quam priuatus esse videatur. omnia non modo commemorabuntur, sed etiam expositis certis rebus agentur, quae intra decem annos, postea quam iudicia ad Senatam translata sunt, in rebus iudicandis nefarie flagitioseq; facta sunt. Cognoscet ex me Popul. Ro. quid sit, quamobrem, cum Equester ordo iudicaret annos prope quinquaginta continuos, nullo iudice Equite Roma iudicante, ne tenuissima quidem suspicio acceptae pecuniae ob rem iudicandam constituta sit: quid sit, quod iudicij ad Senatorium ordinem translatis, sublataq; P. O. Rom. in unumquemque nostrum potestate. **Q. Calpurnius** damnatus dixerit, minoris H. S. xxx. M. Praetorium hominem honeste non posse damnari: quid sit, quod P. Septimio senatore damnato, **Q. Hortensio**

1 Cui munus dicit ad nomen Verris respicere videtur, tanquam bestiae conueniende.

1 Hoc Hortensius fecerat, ut duo iudicia fierent.

2 Calpurnius exprobrauerat sordidis iudicibus quod se tam paruo condemnassent.

3 i peritiam

tensio

tensio Praetore, de pecunijs repetundis, lis aestimata
 sit eo nomine, quod ille ob rem iudicandam pe-
 cuniam accepisset: quod in C. Herennio, quod in C.
 Popilio Senatoribus, qui ambo peculatus damnati
 sunt: quod in M. Attilio, qui de maiestate damnatus
 est, hoc planum factum est, eos pecuniam ob rem iu-
 dicandam accepisse: quod inuēti sunt Senatores, qui
 C. Verre Prae. urbano sortiente, exirent in eum
 reum, quem incognita causa condemnarent: quod
 inuentus est Senator, qui cum iudex esset, in eodem
 iudicio ab reo pecuniam acciperet, quam iudicibus
 diuideret, & ab accusatore, ut reum damnaret. Iam
 verò quomodo illam labem, ignominiam, calamita-
 temq; totius ordinis conquerar? hoc factum esse in
 hac ciuitate, cum Senatorius ordo iudicaret, ut¹ di-
 scoloribus signis, iuratorum hominum sententiae no-
 tarentur? haec omnia me diligenter, seuerèq; actu-
 rum esse polliceor. Quo me tandem animo fore pu-
 tetis, si quid in hoc ipso iudicio intellexero simili a-
 liqua ratione esse violatum, atque commissum? cum
 praesertim planum facere multis testibus possim,
 C. Verrem in Sicilia multis audientibus² saepe di-
 xisse, se habere hominem potentem, cuius fiducia
 prouinciam spoliaret: neque sibi soli pecuniam qua-
 rere, sed ita triennium illud praeturae Siciliensis di-
 stributum habere, ut secum praecclare agi diceret, si
 unius anni questum in rem suam conuerteret: alte-
 rum patronis & defensoribus suis traderet: tertium
 illum

1 Hoc Horatius
 fecerat,
 de quo supra
 dictum est.

2 Confirmatio
 ex dicto Ver-
 nis: ubi dicitur

illum vberimum, quæstuosissimumq; annum totū iudicibus reseruet. ¹ Ex quo mihi venit in mentē illud dicere, quod apud M. Glabrionem nuper cum in reiiciendis iudicibus commemorassem, intellexi vehementer Popu. Rom. commoueri: me arbitrari fore, uti nationes exteræ Legatos ad Po. Ro. mitterent, ut lex de pecunijs repetundis, iudiciumq; tolleretur: si enim iudicia nulla sint, tantum vnūquemq; ablaturū putāt, quantū sibi, ac liberis suis satis esse arbitretur. nūc quod eiusmodi iudicia sint, tātū vnūquenq; auferre, quātū sibi, patronis, aduocatis, Prætoribus, iudicibus satis futurum sit: hoc profectō infinitum esse: se auarissimi hominis cupiditati satisfacere posse, nocentissimæ victoriæ non posse. ō memoranda iudicia, præclaramq; existimationem nostri ordinis, cum socij Pop. Ro. iudicia de pecunijs repetundis fieri nolunt, quæ à maioribus nostris sociorum causa comparata sunt. An iste vnquam de se bonā spem habuisset, nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset? Quo maiore etiā, si fieri potest, apud vos odio esse debet, quàm est apud Populum Roman. cum in auaritia, scelere, peruiurio vos sui similes esse arbitretur. ² Cui loco per deos immortales Iudices consulite, ac prouidete. moneo, prædicoque id, quod intelligo tempus opportunissimum vobis hoc diuinitus datum esse, ut odio, inuidia, infamia, turpitudine totum ordinē liberetis. nulla in iudicijs seueritas, nu-

¹ Amplificatio ex sociorū iniuria quam bona occasio ne priori loco subiungit.

² Hortatur iudices ut verè iudicent, quæ est extrema pars orationis qua hanc orationē cōcludit.

1 Argumen-
tatur ab infam-
ia senatorij
ordinis.

2 Confirmat
& amplificat
ex Catuli o-
ratione in Se-
nacu.

la religio, nulla denique iam existimantur esse iudi-
cia. itaque à Pop. Roma. contemnimur, despici-
mur, graui, diuturnaq; iam flagramus infamia. Neque
enim ullam aliã ob causam Populus Romanus Tri-
bunitiam potestatem tanto studio requisit: quam
cùm poscebat, verbo illam poscere videbatur, re-
vera iudicia poscebat. Neque hoc ² Q. Catulum ho-
minem sapientissimum, atque amplissimum fugit,
qui Cn. Pompeio viro fortissimo, & clarissimo de
Tribunitia potestate referente, cùm esset sententiã
rogatus, hoc initio est summa cū auctoritate vsus:
Patres conscriptos iudicia male, & flagitiose tue-
ri: quòd si in rebus iudicandis Popu. Roma. existi-
mationi satisfacere voluissent, non tant opere ho-
mines fuisse Tribunitiam potestatem desideratu-
ros. Ipse denique Cn. Pompeius, cùm primùm con-
cionem ad urbem C O S. designatus habuit: vbi (id
quod maximè expectari videbatur) ostendit se Tri-
bunitiam potestatem restitutum, factus est in eo
strepitus, & grata concionis admurmuratio. Idem
in eadem concione cùm dixisset: populatas, vexa-
tasq; esse prouincias, iudicia autem turpia, & flagi-
tiosa fieri, ei rei se prouidere, ac consulere velle:
tum verò non strepitu, sed maximo clamore suam
populus Roma. significauit voluntatem. Nunc au-
tem homines in speculis sunt: obseruant quemadmo-
dum sese vnusquisque vestrum gerat in retinenda
religione, conseruandisq; legibus: videt adhuc post
legem

legem Tribunitiam, unum Senatorem vel tenuis-
 simum esse damnatum, quod tamen si non reprehendunt,
 tamen magnopere, quod laudent, non habent. Nulla est enim
 laus, ubi esse integrum, ubi nemo est, qui aut possit, aut
 conetur corrumpere. Hoc est iudiciū in quo vos de reo, Popu-
 Roma. de vobis iudicabit: in hoc homine statuatur, possitne
 Senatoribus iudicantibus homo nocētissimus, pecuniosissimusq;
 damnari. ² Deinde est huiusmodi reus, in quo homi-
 ne nihil sit, præter summa peccata, maximamq; pecuniam:
 ut si liberatus sit, nulla alia suspicio, nisi ea quæ turpissima
 est, residere possit. non gratia, non cognitione, non alijs
 rectè factis, non deniq; aliquo mediocri vitio tot tantaq;
 eius vitia subleuata esse existimabuntur. Postremo ego
 causam sic agā iudices: eiusmodi res, ita notas, ita
 testatas, ita magnas, ita manifestas proferam, ut nemo à
 vobis, ut istū absoluatis, per gratiam conetur contendere.
 Habeo autem certam viam, atq; rationē, qua omnes illorū
 conatus inuestigare, & consequi possim. Ita res à me
 agetur, ut in eorū consilijs omnibus non modò aures
 hominum, sed etiam oculi Populi R. interesse videantur.
 Vos aliquot iam per annos conceptam huic ordini turpitudinem,
 atq; infamiam delere, ac tollere potestis. ³ Constat inter
 omnes, post hæc constituta iudicia, quibus nunc utimur,
 nullum hoc splendore, atque hac dignitate consiliū fuisse.
 Nō si quid erit offensum: omnes homines non iam

1 Dolabellā significat.

2 Ex persona Verris, & sua accusatione.

3 Ex consilij amplitudine.

ex eodem ordine alios magis idoneos, quod fieri nō
 potest: sed alium omnino ordinem ad res iudicandas
 querendū arbitrabūtur. ¹ Quapropter primū ab
 dijs immortalibus, quod sperare mihi videor, hoc
 idē Iudices peto, vt in hoc iudicio nemo improbus
 præter eū, qui iā pridē inuētus est, reperiatur: dein=
 de, si plures improbi fuerint, hoc vobis, hoc Pop. Ro
 mano Iudices confirmo, vitā mehercule mihi prius,
 quā vim, perseuerantiāq; ad illorum improbita
 tem persequendam defuturam. ² Verū quod ego
 laboribus, periculis, inimicitijsque meis tum, cum
 admissum erit, dedecus seuerè me persecuturum
 esse polliceor: id ne accidat, tu tua sapientia, au=
 toritate, diligentia M. Glabrio potes providere. su=
 scipe causam iudiciorum: suscipe causam seuerita=
 tis, integritatis, fidei, ³ religionis: suscipe causam
 Senatus, vt is hoc iudicio probatus, cum populo Ro
 ma. & in laude, & in gratia esse possit. Cogita quis
 sis, quo loco, quid dare populo Romano, quid red
 dere maioribus tuis debeas. fac tibi paternæ legis ⁴
 Aciliæ veniat in mentem, qua lege Populus Ro=
 ma. de pecunijs repetundis optimis iudicijs, seueris=
 simisque iudicibus vsus est. Circunstans te sum=
 mæ autoritates, quæ te obliuisci laudis domesticæ
 non sinant, quæ te dies noctesque commoneant,
 fortissimum tibi patrem, sapientissimum auum,
 grauissimum socerum fuisse. ⁵ Quare si Glabrio=
 nis patris vim & acrimoniam ceperis ad resisten=
 dum

1 Optat fieri
 id quod hor=
 tatus est & mi=
 rē renouat.

2 Conuertit
 orationē ad
 prætorem.

3 Iusiurandi.

4 Acilius Gla
 brio legē Ac
 liæ tulerat de
 pecunijs re=
 petūdis, mul
 to seueriorē
 quā antea
 fuit, in qua
 nec cōperen=
 dinari sine
 bat reū, hoc
 est causāmbis
 dicere.

5 Explanat di
 tributiuē.

dum hominibus audacissimis, si aui Scauola prudentiam ad prospiciendas insidias, quæ tuæ, atque horum famæ comparantur: si soceri Scauri constantiam, ut ne quis te de vera & certa possit sententia dimouere: intelliget Populus Roma. integerrimo atque honestissimo Prætorè, delectoq; consilio, nocenti reo magnitudinem pecunie plus habuisse momenti ad suspicionem criminis, quam ad rationem salutis.¹ Mihi certum est non committere, ut in hac causa Prætor nobis, consiliumque mutetur.² non patiar rem in id tempus adduci, ut siculi, quos ad huc serui designatorum C O S S. non mouerunt, cum eos nouo exemplo uniuerso arcesserent, eos tū lictores Consulum uocent: ut homines miseri, antea socij atque amici Populi Roma. nunc serui ac supplices, non modò ius suum, fortunasque omnes eorū imperio amittant, verum etiam deplorandi iuris sui potestatem non habeant. Non sinā profectò causa à me perorata. XL. diebus interpositis, tum nobis denique respondeant, cum accusatio nostra in obligationem diuturnitate adducta sit: non committam ut tum res iudicetur, cum hæc frequentia totius Italiae Roma discesserit, quæ conuenit uno tempore vndique, comitorum, iudiciorum, censendique causa. hu ius iudicij, & laudis fructum, & offensionis periculum, vestrum: laborem, sollicitudinemque nostram: scientiam quid agatur, memoriamque quid à quoque dictum sit, omnium puto esse oportere. Faciam

¹ Redit ad in
tentionē prin
cipalem.

² Renouat
quod hic de
Metello Cos.
dixit.

hoc non nouum, sed ab ijs qui nunc principes nostrae
ciuitatis sunt ante factum, ut testibus utar statim:
illud à me nouum iudices cognoscetis, quod ita te-

† ut ubi id stes constituam, ut crimen totum explicem: † ubi
id interrogando, argumentis, atque oratione fir-
mauero, tum testes ad crimen accommodem: ut ni-
hil inter illam vsitatam accusationem, atque hanc
nouam intersit, nisi quod in illa tunc, cum omnia di-
cta sunt, testes dantur: hic in singulas res dabuntur:
ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argu-
mentandi, dicendiq; sit. Si quis erit, qui perpetuam
orationem, accusationemq; desideret: altera actio-
ne audiet. nunc id quod facimus, ea ratione faci-

mus, ut malitiae illorum consilio nostro occurramus, necessario fieri intelligat. † Hæc primæ actio-
nis erit accusatio. Dicimus C. Verrem, cum multa
libidinosè, multa crudeliter in ciues Roma. atque
in socios, multa in deos, hominesq; nefariè fecerit,

† Ad hunc modum legit Budæus in Post. An-
not. tum præterea † quadringenties sestertium ex Sici-
lia contra leges abstulisse; hoc testibus, hoc tabulis,
priuatis publicisq; autoritatibus ita uobis planum
faciemus, ut hoc statuatis, etiam si spatium ad
dicendum nostro commodo, vacuosq; dies

habuiffemus, tamen oratione longa
nihil opus fuisse.

†

Orda-

ORATIONIS IN
A. VATINIUM ARGU-
MENTVM.

P.Létulo, Q. Metello c o s s. cùm magna contentione ageretur per T. Ann. Milonem, & P. Sextium Trib. pl. vt Cicero ab exilio reuocaretur; P. Sextius, quò contra vim aduersariorum munitior esset, armatos homines circa se habuerat. qua de causa finito Tribunatu, de vi à Clodianis accusatus fuit, & à Cicerone defensus. Sed in eo iudicio cùm Vatinius, homo alioqui impurus, & Clodianæ factionis adiutor, testimoniũ contra Sextium dixisset, simulq; Ciceronem, cū quo ei veteres inimiciæ intercesserant, in cõstantiæ, leuitatisq; perstrinxisset, confutatus est à Cicerone hac vehementi & inimica oratione; in qua illi primùm respondet ad conuictia, quæ in se coniecta fuerãt: deinde grauissimè insectatur personã hominis ex antea acta vita, atque ita totum illius de Sextio testimonium reiicit atq; reprehendit. Oratio est iudicialis, reprehensionẽ testimonij continens; sed tota penè in demõstratione versatur. Statum habet coniecturalem, An credendum sit Vatino. Acta res ea est III. Idus Martias.

Cn. Lentulo, L. Martio Philippo c o s s.

81
M. T. C I C E R O N I S
I N A. V A T I N I V M
O R A T I O.

1 Orditur

κατὰ προ-
ληψιν

& causam red-
dit cur inter-
roget potius
Vatiniū quā
contemptum
tacitus dimit-
tat.

2 Aetologia
interpretādi
causa.

3 Concludit
sententiam.

4 Causa cur
vexādum po-
tius putarit,
quā dimit-
tēdum & est
ex merito Va-
tiniij

I tua tantūmodo Vatini quid indi-
gnitas postularet, spectare voluis-
sem, fecissem id, quod his vehemē-
ter placebat, ut te, cuius testimo-
nium propter turpitudinē vitæ, sor-
desque domesticas nullius momenti putaretur, taci-
tus dimittere: nemo enim horum aut ita te refutandū,
ut gravē aduersariū; aut ita rogandū, ut religiosum
testem arbitrabatur. sed fui paulō in te intemperan-
tior fortasse, quā debui: odio enim tui, in quo et si om-
nes propter tuū in me scelus superare debeo, tamen
ab omnibus penē vincor, sic sum incitatus, ut cū te
non minus contēnerem, quā odissem, tamen vexatū
potius, quā de spectū vellem dimittere. 3. quare ne ti-
bi hunc honorem à me haberi forte mirere, quod in-
terrogē, quē nemo congressu, nemo aditu, nemo suf-
fragio, nemo ciuitate, nemo luce dignum putet: nul-
la me ad id causa impulisset, nisi ut ferocitatem
tuam istam comprimerem, & audaciam frangerē,
& loquacitatem paucissimis interrogationibus irre-
titam retardarē. 4. etenim debuisti Vatini, etiam
si falso venisses in suspicionem P. Sestio, tamen mi-
hi ignoscere, si in tanto hominis de me optimē me-
riti periculo & tempori eius & voluntati parere
voluis-

voluiffem. ¹ sed hesterno pro testimonio esse mētītū cum affirmares nullum tibi omnino cum Albinouano sermonem nō modò de Sestio accusando, sed nulla vnquam de re fuisse, paulò antè imprudens indidcasti, ² qui & T. Claudium tecum communicasse, & à te consilium P. Sestij accusandi petisse, & Albinouanum, quem antea vix tibi notum esse dixiffes, domum tuam venisse, multa tecum locutum, dixerris; denique cōciones P. Sestij scriptas: quas neq; nosset, neq; reperire posset, te Albinouano dedisse, easq; in hoc iudicio esse recitatas. ³ in quorū altero es confessus, à te accusatores esse instructos, & subornatos: in altero inconstantiam tuam cum leuitate: tum etiam periurio implicatam refellisti; cū, quem alienissimum à te esse dixiffes, eum domi tue fuisse; quem prauaricatorem ab initio iudicasses, ei te, quos rogasset, ad accusandum libros dixeris dedisse. nimium es vehemens feroxq; natura: non putas fas esse verbum ex ore exire cuiusquam, quod non iucundum, & honorificum ad aures tuas accedat. venisti iratus omnibus: quod ego, simul ac te aspexi, prius quàm loqui cœpisti, cum antè Gellius, nutricula seditiosorum omnium, testimonium diceret, sensi atque prouidi: ⁴ repente enim te, tanquam serpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti, vt mihi renouatus ille tuus in te veterem meum amicum, sed tamen tuum familiarem defenderim:

1 Refutatio qua primum vanitatem arguit ex ipso Vatiniij dictis quia pugnancia dixerit.

2 Epistola 7. ad Quintum Fratrem refert Sestium à quodā M. Tullio de vi accusatum fuisse, ergo plures fuerūt accusatores.

3 Ostendit quid efficiatur ex dictis Vatiniij, quæ exposuit.

4 Cōparatio ad hypotyposin. i. euidentiam orationis. Hypotyposi autem respicit ad guttur Vatiniij quod illi strumofum erat.

† nonnun- cum in hac ciuitate oppugnatio solet, qua tu nūc
 quā defen- uteris, † nonnū quā, defendi nonnunquam vitupe-
 sio nunquā rari. sed quero à te, cur C. Cornelium non defen-
 vitup. derem: num legem aliquam Cornelius contra au-
 Lex Aelia & spicia tulerit: num Aeliam? num Fusiam legem ne-
 Fusa obnūcia glexerit: num Cōsuli vim attulerit: num armatis
 tionē cōfirma hominibus templum tenuerit? num intercessorem
 bat, qua resi hominibus templum tenuerit? num intercessorem
 stebat perni- vi deiecerit: num religiones polluerit: ararium ex
 ciosis legib⁹ hauserit: Remp. compilarit: tua sunt, tua sunt hæc
 Caius aut Ca omnia. Cornelio eiusmodi nihil obiectum est. 2 co-
 lar in cōsula dicem legisse dicebatur: defendebatur testibus col-
 tu cū legem legis suis, non recitādi causa legisse, sed reconog-
 Agrariā inui scendi. constabat tamen Cornelium consilium illo
 to Senatu fer die dimisisse, intercessioni paruissse. tu verò, cui
 ret, adiuuāte Cornelij defensio displicet, quam causam ad patro-
 Vatinius qui nos tuos, aut quod os afferes: quibus iam præscri-
 tū Trib. ple. bis, quanto illis probro futurum sit, si te defende-
 erat obnūciā rint, cum tu mihi Cornelij defensionem in maledi-
 tē collegam ctis obijciendam putaris. 3 attamen hoc Vatini me-
 suū M. Bibu- mento; paulò post istam defensionem meam, quam
 lū armis è fo tu bonis viris displicuisse dicis, me cū uniuersi
 ro expulerat. populi Ro. summa voluntate, tum optimi cuiusque
 2 Defendit singulari studio magnificentissime post hominum
 causam Cor- memoriam Consulē factum; omniaq; ea me pudē
 nelij ex vi de ter viuendo consecutum esse, quæ tu impudenter
 finitionis, vaticinādo sperare te sæpe dixisti. Nam quòd mi-
 quid sit maie hi discessum obiecisti meum; & quòd horū, quibus
 statē minue illi dies acerbissimus fuit, qui idem tibi lætissimus,
 re: de qua re luctum
 lege Alconiu.

3 Ostēdit à si-
 gno, se in de-
 fendēdo
 Cornelio, po-
 pulo Roma-
 no rem gra-
 tam fecisse.

luctum

luctū & gemitū renouare voluisti: tātū tibi respō-
 deo, me, cū tu cæteraq; Reip. pestes armorū cau-
 sam quæreretis, & cū per meū nomen fortunas lo-
 cupletū diripere, sanguinē principū ciuitatis exor-
 bere, crudelitātē vestrū, odiumq; diuturnū, quod
 in bonos iam inueteratum habebatis, saturare cu-
 peretis, scelus & furorem vestrum cedendo ma-
 luisset frangere, quā resistendo. ¹ quare peto à te,
 vt mihi ignoscas Vatini, cum patriæ pepercerim,
 quam seruaram: & si ego te perditore, & vexato-
 rem Reip. fero, tu me conseruatorem, & custodē
 feras. deinde eius viri discessum ² increpas, quē vi-
 des omnium ciuū desiderio, ipsius denique Reip. lu-
 ctu esse reuocatum? ³ at enim dixisti, non mea, sed
 Reip. causa homines de meo reditu laborasse. quasi
 vero quisquā vir excellenti animo in Rēp. ingres-
 sus, optabilius quidquam arbitretur, quā se à suis
 ciuibus Reip. causa diligi: ⁴ scilicet aspera mea na-
 tura, difficilis aditus, grauis vultus, superba respō-
 sa, insolens vita: nemo humanitatem meam, nemo
 cōsuetudinē, nemo cōsiliū, nemo auxilium require-
 bat, cuius desiderio (vt hæc minima dicam) forum
 moestum, muta curia, omnia denique bonarum ar-
 tium studia siluerunt. ⁵ sed nihil sit factum mea cau-
 sa: omnia illa S. C. populi iussa, Italiæ totius, cun-
 ctarum societatum, collegiorum omnium decreta
 de me, Rei. causa esse facta, fateamur. quid ergo ho-
 mo imperitissime solidæ laudis ac veræ dignitatis
 præ-

¹ Conclusio,
 per quam iro-
 niā amario-
 rem facit.

² Vide num;
 Ne increpes,
 legendum sit
 Nam altoqui
 deesse ali-
 quid vide-
 tur.

³ Reprehen-
 dit aliud di-
 ctum Vatini;
 idque ex qua-
 litate cui infi-
 ciationem ad-
 iungit.

⁴ Inficiatio.

⁵ Concessio
 ex abundanti
 qua ad quali-
 tatem reuer-
 titur.

præstantius mihi potuit accidere, quid optabilius
 ad immortalitatem gloriæ, atque ad memoriã mei
 nominis sempiternam, quàm omnes hoc ciues meos
 iudicare, ciuitatis salutem cum mea vnius salute es-
 se coniunctam? quod quidem ego tibi reddo tuum,
 nam ut tu me charum esse dixisti senatui populoq;
 R. non tam mea causa, quàm Reip sic ego te, quan-
 quàm sis omni diritate atque immanitate teterri-
 mus, tamen dico esse odio ciuitati non tam tuo,
 quàm Reip. nomine. ¹ atque ut aliquando ad te ve-
 niam, de me hoc sit extremum: quid quisque nostrũ
 de se ipse loquatur, non est sanè requirendum: boni
 viri iudicent: id est maximi momenti & ponderis.
 Duo sunt tempora, quibus nostrorum ciuium spe-
 ctentur iudicia de nobis; vnum honoris, alterum sa-
 lutis. honos talis populi Rom. voluntate paucis est
 delatus, ac mihi: salus tanto studio ciuitatis nemini
 reddita. de te autem homines quid sentiant, in hono-
 re experti sumus, in salute expectamus. ² & ut
 me cum homine vno non solum impudentissimo, at-
 que infimo conferam, de te ipso, homine & arrogã-
 tissimo, & mihi inimicissimo, quero Vatini: utrũ
 tandẽ putes huic ciuitati, huic Reip. huic vrbi, his
 templis, ærario, curiæ, viris his, quos vides, ho-
 rum bonis, fortunis, liberis, ciuibus, cæteris deni-
 que deorum immortalium delubris, auspicijs, reli-
 gionibus melius fuisse & præstabilius, me ciuem
 in hac ciuitate nasci, an te? cum mihi hæc responde-
 ris,

1 Insectatio
 vite (tertia
 orationis
 pars) quã gra-
 uiter & vehe-
 menter tra-
 ctat observa-
 to more in-
 terrogandi te-
 stes in iudi-
 cio.

2 Incipit in
 natiuitate &
 ordinẽ tem-
 poris perse-
 quitur.

ris, aut ita impudenter, ut manus à te homines vix
 abstinere possint; aut ita dolenter, ut aliquādo ista
 illa, quæ sunt inflata, rumpantur: tum memoriter
 respondeo ad ea, quæ de te ipso rogabo. ¹ atque il-
 lud tenebricosissimum tempus incuntis ætatis tuæ
 patiar latere. licet impune per me parietes in ado-
 lescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem
 verberaris: habeat hoc præmium tua indignitas, ut
 adolescentiæ turpitudine obscuritate, & sordibus
 tuis obtegatur. Quæsturam petisti cum P. Sestio,
 cum hic nihil loqueretur, nisi quod agebat; tu de al-
 tero Consulatu gerendo te diceres cogitare. quero
 abs te, teneasne memoria, cum P. Sestius Quæstor
 sit cunctis suffragijs factus, tunc te vix, inuitis om-
 nibus, non populi beneficio, ² sed Consulis extre-
 mum adhæsisse: in eo magistratu, cum tibi magno
 clamore ³ aquaria provincia sorte obtigisset, mis-
 susne sis à me Consule Puteolos, ut inde aurum ex-
 portari, argentumq; prohiberes: in eo negotio, cū
 te non custodem ad continendas, sed portitorem ad
 partiendas merces missum putares, cumq; omnium
 domos, apothecas, naueis furacissimè scrutarere,
 hominesq; negotia gerentes iudicijs iniquissimis ir-
 retires, mercatores è naui egredientes terreres, cō-
 scendentes morarere; teneasne memoria tibi in con-
 uentu Puteolis manus esse allatas: ad me Consulem
 Puteolanorum querelas esse delatas: post Quæstu-
 ram exierisne Legatus in vltiorem Hispaniam
 C. Cosco=

¹ Oratoria
 ἀποφασίς.

² Puto L. Cæ-
 sare[m] intelli-
 gi. Nā hic cū
 C. Figulo cō-
 sularū Cice-
 ron[is] antecel-
 sit.

³ Puteolis
 in Cāpania ²
 calidis aquis
 dicta.

C. Cosconio Procos? cum illud iter Hispaniense pe-
 dibus ferè confici soleat; aut, si quis navigare ve-
 lit, certa sit ratio navigandi, venerisne in sardi-
 niam, atque inde in Africam? fuerisne, quod sine
 s. C. tibi facere non licuit, in regno Hiempsalis?
 fuerisne in regno Mastanesosi? venerisne ad fretū
 per Mauritaniam? quem scias unquam Legatum
 Hispaniensem in illam prouinciam istis itineribus
 peruenisse? ¹ Factus es Tribunus pl. quid enim te de
 Hispaniensibus flagitijs tuis, sordidissimisq; furtis
 interrogem? quæro abs te, primum, quod genus im-
 probitatis, & sceleris in eo magistratu prætermi-
 seris? ² ac tibi iam inde præscribo, ne tuas sordes
 cum clarissimorū virorum splendore permisceas.
 ego te, quæcunque rogabo, de te ipso rogabo, neq;
 te ex amplissimi viri dignitate, sed ex tuis tenebris
 extraham, omniaq; mea tela sic in te conijcientur,
 ut nemo per tuum latus (quod soles dicere) saucie-
 tur, in tuis pulmonibus, ac visceribus hærebunt. &
 quoniam omnium rerum magnarum à dijs immor-
 talibus principia ducuntur, volo ut mihi respon-
 deas tu, qui te pythagoricum soles dicere, & homi-
 nis doctissimi nomen tuis immanibus & barbaris
 moribus prætereas; quæ te tanta prauitas mentis
 tenuerit, qui tantus furor, ³ ut, cum inaudita ac ne-
 faria sacra susceperis, cum inferorum animas eli-
 cere, cum puerorum extis deos manes mactare so-
 leas, auspicia, quibus hæc urbs condita est, quibus

1 Tribunat^o
 plebis, quem
 vehementer
 exaggerat.

2 Præmunit
 ad Tribuna-
 tus infectatio
 nem ne C.
 Cæarem of-
 fendat.

3 Colligit in
 dignitatē rei
 ex cōtrarijs,
 vel ex mino-
 ri, quod Vati-
 nius magica
 sacra colat,
 contēnat au-
 spicia.

omnis

omnis Resp. atq; imperiū tenetur, contempseris?
 initioq; Tribunatus tui senatui denunciaris, tuis
 actionibus Augurum responsa, atque eius collegij
 arrogantiam impedimento non futuram? secundū
 ea, quæro, seruarisne in eo fidē? num quādo tibi mo-
 ram attulerit, quò minus conciliū aduocares, legē-
 q; ferres, quòd eo die scires de cælo esse seruātū?
 & quoniam hic locus vnus est, quem tibi cū Cæsa-
 re cōmunē esse dicas: seiungam te ab illo, non solū
 Reip. causa, verū etiā Cæsaris, ne qua ex tua sum-
 ma indignitate labe illius dignitati aspersa videa-
 tur. ² primum quæro, nū tu senatui causam tuam
 permittas, quod facit Cæsar? deinde, quæ sit aucto-
 ritas eius, qui se alterius factō, nō suo defendat? dein-
 de (erūpet enim aliquando ex me vera vox, & di-
 cā sine cunctatione, quod sentio) si iā violentior ali-
 qua in re C. Cæsar fuisse; si eū magnitudo conten-
 tionis, studium gloriæ, præstans animus, excellens
 nobilitas aliquò impulisset: quod in illo viro & tū
 ferendū esset, & maximis rebus, quas postea ges-
 sit, obliterandum, id tu tibi furcifer sumes, & Vati-
 nij latronis ac sacrilegi vox audietur, hoc postulā-
 tis, vt idem sibi concedatur, quod Cæsari? sic enim
 ex te quæro: Tribunus pl. fuisti: seiunge te à Consu-
 le: collegas habuisti viros forteis nouem: ex his
 tres erant, quos tu quotidie sciebas de cælo ser-
 uare, quos irridebas, quos priuatos esse dicebas: 4
 de quibus duos prætextatos sedentes vides, te adili-
 tiam

1 Iterum seiungit Cæsare à Vatinio vt acrius vigeat.

2 Ex differentibus prebat.

3 παρρησία quæ maxima est assentatio ni.

4 Id est maioribus honoribus functo vt Aedilitate vel Prætura, vel Cōsularu. quāuis hic Aedilitatem intelligat. Nā prætextata erat eorum magistraturam insignie.

1 Puto Q. Me-
tellum Nepo-
rem intelli-
gi.

tiam prætextam togam, quam frustra confeceras,
vendidisse: 1 tertium scis ex illo obfesso atque affli-
cto Tribunatu consulari auctoritatem hominẽ
esse adolescentem consecutum. reliqui sex fuerunt
ex quibus partim planè tecum sentiebant, partim
medium quendam cursum tenebant. omnes habue-
runt leges promulgatas. in his multas meus neces-
sarius, etiam de mea sententia, C. Cosconius iudex
nostor, quem tu disrumperis, cum adilitium vides.
volo uti mihi respondeas, num quis ex toto colle-
gio legem sit ausus ferre præter unum te? quæ tan-
ta in te fuit audacia, quæ tanta vis, ut, cum tui no-
uem collegæ sibi timendum esse duxerint, id vnus
tu emersus è cœno, omnium facillè omnibus rebus
infimus, contemnendum, despiciendum, irridendum
putares? num quem post urbem conditam scias Tri-
bunum pl. egisse cum plebe, cum constaret serua-
tum esse de cœlo? simul etiam illud volo uti respon-
deas, cum te Tribuno pl. esset etiam tum in Rep-
lex Aelia, & Fusia, quæ leges sæpenumero tribu-
nitios furores debilitarunt, & represserunt, quas
contra præter te nemo vnquam est facere cona-
tus, 2 quæ quidem leges anno post † sedentibus in
templo duobus non Consulibus, sed proditoribus
huius ciuitatis, ac pestibus, vnâ cum auspicijs, cum
intercessionibus, cum omni iure publico cõflagra-
uerunt: 3 ecquâdo dubitaris contra eas leges cum
plebe agere, & consilium conuocare? num quem

2 Gabinium
& Pisonem
intelligit,
qui annũ cõ-
sularis Cala-
ris secuti
sunt.

† præsiden-
tibus.

3 Redditio
periodi.

ex omnibus Tribunis pl. quicumque seditiosi fuerint, tam audacem audieris fuisse, ut unquam contra legem *Aliam*, aut *Fusiam* concilium conuocaret? quæro illud etiã ex te, conatusne sis, voluerisne, denique cogitaris, (est enim res eiusmodi, ut, si tibi modo in mentem venit, nemo sit, qui te ullo cruciatu esse indignũ putet) cogitarisne in illo tuo intolerabili nõ regno, nam cupis id audire, sed latrocinio Augur fieri in *Q. Metelli* locum, ut, quicumque te aspexisset, duplicem dolorem gemitũq; susciperet, & ex desiderio clarissimi & fortissimi ciuis, & ex honore turpissimi atq; improbissimi: 1 adeone non labefactam *Remp. te* Tribuno, neq; conquassatã ciuitatẽ, sed captam hanc urbẽ atq; euersam putaris, ut Augurem *Vatinium* ferre possemus? 2 hoc loco quæro, si, id quod concupieras, Augur factus esses; in qua tua cogitatione nos, qui te oderamus, vix dolore ferebamus, 3 illi autẽ, quibus eras in delicijs, vix risum tenebant: sed quæro, si ad cetera vulnera, quibus putasti *Remp.* deleri, hanc quoque morti feram plagam inflixisses Auguratus tui, utrum decreturus fueris id, quod Augures omnes vsq; à *Romulo* decreuerunt, *Ioue* fulgente cum populo agi nefas esse, an, quia tu semper sic egisses, auspicia fueris Augur dissoluturus: Ac ne diutius loquar de Auguratu tuo, quod inuitus facio, ut recorder ruinas *Reip.* neque enim tu unquam stante non modo maiestate horum, sed etiã urbe te Augurẽ fore putasti.

1 Increpatio.

2 Argumentatur ex hypothesis per fictionem, ex eo quod futurum erat, si fuisset augur.

3 Pompeius & Cæsar.

verumtamen ut somnia tua relinquam, ad scelera
 veniã, volo uti mihi respondeas: cū M. Bibulū Con-
 sulem, non dicam bene de Rep. sentientem, ne tu mi-
 hi homo potens irascare, qui ab eo dissensisti; sed
 hominem certe nusquam progredientem, nihil in
 Rep. molientem, tantum animo ab actionibus tuis
 dissentientem, cum eum tu Consulem in vincula
 duceres, & à tabula Valeria collegæ tui mitti iu-
 berent; fecerisne ante rostra potem continuatis tri-
 bunalibus, per quem Consul populi R. moderatissi-
 mus & constantissimus, sublato auxilio, exclusis
 amicis, vi perditorū hominum incitata, turpissimo,
 miserrimoq; spectaculo non in carcerē, sed ad sup-
 pliciū & ad necē duceretur? quero, num quis an-
 te te tam fuerit nefarius, qui id fecerit, ut sciamus,
 utrum veterū facinorū sis imitator, an inuētor no-
 uorum? idemq; tu, cū his atque huiusmodi cōsilijs,
 ac facinoribus, nomine C. Cæsaris clementissimi,
 atque optimi viri, scelere verò atque audacia tua
 M. Bibulum foro, curia, tēplis, locis publicis omni-
 bus expulisses, inclusum domi contineres; cumq; nō
 maiestate imperij, non iure legum, sed ianua præsi-
 dio, & parietum custodijs Consulis vita tegetur:
 miserisne viatorem, qui M. Bibulum domo vi ex-
 traheret, ut, quod in priuatis semper est seruatu, id
 te Tribuno pl. Consuli domus exiliū esse nō posset?
 simulq; mihi respondeo, tu, qui nos, qui de cōmuni
 salute cōsentimus, tyrānos vocas, fuerisne non Tri-
 bunus

1 Prime Va-
 tinus conat.
 est consulem
 in vincula du-
 cere, nisi à
 collegis pro-
 hibitus fuisset:
 deinde
 pontes stru-
 xit in foro,
 ne quis inter-
 cedere pos-
 set. Nam se-
 pius acum
 fuit magna
 contentione,
 cum Bibulus
 Cæsari obnū-
 ciaret.
 2 Locus erat
 in foro à ta-
 bula ibidem
 fixa sic dictus.

binus pl. sed intolerandus ex coeno nescio quo atq;
 ex tenebris tyrannus? qui primum eā Remp. quæ au-
 spicijs inuentis constituta est, iisdem auspicijs subla-
 tis conarere peruertere; deinde sanctissimas leges,
 Aliam & Fusiam dico, quæ in Gracchorum fero-
 citate, & in audacia Saturnini, & in colluuiione
 Drusi, & in contentione Sulpitij, & in cruore Cin-
 nano, & inter Syllana arma vixerunt, solus cōcul-
 caris, ac pro nihilo putaris; qui Consulem morti ob-
 ieceris, inclusum obsederis, extrahere ex suis te-
 ctis conatus sis; qui in eo magistratu nō modò emer-
 seris ex mendicitate, sed etiam diuitijs nos iam tuis
 terreas: ¹ fuerisne tanta crudelitate, vt delectos vi-
 ros, & principes ciuitatis tollere, & delere tua
 rogatione coneris? cum L. Vectium, qui in senatu
 confessus esset cum telo fuisse, Cn. Pompeio, sum-
 mo & clarissimo ciui, suis manibus necem asferre
 voluisse, in concionem produxeris, indicem in Ro-
 stris, in illo, inquam, augurato templo, ac loco col-
 locaris, quò auctoritatis exquirendæ causa ceteri
 Tribuni pl. principes ciuitatis producere consueue-
 runt, ibi tu indicem Vectium linguam & vocem
 suam sceleri & menti tuæ præbere voluisti, vt dice-
 ret L. Vectius in concione tua rogatus à te, se aucto-
 res, & impulsores, & socios habuisse sceleris illius
 eos viros, quibus è ciuitate sublatis, quod tu eo tem-
 pore moliebare, ciuitas stare nō pōsset. ² M. Bibulū,
 cuius inclusione cōtentus nō eras, interficere volue-

¹ Obijcit Ve-
 ctianum indi-
 cium & rem
 grauiter exag-
 gerat.

² Enumerat
 eos quibus
 per Vectium
 insidiatus sit
 Vatini². quos
 intelligat in-
 certum est, ni-
 si quod suspi-
 cor ex socijs
 Catilinæ fuis-
 se, quos L.
 Paulus accu-
 satus damna-
 uerit.

ras, spoliaueras Cōsulatu, patria priuare cupiebas:
 L. Lucullum, cuius tu rebus gestis, quòd ipse ad im-
 peratorias laudes à puero videlicet, spectaras, vehe-
 mentius inuidebas; C. Curionem, perpetuum hostem
 improborum omnium, auctorem publici consilij, li-
 bertate communi tuenda maxime liberū, cum filio
 principe iuuentutis, cum Rep. coniunctiore etiam,
 quam ab illa etate postulandum fuit, delere volui-
 sti: L. Domitiū, cuius dignitas, & splendor perstrin-
 gebat credo oculos Vatini, quem tu propter com-
 mune odium in bonos oderas, in posterū autem pro-
 pter omnium spem, quæ de illo est, atque erat, antè
 aliquanto timebas; L. Lentulum, hūc iudicē nostrū,
 flaminem Martialem, quòd erat eo tempore Gabi-
 nij tui competitor, eiusdem Vectij indicio opprime-
 re voluisti, qui si tum illā labem, pestemq; viciisset,
 — quod ei tuo scelere non licuit, Resp. victa non esset.
 huius etiam filium eodem indicio, & crimine ad pa-
 tris interitum aggregare voluisti. L. Paulum, qui
 tum Quæstor Macedoniam obtinebat, quem ci-
 uem? quem virum? qui duos nefarios patriæ prodi-
 tores, domesticos hostes legibus exterminarat, ho-
 minem ad conseruandam Remp. natum, in idem Ve-
 ctij indicium, atque in eundem hunc numerum con-
 gregasti. quid ego de me querar, qui etiam gratias
 tibi agere debeo, quòd me ex fortissimorum ciuium
 numero seiungendum non putaris? sed qui fuit ille
 tantus furor tuus, vt, cum iam Vectius ad arbi-
 trium

trium tuum perorasset, & ciuitatis lumina notasset, descendissetq; de Rostris, cum repente reuocares, colloquerere populo Romano vidente, deinde interrogares, ecquosnam alios posset nominare? inculcarisne, vt C. Pisonem generum meum nominaret? qui in summa copia optimorum adolescētium, pari continentia, virtute, pietate reliquit neminem: itemq; M. Laterensem, hominem dies ac noctes de laude, & de Rep. cogitantem? promulgarisne impurissime, & perditissime hostis: quæstionem de tot amplissimis & talibus viris, iudici Vectio præmia amplissima? quibus rebus omnium mortalium non voluntate, sed conuitio repudiatis, fregerisne in carcere ceruices ipsi illi Vectio, ne quod iudicium corrupti iudicij extaret, eiusq; sceleris in te ipsum quæstio flagitaretur? 2 Et quoniam crebro usurpas legem te de alternis consilijs reiiciendis tulisse: vt omnes intelligant te ne recte quidem facere sine scelere potuisse, quæro, cū lex esset æqua promulgata initio magistratus, multas etiam alias tulisses, expectarisne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulum & Q. Claudium? &, posteaquam ille est reus factus, statim tuleris in eum, 3 qui tuam post legem reus factus esset, vt homo consularis exclusus miser puncto temporis spoliaretur beneficio, & æquitate legis tuæ? 4 dices familiaritatem tibi fuisse cum Q. Maximo. præclara defensio facinoris tui. nam Maximi quidem summa

1 Iudicium, nepe rogatio nam, qua iudiciū decerneretur.

2 Obijcit crudelitatem in C. Antoniū q; cū Vatinius legea promulgasset qua dabatur reo alterna reiectio iudicij, expectasse eū donec Antonius reus fieret. Deinde legem adiecit, qui post legem suā reus factus esset vt hæc exceptio ne. Antonij beneficio legis excluderet.

3 Verba sunt exceptiois in lege, quæ post legē promulgatā adscriperat Vatinius.

4 Occurrit defensioniva tuij Nā Maximus accusabat Antoniū.

laus est, sumptis inimicitijs, suscepta causa, qua si-
 tore, consilioq; delecto, commodiorem inimico suo
 contentionem reiectionis dare noluisse, nihilq; Ma-
 ximus fecit alienum aut sua virtute, aut illis viris
 clarissimis, Paulis, Maximis, Africanis: quorum glo-
 riam huius virtute renouatam non modo speramus,
 verum etiam iam videmus. tua fraus, tuum maleficium,
 tuum scelus illud est, te id, quod promulgasses mise-
 ricordiae nomine, ad crudelitatis tempus distulisse.
 Obijcit pecuniarum rapi-
 nas a Rep. Munera
 seu officia
 questuosissi-
 ma. Gaio Cesa-
 re & Marco
 Bibulo Cos.
 quo Vatini⁹
 erat Tribu-
 nus plebis.
 C. Cesare
 intelligit qui
 Iuliam lege
 tulerat de re
 petundis.
 Obijcit in
 civile factum
 & contume-
 liam in Q. A-
 risti, quod in
 epulo eius so-
 lenni cum to-
 ga pulla accu-
 buerit.

ac nunc quidem C. Antonius hac vna re miseriam
 suam consolatur, quod imagines patris & fratris
 sui, fratrisq; filiam non in familia, sed in carcere col-
 locatas audire maluit, quam videre. Et quoniam
 pecunias aliorum despicias, de tuis diuitijs intoleran-
 tissime gloriaris: volo uti mihi respondeas, fece-
 risne foedera Tribunus pl. cum ciuitatibus, cum Re-
 gibus, cum Tetrarchis: erogarisne pecunias ex ara-
 rio tuis legibus? eripuerisne partes illo tempore
 clarissimas partim a Cesare, partim a publicanis?
 quae cum ita sint, quero ex te, sisne ex pauperrimo
 diues factus? illo ipso anno, quo lex lata est de pe-
 cunijs repetundis acerrima? ut omnes intelligere
 possent, a te non modo nostra acta, quos tyrannos
 vocas, sed etiam amicissimi tui legem esse con-
 temptam. apud quem tu etiam nos criminari soles, qui illi
 sumus amicissimi; cum tu ei contumeliosissime toties
 male dicas, quoties illi affinem te esse dicis. Atque
 illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente
 feceris,

feceris, ut in epulo Q. Arii familiaris mei cū toga pulla accumberes? quem unquam videris? quē audieris? quo exemplo, quo more feceris? dices, supplicationes te illas non probasse. optime. nullæ fuerint supplicationes. videsne me nihil de anni illius causa, nihil de eo, quod tibi cū summis viris commisit esse videatur, sed de tuis proprijs sceleribus ex te querere? nulla supplicatio fuerit. cedo, quis unquā coenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, ut minus sit funeris, epulæ quidem ipsæ dignitatis. sed omitto epulum, populi R. festum diem, argēto, veste, omni apparatu, ornatuq; visendo: quis unquam in lectu domestico, quis in funere familiari coenauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla unquā data est? cum tot hominum millia accumberent, cū ipse epuli dominus Q. Arius albatuſ esset, tu in templum Castoris te cum C. Fidiolo atrato, cæterisq; tuis furijs funestū intulisti, quis tum non ingemuit? quis non doluit Reip. casum? quis sermo alius in illo epulo fuit, nisi hanc tantā & tam grauē ciuitatē subiectā esse nō modò furori, verū etiā irrisioni tuæ? hūc tu morē ignorabas? nūquā epulum videras? nunquam puer aut adolescēs inter coeuos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paulo antè ex epulo magnificentissimo famē illā veterē tuā nō expleras? quē accūbere atratū videras, dominū cū toga pulla & eius amicos ante conuiuū: quæ te tanta tenuit amentia, ut, tu nisi id fecisses, quod

Occurrit
defensio.

Obijcit
quod cū reus
esset, iudiciū
vi disturba-
xit.

2 κατ' ἀπό
φασιν
quod dixit
probat suo te
Bimonio.

fas non fuit, nisi violasses templum Castoris, nomē
epuli, oculos ciuium, morem veterē, eius, qui te inui-
turat, auctoritatē, parū putares testificatū esse, sup-
plicationes te illas non putare? Quero illud etiā
ex te, quod priuatus admisisti, in quo certe iam tibi
dicere non licebit, cum clarissimis viris causam tuā
esse coniunctam, postulatusne sis lege Licinia et Iu-
lia? edixeritne C. Memmius Praetor ex ea lege, ut
adesses die tricesimo? cū is dies venisset, fecerisne,
quod in hac Rep. nō modō factū ante nūquā est, sed
in omni memoria sit inauditum? appellarisne Tri-
bunos pl. ne causam diceres? leuius dixi (quāquam
id ipsum esset et nouū et non ferendū) sed appella-
risne nominatim pestem illius anni, furiam patrie, tē
pestatem Reip. Clodium? qui tamen cum iure, cum
more, cum potestate iudicium impedire non posset,
rediit ad illam vim et furorem suū, ducemq; se mi-
litibus tuis praebuit. 2 in quo ne quid à me dictum in
te potius putes, quā abs te esse quæsitum, nullum
onus imponā mihi testimonij: quæ mihi breui tēpo-
re ex eodem isto loco video esse dicenda, seruabo;
teq; non arguam, sed, ut in cæteris rebus feci, roga-
bo. quero ex te Vatini, nū quis in hac ciuitate post
urbē cōditā Tribunos pl. appellarit, ne causam dice-
ret? num quis reus in tribunal sui quæstoris ascen-
derit, eumq; vi deturbarit? subsellia dissiparit? vr-
nas deleuerit? eas denique omnes res in iudicio di-
sturbando commiserit, quarum rerum causa iudicia
sunt

sunt constituta? sciasne tum fugisse Memmiū? accu-
 satores esse tuos de tuis tuorūq; manibus ereptos?
 iudices quæstionum de proximis tribunalibus esse
 depulsos? in foro, in luce, inspectante pop. Ro. que-
 stionem, magistratus, morem maiorum, leges, iudi-
 ces, † reum, pœnam esse sublatam? hæc omnia scias † sceler
 ne diligentia C. Memmij publicis tabulis esse nota= pœnam.
 ta atque testata? i atque illud etiā quæro, quod, po= 1. Amplifi
 steaquam es postulatus, ex Legatione redieris, ne ex lib. di
 quis te iudicia de fugere arbitraretur? teq; cum ti= peccandi.
 bi, utrū velles, liceret, dictitaris causam dicere ma-
 luisse: qui consentaneū fuerit, cū Legationis persu-
 gio uti noluiesses, appellatione improbissima te ad
 auxiliū nefariū confugisse? Et quoniā Legationis
 tue facta mētio est, volo etiā audire de te, quo tan-
 dē S. C. legatus sis? de gestu intelligo, quid respon-
 deas: tua lege, dicis. esne igitur patriæ certissimus
 parricida? speraras ne id, ut patres cōscripti ex Re-
 pu funditus tollerētur? ne hoc quidē senatui relin-
 quebas, quod nemo unquā ademit, ut Legati ex e-
 ius ordinis auctoritate legarētur? adeōne tibi sordi-
 dū consiliū publicū visum est, adeo afflictus sena-
 tus, adeo misera & prostrata Resp. ut non nun-
 cios pacis ac belli, nō curatores, nō interpretes, nō
 bellici cōsiliij auctores, non ministros muneris pro-
 vincialis senatus more maiorum deligere posset? eri-
 pueras senatui provincie decernēdæ potestati, im-
 peratoris deligendi iudiciū, ararij dispensationem:

Remittit
quod exagge
rauit, ne fit a
rior in abſo
ſum Ceſarem
& ad alterum
euerſitur.
Objicit q
ōtra legem
Fulliā gladi
ores der po
pulo. Nā pete
bat tū pratu
ā Vatinius
Cn. Lētulo,
Philipo
Cofs. quo āno
ēge cauſa facta
ſt ante cōſu
atum Craſſi
& Pompeij,
quo tempore
Ceſar in Gal
ia bellū ge
rebat.
Concludit
obicctionem
præcedētem.
Intelligit
comitia Præ
torum aliquo
dies habita
ſuiſſe, ppter
ſtudia Craſſi
& Pompeij cō
tra Catonem
qui cū Vati
nio petebat.
Vide Plutar
chum tu vita
Catonis.

que nūquā ſibi populus Ro. appetiuit, qui nunquā
hæc à ſummi cōſilij gubernatione auferre conatus
eſt. 1 age, factū eſt horū aliquid in alijs, raro, ſed ta
men factū eſt, ut populus deligeret imperatorem:
quis Legatos unquā audiuit ſine S. C. ante te nemo,
poſt cōtinuo fecit idem in duobus prodigijs Reip.
Clodius, quo etiā maiore es malo maſtandus, quod
non ſolū factū tuo, ſed etiā exemplo Remp. vulne
raſti; neq; tantum es improbus ipſe, ſed etiam alios
docere voluiſti. 2 Atque illud etiam audire à te ci
pio, quare, cum ego legem de Ambitu ex S. C. tulerim,
ſine vi tulerim, ſaluis auſpicijs tulerim, ſalua
lege Aelia & Fuſia, tu eam eſſe legem non putes?
præſertim cum ego legibus tuis, quoquo modo la
tæ ſint, paream. cum mea lex dilucide vetet, bien
nio, quo quis petat, petiturus ve ſit, gladiatores da
re, ni ſi ex teſtamento præſtituta die: que tanta in
te ſit amentia, ut in ipſa petitione gladiatores au
deas dare? num quem putes illius tui certiffimi gla
diatoris ſimilem Tribunum pl. poſſe reperiri, qui
ſe interponat, quo minus reus mea lega ſias? 3 ob
hæſce omnes res ſcias te feueriffimorum hominum
ſabinorum, fortiffimorum virorum Marſorū &
Pelignorum, tribulium tuorum, iudicio 4 notatum,
nec poſt Romam conditam, præter te tribulē, quen
quam tribum Sergiam perdidiffe. ac ſi hæc omnia
contemnis ac deſpicias, quod ita tibi perſuaſeris, ut
palam dictitas, te dijs hominibusq; inuitis, amore in
te incre=

te incredibili quodam C. Cesaris omnia, que velis,
 consecuturum; ecquid audieris, ecquisnam tibi dixe-
 rit, C. Cesarem nuper Aquilicie, cum de quibusdam
 esset mentio facta, dixisse, C. Alsum preteritum
 permolesto tulisse, quod in homine summam fidem
 probitatemq; cognosset; grauiterq; etiam se ferre,
 Praetorem aliquem esse factum, qui a suis rationi-
 bus dissensisset; tum quesuisse quendam, de Vatino
 quemadmodum ferret; ipsum respondisse, Vatiniũ
 in Tribunatu gratis nihil fecisse; qui omnia in pecu-
 nia posuisset, honore animo equo carere debere. r Conclue
vehement
& exagger
 quod si ipse, qui te sue dignitatis augende causa,
 periculo tuo, nullo suo delicto ferri precipitem est
 facile passus, tamente omni honore indignissimũ
 iudicat; si te vicini, si affines, si tribules ita oderũt,
 vt repulsam tuã triũphũ suũ duxerint; si nemo a-
 spicit, quin ingemiscat; nemo mentionẽ facit, quin
 execretur; si vitat, fugiũt, audire de te nolũt; cũ vi-
 derũt, tanquã auspiciũ malũ detestantur; si cognas-
 ti respuũt, tribules execratur, vicini metuunt, affi-
 nes erubescunt, † strumẽ deniq; ab ore improbo de-
 migrarũt, & alijs iã se locis collocarunt; si es odiũ † si Rom
denique
 publicũ populi, senatus, vniuersorũ hominũ: quid
 est, quãobre Praturã potius exoptes, quã mortem
 presertim cũ popularẽ te velis esse, neq; vlla in re
 populo gratius facere possis, sed vt aliquãdo audia-
 mus, quã copiose ad interrogata respõdeas: cõcludã
 iã interrogationẽ meam, teq; in extremo pauca de
 ipsa

Arguit in
constantiam
testimonij
quem ante
laudavit nūc
testimoniol
re conatus
t.

Qui cum
estis in are
a depugna
bant.
Negat se pa
ari oportuif
e, quorum
aufa eadem
t.

Alia incon
stantia testi
nenij, quod
um in singu
lari præuari
catione Albi
nouanivolue
rit verè accu
sari Sestium,
negavit de
vi eundem
accusandum
fuisse.

ipsa causa rogabo. ¹ Quero, quæ tanta in te vani-
tas, tanta leuitas fuerit, vt in hoc iudicio T. Annii
ijsdem verbis laudares, quibus eū laudare & boni
viri, & boni ciues consueuerunt, cum in eūdem nu-
per ab eadē illa teterrima furia productus ad po-
pulū cupidissime falsum testimoniū dixeris? an e-
rit hæc optio, & potestas tua, vt, cū Clodianas ope-
ras & facinorosorū hominū, & perditorū manū
videris, Milonem dicas, id quod in concione dixi-
sti, ² gladiatoribus & bestiarijs obsedisse Remp.
cum autem ad tales viros veneris, non audeas ciuē
singulari virtute, fide, constantia vituperare? ³ sed
cum T. Annium tant opere laudes, & clarissimo vi-
ro nonnullam laudatione tua labeculam aspergas,
(in illorum enim numero mauult T. Annius esse,
qui à te vituperantur) verum etiam quæro, cum in
Rep. administranda T. Annio cum P. Sestio consi-
liorum omnium societas fuerit, (id quod nō solum
bonorum, verum etiam improborum iudicio decla-
ratum est: est enim reus uterq; ob eandem causam,
& eodem crimine; alter die dicta ab eo, quem tu
vnum improbiorem esse, quàm te, nunquam soles
confiteri; alter tuis consilijs, illo tamen adiuuante)
quero, qui possis eos, quos crimine coniungis, testi-
monio disiungere? ⁴ Extremum illud est, quod mi-
hi abs te responderi velim; cum multa in Albinoua
num de præuarcatione diceres, dixeris ne, nec tibi
placuisse, nec oportuisse Sestium de vi reum fieri?
quavis

quavis lege, quovis crimine accusandum potius
 fuisse? etiam illud dixeris, causam Milonis fortissi-
 mi viri coniunctam cum hoc existimari? que
 me à Sestio facta sint, bonis esse grata? non
 quo inconstantiam orationis ac testimonij tui. quoniam
 enim huius actiones probatas bonis esse dicis, in eas
 pluribus verbis testimonium dixisti; quicum autē
 eius causam periculumq; coniungis, eum summis
 laudibus extulisti. sed hoc quæro, num. P. sestium,
 qua lege accusandum omnino fuisse negas, ea lege
 condemnari putes oportere? aut si te in testimonio
 consuli nolis, ne quid tibi auctoritatis à me tri-
 butum esse videatur, dixerisne in eum te-
 stimoniū de vi, quem negaris reum
 omnino de vi fieri de-
 buisse?

†

90
 16
 576
 96
 1936

17
viri
ber

14

